CONTRIBUŢIUNI LA ISTORICUL ŢIGANILOR DIN ROMÂNIA

DE

GEORGE POTRA
DOCTOR IN LITERE

BUCUREŞTI
FUNDAŢIA REGELE CAROL I
1, Strada Wilson, 1
1939

GEORGE POTRA

Contribuţiuni la istoricul ţiganilor din România

Fundaţia Regele Carol I

– Strada Wilson –

Bucureşti

1939

Introducere

De sigur că toţi cunoaştem într'o măsură oarecare, cine sunt şi cum sunt ţiganii, dar adevărata lor origine, răspândirea şi vremea acestei răspândiri în Europa, este mai greu de ştiut, fiindcă lipsesc izvoarele, iar studiile scrise despre ei au fost, bazate în cea mai mare parte pe folclor şi legende. E drept că au fost şi unii învăţaţi, străini, care au căutat să scrie mai ştiinţific, studiindu-le limba şi asemănările ce prezintă cu alte popoare, deducând de aici locul de naştere, drumul şi aproximativ data venirii lor în Europa, cât şi răspândirea în toate ţările.

Asupra ţiganilor din Europa şi lumea întreagă s'au scris multe şi interesante studii, totuşi până în a doua jumătate a secolului trecut, nu li se stabilise documentar originea şi nici până acum, data precisă a venirii lor în Europa.

Printre lucrările de seamă amintim cercetările şi studiile lui Paul Bataillard, nu numai pentru ţiganii din Franţa, care sunt puţini la număr, în raport cu ţiganii din alte ţări, dar chiar pentru ţiganii din celelalte state ale Europei.

El era acela care, acum cincizeci de ani, avea cuvânt în orice chestiune referitoare la ţigani; alte lucrări sunt ale lui F. Miklosich, Dr. H. Wlislocki şi Ascoli care după mărturia lui Paul Bataillard era „savantul indianist, filologul şi ţiganologul cel mai competent".

În ultimul timp s'a ocupat despre ţigani, într'un studiu foarte bine documentat, în special din punct de vedere antropologic, Dr. Eugène Pitiard, iar în Anglia apare încă de mulţi ani o publicatie (Journal of the Gypsies lore Society) în care scriitorii de pretutindeni se ocupă cu istoricul, limba şi întreaga literatură referitoare la ţigani.

Studiul de faţă este făcut cu scopul de a contribui la cunoaşterea cât mai exactă a acestui „popor enigmatic" după cum îl numea B. P. Haşdeu, popor care în ultimul timp, în special la noi în ţară, a început să se organizeze în diferite asociaţii ce urmăresc ridicarea lor morală şi materială,

În primul rând, ţiganii au trezit în mine un interes deosebit prin numărul lor însemnat din ţara noastră, prin contactul zilnic pe care îl avem fiecare cu ei, prin ţigănuşii care vând ziare, lustragii, florăresele, lăutarii şi alte multe ocupaţii cu care se îndeletnicesc ei şi de care noi avem nevoie; iar în al doilea rând m'a îndemnat numărul apreciabil al documentelor noastre, în legătură cu ţiganii, care se referă la tot felul de tranzacţiuni: vânzări, cumpărări, schimburi, danii, etc. şi fiindcă ţiganii din România au fost, după statisticile cunoscute, mai numeroşi decât în orice ţară din Europa, se înţelege că şi documentele au fost în proporţie cu numărul lor. Aceste documente cât şi curiozitatea de a şti rostul poporului care pentru mine forma un semn de întrebare, fără un răspuns precis şi satisfăcător, m'au îndemnat a mă ocupa de ei.

O a treia cauză pentru care am scris acest studiu, e că cercetările asupra ţiganilor din România au fost şi sunt nesatisfăcătoare.

Mai mult decât Românii, s'au ocupat de ei, străinii, care ne-au vizitat ţara şi despre care am scris un capitol special în această lucrare; amintesc de o misiune ştiinţifică în Dobrogea, pusă sub conducerea doctorului Eugène Pittard[1], cel pomenit mai sus, care în vara anului 1901, a făcut cercetări antropologice asupra diferitelor populaţii care locuesc acest ţinut şi în special asupra ţiganilor, a căror cutie craniană variază între forma hiperdolicocefală şi hiperbrahicefală.

Scriitorii români care s'au ocupat de ţigani sunt următorii:

Mihail Kogălniceanu într'o mică broşură (a se vedea lucrarea fiecărui autor amintit, la bibliografie) a căutat să schiteze vieaţa ţiganilor din Moldova, să redea câteva noţiuni istorice şi un număr oarecare de cuvinte ţigăneşti.

Această lucrare scrisă în franţuzeşte a fost tradusă în româneste la 1906, de Gh. Ghibănescu.

[1] Dr. Eugène Pittard, Anthropologie de la Roumanie. (Contribution à l'étude des Tsigaines des Roumains). Biblioteca Acad, Rom. II, 126.606.

Barbu Constantinescu, un distins profesor, care s'a ocupat multă vreme cu studiul ţiganilor, a publicat: „Probe de limba şi literatura ţiganilor din România", interesantă din punct de vedere literar şi al limbei şi intenţiona după cum se vede din manuscrisele păstrate la Academia Română, să publice un studiu intitulat: „Ţiganii din România"[2], de altfel numai schiţat în titlurile capitolelor care ar fi trebuit desvoltate în acea lucrare.

Dimitrie Dan, un preot din Bucovina, căruia i-a plăcut să scrie diferite studii despre populaţiile străine care locuiau împreună cu Românii, a scris şi despre „Ţiganii din Bucovina", o lucrare mică dar interesantă, – autorul cunoştea şi câteva din scrierile bune în limba germană, referitoare la ţiganii din acea regiune.

M. Stătescu, un diletant, a scris de asemenea o broşură care cuprinde „Încercări asupra originei Ţiganilor", – lucrare slabă şi lipsită în întregime de documentare istorică.

O ultimă lucrare, de întindere mai mare, scrisă în franţuzeşte este a lui C. Pop Șerboianu.

În afară de acestea s'au mai scris diferite broşuri şi articole[3] despre ţiganii din România, însă un studiu bazat pe material istoric care să arate felul cum au trăit ei în decursul veacurilor, în ţara noastră, nu există.

Studiul de faţă se bazează pe o bibliografie însemnată şi un considerabil număr de documente, tipărite cât şi inedite, – acestea din urmă fiind mult mai numeroase.

Am căutat să dau în limita posibilităţilor o contribuţie la cunoaşterea acestui neam care a trăit în Principatele românești în decurs de atâtea sute de ani.

Lucrarea cuprinde următoarele capitole: Bibliografie, introducere, originea ţiganilor stabilită astăzi că este din India şi nu Egiptul cum s'a crezut multă vreme, venirea şi răspândirea lor în Europa, apoi felul de trai al lor cât şi categoriile de ţigani robi, domneşti, mânăstireşti şi boiereşti, – felul cum au fost vânduţi, schimbaţi sau dăruiţi ca orice obiect de negoţ, nereprezentând, în ochii semenilor lor o ființă umană care trebuia protejată, ci un animal bun numai pentru muncile cele mai grele.

Se arată impresiile pe care le-au avut diferiţi scriitori străini ce ne-au vizitat ţara, fie în mod special, sau numai în trecere prin ea, spre Orient.

Secolul al XIX-lea vine cu desrobirea lor şi cu ridicarea ţării noastre pe planul ţărilor civilizate, socotinguse că fiecare individ, indiferent de rasă sau rang social, trebue să aibă libertate şi aceleaşi drepturi ca toți ceilalţi locuitori ai ţării.

Primele drepturi au fost date ţiganilor cu multă greutate, iar până la eliberarea completă a trecut mult timp, deoarece proprietarii robilor cu greu se puteau lipsi de o parte din averea lor, – ţiganii.

Starea lor actuală fiind cunoscută de toţi, deoarece trăesc în jurul nostru şi ne izbim la orice pas de ei, am expus-o cât se poate de scurt; am spus de asemenea câteva cuvinte despre artisticul şi pitorescul ţiganilor, fiindcă prezintă mult interes şi ne arată o parte din caracterul lor original, importat din ţara de baştină – India.

Am crezut necesar să dau şi un capitol de onomastică şi toponimie în legătură cu ţiganii, iar pentru a ne

---

[2] Acad. Rom., ms. 3293.

[3] Lorellino, Ţiganii noştri. (Calendarul Minervei, Bucureşti, 1899).
D. Anghel, Ţiganii. (Articol în „Flacăra" I, Iunie 1912).
G. Galaction, Ţiganu. (Articol în" Flacăra", 111.1913, p. 42–43.
C. Nicolaescu-Plopsor, Din Istoria Ţiganilor. (Ziarul „Științelor şi Călătoriilor", Dec. 1921).
C. Nicolaescu-Plopșor, Din Istoria şi vieaţu ţiganilor noștri. (Rev. Societăţii Tinerimea Română, anul III (1922), București).
C. Nicolaescu-Plopșor, Muzica Ţiganilor. (Ziarul „Științelor Populare şi al călătoriilor", din 29 Mai 1923).
Articole în revista „Ilustrațiunea Română" pe anul 1931.
Munte Suzana, Ţiganii. (Almanahul ziarelor „Adevărul" şi „Dimineaţa", 1932.
Mihail Alex. F., „Poporul enigmatic" în „Realitatea Ilustrată", Octomvrie 1933.
G. Potra, Ţiganii români văzuţi de călători streini. („Neamul Românesc", 3 şi 5 Decemvrie 1933).
G. Potra, Artisticul şi pitorescul Ţiganilor. „Neamul Românesc", 44 şi 15 Decemvrie 1933) şi „Glasul Romilor" din 1 Mai 1937.
P. Serboianu, Ţiganii. (Articol în „Amicul Poporului" din Mai 1933).
P. Şerboianu, Copilul Ţigan. (Articol de ziar).
G. A. Lăzurică, Botezul ţiganilor. („Universul" 7.1, 1937).
G. A. Lăzurică, Desrobirea ţiganilor. („Universul", 26.1.1937).
Gheorghe Drăghici, Origina romilor. („Glasul Romilor", II, 1937, nr. 5–6).

face o idee şi mai clară de limba lor, am făcut un vocabular ţigano–român şi româno–ţigan, cu atât mai mult, cu cât până acum, nu a dat nimeni în româneşte un vocabular complet al limbii ţigăneşti.

La sfârşit, în anexă, dau un număr de 156 documente româneşti, dintre care imensa majoritate sunt inedite.

Îmi dau seama că lucrarea de faţă are, evident, şi lipsuri, voiu fi însă fericit dacă cetitorul va putea completa aceste lipsuri – inerente unui astfel de studiu.

Mulţumesc foarte mult şi în acest loc, scumpilor mei magiştri Constantin C. Giurescu şi P. P. Panaitescu, profesorului N. Ionescu, fost Director al Liceului Matei Basarab, precum şi tuturor acelora care prin fapta şi sfatul lor, m'au încurajat să termin volumul de fată.

Originea şi numele ţiganilor

Originea

Ţiganii cunoscuţi în întreaga Europă prin vieaţa şi moravurile lor, dacă nu în directă opoziţie cu cele ale locuitorilor băştinaşi din bătrânul nostru continent, totuşi originali, sunt dintre ultimii năvălitori în massă care au căutat un traiu mai uşor prin aceste meleaguri.

De unde au venit şi când au venit, au fost întrebări la care cu greu s'au putut răspunde precis şi aceasta de abia spre sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul celui de al XX-lea, iar în ceea ce priveşte data exactă a venirii lor în Europa nici până în ziua de astăzi n'a putut fi stabilită documentar.

Legendele ce s'au ţesut în jurul ţiganilor şi prin care se explica originea şi locul lor de baştină, dacă n'au fost adevărate, au avut cel puţin scuza de a fi fost îndreptăţite pentru acele vremuri.

Aparitiunea lor în Europa corespunde cu punctul culminant al religiei creştine, catolice, când totul era cercetat şi explicat în conformitate cu dogmele bisericii, ea fiind prima şi ultima instanţă.

Papii făceau în acel timp mari sforţări şi sacrificii materiale pentru aducerea la credinţa Mântuitorului, a tuturor popoarelor păgâne din Europa.

Ţiganii în neputinţa de a prinde rădăcini în vreun loc, erau de un paralelism prea vizibil cu acela a „Jidovului rătăcitor", încât să nu se facă o apropiere între destinul acestor două popoare, căutând la aceleaşi efecte, aceleaşi cauze.

Dumnezeu, pedepsind pe Evrei pentru neascultarea lor, i-a lăsat, sub jugul Romanilor, spre a-i răspândi în urmă pe întregul întins al pământului.

Cu ţiganii se repetă aceeaşi poveste, urmând însă, să se găsească strămoşii pentru nelegiuirile cărora au fost pedepsiţi strănepoţii.

Şi în această privinţă cheia deslegării s'a oferit ca dela sine.

Prin firea lor de câine pripăşit, trăind mai mult cu ceea ce găsea aruncat, decât cu ceea ce i se dădea şi prin îndelungata experienţă a omului veşnic călcat, m-au pătruns în târguri cu fruntea sus, ci se aciuiau la marginea aşezărilor omeneşti, prin ruine, păduri şi tot felul de ascunzişuri ce inspirau teamă pentru toţi cei obicinuiţi cu drumurile drepte.

Din aceste adăposturi improvizate, făceau incursiuni, prădăciuni prin târguri şi oraşe (ziarele relatează chiar în ziua de astăzi fapte de felul acestora), unde se îndeletniceau cu chiromancia, cu ghicitul în ghioc, plumb topit şi cu furtişagurile, neuitând însă să-şi plaseze leacurile magice, despre care spuneau că însănătoşează pe orice bolnav, dacă ar fierbe buruenile într'un anume fel, într'un timp anumit, cu semne, vorbe şi multe alte mesteşuguri, pe cât de copilăreşti pe atât de misterios impresionante pentru simplicitatea şi predispoziţia către o mistică ocultă, a credincioşilor Evului-Mediu.

Faptul că ţiganii erau şi păgâni a făcut ca ei să fie clasaţi imediat, printre cei insuflaţi de duhuri necurate şi vrăjitorii suprafireşti care le-au adus tot felul de neajunsuri şi prigoniri prin ţările unde au căutat să-şi stabilească culcusul vieţii.

În timpul şi mai ales către sfârşitul imperiului roman, vrăjitorii erau recrutaţi exclusiv dintre Egipteni.

Aceasta n'au uitat-o nici creştinii, cu atât mai mult cu cât au fost izbiţi de unele asemănări exterioare între vechii Egipteni şi ţigani.

Posibil că şi ţiganii, şireţi din fire, au întărit această presupunere, de o parte spre a exploata faima pseudo-strămoşilor lor, pe de altă parte spre a nu fi siliţi să dea alte lămuriri asupra originii lor, pe care dacă n'au uitat-o, în orice caz nu le-ar fi făcut plăcere să şi-o amintească.

Astfel au fost consideraţi drept rămăşiţă a vechilor Egipteni, pedepsiţi de Dumnezeu pentru păcatele lor şi risipiţi de cele patru vânturi în toate părţile lumii.

Ca urmaşi ai faraonilor după cum se lăudau ei, au fost numiţi în batjocură „Faraoni" – nume care era

destul de răspândit şi la noi, în afară de celelalte porecle.

Pentru ilustrarea şi confirmarea acestei teorii, englezul Samuel Roberts[4] a scris un studiu încercând să dovedească originea egipteană a ţiganilor şi împrăştierea lor drept plagă cerească, iar unii dintre învăţaţi n'au căutat deloc să adâncească faptele ci s'au mulţumit să primească afirmările drept certitudini.

Aşa Andreas presbiterul Ratisbonei, în „Cronica Bavareză", (p. 112) spune despre ţigani: „Eodem anno (1433), venerunt ad terram nostram quidam de populo Cinganorum qui dicebant se esse de Aegipto"[5].

Ipoteza mai sus amintită era frumoasă dar nimic altceva. Cu timpul s'a observat că ţiganii erau cam leneşi şi nu se ocupau de bună voie cu agricultura aşa cum se ocupau pseudo-strămoşii lor; astfel că, se desmintea şi în felul acesta originea lor din Egipt.

De altă parte nici asemănarea ţiganilor cu Egiptenii nu era decât superficială, iar despre o corelaţie filologică nici vorbă.

Cu toate acestea istoricul Thomasius spune cu naivitate că ţiganii se pretind originari din Egiptul de jos; „en cela ils doivent être crus, car ce sont d'honnâtes et braves gens"[6].

Învăţatul german Grellmann, bazându-se între altele pe faptul că nicio infiltraţiune de popoare nu s'a făcut peste mari întinderi de apă, sau terenuri greu de trecut, ci mai curând pe un teren fără obstacole, dă la iveală spre sfârşitul secolului al XVIII-lea un studiu[7] în care încearcă să dovedească origina industană a ţiganilor.

De altfel în paralela ce o face între multe cuvinte hinduse şi ţigăneşti este o asemănare perfectă.

După părerea mea, aceasta este teoria cea mai bună, la care s'au raliat mai târziu o mulţime de învăţaţi printre care citez dintre străini: A. Poissonnier, P. Bataillard, Ascoli, Miklosich, iar dintre români pe: M. Kogălniceanu, Barbu Constantinescu şi toţi cei din ultimul timp, care au continuat cercetările pentru cunoaşterea cât mai completă a ţiganilor. Din mulţimea de neamuri industane, există şi azi un popor cu mult inferior celorlalte din jurul său numit „Cingar", „Cengar"[8] (paria indian, tzengar înseamnă cel mai de jos om, cel mai umilit).

Aceşti Cingari – râme care trebuiau să-şi dovedească fiinţa de nimic prin dispariţie în faţa Brahmanului, pe care, dacă întâmplarea făcea să-l întâlnească, îl ocoleau cu zece paşi, înfundându-şi faţa în praful drumului[9] – erau huliti de oricare neam sau clasă socială care se deosebea de a lor.

Paria sunt rude de aproape, – veri buni – cu ţiganii. Dela Cingari au moştenit privirea de câine bătut, resemnarea sclavului şi lipsa celei din urmă demnităţi. „Se vede că obiceiul ce-l au copiii de ţigani de a se da tumba şi de-a roata înaintea unei trăsuri, ca să cerşească bani dela voiajor, trebue să fie moştenit prin tradiţie de când erau paria".

Acest obiceiu nu caracterizează numai pe ţiganii din România, fiindcă tot aşa fac puii de ţigan şi în celelalte state ale Europei"[10].

În ceea ce priveşte limba lor, M. Stătescu spune că Barbu Constantinescu, fost profesor la Şcoala Normală din Bucureşti, a fost „singurul Român care putem zice că a studiat şi aprofundat cu oarecare succes limba ţigănească"[11], fapt constatat şi de mine personal, din lucrările tipărite cât şi din manuscrisele păstrate la Academia Română.

El ne demonstrează în cartea sa că limba ţiganilor e de origine sanscrită şi că ei sunt veniţi din India[12].

Ipoteza asemănării limbii ţigăneşti cu cea din Industan s'a dovedit sigură cu ajutorul filologiei comparate,

---

[4] Samuel Roberts, The Gypsies: their origin, continuance and destination, as clearly foretold in the prophecies of Isaiah, Ieremiah and Ezekiel. London, 1842.

[5] A. Poissonnier, l. c. p. 24.

[6] A. Poissonnier, Les Tsiganes en Moldavie et Valachie. Paris, 1855, p. 21.

[7] H. M. Grellmann, Die Zigeuner, ein historischen Versuch über die Lebensart und Verfassung dieses Volks. Lipsca şi Dessau, 1783.

[8] Dr. A. F. Pott, Die Zigeuner în Europa und Asien. Halle 1844–1845, p. 42 şi 46; vezi şi Dimitrie Dan, l. c., p. 5.

[9] M. Stătescu, l. c. p. 31.

[10] M. Stătescu, l. c. p. 25.

[11] M. Stătescu, l. c. p. 18.

[12] Dr. Barbu Constantinescu, Probe de limba şi literatura ţiganilor din România. Bucureşti, 1878.

făcută chiar din secolul al XVIII-lea, de trei învăţaţi: Rudiger, Kraus şi Zippel, iar în secolul al XIX-lea, de Miklosich şi alţii. În ultimul timp, s'au completat aceste cercetări graţie observaţiunilor etnografice ale marelui explorator francez, Bouilanne de Lacoste.

Dimitrie Dan după oarecare cercetări, a observat că ţiganii vrând să vorbească despre un om de-al lor, un conaţional, spun: Sinte, Sinde (la singular) şi Sinti, Sindhi (la plural)[13].

Această numire este în directă legătură cu numele poporului Sindoi din India vestică

Întrebând un ţigan pe un altul dacă şi el este un „Sinde" înseamnă că-l întreabă dacă este din Sindoi, populaţia din India vestică.

Ca o explicare a acestei numiri de Sinte, Dimitrie Dan, în studiul său reproduce după Dr. Schwicher, două povești în care e vorba de un oarecare Sin rege al ţiganilor.

Acest rege avea o fiică pe care o cerea de soţie regele Talani şi nevrând să i-o dea, se iscă un război din care ieşi învins Sin şi după aceia armata şi întreg poporul lui a fost obligat să fugă în toate părţile lumii şi în special în spre apus, numindu-se de atunci încoace Sinte, în amintirea regelui lor[14].

Această legendă care cuprinde, poate, un sâmbure de adevăr fixează şi mai mult locul de plecare al ţiganilor.

În afară de aceasta ei nu întreabă niciodată pe necunoscutul oaches, dacă este din Egipt, ci îi pune următoarea întrebare:

« Mo şi tu Rom"?[15] nume care dacă s'ar cerceta serios de filologi poate că ar duce la o preciziune şi mai mare a originei lor.

Budai Deleanu scriitorul dela începutul secolului al XIX-lea, spune într'o scrisoare către prietenul său Mitru Perea; „auzisem totdeauna şi de obşte să zice; cum că, soiul nostru ţigănesc (autorul să fi fost de aceeaşi origine?) să trage dela Egipet şi purcede din Faraonii cei slăviti"[16].

Având nevoie de oarecari documentări pentru epopeia eroi-comică pe care avea s'o dea la iveală, s'a dus în Egipt să se convingă de „visu" de cele auzite, iar după ce se convinge de cele constatate poate să spună despre ei următoarele: „Este lucru dovedit că ţiganii nu-s Egipteni, cum s'au ţinut până acum: dar adevăraţi Indieni, ce s'au dovedit prin Englezii ce neguţătoresc în părţile acelea şi au aflat că limba ţigănească, să vorbeşte până acum în Siam şi în Malabar"[17].

În ceea ce priveşte tratamentul lor dela populaţia autochtonă „ţiganii noştrii şi la Egipet tot aceiaşi sunt ca şi pe la noi, adică defăimaţi şi de tot urgisiţi"[18].

Acum, odată stabilit locul lor de origine, urmează corolarul: – ce i-a făcut să emigreze din India?; ori, pentru acest fapt, ar trebui să stabilim momentul istoric al emigrării lor.

Dintre cercetătorii români, Dimitrie Dan este de părere că ţiganii au părăsit patria lor India în urma legiuirilor foarte crude ale lui Manu „prin care se degrada omul mai jos decât dobitoacele".

Probabil că această nenorocire căzută peste capul lor i-a silit, să plece aiurea „ducând însă cu ei, în toate ţările, conştiinţa despre înfierarea lor ca lepădătura societăţii omeneşti"[19].

Pe lângă aceasta, se poate să mai fi fost şi o altă cauză care i-a făcut să-şi părăsească ţinutul lor de baştină.

Poate că voiau o activitate liberă şi rodnică în împrejurimile întinselor ţinuturi pe care le locuiau. India era o ţară bogată şi foarte întinsă, unde puteau să-şi găsească şi ei un colţ de retragere. Dar o evoluţie în spre

[13] Dimitrie Dan, Ţiganii din Bucovina. Cernăuţi, 1892, p. 2, 3.
[14] Dimitrie Dan, Ţiganii din Bucovina. Cernăuţi, 1892, p. 4.
[15] A. Graur, l c., p. 184. Rom = Tsigaine. – „C'est pour ainsi dire un „mot savant", car il a été introduit par des journalistes soucieux de ménager les Tsiganes".
[16] Budai Deleanu, Ţiganiada. Bucureşti, 1925, p. 6.
[17] Budai Deleanu, Ţiganiada. Bucureşti, 1925, p. 39.
[18] Budai Deleanu, Ţiganiada. Bucureşti, 1925, p. 6.
[19] Dimitrie Dan, Ţiganii din Bucovina. Cernăuţi, 1892, p. 9.

mai bine nu o puteau avea decât în locuri noui, fiindcă ei, dacă ar fi rămas în India, ar fi fost aceiaşi desconsideraţi şi urgisiti de mai înainte, şi atunci la ce bun să mai rămâie pe loc; – trebuiau să-şi găsească alte ţinuturi şi să pornească într'acolo. Emigrarea însă necesita spirit de iniţiativă, imitaţie, răbdare şi suferinţă şi câteodată era nevoie şi de conducători curagioşi.

Numele

De când şi cine i-a numit, sau s'au numit cu numele de ţigani nu se poate şti, bănuim numai că numele lor vine dela Cingari. După unii scriitori însă, originea numelui „ţigan" se dăduse într'un mod forţat dela numirea grecească cu care se numea o sectă creştină samariteană din Frigia şi Licaonia, dela care ni s'a păstrat ştiri până în secolul al XIII-lea; la această sectă e probabil să se fi-alipit şi ţiganii de unde au împrumutat şi numele Giyxavos sau zorwyavoi; – dela Greci ar îi trecut acest nume, pe de o parte la Bulgari şi Sârbi, dela aceştia la Români, Unguri, Slavi, Germani, etc., iar pe de altă parte la Italieni[20]. Prin urmare numele de „ţigani" în limba română, după unii învăţaţi, derivă din cuvântul grecesc – âripxavoc,[21] după care probabil ne-am influenţat şi noi, fiindcă în documentele secolelor XIV–XVI, din Muntenia ei sunt numiţi aţigani, şi numai în urmă cu mult timp această numire şi-a pierdut pe a initial.

Este sigur că noi n'am împrumutat termenul direct dela Greci, ci prin filieră slavă, bulgară sau sârbă, deoarece numirea de aţigan[22] se găseşte în vechile noastre documente care au fost scrise în limba slavă[23].

Lazăr Şăineanu[24] e de părere că „ţigan" derivă din slavul „ţiganinu" şi poate că are dreptate.

După alţi învăţaţi numirea de ţigan este o numire a lor proprie pe care au adus-o de unde au venit şi derivă după cum am spus mai sus dela Cingari numele unui popor inferior care trăeşte şi astăzi în India.

Este probabil ca adevărata numire să şi-o tragă dela acest popor, şi aceasta cu atât mai mult, cu cât s'a dovedit că există o mare legătură între moravurile şi obiceiurile celor din Europa şi a celorlalţi din India.

Această numire de batjocură şi dispreţ total a prins mai mult decât toate celelalte care le vom enumera mai jos, fiindcă orişice neam european s'a socotit în drept să-i trateze ca pe nişte oameni de nimic.

În afară de Români popoarele celelalte din Europa îi cunosc pe ţigani sub următoarele denumiri:

Belgienii şi Olandezii îi numesc *Heiden* = păgâni, deoarece îi socoteau că îşi trag originea din Egipt.

Boemii: *Cinkán*[25].

Danezii, Suedezii şi Finlandezii: *Thatas, Saracini.*

Englezii: *Gipsy*, deoarece îi socoteau originari din Egipt.

Francezii: *Bohémien*, fiindcă prima dată când au năvălit în Franţa, ei au venit dinspre Bohemia.

Germanii: *Zigeuner.*

Italienii: *Zingaro, Zingrui, Zingari*[26].

Lituanii: *Cigonas.*

Ruşii: – *upiranm* = *Ţâghan, Tehan.*

Sârbii: – *unrannnn* = *Ciganin*.

Spaniolii şi Portughezii: *Egypciano şi Gitano.*

Turcii: *Chinghianes*.

---

[20] Dimitrie Dan, Ţigani din Bucovina. Cernăuţi, 1892, p. 5.

[21] Fr. Miklosich, Ursprung des Wortes Zigeuner în Denkschriften der k. k. Akademie der Wissenschaften zu Wien, XXVI, p. 60 şi Dimitrie Dan, l. c. p. 5.

[22] Grellmann, Histoire de Bohémiens. Paris, 1810, p. 10 spune că „Istoricii Evului Mediu îi cunoşteau sub numele de azinghans = aţigani".

[23] „Rev. pentru Istorie, Arheologie şi Filologie". Bucureşti, 1883, p. 189–192, p. 383–385. Doc. din 1590, Aprilie 24; Doc. (1585–1591) Iulie 12.

N. Iorga, Studii şi documente, vol. V, p. 436. – Doc. din 1591, Dec. 11.

[24] Lazăr Şăineanu, Dicţionarul Universal al limbei române.

[25] Toate numirile fără trimeteri se găsesc în Dimitrie Dan, l. c., p. 4.

[26] Enciclopedia italiană, vol. XXXV, Roma, 1937, p. 956. –; Dicţionar român-italian. Buc., 1929 (Alexandru Marcu),

Ungurii: *Czigány, Cigányiok,*[27] *Faraonemzetség* (Rasa lui Faraon)[28].

Grecii actuali: *â0iypavog, xaraiBsloc*[29], iar Macedonenii prin împrumut dela Greci: *Ghiftu*.

Maurii şi Arabii: *Harami* (rătăcitori), *Buharieni, Geau*.

După cum vedem mai toate popoarele îi numesc ţigani în limba lor, în afară de câteva care îi consideră veniţi din Egipt, sau aiurea.

În ceea ce priveşte felul cum se numesc ţiganii între ei, este foarte interesant, fiindcă ei nu întrebuinţează nici una din aceste numiri străine, ci următoarele:

Manuş (sing); manuşa (plural) = om.

Kalo (sing); kali (plural) = negru[30].

Sinto (sing); Sinthi (plural)[31] = om de-al nostru, din Sindoi (populaţie din India vestică).

Rom (singular), Romi (plural) = bărbat[32]; Romni = femeie.

„Romi" este numele obişnuit pe care şi-l dau ţiganii, iar în ultimul timp asociaţia lor se numeşte a „Romilor" nu a ţiganilor, fiindcă acest nume li se pare că este o batjocură şi într'adevăr socot şi eu, că au oarecare dreptate.

Numele de ţigan le reaminteşte prin instinct originea lor foarte umilită în societatea de unde strămoşii lor au pribegit.

În afară de numirea de ţigani, poporul românesc îi mai tratează cu tot felul de porecle, care au o legătură cu vreunul din cusururile lor.

Astfel citez: Arab, (Paul de Alep spune în secolul XVII, când ne-a vizitat că „Boierii mai au o mulţime de sclavi negri cumpăraţi, pe care poporul îi strigă: Arab, Arab[33]", Cioară, Cioroi, Cioroipină, Baragladină[34], Balaoacheş, Balaur, Faraon[35]; Dadă (dela ţigănescul dadă – tată), Burcas, Ciorogac, Gărgăun[36].

Copiilor li se zice danci sau dănciugi, purdei şi chiar ţiganii îşi strigă odraslele lor mai mici, cu numele de (form. sing.) parnavel, parpandel[37] şi gânguraşi, iar pe cei mai mari ganguri şi paralei.

---

[27] Révai Nagy Lexicona, Budapest, 1912, vol. IV. p. 492.
[28] M. Kogălniceanu, 1. c. Trad. de Ghibănescu, Iaşi, 1900, p. 5.
[29] Dr. Hector Sarafidi, Dicţionar grec-român, Constanţa, 1935, p.12 şi p. 215.
[30] Jesina, Romani Gib. Leipzig, 1886, p. 2.
[31] Dimitrie Dan, Ţigani din Bucovina. Cernăuţi, 1892, p. 2.
[32] Dimitrie Dan, Ţigani din Bucovina. Cernăuţi, 1892, p. 1.
[33] B. P. Haşdeu, Arch. Ist. a Rom., Buc., 1865, Tom. I, partea II, p. 95 şi Emilia Cioranu, Călătoriile Patriarchului Macarie, Bucureşti, 1906, p. 96.
[34] S. FI. Marian, în „Rev. Politică", Suceava, anul III, Nr. 2, p. 15.
[35] S. FI. Marian, „Rev. Politică" anul II Nr. 8, p. 10.
[36] Griselini, Ist. Banatului Timişan, p. 146.
[37] Al. Graur, l. c., p. 179.

Când au venit şi răspândirea lor în Europa

Unii istorici, între alţii A. F. Pott, afirmă că ţiganii existau în imperiul de Răsărit de prin secolul al XI-lea, când Bizantinii au adus mai multe mii de robi din Siria.

În acest sens citează o scrisoare pe care i-a adus-o la cunoştinţă Kopitar, bibliotecar pe acea vreme la Viena.

Scrisoarea emană dela Teofilact arhiepiscopul Bulgariei, de sub domnia împăratului Alexis Comnenul (a doua jumătate a secolului al XI-lea), în care ţiganii sunt semnalaţi cu menţiunea de stxava[38].

Dar, pentrucă la niciun istoric bizantin nu întâlnim vreun pasagiu care să întărească aserţiunea lui Pott, admitem cu rezervă această interpretare a scrisorii arhiepiscopului Teofilact.

Itinerariul ce au urmat dela plecarea lor din India, a fost stabilit cu ajutorul filologiei comparate, care a găsit în limba lor elemente persane, armeneşti, turceşti şi greceşti. În ceea ce priveşte influenţa greacă, F. Miklosich e de părere că ţiganii au trebuit să stea mult timp în imperiul bizantin, deoarece au împrumutat foarte multe cuvinte din limba acelui popor.

Această afirmaţie a fost făcută şi de Dimitrie Cantemir,[39] domnul Moldovii şi primul nostru istoric, care cunoştea bine, multe din limbile orientale.

Din Asia Mică în urma certurilor dintre conducătorii lor (că au avut conducători este un fapt sigur, deoarece există în limba lor cuvintele „Tagar" = împărat, şi „Rai"[40] = boier, nobil, care se crede că nu sunt împrumutate ulterior din ţările în care au trăit şi s'au stabilit, ci le-au avut ei mai înainte), probabil că s'au despărţit în două ramuri după căpeteniile care îi conduceau.

O parte din ei s'au îndreptat spre Nordul Africei, iar grosul a luat drumul Europei prin Colchida şi Crimeea. Se poate ca în afară de aceste două ramuri care s'au îndreptat, una spre Africa, iar alta spre Europa – să fi rămas o parte pe loc, mulţumită cu ceea ce natura săracă le putea da. Odată cu ultimele invaziuni mongolice s'au ivit şi ţiganii. Tătarii care veneau de prin stepele asiatice şi ruseşti au târât cu ei acest popor care le-a servit drept robi.

În vârtejul cuceririlor, Tătarii au întâlnit ramura de ţigani care apucase spre Nord şi au pus stăpânire pe ea fără nicio greutate – poate dimpotrivă – ţiganii s'au arătat credincioşi noilor stăpâni şi foarte umiliţi.

De altfel, vedem că şi drumul pe unde s'au infiltrat ţiganii în Principatele noastre coincide cu acelaşi drum al năvălirilor Tătare.

În diferitele lor expeditiuni de cucerire, Tătarii purtau după dânşii, pentru potcovit caii, repararea carelor ce trebuiau să se întoarcă cu bogăţiile capturate, şi pentru toate celelalte munci, un mare număr de ţigani robi.

Când însă au fost învinşi de popoarele băştinaşe, spre a nu-şi pierde propria lor libertate, s'au salvat prin fugă, înlăturând tot ceea ce ar fi putut să-i îngreuneze.

Între alte poveri ce-i stinghereau în retragerea lor, erau ţiganii, lăsaţi în asemenea ocaziuni în mâinile duşmanilor. În privinţa vechei afirmaţii care fixa data apariţiei ţiganilor din Europa la începutul secolului al XV-lea, nici nu se mai discută, deoarece în acelaşi an (1417), îi găsim aproape de Marea Nordului, în Germania (Cf. Cronica Bavareză a lui Andreas), iar în 1418, în Elveţia şi este exclus ca pe acele vremuri să poată parcurge distanţe atât de mari într'un timp aşa de scurt, mijloacele de locomoţiune fiind cu mult mai reduse decât cele din ziua de astăzi.

În mod documentar se dovedeşte că ţiganii se aflau cu mult înainte, de această dată, pe pământul Europei şi mai cu seamă în Peninsula Balcanică.

Mihail Kogălniceanu în studiul[41] său aminteşte că la 1260, în timpul lui Bela al IV-lea (1235–1270) regele

[38] P. Bataillard, Sur les origines des Bohémiens. Paris, 1875, p. 19.
[39] D. Cantemir, Descrierea Moldovei. (Trad. de Gh. Adamescu), Bucureşti, p. 122.
[40] C. Niculaescu-Plopşor şi Al. Graur, l. c., p. 183.
[41] M. Kogălniceanu, l. c., p. 7.

Ungariei, ar fi existat un popor prin Ungaria sub numele de Ghinghari[42], sau Cingari care nu erau alţii decât ţiganii.

R. Chelard[43] în studiul său, crede că ţiganii din Ungaria au venit din principatele Dunărene, în secolul al XIII-lea, şi dacă această afirmaţie e adevărată (autorul nu menţionează niciun document) atunci de sigur că ei erau acei Cingari din armata lui Bela al IV-lea.

În urma acestor afirmaţiuni socot că ţiganii existau în Ungaria în secolul XIII, iar mai târziu chiar stabiliţi, alcătuind sate, fapt ce ne este confirmat de Dr. Iványi Bela[44] în publicaţia de documente referitoare la familia Losonczi Bánffy, unde se aminteste pe la mijlocul secolului al XV-lea, sate ţigăneşti.

De altfel chiar în istoria neamului nostru se pomeneşte de ţigani cu mult înainte de 1417.

Într'un document dela Dan Vodă (1384–1386) din anul 1385, domnitorul confirmă mânăstirii Vodiţa tot ceea ce ctitorul ei şi unchiul lui, dăruise mai înainte, printre care şi „40 sălaşe de ţigani să fie slobozi de toate slujbele şi dăjdiile şi de venitul domniei mele”[45].

Aceasta dovedeşte că se găseau încă de mult în aceste ţinuturi şi că erau destul de numeroşi, dar neavând nicio putere au căzut robi dela început.

Nu este exclus ca Alexandru Nicolae Basarab Voievod[46], (1352–1364) când a dat ajutor regelui unguresc la 1345, înainte de a fi domn, pentru a respinge pe Tătari, dincolo de Nistru şi când a câştigat Sudul Basarabiei de astăzi, numit pe atunci „părţile tătăreşti”, să fi luat şi un mare număr de prizonieri Tătari şi ţigani.

Pentru ca domnitorul să poată dărui, dintr'odată, unei singure mânăstiri 40 sălaşe de ţigani şi cu trei ani mai târziu la 1388, Mircea cel Bătrân să dăruiască mânăstirii Cozia, printre multe altele şi 300 sălaşe de ţigani[47], aceasta înseamnă că ţiganii erau destul de numeroşi şi cu oarecare vechime în principate.

N. Iorga socoteşte că ţiganii au venit în Principatele noastre odată cu invazia mongolă (tătară), la jumătatea secolului al XIII-lea[48].

De aceiaşi părere este şi T. G. Bulat spunând că este posibil ca ţiganii să fi fost „aduşi din vremuri îndepărtate pe pământul nostru, poate, pe timpul primelor iurese tătăreşti”[49].

Dintr'un hrisov[50] de donaţie din anul 1348, emanat dela ţarul sârbesc Duşan se documentează cu certitudine existenţa ţiganilor încă din primele decenii ale secolului al XIV-lea. „Iată şi ţiganii: protomeşterul Raico, Boico al lui Zlatar, Vasile al lui Presvet, Socol al lui Suchias, Costa ginerele lui Gonsa, Giurco fratele lui Diman şi trei frânari, Ian, Radu, Dobroslav; şi Andrei fratele lui Lalză (sau Lalziu fratele lui Andrei) cu ginerile său Caloian; ca să dea mânăstirii Arhanghelilor de lângă Prizren) pe tot anul câte patruzeci potcoave de cai”.

Dacă aveau obligaţia de a da anual câte patruzeci potcoave, înseamnă că ei erau stabiliţi mai de mult în acel ţinut şi trăiau într'o stare de semi-robie, fiindcă dacă ar fi fost robia completă ar fi făcut din ordin potcoave cât mai multe, un număr nelimitat.

Actul datând din 1348, urmează că ţiganii au fost în Sudul Peninsulei Balcanice cu cel puţin trei decenii înainte, spre a fi cunoscuţi ca lucrători ai fierului şi obligaţi să furnizeze obiectele trebuincioase mănăstirilor şi armatei Statului. Toate aceste date însă nu ne lămuresc definitiv apariţia pentru prima dată a ţiganilor în Europa.

Din Peninsula Balcanică, ţiganii, cei încă nerobiti, înaintează spre Nord-Vestul Europei, aşa încât în prima jumătate a secolului al XV-lea, îi găsim răspândiţi în toată Europa. Felul lor de viaţă, portul, practicarea vrăjito-

---

[42] Dimitrie Dan, l. c., p. 10.
[43] R. Chèlard, La Hongrie millénaire. Paris, 1896, p. 208–211.
[44] Dr. Iványi Bela, l. c., vol. II, p. 148, 234, 333, 335, 337, 423, 487, etc.
[45] Alex. Ştefulescu, Mănăstirea Tismana. Buc. 1909, p. 167–171.
[46] I. Lupaş, Istoria Românilor (manual). Buc. 1929, p. 76.
[47] Acad. Rom., ms. 5236, f. 1–5; „Condica Domnească” Nr. 2, fila 114; Arh. Stat., M-rea Cozia, Pach. 13 netrebnice, Nr. 1 şi în „Foaia Soc. Românismului” pe 1871, p. 29–31, doc. din 20 Mai 1388.
[48] N. Iorga, Anciens documents de droit roumain. Paris-Bucureşti, 1930, p. 22–23.
[49] T. G. Bulat, Ţiganii domneşti din Moldova la 1810. „Archivele Basarabiei” anul IV, Nr. 2, Chişinău, 1933).
[50] B. P. Haşdeu, Archiva Istorică a României. Tom. III. Bucureşti, 1867, p. 191.

riei, straniul aspect sub care apăreau în ochii creştinilor; ca eretici şi (ponegritori) ai moralei, le-a adus injurii şi persecutiuni din partea tuturor statelor prin care treceau.

Creştinii – şi în special biserica catolică – au căutat să-i câştige la religia lor, dar au dat greş în faţa încăpăţânării ţiganilor care nu erau ispitiţi de nicio religie şi cu atât mai puţin de cea creştino-catolică.

Cu toate acestea din pricina îndemânării cu care lucrau metalele, erau toleraţi în multe ţinuturi, ba pe alocurea bucurându-se chiar de oarecari libertăţi.

Poissonnier citează următorul document din care reese cele de mai sus: „Tuturor ofiţerilor şi supuşilor de orice rang ar fi, ordonăm de a acorda pretutindeni o şedere liberă lui Thomas Polgar, şeful a 25 sălaşe de ţigani nomazi şi de a nu supăra în niciun chip, nici pe el nici oamenii lui, deoarece au făurit la Fünfkirchen, cartuşe de flintă şi alte muniţiuni de război pentru episcopul Sigismund”[51].

Ţiganii prin firea lor erau artişti în ceea ce priveşte lucratul metalelor şi în timpul când Turcii ameninţau ţările europene, ţiganii erau cei mai specialişti făuritori ai flintelor şi ghiulelor pentru tunuri[52].

În 1556, Turcii au acordat ţiganilor diferite privilegii, dar rareori se întâmpla ca ţiganii să primească acte de felul acesta; de obiceiu erau persecutaţi şi goniţi din toate ţările pe unde treceau.

Aşa ţiganii din Franţa au avut de îndurat, între altele, prigoana regelui Francisc I, care-i ura pentru nomadismul lor, iar în 1560, au fost complet proscrişi atât ei cât şi urmaşii lor. Această lege riguroasă n'a fost mult timp aplicată, deoarece peste puţin se instalaseră la Chapelle – Saint Denis – după cum au continuat să colinde diferitele provincii şi să se stabilească pentru un scurt timp chiar în Lorena, Alsacia, Limousin şi Provence.

Din aceste ţinuturi, numeroasele lor caravane inundară Spania, unde s'au stabilit în Murcia, împrejurimile Cordovei, Cadixului şi în special în Andaluzia provincia care le-a plăcut cel mai mult, unde practicau cu mult folos geambăşia.

Spania le-a oferit la început oarecare libertate, iar clima dulce şi potrivită lor, i-a făcut să se fixeze în diferite provincii de unde porneau mai apoi în caravane, să „cerceteze” interiorul ţării.

Am văzut mai sus,că din pricina repetatelor persecuţiuni suferite în Franţa şi în Danemarca, ţiganii s'au îndreptat spre Suedia, Rusia şi Anglia.

Însă nici în Anglia nu s'au bucurat mult timp de o soartă mai bună ca în Franţa, lucru ce se poate constata dintr'un act din 1537, dat în timpul domniei lui Henric al VIII-lea: „...cum, un anume popor străin, care nu profesează niciun comerţ sau meserie, pentru a se hrăni, ci colindă în număr mare din loc în loc şi foloseşte în taină mijloacele viclene pentru a conrupe supuşii majestăţii sale, făcându-i să creadă că ei posedă arta de a prezice norocul prin ghicitul în palmă şi astfel să stoarcă bani; că se fac de asemeni vinovaţi de pungăşii şi furt la drumul mare; s’a ordonat prin prezenta că aceşti vagabonzi, numiţi laolaltă Gypsies (ţigani) să fie urmăriţi ca hoţi şi derbedei, dacă rămân mai mult de o lună în regat, iar acei ce vor înlesni intrarea unuia din aceşti Gypsies, vor fi condamnaţi la plata de patruzeci livre sterline pentru fiecare contravenţiune”[53].

Ţinuturile germane, de altă parte, erau cutreerate şi ele de şatrele acestor necăjiţi care în drumul lor, se adăposteau în câmpii sau la marginea pădurii – pe unde îi găsea oboseala şi lipsa. „Bărbaţii purtând sacul cu unelte pe umerii goi, iar femeile târând după ele copii care sugeau din ţâţele lor, ce atârnau”[54].

Din cauza acestor persecuţiuni, într'o bună zi a anului 1584, ţiganii simţindu-se tari, provoacă o revoluţie destul de mare care însă se stinse foarte repede în sângele lor. Această revoluţie este amintită de Martin del Rion în „Tratatus de Magia”.

Un tratament bun, în comparaţie cu celelalte ţări, au avut în Ungaria unde lucrau şi pământul încă din sec. XV, când populaţia Statului era rară, iar lipsa braţelor de muncă era serios simţită[55].

Astfel căpitanul Giovandrea Gromo, în scrisoarea sa către un prelat din Roma, din 19 Decemvrie 1564,

[51] A. Poissonnier, l. c., p. 30.
[52] R. Chelard, 1. c., p. 208.
[53] A. Poissonnier, l. c., p. 37.
[54] A. Poissonnier, l. c., p. 25.
[55] R. Chèlard, l. c., p. 208.

descriind Ardealul din punct de vedere geografic, politic şi istoric, spune despre ţigani: „Printre ei locueşte un mare număr de ţigani, de care se slujesc ca să lucreze pământurile.

Cu aceste două oştiri se întovărăşesc mult ţiganii, dintre care e un mare număr în acea ţară; şi aceasta am cules despre răscoale în ce priveşte Transilvania”[56].

Dar o deplină îmbunătăţire a situaţiei lor, s'a întâmplat de abia în secolul al XVIII-lea, când împărăteasa Maria Thereza i-a silit să se stabilească, oprindu-i să mai vagabondeze prin ţară şi hotărîndu-i să locuiască în corturi, bordeie şi chiar să-şi facă case la fel cu ceilalţi ţărani.

Despre ţiganii din Banatul Temişoarei, care în secolul XVIII, depindeau de Ungaria, ne vorbeşte Fr. Griselini, arătându-ne îmbunătăţirile situaţiei lor de către Maria Thereza.

„Deoarece legile le oprea intrarea în oraşe şi mai cu seamă în localităţile înconjurate cu ziduri, ţiganii rămaseră la viaţa lor rătăcitoare şi desorganizată tocmai prin aceia, atât timp condamnaţi, până ce glorioasa împărătească-regină, nelăsând niciun mijloc neîncercat spre a popula Banatul, le permise şi lor a se statornici, a-şi instala locuinţe permanente, deşi în afara circonferinţei satelor celorlalte naţiuni, dar totuşi în apropierea lor şi a poseda pământ.

Ei n'aveau nimic altceva de plătit, decât contribuţiunea obişnuită şi fură numiţi de aci înainte Neobănăţeni (Neubanater) pentru ca din starea lor anterioară să nu mai lase în urma lor nici măcar numele urgisit”[57].

„De asemenea, în restul statului ungar, numirea de ţigan (Cygan, Zigan, Zegan) a fost înlocuită cu aceea de „Ţărani noui” (pe ungureşte Uj Magyar).

Prin asemenea ordine şi restricţiuni ţiganii s'au desobişnuit în bună parte, de vechiul lor fel de vieaţă, reuşind să fie deopotrivă cu ceilalţi ţărani.

Împăratul Iosif al II-lea, continuatorul politicei ilustrei sale mame, Maria Thereza, sileşte ţiganii să-şi dea copiii la şcoală să înveţe ungureşte, să-i trimeată regulat la biserică şi să-şi muncească pământul pe care baronii şi marii proprietari îl dăduseră din îndemnul împăratului.

În plus, ca oricare alţi cetăţeni ai ţării, erau chemaţi să-şi facă stagiul militar.

Graţie acestor reforme, ţiganii devin agricultori, meseriaşi şi negustori de obiecte casnice, din lemn sau lut – situaţie în care îi găsim până în zilele noastre.

Din numeroasele studii ale lui Paul Bataillard, cel mai asiduu cercetător al tuturor chestiunilor referitoare la istoria şi vieaţa ţiganilor, reese că ei s'au bucurat de mai multă libertate în Sudul Peninsulei Balcanice şi Italia meridională, unde-şi ridicaseră şi târguri ce au fost distruse odată cu invazia otomană.

Pentru aceasta, citează mărturiile unor călători germani care spre sfârşitul secolului al XV-lea, au vizitat aceste colonii de ţigani: Feliz Fabre, Bernard von Breidenbach, contele Alexandru de Veldenz şi patricianul din Colonia, Arnolff de Harff, care a vizitat colonia de ţigani din împrejurimile Naupliei, la Madon; unde, intrând într'o mahala în afară din oraş a găsit „vreo 300 familii de nişte bieţi nenorociţi, desbrăcaţi numiţi Suyginer, de aceeaşi origine cu cei care rătăcesc prin ţara noastră (Germania) pe care însă noi îi numim „Ţărani de Egipt”. Aici acest popor se îndeletniceşte cu tot felul de meserii şi în special cu cismăria şi lucrarea fierului”[58].

Din relatările lui Carl Hopf[59] se vede că în Grecia (Peloponez) existau multe ruine cu numele de Guphto-Kastron[60] şi care se pare că au fost nişte vechi şi solide locuinţe ale ţiganilor.

Guphto, numele castrului, înseamnă ţigănesc, deoarece la Greci termenul se mai află şi azi în circulaţie,

---

[56] Dr. A. Veress, Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei şi Ţării Româneşti, Vol. I, p. 254–255.
„Tra loro habita numero grande di Cingani, de quali şi servono per lavorar la terre”.
„Con queste due militie şi accompagnano assai Cingani, de'quali numero grosso è în quel paese; et questo in quanto di Transylvania circa le fattioni ho raccolta”.

[57] Fr. Griselini, Istoria Banatului Timişan. Buc. 1926, p. 146.

[58] P. Bataillard, Etat de la question de l'ancienneté des Tsiganes en Europe. Paris, 1877, p. 12.

[59] Carl Hopf, Histoire de la Grèce au Moyen-Âge. Cronique grécs-romanes.

[60] P. Bataillard, Etat de la question de l'ancienneté des Tsiganes en Europe. Paris, 1877, p. 15.

„Guphtoi" fiind numiţi ţiganii în Grecia şi în multe locuri din Peninsula Balcanică.

De altfel, tot după cercetările lui P. Bataillard, se arată că ţiganii au întemeiat spre sfârşitul secolului al XV-lea, un mic orăşel numit Ielsi în provincia Molisia din Italia meridională.

Acel orăşel Ielsi se găseşte amintit în mai multe documente sub numele de Castrum Gipsiae[61].

Aceasta denotă că ţiganii au avut mici aşezări unde locuiau separaţi de restul populaţiei.

Separarea aceasta putea să fie de bună voia lor, sau impusă de populaţia băştinaşe.

În timpul invaziunei otomane din Europa, aceste întărituri au fost distruse, iar ţiganii risipiţi să se ducă aiurea.

În concluzie putem spune că ţiganii în Europa sunt constataţi în mod documentar chiar dela începutul secolului al XIV-lea, iar unii dintre învăţaţi – H. Wlislocki[62], îi socotesc veniţi în principatele noastre chiar la 1241, odată cu marea năvălire a mongolilor sub conducerea lui Batu-Chan.

Filologia comparată, mai îndrăsneaţă decât toţi, presupune ca dată a apariţiunei lor în Europa anul 1000, şi se poate ca această dată să cuprindă o parte de adevăr, fiindcă nu s'ar putea explica, felul cum s'au răspândit atât de repede în toate ţările Europei[63].

Răspândirea lor s'a făcut (după P. Bataillard) dinspre Orient către Occident, fiindcă în Peninsula Balcanică, România şi Ungaria erau foarte numeroşi; documentele sârbeşti şi româneşti confirmă cele spuse de P. Bataillard.

[61] P. Bataillard, Etat de la question de l'ancienneté des Tsiganes en Europe. Paris, 1877, p. 15. Nota XX.

[62] Dr. Heinrich von Wlislocki, Vom wandernden Zigeunervolke. Hamburg, 1890, p. 28; şi Dimitrie Dan, l. c., p. 10 (greşit însă anul 1141 în loc de 1241).

[63] 2) Aurel Candrea, Influenţa ţiganilor asupra literaturii poporane române, în „Revista Nouă" anul VII (1894).

Ţiganii în principatele româneşti şi categoriile de ţigani robi

Am văzut în linii generale de unde şi când au venit în Europa; vom trece acum la ţiganii din ţările noastre.

Aparitiunea ţiganilor în Moldova şi Ţara Românească s'a făcut după părerea mea în felul următor:

1. Ei au fost aduşi de Tătari, ca robi, iar atunci când Tătarii au fost învinşi de Unguri şi Români, o bună parte din ţiganii veniţi cu ei, poate chiar toţi, au rămas prin meleagurile noastre.

Ţiganii au trecut astfel din robia Tătarilor, în aceea a nouilor cuceritori.

2. Nu e exclus însă,ca o parte din ţigani, să fi venit şi dela Sud făcând parte din ramura ce se îndreptase în spre Sudul Europei şi Nordul Africei – şi susţin şi această părere deoarece în mod documentar ei apar mai înainte în Peninsula Balcanică (Serbia) decât în Principatele noastre.

Pe baza cărţii din 1348, dată de ţarul sârbesc Duşan se poate deduce că ţiganii se aflau la Sudul Dunării cu cel puţin câteva decenii înainte de această dată a documentului sârbesc.

3. O parte din ţiganii veniţi în Moldova, indiferent dacă au fost aduşi de Tătari sau nu, cred că au făcut parte din ramura care se îndreptase spre Crimeea, iar cealaltă parte de ţigani, erau veniţi din Muntenia şi nicidecum toţi din Muntenia, după cum spune Gh. Ghibănescu în analiza unui document din 1612: „Şi acest zapis ca multe altele ce vorbesc de ţigani dovedeşte că proveniența ţiganilor a venit prin danii, sau moşteniri din părţile Munteniei”[64].

În Ţara Românească ei apar documentar la 1385, în actul de danie şi confirmare al lui Dan Vodă (1385–1386) dat mănăstirii Tismana şi Vodița[65].

În ceea ce priveşte starea de robie în Principatele noastre, cronicarul moldovean Miron Costin, ne spune următoarele: „În ţara de jos nu era niciun şerb, toţi se numeau arcaşi şi călăraşi, lucrau numai pentru dânşii, iar pentru cei bogaţi, lucrau ţiganii cumpăraţi”[66].

Uşurința cu care ei au căzut în mâinile celor mai tari, se explică dela sine, fiindcă ei erau nişte „fiinţe degradate şi inferioare chiar animalelor. Ei s'au supus de bună voie sclaviei, aceasta fiind pentru ei o stare dorită, căci ea îi ridica, deşi nu într'un rând cu oamenii, dar măcar cu dobitoacele bune şi trebuincioase la lucru, pe când ei în patria lor formau rămăşiţa umană şi nu erau, nici puteau fi de folos pentru cineva, nefiind iertat a-i întrebuința la vreun lucru, din care cauză nici nu erau suferiţi de nimeni”[67].

Ţiganii din Principatele noastre au intrat în robia celor mai bogaţi şi puternici care erau: Domnul ţării, mănăstirile și boierii, împărțindu-se astfel categoriile de robi ţigani după proprietarii lor.

A) Ţiganii domneşti

După stăpânii lor, robii ţigani erau împărţiţi în robi domnești, mănăstirești şi boiereşti, iar atât ţiganii mănăstirești cât şi cei boiereşti se numeau ţigani vătraşi[68] (hotărîţi la o anumită vatră) şi ascultau numai de stăpânii lor, nimeni altul nedispunând în favoarea sau defavoarea lor, – ei prestau orice slujbă ordonată de stăpân.

Robii domneşti proveneau din moşteniri, danii, cumpărări[69], prăzi de războiu şi din toţi aceia cari umblau prin ţară fără stăpân, sau din cei fugiţi dintr'un principat vecin.

În prăzile de războiu şi în special în Moldova, în afară de ţigani, erau şi Tătari, astfel, în actele de confirmare ale lui Ştefan cel Mare se pomeneşte şi de robi Tătari.

În documentul din 29 August 1480, dat la Suceava, Ştefan Vodă confirmă lui Hărman, pârcălabul de

[64] Gh. Ghibănescu, Surete şi Izvoade. XXII, p. 129–130.
[65] Alex. Ştefulescu, Mânăstirea Tismana. Bucureşti, 1909, p. 167–171.
[66] P. P. Panaitescu, Miron Costin, Istoria în versuri polone despre Moldova şi Ţara Românească. Bucureşti, 1929, p. 108.
[67] Dr. Wickenhauser, Geschichte und Urkunden des Klosters Solka. Czernowitz, 1877, p. 130.
[68] Dionisiu Fotino, Istovia generală a Daciei. (trad. de G. Sion), Bucureşti, 1859, vol. III, p. 341.
[69] În 1641, jupâneasa Ivana, fata lui Vlăsan logofătul din Vlădila, judetul Romanați, vinde nişte ţigani lui Matei Basarab. – „Vândutu-i-am de a mea bună voie, fără de nici o silă, de nimenea”. (Acad. Rom., doc. XX1/280).

Cetatea Albă, următoarele ocine şi cumpărături ale sale... „un Tătar cu numele Costa, cumpărat dela Ivaşco şi Jurie fii lui Călian din Cetatea Albă cu 80 zloţi”[70].

Am văzut că printre robi existau şi Tătari, dar numărul lor era mic şi grosul robilor îl formau tot ţiganii.

Din multele acte de danie ale lui Ştefan cel Mare, vedem că viteazul şi cucernicul ctitor nu se sfiia să-şi aducă robi şi din Ţara Românească, – bineînţeles robi ţigani, după cum se poate observa din următoarele două documente:

a) Documentul din 16 Martie 1490, dat la Suceava, prin care Ştefan cel Mare, dărueşte mănăstirii Putna, unsprezece sălaşe de ţigani, din ţiganii săi proprii aduşi din Ţara Românească[71].

b) Al doilea document e dat în Bedeuţi, 8 Septemvrie 1503, prin care Ştefan cel Mare confirma mănăstirii Putna, stăpânirea peste patru sălaşe de ţigani robi şi peste un holteiu şi trei femei aduşi din Ţara Românească[72].

Că Ştefan cel Mare a luat ca pradă de războiu ţigani din Muntenia o spun şi cronicele timpului. Astfel, – „În luna Martie în ziua de 7 într'o Joi, (1471) Ştefan Vodă plecă în Muntenia şi în aceeaşi zi avu o bătălie mare cu Radu Vodă pe un câmp, lângă un târg numit Socii. Aici omori mult norod şi duse vreo 17.000 de ţigani în robie”[73].

Neapărat însă, că acest număr de robi ţigani, apare foarte mare, şi e aproape imposibil să fi luat atâţia robi ţigani, numai o singură dată, fiindcă armata nu era formată în aşa mare măsură din robi.

E sigur că prăzile de războiu, atunci ca şi astăzi, contau foarte mult şi chiar Domnul era ispitit de numărul robilor, fiindcă orice ţigan însemna o valoare.

„O altă sursă pentru înmulţirea numărului robilor domneşti era şi obiceiul de a-şi apropia în mod automat, orice ţigan fără stăpân ce ar fi fost prins, prin ţară.

Globnicii (funcţionarii) domnitorului umblau prin ţară şi unde găseau ţigani fără stăpân îi scriau la averea domnească.

Se întâmpla însă, de multe ori, ca aceşti globnici să facă abuzuri înscriind şi ţigani de-ai mănăstirilor, la domni, aşa că mai dădeau de lucru bieţilor călugări care trebuiau să ceară prin jalbă, dela domn, eliberarea ţiganilor.

Ca exemplificare redăm documentul din luna Mai 1768: „Domnul, către Constantin Sturdza, biv vel stolnic, pentru un ţigan străin din Ţara Românească. .., fiindcă ţiganii străini dintr'altă ţară, care vin în Moldova se iau pe seama domnească, rămâind drept ţigan domnesc”[74].

Constantin Ipsilante, la 1800, dărueste unui boier, un ţigan „strein venit de pisti hotari aice în Moldova, care după nestrămutat obiceiul pământului s'au luat întru a noastră domnească stăpânire”[75].

Dar nu numai în Principatele noastre era obiceiul ca domnul să-şi apropie, ţigani străini, ci şi aiurea, fapt care se vede din scrisoarea lui Toma, logofătul lui Ştefan cel Mare, către birăul (primarul) Bistriţei, prin care cere să-i înapoeze ţiganii ce-i luase în stăpânirea sa, cu ocazia refugierii lor în Ardeal – când năvăliseră Turcii. „Eu Toma, Logofătul domnului Ştefan Voevod al Ţării Moldovei, scriu închinăciune şi multă sănătatea domnului meu, prea iubitului şi bunului şi cinstitului domn Tămas birăului Bistriţei. După aceea dau spre ştire domniei tale, domnul meu, pentrucă ştii domnia ta, că Dumnezeu năpusti asupra noastră răutatea sa şi năpusti pe Turci şi ne-a gonit şi ne-a răspândit în toată lumea.

De alta întâmplatu-s'a ţiganilor noştri ca să treacă în ţara Ardealului, ce e drept sunt toţi din ţara Ardealului, dar eu i-am cumpărat pe toţi cu banii mei drepţi, cum îmi este Dumnezeu martor şi am sodas (chezas, garant)

---

[70] I. Bogdan, Doc. lui Ştefan cel Mare. Bucureşti, 1913, vol. I, p. 242.

[71] I. Bogdan, Doc. lui Ştefan cel Mare. Bucureşti, 1913, vol. I, p. 430.

[72] I. Bogdan, Doc. lui Ştefan cel Mare. Bucureşti, 1913, vol. II, p. 227: „Am dat şi am întărit pre a lor drepţi robi ţigani ce i-au chemat ei din Ţara Basarabilor, anume Bode cu femeia şi cu copiii lor şi Mihul cu femeia lui şi Vina cu femeia lui şi Goia cu femeia şi copiii lor şi Radul Gângul şi Stana şi Sofie şi Mara. Aceştia ca să fie toţi sfintei mânăstirii noastre uric, ei şi copiii lor şi nepoţii lor şi strănepotii lor, robi neruşuiţi nici odănăoară în veci”.

[73] Olgierd Górka, Cronica epocei lui Ştefan cel Mare, (1457–1499). (Buc., Biblioteca Revistei Istorice Române, vol. 1, 1937).

[74] N. Iorga, Doc. privitoare la familia Callimachi, Bucureşti, 1902, vol. I, p. 465.

[75] N. Iorga, Studii şi documente, vol. XXI, Bucureşti, 1911, p. 124.

dela cine i-am cumpărat. Deci, acum auzim că au căzut în mâinile domniei tale; drept aceia rog pe domnia ta, domnul meu milostiv şi domn creştin, să nu te bucuri de paguba mea, ci să te povăţuiască Dumnezeu pe domnia ta, ca să mi-i înapoezi pentru Dumnezeu şi pentru voia noastră, fiindcă până acum suntem în pagubă, căci nu ne-a rămas nouă nici case, nici sate, nici mori, nici marfă, nici oi, nici albine, nici vase, nici biserici, nici haine şi nimic alta.

Tare te rugăm pe domnia ta şi dacă îmi vei face domnia ta această bunătate dela mâna domniei tale, apoi eu, până la moartea mea, n'am să uit bunătatea domniei tale, ci în toate voiu pomeni pe domnia ta şi eu şi copiii mei în veci. Iar pentru că-mi faci această rugăciune, apoi eu am să trimet colac (dar, cadou) domniei tale, un bidiviu, care să preţuiască o sută zloți ungurești şi afară de aceasta încă va mai fi făcută voia şi pofta domniei tale, totdeauna dela mine şi oamenilor domniei tale, precum ai să vezi domnia ta; iar dela aceşti ţigani nu ştiu avea-vei niscai folos sau ba.

Aceasta mă rog domniei tale, să-mi fii graţiositatea ta domn de aci înainte, ca şi domnul meu Ştefan Voievod. Şi Dumnezeu să înmulţească zilele şi anii domniei tale"[76]

Am transcris întreaga scrisoare a acestui boier moldovean din mai multe motive: întâi, ca să arătăm că şi robii din Moldova sau Muntenia trecuţi în altă ţară, erau luaţi în stăpânire de domnii sau mai marii acelei ţări, ceea ce arată că obiceiul de a avea robi, nu era numai la noi; iar în al doilea rând ca să vedem că robii ţigani obişnuiau să fugă în Ardeal unde se puteau bucura de o viaţă mai uşoară, după cum vedem din scrierile timpului, redate în cuprinsul unui capitol din această lucrare. – Era de ajuns ca stăpânul să fi plecat în război sau aiurea, pentru ca robii s'o iee razna peste munți.

Aflăm apoi, că o parte din ţiganii robi, din Principate, erau din Ardeal – nu interesează dacă au fost cumpăraţi de-a-dreptul dela Ardeleni, sau dela alţii cari au pus mâna pe ei, fiindcă se poate ca şi aceşti robi ţigani din Ardeal, cu tot traiul lor mai bun decât aiurea, să nu se fi împăcat cu soarta de a nu mai putea vagabonda pretutindeni, fără niciun stăpân, şi astfel au fugit în Principatele noastre.

Se mai vede apoi, că robii ţigani aveau o mare importanţă în complexul bunurilor unui boier, încât pierzându-i se considera sărăcit, iar pentru a intra în posesia lor, trebuia să dea o însemnată sumă de bani sau diferite lucruri preţioase.

Odată terminate aceste observaţii să vedem în câte categorii se împărţeau ţiganii domneşti.

După relatările lui Kreuchely (Ludwig, baron Schwertberg, consul prusian la Iași şi București) către von Miltitz, ambasador prusian la Constantinopol, ne putem face o ideie aproximativă despre categoriile, numărul şi ocupațiile ţiganilor domneşti, înainte de revoluţia dela 1821.

Numărul sălaşelor de ţigani domneşti, după statistica lui Kreuchely este cu mult inferior celui adevărat, cu atât mai mult cu cât, el uită să enumere printre ţiganii domnitorului, pe ţiganii ursari al căror număr se urca la 500 sălaşe.

Ţiganii domneşti erau următorii: *Aurarii* sau *Rudarii*[77] (care în loc de contribuţiuni, dări, culegeau aurul din nisipul râurilor Olt, Topolog, Argeş şi în special Dâmboviţa unde se găsește aur mai curat – 700 sălaşe; *Băieşii*[78] sau aurarii valachi care scoteau aurul din pietre, – 100 sălaşe; *Aurarii aşezaţi locului* – 1000 sălaşe; *Lingurarii* care lucrează vase de lemn şi orice obiecte casnice – 800 sălaşe; *Lăeşii* care lucrează fierul, – 700 sălaşe, – în total 3.300 sălaşe.

Repetăm că statistica aceasta nu este veridică, deoarece numărul ţiganilor domneşti din Ţara Românească, era cu mult mai mare, însă am ţinut s'o citez pentru a arăta proporţia între diferitele categorii de ţigani, – şi din care se observă superioritatea numerică ce o dețineau ţiganii căutători de aur, deci şi importanta ce li se dădea.

---

[76] Grigore Tocilescu, 534 documente istorice, slavo-române, București, 1931, p. 540–542 (Documentul e scris în Câmpulungul Moldovenesc, între anii 1475–1487, Octomvrie 3).

[77] Rudar = ţigan aurar, vine probabil dela rudărie – groapă de unde se scot metale (Apud Candrea şi Gh. Adamescu, Dicţionarul Enciclopedic).

[78] Hurmuzachi, vol. X (1763–1844), publicat de N. Iorga, București, 1897, p. 522.

Ţara noastră a atras atenţiunea popoarelor înconjurătoare, din cele mai vechi timpuri, pentru aurul pe care-l purtau râurile noastre şi pentru toate celelalte bogăţii.

Ţiganii, poate, foşti căutători de aur în ţara lor de origine, în perigrinările lor au dat peste nisipul aurifer din pâraele de munte ale ţării noastre şi astfel au început din nou, să culeagă acei fluturaşi preţioşi de aur.

Domnul permitea şederea lor în ţară, oferindu-le chiar libertatea în schimbul unei anumite cantităţi de aur, de fiecare individ, care trebuia dată tezaurului domnesc.

Prin vieaţa lor originală, devenită specială prin ocupaţiunea lor, ţiganii aurari în deosebi, au atras atenţiunea străinilor veniţi pentru mai mult timp, sau numai în trecere prin ţara noastră.

Dela aceştia avem amănunte preţioase asupra modului cum ţiganii aurari îşi câstigau pâinea cea de toate zilele. Astfel Démidoff[79] în cartea sa ne spune următoarele despre ţiganii aurari din Valachia: „...din singuraticele aşezări în jurul acestor râuri, cei care ne-au interesat mai mult sunt aurarii, împrăştiaţi pe insule sau prunduri izolate, aceşti sărmani spălând fără încetare nisipurile Dunării, culeg părticelele de aur ce le rostogolise fluviul"; iar în altă parte despre felul cum ţiganii spală aurul; „pe un plan înclinat căptuşit cu pâslă sau postav ordinar, curge neîncetat apa care trece mai înainte printr'o grămadă de nisip şi pietriş grămădit pe o leasă în partea mai ridicată a instalaţiunei; astfel fluturaşii microscopici ai preţiosului metal sunt opriţi în ţesătură.

Ne-am apropiat să vedem aceşti nenorociti care, fără alt adăpost decât enorma lor clae (de păr) de pe cap, se ocupă cu această muncă fără sfârşit şi călăuza noastră ne-a asigurat că bieţii oameni, care lucrează toată ziua, expuşi la strășnicia cerului abia câştigă pe zi valoarea a cincisprezece bani franţuzeşti".

Trecând peste platonicele înduioşeri ale lui Démidoff, reţinem abilitatea cu care reuşeau să smulgă nisipului şi apei „microscopicii fluturaşi de aur" cu o instalaţie atât de primitivă.

Dimitrie Cantemir aminteşte despre ţiganii strângători de aur, din nisipul pâraelor de munte că atâta aur adună, încât pot să plătească „în tot anul ca bir către soţia domnului patru ocale de aur, cari fac 1600 drahme"[80].

Aceşti strângători de aur aveau o viaţă cu mult mai bună decât fraţii lor vătraşii şi numai cu obligaţiunea de a plăti pe timp de un an o anumită cantitate de aur.

Vieaţa lor nu le cerea niciun confort şi nimic din pretenţiile civilizaţiei de care ei nu aveau nevoie, – poate că singura lor bucurie era faptul că nu aveau un stăpân direct şi imediat.

O viaţă quasi-liberă aveau ţiganii lingurari, aparţinând tot domnului; ei lucrau în lemn, cu preferinţă în salcie, din care făceau linguri (de unde li se trage şi numele), cofe, donicioare[81] şi alte lucruri casnice.

Prin materialul brut, lemnul în speţă, de care depindeau lingurarii erau nevoiţi să se adăpostească prin crânguri şi zăvoaie umede, deci cu iarbă multă şi grasă, unde aveau posibilitatea să se ocupe în afară de meseria lor, cu creşterea vitelor, de sigur în mică măsură, fiindcă n'aveau niciodată sume prea mari de bani, ca să-şi cumpere o pereche de boi.

Actualmente ţiganii din satele de pe lângă Dunăre sunt înstăriţi având fiecare familie cel puţin câte o pereche de bivoli, pentru care au foarte multă dragoste.

Un lucru interesant e că sălaşele ţiganilor lingurari se compuneau din 4–8 persoane[82], ceea ce este mult în comparaţie cu ţiganii vătraşi, a căror sălaşe nu întreceau media de patru suflete.

Altă categorie de ţigani domneşti era aceia a lăeşilor „hierari" din care făceau parte şi netoţii, vagabonzii trăind din furturi şi prădăciuni.

Lăeşii fierari cu scule rudimentare, dar siguranţă în mâini (execuţie), erau într'un timp singurii „făurari" din Ţara Românească şi Moldova şi chiar astăzi multe din satele noastre au câte un asemenea „meşter" bun

---

[79] M. A. Démidoff, Voyage dans la Russie meridionalle et la Crimée, Paris, 1854, p. 55.

[80] D. Cantemir, Descrierea Moldovei. (Trad. de G. Adamescu), Bucureşti, Ed. „Cartea Românească".

[81] Donicioare şi diferite obiecte de lemn, din Moldova, ajungeau în secolul al XIX-lea, anul 1852, să fie expuse şi vândute sub pavilion turcesc la expoziţia universală din Londra.

Aceste donicioare erau executate foarte frumos, având gravate pe ele, tot felul de motive româneşti (Gh. Potra, Călătoria unui boier moldovean în Europa la mijlocul sec. al XIX-lea, în Rev. Ist., 1933, Nr. 4–6, p. 135.

[82] Acad. Rom., ms. 4843, p. 25; şi Acad. Rom. doc. CIX/107.

pentru orice.

Ţiganii după cum sunt muzicanţi din instinct, tot aşa, din instinct, ştiu să lucreze şi metalele, fiind cunoscuţi subt acest aspect, chiar din primele documente care vorbesc de existenţa lor.

Aşa, am arătat la începutul lucrării, documentul sârbesc din 1348, în care ţiganii erau recunoscuţi ca „experţi" şi demni urmaşi ai zeului Vulcan, de vreme ce erau obligaţi să furnizeze acelei mănăstiri, potcoave de cai şi diferite unelte.

În afară de potcovari, lăcătuşi, rotari şi spoitori erau şi mulţi topitori care lucrau bronzul şi arama.

Umblând din sat în sat, din bâlciu în bâlciu, cumpărau bronz vechiu şi aramă spre a-l topi şi prelucra, făcând clopoţei de diferite mărimi şi forme, nasturi de chimire şi hamuri, capete de topoare, igliţe, lanţuri şi tot felul de mărunţişuri. „În Bucureşti este şi astăzi (1846) mănăstirea cu hramul Naşterii Maicii Domnului, numită Zlătari, dela constructorii ei (ţiganii) – zlătari"[83].

Ţiganii netoţi, înglobaţi în numărul lăeşilor, se deosebesc că mult de celelalte categorii de ţigani, prin curajul şi viclenia lor, însuşiri ascuţite din pricina multelor greutăţi ce au avut de suferit. Fiindcă netoţii sunt cruzi din fire, apelând la cuţite şi topoare, la cea mai mică neînţelegere, unii istorici care s'au ocupat cu vieaţa ţiganilor, cred că aceştia sunt descendenţii vechilor şefi, subt a căror conducere au venit ţiganii din India.

Netoţii nu sufereau jugul robiei şi odată prinşi, nu aveau odihnă până când nu fugeau către unicul lor stăpân şi Dumnezeu, – libertatea.

De altfel netoţii şi-au păstrat acelaşi spirit independent până în zilele noastre şi chiar şi astăzi, sunt singurii ţigani care pribegesc din loc în loc, furând de ici, de colo, ce găsesc, uneori vite, – au însă predilecţie pentru cai.

Corturile lor căptusite cu o mulţime felurită de petece, erau stabilite, după cum se înţelege, pe la marginea oraşelor şi de multe ori pe locurile virane, chiar în interiorul oraşului.

Carol I regele României aminteşte în „Memoriile" sale de ţigani de felul acesta, care îşi aveau corturile între palat şi grădina Cişmigiu – şi asta în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, anul 1866.

Ferestrele odăilor fostului palat regal, în partea de Sud, unde locuise mai inainte domnitorul Cuza „dădeau spre o piaţă deşartă, murdară, unde se aşezaseră nişte ţigani şi porcii se tăvăleau prin noroiu"[84].

În afară de aceste categorii de ţigani domneşti erau şi Ursarii care colindau ţara în lung şi în lat, plimbând şi îndemnând ursul să joace „tananaoa" după care apelau la generozitatea privitorilor şi obolul era de obiceiu mulţumitor.

Urşii erau prinşi de mici, fie de ţigani, fie de ţăranii munteni, dela care îi cumpărau şi îi dresau în vederea viitoarei meserii,

Dresarea consta în a-i învăţa să ridice alternativ picioarele de dinapoi (cele dinainte fiind rezemate de băţ) în urma unor repetate şederi pe cuptoare încălzite; căldura cuptorului furnicându-i talpa, ursul ridica când un picior, când celălalt; joc ajutat de perseverenţa „dresorului" care cânta tananaoa. După nenumărate operaţii de acest fel, ursul reuşea să se producă cu aceste „figuri" numai la auzul tananalei, ceea ce hotăra pe maestrul ursar să-l înveţe şi alte giumbuşlucuri, după care putea să umble cu el prin târguri şi bâlciuri.

În zilele noastre, în urma intervenţiunilor „Societăţii pentru protecţia animalelor" nu mai sunt permise exhibiţiunile ursarilor; iar urechea noastră obişnuită din timpul copilăriei, nu va mai auzi pretutindeni, acel „joacă bine măi Marine, că-ţi dau pâine cu măsline", – mâncare la care jinduia de multe ori şi stăpânul, nu numai ursul.

Ursarii, din fire, se ocupau şi cu înmulţirea şi creşterea catârilor, – astfel găsim amintit: „Catârii crescuţi de ţigani şi exportaţi peste Dunăre până la muntele Pelion"[85].

---

[83] Din călătoria lui Uspenschy pe la noi, 1846. (traducere de Ştefan Berechet), Bucureşti, 1920, p. 7.
Zlătar = aurar, dela vechiul slav zóloto, rus zoloto = aur.

[84] Memoriile Regelui Carol I. Bucureşti, 1909, Ed. Ziarului „Universul", p. 65.

[85] Muntele Pelion se găseşte în Grecia (Thesalia) situat în partea Mării Egee, deasupra golfului Volo (Pagaseic). E vorba de

Ţiganii domneşti ţinuţi la o parte de binefacerile civilizaţiei, n'au suferit o deformare a caracterului primitiv, ca respectivii vătraşi, care după desrobire s'au stabilit în bună parte ca meseriaşi, iar mai apoi, în urma înrudirii prin căsătorii cu băştinaşii, sau adaptat perfect mediului.

B) Ţiganii mănăstireşti

O a doua categorie de ţigani robi o formau ţiganii mănăstireşti care erau şi ei destul de numeroşi.

Domnii Ţării Româneşti şi ai Moldovii se întreceau în a clădi biserici şi mănăstiri pe care le înzestrau cu moşii întinse şi numeroase sălaşe de ţigani.

Daniile de felul acesta erau obişnuite aproape fiecărui domnitor, iar pentru documentare redăm mai jos câteva acte din care putem să deducem cucernicia donatorilor cât şi numărul mare al ţiganilor din ţara noastră.

Alexandru Voievod în 8 Iulie 1428, dărueşte mănăstirii Bistrita 31 sălaşe de ţigani şi 12 poeţi de tătari[86].

Ştefan Voievod prin documentul dat în Suceava în 26 Iunie 1434, dărueşte mănăstirii din Poiană trei sălaşe de ţigani: „a binevoit domnia mea cu al nostru bun gând şi am făcut pentru sănătatea noastră şi pentru pomenirea sfânt-răposaţilor părinţilor noştri şi am dat mănăstirii din Poiană trei sălaşe de ţigani, anume Slav dela Hârlău şi Coste, ginerele lui Cernislav şi Miculiţea, să fie acestei mănăstiri zise mai înainte, nestricaţi, cu tot venitul, în veci"[87].

Acelaşi domnitor, în 12 Iulie 1434, dărueşte mănăstirii Moldaviţa două sălaşe de ţigani[88].

Şase ani mai târziu (23 Aprilie 1441, Suceava) Ilie Voievod întăreşte mănăstirii din Poiană patru sălaşe de ţigani[89].

La 1 Mai 1443, Ştefan Voievod dărueste mănăstirii Pobrata patru sălaşe de ţigani[90].

Prin documentul din 26 Aprilie 1444, dat în oraşul Roman, Petru Voievod întăreşte mănăstirii dela Pobrata patru sălaşe de ţigani (ţigani întâlniţi în doc. din 23 Aprilie 1441[91].

La 3 Septemvrie 1448, în Suceava, Petru Voievod întăreşte mănăstirii Neamţului patru sălaşe de ţigani daţi de Alexandru cel Bun[92],

În acelaşi oraş la 22 Ianuarie 1453, Alexandru Voievod întăreste mănăstirii Neamţului mai multe sălaşe de ţigani, iar spre sfârşitul documentului spune: „şi asemenea oricine ar dori din boierii noştri să oprească aceşti ţigani sau să-i ascundă înaintea călugărilor, acesta să plătească cu gâtul său"[93].

Suceava, 26 Ianuarie 1453, Alexandru Voievod fiul lui Iliaş Vodă hărăzueşte mănăstirii Pobrata mai multe moşii, venituri şi doi ţigani „anume Lalu cu casa şi Banu cu casa"[94].

Cu toate că multe din actele de danii lipsesc, dat fiind vechimea lor şi toate nenorocirile cari s'au abătut peste biata ţară, totuşi ne putem face o idee aproximativă din cele câteva acte enumerate mai sus şi acestea care urmează:

Ştefan Voievod, prin documentul din 31 August 1458, confirmă mănăstirii Moldoviţa stăpânirea asupra ţiganilor Hârman, Bera, Badu şi Coman" cu sălaşele şi cu tot neamul lor"[95].

În documentul din 1465, 13 Decemvrie, dat la Suceava, Ştefan Voievod confirmă mitropoliei din Roman (Târgul de Jos) nişte ţigani pe cari îi dăruise acesteia Isaia, pârcălabul de Chilia. (Se vede dar că era o danie

exportul pe care îl făceau Principatele Române la începutul sec. XIX. Philiphides, Leipzig 1816, p. 40 şi 83, apud Hurmuzachi, vol. X. Bucureşti, 1897. Prefaţă (de N. Iorga), p. XXVI.

[86] M. Costăchescu, Doc. Moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare, vol. I, Iaşi, 1934, p. 212–215

[87] M. Costăchescu, Doc. Moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare, vol. I, Iaşi, 1934, p. 391–393.

[88] M. Costăchescu, Doc. Moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare, vol. I, Iaşi, 1934, p. 393–394.

[89] M. Costăchescu, Doc. Moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare, vol. II. Iaşi, 1932, p. 80.

[90] M. Costăchescu, Doc. Moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare, vol. II. Iaşi, 1932, p. 126.

[91] M. Costăchescu, Doc. Moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare, vol. II. Iaşi, 1932, p. 204–206; (şi în Arhiva Istorică a României, Vol. II. Bucuresti, 1865, p. 102–103). La fel Doc. din 5 Martie 1453 şi Băiceni, 25 August 1454, (p. 505).

[92] M. Costăchescu, Doc. Moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare, vol. II. Iaşi, 1932, p. 352.

[93] M. Costăchescu, Doc. Moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare, vol. II. Iaşi, 1932, p. 444.

[94] M. Costăchescu, Doc. Moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare, vol. II. Iaşi, 1932, p. 465.

[95] I. Bogdan, Doc. lui Ştefan cel Mare, vol. 1. Bucureşti, 1913, p.13–15.

boierească întărită de domnitor). Ţiganii menţionaţi sunt: Măcicat, Caba, Coste, Babul, Bâzdâg, Carlin şi Nan" toţi şapte cu copiii şi cu tot neamul lor, cu tot"[96].

La 1487, Noemvrie 1, Suceava, Ştefan cel Mare confirmă mănăstirii Bistriţa, unde era egumen Paise, stăpânire peste următorii ţigani, dăruiţi ei de Alexandru cel Bun: Micula, Tatul, Marco, Iachim, Gogoşat şi fratele său Iachim, etc. ... „cu sălaşele lor cu tot"[97].

Suceava, 1 Noemvrie 1487, Ştefan cel Mare confirmă mănăstirii Neamţului, unde era egumen Teoctist, stăpânirea peste ţiganii dăruiţi ei de Alexandru cel Bun: Luca fiul lui Latco, Alexa Hertea, Dinga şi fratele său Manciul, Şteful, Boldor şi fratele său Gavril... toţi aceştia cu sălaşele lor.

Pe lângă aceştia se adaugă Neanciul, holteiul, dat mănăstirii Neamţului de călugării dela Bistriţa ca despăgubire pentru un Tătar al ei Cozma pe care îl omorâseră ţiganii din Bistriţa[98].

Într'un alt document din 13 Noemvrie 1487, Ştefan confirmă episcopiei de Rădăuţi stăpânirea asupra ţiganilor Pandrea, Radu şi Butcat, cu sălaşele lor cu tot[99].

Ştefan cel Mare confirmă de asemenea la 4 Aprilie 1488, mitropoliei de Roman, dania bunicului său Alexandru cel Bun la care adaugă stăpânirea peste Tătarii Baciul, Coica şi fratele acestuia Ninga holteiul, şi peste ţiganii Boia, Dadul, Gutinea şi Carfina holteiul, cu sălaşele lor cu tot[100].

Suceava, 16 Martie 1490, Ştefan cel Mare dăruieşte mănăstirii Putna 11 sălaşe de ţigani, din ţiganii săi proprii, aduşi din Ţara Românească (ţara Basarabilor), anume: „Talpă cu copiii săi Toderică, Jamba, Molda şi Piciman; Oprea cu copiii săi Mihu, Danciul, Petru, Vasia şi Vărher; Daniil, Micu, Ioan, Bratu, Neagoe cu Hârbu, toţi aceştia cu copiii şi cu sălaşele lor"[101].

Prin aceste danii şi multe altele care au urmat numărul robilor mănăstireşti se urca dela o domnie la alta, iar la urcarea unui nou domn pe tronul ţării, egumenii obişnuiau să vină cu acte vechi, dela domnii precedenţi, să fie confirmate, confirmări care serveau ca acte justificative în judecăţile destul de numeroase pe vremea aceea.

Confirmarea actelor prin care se menţionau daniile domneşti cât şi cercetarea şi verificarea lor se făcea de însuşi domnitorul, după cum vedem dintr'un act dela jumătatea secolului al XVIII-lea: „obiceiul este, cărţile de danie domneşti, ori pe ţigani, ori pe moşie, să fie iscălite de domnul ce au miluit cu acele danii şi nicio carte de danii nu s'a obişnuit a fi numai cu pecete, neiscălite de domni şi nepotrocolăite, ci au fost după vremi"[102].

S'ar putea enumăra încă cu sutele daniile şi confirmările de danii[103] ale diferiţilor domnitori, în decursul vremii, dar rostul acestui capitol, nefiind nimic altceva decât o încercare de a arăta proveniența ţiganilor mănăstireşti, vom spicui câteva documente ale domnilor din Ţara Românească, urmând ca cetitorul care ar dori să cunoască mai multe documente privitoare la vieaţa ţiganilor să consulte capitolul dela finele volumului, făcut în acest scop.

Domnii Ţării Româneşti nu s'au lăsat mai prejos decât domnii Moldovii, ci au ridicat şi ei mănăstiri înzestrându-le cu o multime de robi ţigani.

Dan al II-lea, prin actul din 1424, întăreşte mănăstirii Tismana ceea ce-i dăduseră predecesorii lui, printre care şi 40 sălaşe de ţigani ce trebuiau să fie „slobozi de toate slujbele şi dăjdiile şi de venitul domniei mele"[104].

Basarab Vodă cel Tânăr (1477–1482) confirmă mănăstirii Tismana stăpânire peste trei sălaşe de ţigani, anume: „Mircea cu copiii săi şi Necula cu copiii săi şi Iuda cu copiii săi, pentrucă le-au dat cumnatul meu,

[96] I. Bogdan, Doc. lui Ştefan cel Mare, vol. 1. Bucureşti, 1913, p.91–92.
[97] I. Bogdan, Doc. lui Ştefan cel Mare, vol. 1. Bucureşti, 1913, p. 309–311.
[98] I. Bogdan, Doc. lui Ştefan cel Mare, vol. 1. Bucureşti, 1913, p. 311.
[99] I. Bogdan, Doc. lui Ştefan cel Mare, vol. 1. Bucureşti, 1913, p. 314–317.
[100] I. Bogdan, Doc. lui Ştefan cel Mare, vol. 1. Bucureşti, 1913, p. 341–344.
[101] I. Bogdan, Doc. lui Ştefan cel Mare, vol. 1. Bucureşti, 1913, p. 430.
[102] N. Iorga, Documente privitoare la familia Callimachi, vol. 1. Bucureşti, 1902, p. 427.
[103] Arhivele Statului, M-rea Secul. Pach. I, Nr. 12, Doc. din 29 Iulie 1674,
[104] B. Hasdeu, Archiva Ist. a Rom., vol. I, p. 19–20; doc. din 5 August 1424 şi N. Iorga, Ist. bisericii româneşti, Vălenii de Munte, 1908, vol. I, p. 46

jupân Stanciul şi sora mea Anca pentru ca să fie sfintei mănăstiri moşie şi ohabă şi spre slujbă sfintei mănăstiri şi de către nimeni nezăticnită după cuvântul domniei mele”[105].

Petru Voievod cel Tânăr, fiul lui Mircea Vodă, întăreşte (1559–1568 Iulie 5) mănăstirii Dobruşa mai multe moşii şi trei sălaşe de ţigani[106]. Tot el, în 20 Noemvrie 1562, întăreşte mănăstirii Tismana şi egumenului loan stăpânire peste nişte sălaşe de ţigani anume: „Danciul şi Radul şi Nana şi Danciul şi Oprea şi Radul şi cu ţigăncile lor şi cu copiii lor, pentrucă sunt bătrâni şi drepţi ţigani ai sfintei mănăstiri dela Tismana şi de moştenire, însă i-au fost scris globnicii[107] domniei mele, ca să fie ţigani domneşti, dar domnia mea de vreme ce am văzut şi am înţeles că sunt ţigani de moştenire sfintei mănăstiri, domnia mea iar i-am adăugat şi am dat ca să fie neclintiti sfintei mănăstiri”[108].

De asemenea, la 17 lunie 1567, întăreşte mănăstirii Tismana stăpânire peste o parte de moşie din Izvarna şi peste un sălaş de ţigani[109]. Câteva luni mai târziu, în 22 Octomvrie 1567, întăreşte mănăstirii Tismana stăpânire peste mai multe sălaşe de ţigani ai mănăstirii, care, fugind peste munţi în Ţara Ungurească, au fost aduşi îndărăt de egumenul Ioan[110].

Alexandru Mircea Vodă (Alexandru III) confirmă mănăstirii Tismana stăpânire în Izvarna peste partea jupâniţii Rada şi un sălaş de ţigani[111].

Matei Basarab la 1650, confirmă mănăstirii Tismana stăpânire peste nişte ţigani în contra pretenţiunilor lui Barbu armăşelul, nepotul Corbenilor, care îi vânduse, deşi fuseseră dăruiţi mănăstirii de moşii şi strămoşii lui”[112].

La 9 Mai 1715, Ştefan Cantacuzino Voievod întăreşte mănăstirii Surpatele stăpânire peste un ţigan[113].

Ţiganii mănăstireşti nu proveneau însă numai din danii şi confirmări domneşti, ci şi din danii, vânzări şi schimburi particulare, lucru, pe care îl constatăm din documentele păstrate la Academia Română şi Arhivele Statului.

Exemplu de acte de danii: La 1648 o oarecare jupâneasă a lui Tudosie, împreună cu fii săi, dărueşte mănăstirii Căldăruşani o ţigancă ca să le fie pomană în veci lor şi părinţilor lor[114]; în 1653, Pătrana jupâneasa spătarului Jipa dărueşte nişte ţigani episcopiei Buzăului pentrucă acolo se hărăzise loc de veci pentru „oasele” soţului ei[115]; în 1688, Neagu, fiul căpitanului Măinea dela Goţtile, dă mănăstirii Căldăruşani, un ţigan în locul ţiganului mănăstirii, pe care îl omorîseră ţiganii lui. „Precum să se ştie că întâmplându-se de s'au sfădit nişte ţigani ai noştri cu ţiganii mănăstirii Căldăruşani, fostu-s'au întâmplat primejdie unui ţigan al nostru de au lovit pre un ţigan al mănăstirii în cap şi dintr'aceea i s'au întâmplat acelui ţigan de au murit, deci într'alt chip n'am putut face, ci am căzut cu mare rugăminte la părintele egumenul Efrim, ca să-i dau ţigan pentru ţigan şi neavând nici sfinţia lui ce mai face fost-au bucuros ca să-i dau ţigan pentru ţigan”[116].

Alt document este acela prin care jupâneasa Despa, soţia clucerului Neagoe Mihălcescu din Cândeşti, dărueşte, în 1700, episcopiei Buzăului un ţigan bucătar să fie pentru sufletul boierului ei şi al coconilor (copiilor) ei[117].

---

[105] Alex. Ştefulescu, Mănăstirea Tismana. Bucureşti, 1909, p. 191–192; doc. din 17 Noemvrie 1479.
[106] Arhivele Statului, Secţia Istorică.
[107] Globnicii erau funcţionarii Domnului însărcinaţi cu încasarea gloabelor (amenzilor) şi în mod special cu înscrierea la averea domnească a tuturor ţiganilor fără stăpân.
[108] Arhivele Statului, Secţia Istorică. Publicat de Alex. Ştefulescu, Mănăstirea Tismana. Bucureşti, 1909, p. 251–252; doc. din 20 Noemvrie 1562.
[109] Arhivele Statului, Secţia Istorică.
[110] Arhivele Statului, Secţia Istorică, (original); Acad. Rom., doc. CXXXII/216 (copie), publicat de Alex. Ştefulescu, Mănăstirea Tismana. Bucureşti, 1909, p. 257–258.
[111] Alex. Ştefulescu, Mănăstirea Tismana, Bucureşti, 1909, p. 259; doc. din 4 Septemvrie 1568.
[112] Idem, p. 323–325; doc. din 11 Ianuarie 1650.
[113] Arhivele Statului, M-rea Brâncoveni, Pach. XXII/84.
[114] Acad. Rom., doc. XXI 273.
[115] Acad. Rom., doc. CXXVII 114.
[116] Acad. Rom., doc. XXI 251.
[117] Acad. Rom., doc. CXXIV/114.

Logofeteasa Păuna Fratoşticeanca dă mănăstirii Gănescu din Craiova, în 1784, două suflete de ţigani pentru iertarea sufletului ei, fiindcă, după cum spune ea, nu avea nici un fel de rudenie care să se îngrijească de sufletul ei după moarte şi face acest lucru cât e „sănătoasă cu minţile întregi nesmintită de boală”[118].

Exemplu de act de vânzare este documentul din 7 Aprilie 1675: „Adecă eu jupâneasa Lica, împreună cu soţul meu Dragul, fata Lincăi ot Vătuleşti scrim şi mărturisim cu acesta al nostru zapis, ca să fie de bună credinţă la mâna cinstitului părinte arhiepiscop Daniil cum ca să se ştie că i-am vândut un ţigan anume Radul, feciorul lui Bălaci şi al jupânesei Anicăi, fata Ianei. Pentrucă ajungându-mă multă nevoie şi sărăcie de dăjdii domneşti, eu l-am vândut de a mea bună voie la sfânta episcopie (cu) taleri 30, ca să fie moşie ohabnică el şi feciorii lui şi feciorii feciorilor lui, pentrucă l-am vândut de a noastră bună voie şi fără nicio silă, iar cine s’ar ispiti din feciorii noştri sau din neamul nostru a face sau să se ispitească preste zapisul nostru a întoarce, să fie proclet şi afurisit de Isus Christos şi de 318 oteţi (părinţi) şi pentru mai adevărată credinţă ca să se crează, ne-am pus degetul şi iscălitura mai jos şi mărturii au fost boierii care vor iscăli mai jos”[119].

Acest act este tipul obişnuit de scrisoare de vânzare a robilor ţigani – în care aceştia nu sunt amintiţi decât, ca nişte unelte necuvântătoare, dar cu atât mai mult, necesare.

Un alt document de vânzare este acela prin care Vasile Buhăescu fost mare paharnic, vinde lui Ioanichie episcopul Romanului, nişte ţigani cu care să înzestreze sfânta mănăstire Precista din Roman, care se construise şi se împodobise cu banii lui Constantin Racoviţă Voievod[120].

Se întâmpla, şi asta destul de rar, ca unii ţigani graţie diferitelor împrejurări să se găsească într'o stare de libertate, dar fiind vinovaţi într'o anumită chestiune şi pe punctul de a fi pedepsiţi, erau cumpăraţi, sau se vindeau chiar ei, unei persoane sau instituţii, scăpând astfel de pedeapsa care trebuiau s'o ispăşească.

Dăm mai jos un document din Iulie 1654, prin care un ţigan se vinde unei mănăstiri spre a scăpa de spânzurătoare.

„Adecă eu Ghera ţiganul scriu şi mărturisesc cu acest al meu zapis ca să fie de mare credinţă la mâna părintelui ieromonachului Teodosie ot Strehaia, egumenul... au dat ughi 30, bani gata în mâna căpitanului Predei Bologăi, de m'au scos dela spânzurătoare, ca să fiu ţigan la sfânta mănăstire eu şi cu ţiganca mea şi cu feciorii mei, cu featele meale, de moşie de baştină”[121].

Printr'un alt document din 1692, Marica ţiganca, feciorii şi ginerii ei se închină să fie robi părintelui Mitrofan, episcopul Buzăului, deoarece piereau de foame.

„Să se ştie că fiind noi din Ţara Moldovei şi perind stăpânii noştri pre care i-am avut acolo şi întâmplându-se de au fost foamete mare şi neavând cine ne scoate capetele din foame acolo, am venit cu toţii aici în ţeară de ne-am închinat sfintei episcopii dela Buzău, de a noastră bună voie şi de nimenea siliţi, să fim noi toţi robi ai casei, numai să ne scoată capetele din foamete.

Deci întâmplându-se, atunci pre aceale vremi, de era episcop părintele Grigorie văzând că ne închinăm să fim robi episcopiei, ne-au primit şi ne-au dat bucate din episcopie de ne-au scos capetele din foame, iar nu doară să ne dea niscare bani, ci numai pre bucate de mâncare ne-am închinat, să fim robi zidului...”.

„Şi cine se va trage dentru noi să fim toţi robi aceştii case în veaci, iar de s'ar scula cineva cu vreo gâlceavă pentru noi să zică într'alt chip, aceaia să nu li să ţie nici într'o seamă, nimic, că noi suntem robi episcopiei, iar alt nimănui”[122].

Astfel, din danii şi cumpărături, mănăstirile au ajuns să aibă, după domn, cel mai mare număr de ţigani robi.

Armate întregi de ţigani munciau din zori până în noapte, năduşind şi bulbucându-şi ochii, fără să crâc-

[118] Acad. Rom., doc. XCI/264.
[119] Acad. Rom., ms. 500, p. 103.
[120] Acad. Rom., doc. LXV 161.
[121] Acad. Rom., ms. 500, p. 102.
[122] Acad. Rom., doc. CXXIV/115.

nească, de frica torturilor la care erau supuşi, dacă nu ascultau, – însă când le ajungea cuţitul suferinţei la os şi mai ales când erau mai puţin păziţi, îşi strângeau în grabă cele câteva bulendre şi luau drumul pribegiei.

Din această pricină erau veşnice urmăriri împotriva ţiganilor mănăstireşti şi nu puţine sunt hrisoavele domnitorilor care împuterniceau pe egumeni cu urmărirea şi ridicarea ţiganilor lor. Locul de refugiu era de cele mai multe ori Transilvania, deoarece acolo se bucurau de un regim mai uman.

Documentele prin care se atestă numeroase fugi ale ţiganilor, ca urmare a răului tratament la care erau supuşi, sunt destul de numeroase.

Dintre acestea citez următoarele: Petru Vodă cel Tânăr la 1567, confirmă mănăstirii Tismana stăpânire peste nişte sălaşe de ţigani care „au fugit peste munte în Ţara Ungurească", iar mai apoi egumenul Ioan îi readusese în mănăstire[123].

Al doilea document este dela Alexandru Vodă (1563–1577), prin care dă volnicie mănăstirii şi ieromonahului „să caute şi să răscumpere mai sus zişii ţigani ai sfintei mănăstiri oriunde se vor găsi şi în a oricărui ţigănie, fie în ţigănia marelui vornic sau în ţigănia marelui postelnic, sau în a oricărui ţigănie din boierii mai sus zişi, fie oriunde, iar mai sus zisul părinte ieromonah, egumen, chir Ioachim, şi oamenii lui să fie volnici a-şi lua din orice ţigănie mai sus zişii ţigani ai sfintei mănăstiri"[124].

Cu hrisoavele domnului în mână, egumenul proceda la căutarea şi ridicarea ţiganilor săi, răsplătindu-le pentru osteneala sa, cu un traiu şi o supraveghere şi mai aspră decât mai înainte.

Robii aduşi acasă îşi înghiţeau din nou durerea în suspine, din nou trebuiau să înceapă calvarul vieţii, spre a cugeta mai târziu la alte planuri de fugă, mai riguros concepute, dar care în mod firesc se terminau tot cu suspine.

Mănăstirile mai făceau tot felul de schimburi de ţigani, astfel erau unii fugiţi în alte ţigănii şi pentru aceia veneau boierii acelor ţigani şi dădeau alţii în schimbul lor.

Unii fugiau să se căsătorească şi atunci se făcea schimb cu un alt ţigan, drept despăgubire, fiindcă după ce se căsătoreau, despărţirea era greu de făcut, producându-se mari neînţelegeri, mai cu seamă atunci când rezultau copii din aceste căsătorii.

Pentru exemplificarea celor de mai sus citez câteva documente, dând altele la finele acestui studiu.

La 1638, Preda paharnicul face schimb de ţigani cu Ignatie episcopul Râmnicului pentru „a nu sparge sălaşul", fiindcă un ţigan al episcopiei se căsătorise în ţigănia lui[125].

La 1651, Cârstea spătarul de Mălăesti împreună cu soţia sa Neacsa fac schimb de ţigani cu părintele Serafim, episcopul Buzăului, fiindcă acesta nu se îndurase să spargă sălaşul „datumi-au pentru Costandin ţigan şi pentru un copil al lui mic de ţâţă anume alt ţigan, anume Crăciun, din ţigănia episcopiei, fecior Mircei ţiganul şi mi-au dat bani gata ughi 13 şi un cal"[126].

La 1653, Doamna Elina soţia lui Matei Basarab arată printr'un zapis că a primit o ţigancă în schimbul alteia ce se măritase cu un ţigan al părintelui Serafim, episcopul Buzăului"[127].

Din 1786, următorul schimb: „Încredinţez cu acest răvas al meu la mâna sfinţiei sale părintelui igumenul chir Teofan Străhăianu, cum să să ştie că având eu un ţigan anume Ion al sfintei mănăstiri, în ţigănia sfinţiei sale şi sfinţia sa alt băiat de ţigan anume Preda în ţigănia mea şi neputând eu să ţiu pe ţigan la mănăstire, pentrucă avea părinţi în ţigănia sfinţiei sale şi sfinţia sa pe al sfinţiei sale, iarăşi aşişderea, ne-am învoit şi am făcut schimb, am dat eu pe al meu sfinţiei sale şi sfinţia sa pe al sfinţiei sale mie şi pentru credinţă am iscălit acesta". Chesarie, igumen Strâmbei.[128]

---

[123] Arh. Statului, Secţia Istorică, publicat de Alex. Ştefulescu, Mănăstirea Tismana. Bucureşti, 1909, p. 257–258; doc. din 22 Octomvrie 1567.

[124] Alex. Ştefulescu, Mănăstirea Tismana, p. 266; doc. din 17 Aprilie, între anii 1569–1570.

[125] Acad. Rom., doc. XC/37.

[126] Acad. Rom., doc. CXXIV/94.

[127] Acad. Rom., doc. CXXIV/132.

[128] Academia Română, ms. 500, f. 107.

C) Ţiganii boiereşti

A treia categorie de ţigani robi, în afară de ţiganii domneşti şi cei mănăstireşti, erau ţiganii boiereşti.

Aceştia proveneau din danii domneşti, cuceriri de războiu, moşteniri, zestre, cumpărări şi schimburi.

Astfel, Ştefan Voievod (Ştefan al II-lea, a doua domnie 1444–1447), la 25 Ianuarie 1446, dărueşte lui Mihail logofătul pentrucă a slujit „drept şi credincios" satul Vânătorii pe Bistriţa mai jos de Peatra lui Crăciun; îi întăreşte şi satul Gavrilouţii dela graniţă, aproape de Sneatin şi şase sălaşe de ţigani.[129]

Petru Voievod (Petru al II-lea, 1448–1449), printr'un document dat în Suceava, la 27 Iulie 1448, întăreşte boierului Ivan Porcu mai multe sate şi câţiva ţigani[130].

În 1532 Vlad Voievod, domnitorul Ţării Româneşti dă jupânului Vlaicu clucerul şi fraţilor săi stăpânire peste câteva sate şi peste mai multe sălaşe de ţigani[131].

Bogdan Vodă (Bogdan al IV-lea, 1568–1572), printr'un document din 20 Martie 1570, dă lui Dinga postelnicul mai multe sălaşe de ţigani care fugiseră în Polonia şi trimesese în mod special după ei, pe logofătul Drăgan. „Care toţi aceşti mai sus scrişi ţigani robi fuseseră mai de mult fugiţi şi duşi din ţara noastră în Ţara Leşească şi nici într'un chip n'a fost stare a-i întoarce de acolo[132].

Nu se menţionează în document dacă aceşti ţigani fugiţi în Polonia au fost mai înainte ai domnitorului sau ai boierului, indiferent însă, cum ei au fost mai înainte, documentul ne arată că ei au fost făcuţi danie numitului boier.

Petru Vodă (în a doua domnie, 1582–1591), la 1586, întoarce logofetesii lui Drăgan şi copiilor săi „ai lor drepţi holopi[133] ţigani anume One cu femeia şi cu copiii şi Albu cu femeia şi cu copiii şi Gliga cu femeia şi cu copiii, care mai de sus scrişi ţigani fost-au dreaptă danie răposatului Drăgan logofăt dela Alexandru Voievod (Lăpuşneanu) şi dela Bogdan Voievod (al IV-lea), pentru a lui dreaptă şi credincioasă slujbă, fiind aduşi acei ţigani de însuşi Drăgan logofăt răposatul din Ţara Ladianscă[134]. Drept aceia să le fie lor şi dela domnia mea drepţi holopi ţigani şi altul să nu se amestece înaintea acestei cărţi a noastre"[135].

În aceeaşi epocă vedem că şi în Transilvania se întâmpla la fel.

Într'un document din Alba Iulie, cu data de 3 Februarie 1585, principele Sigismund Báthory[136], răsplăteşte slujbele credincioase ale lui Luca Pistaki de Bungard şi îi reînoeşte donaţiunea ţiganilor săi Florian şi Benedict cu „corturile" lor, deoarece hrisovul vechiu se pierduse.

La 1651, Iulie 2, Matei Basarab dărueşte un ţigan lui Neagoe vătaful[137].

În 1659, Gheorghe Ghica Vodă, Domnul Moldovii, dărueşte lui Chiriac Sturza mare jicnicer, nişte ţigani. „Cu aceştia l-am miluit pre dumnealui boiarinul nostru ce scriem mai sus, ca să fie dumisale drepţi şerbi ţigani şi jupâneasei dumisale şi coconilor dumisale, – şi alt nimenea să nu aibă a să amesteca peste cartea noastră"[138].

În 1673, Ştefan Petriceicu Vodă, Domnul Moldovii, dărueşte un sălaş de ţigani lui Ilie vornicul despre Doamna „pentrucă ne-au slujit cu dereptate şi cu bună slujbă"[139].

În 1694, Constantin Duca Vodă, Domnul Moldovii, hotărăşte să fie rob în veci boierului Manolache mare sulger ţiganul Dumitrasco, ce au fost de moşie a lui Dumitraşco postelnicul, feciorul lui Costandin fost mare

---

[129] M. Costăchescu, Doc. Moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare. (1438–1456) vol. II, Iaşi, 1932, p. 237–240.

[130] M. Costăchescu, Doc. Moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare. (1438–1456) vol. II, Iaşi, 1932, p. 342.

[131] Arhivele Statului, Secţia Istorică, Mănăstirea Valea. Pach. 16; Doc. 2; Documente asemănătoare; Idem pach. 16, doc. 5 din 1536 Octomvrie 24; Idem, Mitropolia Buc., pach. 159, doc. 2 din 1618 Octomvrie 30; Idem, pach. 165 doc. 6 din 1625 Iunie 28.

[132] Uricariul, XVIII, Iaşi, 1892, p. 169–176.

[133] xoaon – rob (substantiv masculin din malo-rusă), Gh. Ghibănescu. Slovar slavo-român, Iaşi, 1911, p. 68.

[134] Ţara Ladianscă (Ladiianskoi Zemlia) – Polonia. Vezi Bogrea, Anuarul Inst. de Ist. Naţ., III (1924–1925), p. 521.

[135] Gh. Ghibănescu, Surete şi Izvoade, vol. XIX. Iaşi, 1927, p. 198–199, doc. 145.

[136] „... Florianum Cinganorum cum filiis Nicolae, Ioanne, Cristophoro, alias Pompo vocato, ac Davide item Benedictum cum filiis Andrea, et Iacobo, ipsorumque hacredibus et posteritatibus utriusque sexus universis ac tentario ipsorum ".
Dr. A. Veress, Doc. privitoare la Istoria Ardealului, Moldovei şi Ţării Româneşti, vol. III. Bucureşti, 1931, p, 1–2.

[137] Arhivele Statului, Mitropolia Bucureşti. Pach. CLXVI, doc. 3.

[138] Acad. Rom., doc. V/103.

[139] Acad. Rom., doc. LXXXIX/177.

postelnic, pentrucă i-a pierdut 13 cai pe când se afla acest ţigan vizitiu la cai, cu simbrie. „Zicând dumnealui sulgerul cum i-au fost acest ţigan vezetiu la cai cu simbrie şi umblând la câmp cu caii n'au purtat grije să-i păzească noaptea bine, să nu-i fure cineva, ci s'au culcat într'o noapte de au adormit toată noaptea şi într'acea noapte i-au furat nişte furi doisprezece cai din paza lui şi-i stau caii peitori (sic) precum şi Dumitrasco ţiganul n'au tăgăduit. Au spus şi el pe cum s'au culcat de au dormit şi peste noapte au perit acei cai toţi şi nu ştie cine i-au furat şi-i stau caii peitori.

Aşijderea mi s'a mai jeluit dumnealui sulgeriul tot pe acest ţigan, pe Dumitraşco, zicând cum l-au trimes cu o căruţă cu un cal la Codăesti de au dus pre o femeie şi mergând acolo i-au zis oamenii din sat să să ducă acasăsă nu mâie (doarmă) în sat, ci sunt nişte Tătari în sat şi-i vor lua calul de olac şi el n'au vrut să să ducă acasă, ci-au mas acolo în sat, în Codăesti, la o crâşmă şi a doua zii-au luat Tătarii calul de olac şi-au perit şi acela cal, precum şi Dumitraşco ţiganul n'au tăgăduit, ci-au spus şi el drept, cum au mas acolo în Codăesti şi a doua zi i-au luat Tătarii calul şi s'au prăpădit.

Pentru aceia aşa am socotit domnia mea şi i-am giudecat de vreame ce au fost acest ţigan tocmit cu simbrie şi n'au purtat el grijea să hie păziţi caii bine, l-am dat domnia mea rămas pe Dumitrasco ţiganul să plătească caii dumisale sulgiariului şi neavând cu ce-i plăti caii, atâţia cai, l-am dat domina mea ca să hie drept şerb dumisale sulgiariului”[140].

O danie importantă a secolului al XVIII-lea, este următoarea: printr'un hrisov din 1785, Alexandru Ioan Mavrocordat dă unui boier scăpătat care avea şi o fată de măritat căreia nu prea avea ce să-i dea ca zestre, mai multe sălaşe de ţigani.

Dania domnească de „patru sălaşe de ţigani” va alina într'o oarecare măsură suferinţele boierului scăpătat, iar mila voievodului va rămâne spre amintire în documentul acesta: „Să face ştire cu acest hrisov al domniei mele că prin jaloba ce-au dat Zmaranda Zălariu jiupâneasa lui Gheorghe biv vel medelnicer, au arătat cum că de câţiva ani bărbatul său bolnăvindu-se cu grea patimă de boală, au rămas din boala aceia cu totul orb fără pic de vedere; din care pricină rămâind casa lor la proastă cătare şi la multă datorie şi având fată mare de măritat, cu lacrămi s'au rugat domniei mele ca să fie şi ea cuprinsă cu oarescare a noastră milă, spre întâmpinarea celor trebuincioase a vieţii lor şi mai ales pentru ajutorul căsătorii fiicii lor, a căreia jalobă cercetându-se de către domnia mea şi fiind adevărată m'am milostivit domnia mea asupra lor şi iată printr'acest al nostru domnesc hrisov i-am miluit cu patru sălaşe de ţigani dintru ai noştri drepţi ţigani domneşti străini, anume Bratul cu femeia lui Stana cu copiii lor şi Radul cu femeia lui Ancuţa şi cu copiii lor, ete., care de astăzi înainte şi în veci să le fie lor drepţi robi cu tot rodul ce se vor naşte dintr'inşii, stăpânindu-i cu bună pace atât medelnicerul Gheorghe şi Zmaranda jiupâneasa lui cât şi fii şi nepoţii şi strănepoţii lor ca pre a lor drepţi robi cărora li s'au dat şi acest al nostru domnesc hrisov întărit cu a noastră domnească iscălitură şi pecete.

Poftind dar domnia mea şi pe alţi fraţi luminati domni ce vor fi în urma noastră la domnia aceştii ţării, să nu strice această puţină miluire ce am făcut domnia mea cu această casă scăpătată, ce mai vârtos adăugând să întărească, pentru a domniilor sale cinste şi vecinică pomenire”[141].

Alexandru Ioan Calimach, Domnul Moldovii, în 1798, dărueşte nişte ţigani lui Petrache Casimir fost mare stolnic „spre răsplătirea slujbelor sale ce-au slugit şi slugeşte ţării aceştia cu credinţă şi cu silinţă”[142].

Constantin Ipsilante, la 1800, dărueste un ţigan unui boier pentru slujbele sale credincioase: „Pe Petre Paltea holtei, ţigan gospod, l-am dat domnia mea danie şi miluire cinstitului şi credinciosului boierului nostru dumnealui Ioan Canano biv vel spătar spre răsplătire slujbelor dumisale ce au slugit ţării aceştia cu „credintă şi cu silintă.

Iată dar i s'au dat această a noastră domnească carte cu care să aibă a-l lua întru a dumisale stăpânire, ca să-i fie rob în veci; asupra căruia să-i fie cartea domnii mele, aceasta de danie şi miluire statornică, neclătită şi

[140] Acad. Rom., doc. CXXXI11/56.
[141] Revista „Ion Neculcea” fasc. 6, Iaşi, 1927, p. 218–219.
[142] Acad. Rom., doc. XIV/112.

nestrămutată nici odinioară în veci, care s'au întărit cu a noastră domnească iscălitură şi pecete”[143].

La 1801, același domn dărueşte nişte ţigani domneşti, veniţi de peste hotare, boierului Nicolae Stamatin biv vel sărdar „spre răsplătirea slujbelor sale ce au slugit şi slugeşte curţii gospod şi ţării cu credinţă şi cu dreptate”[144].

Alexandru Nicolae Sutul, Domnul Moldovii, în 1802, dărueste nişte ţigani lui Iancul Sutul mare muhurdar, – „spre răsplătirea slujbelor sale ce slujaşte domnii mele şi ţării cu credinţă şi dreptate. Care ţigani de acum înainte să-i fie drepţi robi în veci cu femeile şi cu toţi copiii lor, cu ginerii şi nurorile lor”[145].

Acelaşi domnitor, în acelaşi an, cu câteva luni mai târziu, dărueste lui Ioniţă Canano fost mare spătar nişte ţigani străini dintr’altă ţară şi care veniseră în Moldova.

„Din darul şi bunătătile cele după putinţă care pot asemăna omenirea cu voinţa dumnezeiască, cum că una şi cea mai întâi este facerea de bine de către toţi cei vrednici de laudă cu un glas se mărturiseşte, care şi după vieaăă rămâne păzită.

Drept aceia dar, din ceasul ce dumnezeiasca pronie ne-au încoronat cu stema acestii bine credincioase ţări şi ne-am suit la domnescul nostru Scaun, cât ne-au fost prin putinţă am chibzuit folosul şi fericirea tuturor stărilor şi cele mai dinainte danii şi faceri de bine a altor luminati domni, le-au întărit, altele şi din nou am făcut.

Acum dar luat-am domnia mea aminte şi pentru al nostru cinstit şi credincios boier dumnealui Ioniţă Canano bir vel spătar, că să cade a fi împărtăşit cu oarescare ajutor din mila domnii mele spre răsplătirea slujbelor ce au slujit ţării aceştia, atâta în vremea altor luminaţi domni, cât şi acum în vremea domnii mele aflându-se slujind cu credinţă şi cu dreptate. Şi iată că dintru ai noştri drepţi ţigani domneşti ce s'au aflat veniţi de peste hotar în ţara aceasta, care după nestrămutat obiceiu(l) pământului s'au luat întru al noastră domnească stăpânire, i-am dat domnia mea danie aceşti ţigani .... să-i fie dela domnia mea danie şi miluire”[146].

La 1815, Scarlat Alexandru Calimach, Voievodul Moldovii dărueste boierului Dimitrie Plaghino mare postelnic, douăzeci sălaşe de ţigani din ţiganii domneşti, deoarece totdeauna am avut grije „a răsplăti slujbele tuturor celor ce s'au aflat şi se află slugi domneştii noastre curţi şi prin cât au fost cu putinţă, pre toţi aceia ce după cuviinţă şi dreptate li s'au căzut, nu i-am lăsat neîmpărtăsiti de domnescul nostru ajutor şi milă”[147].

În afară de aceste dăruiri domneşti, drept recompense, date boierilor pentru faptele lor credincioase faţă de ţară, sau ajutoare în caz de nevoie, numărul ţiganilor boiereşti se mai sporea prin foile de zestre care le aduceau jiupânesele la căsătoriile lor.

Aproape nu exista foaie de zestre, de altfel destul de numeroase, care să nu cuprindă şi câţiva ţigani, parte din avuţia miresii.

Marica Doamna, văduva răposatului Constantin Brâncoveanu, dă prin foaia de zestre din 11 Septemvrie 1723, nepoatei sale Mariuta fiica lui Ştefan Brâncoveanu omorît la Constantinopole, mulţime de lucruri preţioase, sate şi moşii, case şi vii, printre care citez numai „satul Mogoşoaia peste tot hotarul cu casele de piatră; curţile, cu vijia, cu heleşteul cu moara” şi pe lângă aceastea „nouăsprezece sălaşe de ţigani de acolo”[148].

La capitolul cuhnie (bucătărie) sunt menţionate toate vasele şi obiectele trebuincioase, în plus „o ţigancă văduvă” probabil bucătăreasă sau femeie de ajutor şi „două fete de ţigan în casă”. Nouăsprezece sălaşe de ţigani, care, chiar pe vremea aceea, formau un număr apreciabil de indivizi, este destul de important şi se explică uşor cum astăzi, o bună parte din populaţia satului Mogosoaia este ţigănească.

Ioan Canano, în 1806, dă zestre fetei sale Elena, patru sălaşe de ţigani[149].

---

143 N. Iorga, Studii şi documente, vol. XXI. Bucureşti, 1911, p. 124.
144 Acad. Rom., doc. CLXXXV/321.
145 Acad. Rom., doc. VII/47.
146 Acad. Rom., doc. XI/223.
147 Acad. Rom., doc. CLXXXI/44
148 Din colecţia de documente a profesorului Nicolae Ionescu.
149 N. Iorga, Studii şi documente, vol. XXI. Bucureşti, 1911, p. 186.

După aceste dăruiri domnești și foi de zestre, veneau celelalte, prin diate (testamente) ale părinților sau diferitelor rude.

Astfel, Constantin Brâncoveanu lasă prin testament fiilor săi, să împartă țiganii în modul următor: „Țiganii câți sunt de vatră să-i împartă în patru părți, însă câți vor fi în Potlogi să fie în partea lui Constantin, câți vor fi în Mogoșoaia să fie în partea lui Ștefan, câți vor fi în Obilești să fie în partea Radului; câți vor fi la Doicești să fie în partea lui Matei.

Țiganii de laie încă să-i împarță iar în patru părți sau să aibă globnici, să strângă dajdea după la țigani, după obiceaiul lor și să împartă tot în patru părți[150].

La 1717, Bejan Hudici, vornic de Poartă[151], lasă la moartea sa în afară de alte lucruri și vietăți, două copile de țigan soției sale, iar restul țiganilor fiului său Antiohie.

Unii dintre boieri fiind rude între ei, sau pentru diferite servicii, își dăruiau țigani unii, altora.

Astfel, în 1640, jupâneasa Candachia soția Ursului pitar din Văsiani dăruește un sălaș de țigani frătânesau, lui Ianco Frătiman[152]; în 1635, Septemvrie 16, jupâneasa Herica din Văcărești dăruește fiului său Alexandru, un copil de țigan[153]; în 1658, Irina și Isac Misăhănescul dăruesc un sălaș de țigani marelui logofăt Racoviță Cehan și „jupânesei dumisale Tofanei și coconilor dumisale, ca să le fie lor derepți țigani dela noi dăruiți”[154].

Mai târziu, în 1680, Gavril Costache mare vornic dărueste lui Pavel Bujoranul, la cununia lui, o fată de țigan anume Ilința „iar cine va vrea ori din feciorii mei sau fiecine din seminția mea să strice această danie și dar ce-am dăruit și vrea să ia pre țigancă, aceia să fie neiertați de Dumnezeu și de noi în veaci”[155].

Preda Palade, fost mare armaș, în 1693, dărueste lui Manolache Hrisoverghi fost jicnicer un țigan ce i-a fost și lui de danie dela mătusă-sa Maricuța Andrieșoaia șetrăreasa[156].

Același boier primește cu doi ani mai târziu dela stolnicul Mihalache Racoviță, o țigancă „cu tot rodul ei ce va avea”[157].

Un oarecare Constantin Scărleț prin zapisul din 1712, Martie 26, dărueşte o copilă de țigan ginerelui său, lui Ilie și nepoatei sale Irina, fata lui Durac[158].

În 1765, un străin, Francisc Turi având un țigan de baștină dela moșii și părinții lui îl dărueste lui Ștefan Roset fost mare stolnic „fiindcă m'au ajutat și mă ajută la supărările mele”[159].

Un boier în 1770, dărueşte altuia, o roabă țigancă schioapă și îl roagă s'o primească fiindcă e bună pentru toate slujbele: „Fata cam schiopătează puțin, măcar că nicio pricină nu-i dă, nici la slujbă, nici la măritat, nici la făcut copii, nici la nimic, dar cu toate acestea eu am scris vărului Constandin Canand, căruia vreai să o dai ca să o primească, cum și părintelui Iftimie”[160].

O călugăriță dă nepoatei sale pe care a crescut-o și a măritat-o, patru suflete de țigan, iar după un timp oarecare s'a întâmplat ca unul din ei să-i moară.

Pentru acest motiv și pentru faptul că nepoata sa îi fusese cu credință tot timpul, i-a mai dăruit un țigan în locul celui mort.

Documentul datează din 22 Iunie 1778 și începe astfel: „Monahie Căsandra așa și iscălește, fiica lui Krupenski, arată nepoatei meale Catrinii stolnicesăi... că crescând-o, am și măritat-o și i-am dat zestre patru

---

[150] Acad. Rom. ms. 404, f. 14 (Copie după catastihul original de averea lui Constantin Brâncoveanu, publicat de N. Iorga, Studii și documente, vol. V. București, 1903).

[151] N. Iorga, Studii și documente, vol. XVI. București, 1909, p. 311.

[152] Acad. Rom., doc. XXII/169.

[153] Arhivele Statului, Mitropolia București, Pach., CLXVII, doc. 4.

[154] Acad. Rom., doc. LXXXIX/155.

[155] Acad. Rom., doc. 1X/52.

[156] Acad. Rom. doc. CXXX/80.

[157] Acad. Rom., doc. CXXX/72.

[158] Acad. Rom., doc. CLXXIX/24; documente de același fel la Acad. Rom.: 1722 Martie 15 doc. CLXXIX/35; 1724 Iunie 15 doc. CLXXIX/44: 1727August 5 doc. CLXXIX/55; 1741 Martie 15 doc. CLXXXV/188; 1785 August 15 doc. CLXXXVI/72; 1795 Iunie 5 doc. CLXXXV/313.

[159] Acad. Rom., doc. XXXV/138.

[160] N. Iorga, Studii și documente, vol. XVI. București, 1909, p. 336.

suflete de ţigan, pe feciorii lui Prună... (numele fiilor lui Prună, lipseşte din publicaţie). Şi întâmplându-să de au murit un fecior holteiu dintr'acele patru suflete, mai rămâindu-mi un copil de ţigan tot feciorul lui Prună anume Luca, deci eu pentru multă căutare şi agiutoriu ce am avut eu la neputinţa mea dela nepoată-mea, cu alta nu am avut cu ce să o mulţumesc, i-am dat zestre şi pe Luca holteiul feciorul lui Prună, în locul celui ce-au murit.

Despre alte rude ale mele n'am avut nicio căutare şi tuturor le-am făcut parte din ţiganii ce am avut. Iară pentru aceasta aşa am socotit, fiindcă nepoată-mea Catrina mi-au răsplătit cu asupră de măsură zestrea ce i-am dat, cu mila şi agiutorul ce am avut într'atâta vreme; care şi după moartea mea iarăşi nădăjduesc să-mi grijească sufletul mieu"[161].

În 1794, sărdăreasa Elena Cantacuzino dă lui loan Tăutul fost mare sulger o fată de ţigan drept răsplătire pentru serviciile ce i-a făcut, în calitate de vechil, în nişte judecăţi ce a avut cu sulgereasa Cantacuzino, cumnata ei[162].

Foarte important este şi testamentul lui Matei Ghica către fiul său Iordache, din anul 1820, redat mai jos.

După cum boierii, între ei, îşi dăruiau de multe ori şi ţigani fugiţi, tot aşa şi vindeau, însă bineînţeles, că cel care îi primea sau cumpăra era obligat să se ducă să-i cante şi să-i aducă acasă la el.

Aceste vânzări se făceau însă cu preţuri reduse, mult inferioare adevăratei valori, fiindcă cel care îi cumpăra, risca să nu-i găsească sau să-i capete greu, cu judecată, dela nouii stăpâni care puseseră mâna pe ei.

Astfel, logofătul Bratul, feciorul lui Voico logofătul din Ragul, în 1634, vinde nişte ţigani lui Neaniul vornicul „solul ce au venit dela Ţara Moldovii, ... însă aceşti ţigani ce scrie mai sus sunt fugiţi la Moldova în ţigănia domnească"[163].

În 1770, Neculae Brâncoveanu dăruieşte unchiului său Lupu Balş mare logofăt toţi ţiganii brâncoveneşti fugiţi în Moldova care „s'au închinat pe la unii şi alţii şi pe alţii i-ar fi dat danie domnii pe la boieri şi pe la mănăstiri"[164].

În al cincilea rând numărul ţiganilor boiereşti sporea prin cumpărături.

Ocaziile erau destul de numeroase[165], voiu aminti însă numai câteva:

1600 – Gligorie Bogdan cumpără dela Alexandru nepotul lui Nădăboico vornicul, un ţigan pentru un cal bun preţuit 15 galbeni[166].

1602 – Marcu Cudalbu armăşel din Chilieni, judeţul Tutovii, vinde de bună voie lui Crâstea mare vornic nişte ţigani pe care îi răscumpărase cu 2000 aspri „din mâinile Tătarilor când au prădat până la Vlaşca"[167].

Prin documentul, probabil a anului 1605, după cum spune Gh. Ghibănescu, Sultana fata lui Mircea Vodă Ciobanul (1545–1554; 1558–1559), vinde cu 300 aspri o ţigancă vămeşoaei Mărica Grămoae. „Scrie Sultana fata Mircei Voievod din Ţara Muntenească că a vândut o ţigancă jupânitei Marica, marei vămeşoae şi pentrucă a cumpărat jupânita Marica pe acea ţigancă drept 200 aspri, bani gata, să-i fie moşie şi de ohab(ă) şi nepoţilor şi strănepotilor ei; şi iată marturi boiari: jupan Dumitru postelnic şi jupan Toma vameş şi Nicola vameş şi şoltuzul din Trotuş şi Voicil logofăt a scris în târgul Trotuş[168].

La 1610, Apostol şi Gligorcea, deregători de Bârlad, mărturisesc că Nicoară spătariul a cumpărat nişte ţigani dela un oarecare Ştefan şi Mafteiu „dereptu 20 de galbeni"[169].

---

[161] N. Iorga, Studii şi documente, vol. XVI. Bucureşti, 1909, p. 337; (originalul la Academia Română doc. CLXXIX 93.
[162] Acad. Rom., doc. I 114.
[163] Acad. Rom., doc. LXXXIX/135.
[164] Acad. Rom., doc. XXXV 2.
[165] Acad. Rom., – 1631 August 5 doc. CLXXIX/10; 1635 Noemvrie 18 doc. CLXĂIX/5; 1636 Martie 28, doc. CLXXIX/9,1637-1638 doc. CLXXIX/8; 1717 Decemvrie 1 doc. CLXXIX/29; 1719 Iulie 27 doc. CLXXX/100; 472% Mai 2 doc. CLXXXVI/65; (in acest doc. confirmarea e făcută de mitropolit) ,1724 Noemvrie 3,doc. CLXXIX/52 :1737 Iulie 28, doc. CLXXIX/65.
[166] Acad. Rom., doc. XXXVII/112.
[167] Acad. Rom., doc. IX/50.
[168] Revista „Teodor Codrescu" anul I, 1915–1916, p. 49.
[169] Acad. Rom., doc. CLXXXVI/6.

1614 – Maria fata lui Stoica postelnic de Bucov vinde lui Stoica logofăt de Tărceni un sălaş de ţigani şi astfel, cu banii luaţi poate să scape de năpasta ce căzuse pe capul ei[170].

1634 – Pribeag Şimon din Săvestreni, ţinutul Făgăraşului, vinde slugerului Todoran un sălaş de ţigani pe care îl câştigase cu judecată domnească dela mănăstirea din Brădet[171].

1635 – Feciorii lui Dumitraşcu Grama, nepoţii lui Trepăduş armaşul, vând nişte ţigani lui Neaniul vornicul de gloată[172].

La 1635, printr'o carte de mărturie, mai mulţi boieri arată că Dumitru Hoom, feciorul Nastasiei Ciolpăneasa, nepotul Doamnei Marichii, a vândut nişte ţiganii marelui logofăt Pătrasco Başotă".

Gavril Tăutul printr'un zapis din 1650, vinde nişte ţigani vistiernicului Gheorghe Roşca[173].

Prin zapisul dela 1685, Februarie 18, jupâneasa Anghelina şi fiul ei vând un ţigan jupânului Raniti[174].

La 1692, Gorovei, ginerile lui Lupaşcu Bucium din Nănest, vinde o ţigancă postelnicului Vasile[175].

La 1696, Safta jupâneasa lui Iane jicnicerul vinde o ţigancă lui Vicol căpitanul cel mare „de nime silită, nici asuprită"[176].

La 1707, Gherghina Birceanul, feciorul Udrii postelnicul din Birci vinde un ţigan lui Ianache Văcărescul vel paharnic[177].

Documente de felul acestora sunt nenumărate şi aproape imposibil de a fi reproduse toate în textul lucrării, le voiu reda în capitolul „Documente" dar nici acolo pe toate ci numai pe cele mai importante în ordine cronologică. Totuşi mai amintesc aici următoarele:

1. 1646 Iunie 20–Penteleu vornic de ţinutul Bârladului vinde un ţigan lui Pan paharnicul[178]; 2. 1647 Ianuarie 7–Vlad postelnicul din Bârseşti vinde lui Pan paharnicul[179] din Căpreni un ţigan împreună cu doi fii; 3. 1650 Iunie 22, Grigorasco Jora vinde două sălaşe de ţigani lui Pană cămăraşul, vameşul de Focşani[180]; 4. 1652 Septemvrie 2–Neagoe postelnicul de Poiană vinde lui Pană cămăraşul de Pârdeşti un ţigan şi un fecior[181]; 5. 1657 Martie 15– Actul prin care Iliaş vinde lui Brânduş o ţigancă[182]; 6. 1661 Ianuarie 20–Jupâneasa Neaga din Besta, judeţul Dolj, vinde lui Pan căpitanul, o copilă de ţigan[183]; 7. 1661 Aprilie 15–Diicul feciorul Predei clucerul din Greci vinde lui Pan căpitanul din Pârdeşti, două sălaşe de ţigani[184]; 8. 1661 Mai 14 – Drăghici împreună cu frate-său Papa, vinde lui Pan căpitan din Căpreni, un copil de ţigan[185]; 9. 1663 Octomvrie 7 – Horvat dela Ciocănesti dă act lui Matei postelnicul prin care arată că a primit 18 galbeni pentru ţiganca care i-a vândut-o[186]; 10. 1666 Mai 30 – Balica paharnicul împreună cu fraţii săi Mihart iuzbaşa şi Dumitraşco logofăt vând lui Matei feciorul lui Pan vel armaş, o ţigancă[187]; 11. 1666 Iulie 2 – Ionaşcu paharnicul dă la mâna lui Matei postelnicul act de vânzare pentru o ţigancă[188]; 12. 1667 Ianuarie 19 – Radu vtori logofăt, feciorul lui Udrişte Năsturel logofăt, vinde lui Matei postelnicul, nişte ţigani[189]; 13. 1669 Februarie 14 – Diicul postelnicul

170 Acad. Rom., doc. XX/225.
171 Acad. Rom., doc. CI11/159.
172 Acad. Rom., doc. XX/89.
173 Acad. Rom., doc. CLXXIX 6.
174 Idem, doc. CLXXIX/23.
175 Acad. Rom., doc. CLXXX/81.
176 Acad. Rom., doc. LXXXIX 190.
177 Acad. Rom., doc. CLXXX 132.
178 Arhivele Statului, M-rea Brâncoveni, Pach. 22, doc. 10.
179 Idem, doc. 11.
180 Idem, doc. 15.
181 Idem, doc. 19.
182 Idem, doc. 25.
183 Idem, doc. 27.
184 Idem, doc. 28.
185 Idem, doc. 29.
186 Arhivele Statului, M-rea Brâncoveni, Pach. 22, doc. 32.
187 Idem, doc. 37.
188 Idem, doc. 38.
189 Idem, doc. 39.

din Greci vinde jupânesei Stancăi dela Brâncoveni, un ţigan[190]; 14. 1682 Noemvrie 26 – Matei fiul lui Pan biv vel clucer Pârdescul vinde nişte ţigani jupânesei Stanei şi fiului său Matei[191].

În afară de acestea mai redau o serie de documente prin care se arată numărul mare de ţigani cumpăraţi de un logofăt de Visterie.

1. 1709 Septemvrie 21 – Iaşi – Zapisul lui Gavril, feciorul lui Miron Stârcea, prin care vinde un ţigan nepotului său Ilie de Visterie[192]; 2. 1710 Iunie 29 – Zapisul pârcălabului Ştefan Hăbăsescul, prin care vinde nişte ţigani nepotului său Ilie de Visterie, nişte ţigani ce-i are de schimb dela hatmanul Antiohie Jora; 3. 1711 Mai 15, Iaşi – Zapisul Alexandrei, ce a fost soţie lui Dumitraşco Drăgusescul biv vtori comis, şi al feciorilor ei, prin care vinde un ţigan Sandului cupetul"[193]; 4. 1713 Iulie 23, Iaşi – Zapisul lui Vasile medelnicerul prin care vinde nişte ţigani lui Ilie de Visterie[194]; 5. 1719 Iulie 30, Iaşi – Zapisul lui Gavril Leca postelnicul prin care vinde o fată de ţigan nepotului său Ilie de Visterie; 6. 1722 Mai 15 – Zapisul Saftei, fata lui Gheorghe Hăjdeu, ce au fost armaş mare, prin care vinde nişte ţigani lui Ilie logofătul de Visterie[195]; 7. 1723 Mai 20 – Zapisul Mariei jupâneasa Sandului Manii neguţătoriul, prin care vinde un ţigan aceluiaşi[196]; 8. O vânzare la fel s'a făcut între aceleaşi persoane prin zapisul din 1723–1724, Iaşi; 9. 1724 Martie 15, Iaşi – Zapisul Alexandrei stolniceasa, fata Plescăi, prin care vinde o ţigancă lui Ilie log. de Visterie; 10. 1724 Octomvrie 20 – Zapisul lui Zaharia Lepădat şi al soţiei sale Rucsanda prin care vând o ţigancă lui Ilie log. de Visterie; 11. 1725 Mai 15, Iaşi – Zapisul lui Neculai Soldan postelnicul prin care vinde nişte ţigani cumnatului său, lui Ilie log. de Visterie; 12. 1726 Martie 12 – Zapisul lui Toader Stârce şi al lui Ilie, feciorul stolnicului Ionaşco Mustiaţă, prin care vând un ţigan nepotului Ilie log. de Visterie; 13. 1754 Mai 1 – Zapisul lui Mihai Frâncescul prin care vinde nişte ţigani Barbului Văcărescul vel vornic; 14. 1768 Iulie 27 – Fetele lui Miron Hâncul căpitanul vând pe Cozma ţiganul, cipitanului Costandin Grecu ot Vaslui[197].

După cum se vede dintr'o parte a documentelor redate, referitoare la ţiganii cumpăraţi sau schimbaţi, de Ilie de Visterie, se pare că acesta ajutat de rudenii bogate şi de „noro" şi-a făcut în scurt timp o avere foarte mare.

Numărul de ţigani cumpăraţi într'un timp aşa de scurt, ne-o dovedeşte.

Şi în secolul XIX, ca şi în celelate secole, vânzările de ţigani erau foarte numeroase.

Astfel, în 1833, Cneghina Elenca Uracov, fiica răposatului agă Răducan Roset, soţia cneazului Alexandru Uracov vinde dvoreninului Dimitrie Beldiman 178 suflete de ţigani „fiindcă slujba bărbatului meu, cum şi cea mai mare parte a zestrei mele, mă cerea a trăi în Rusia şi după împrejurări neavând mai mult trebuintă de arătaţii ţigani, i-am hotărît spre vânzare, mai vârtos având a împlini cu banii ce-i voiu cuprinde de pe dânşii şi un mare interes a zestrii mele din Besarabia"[198].

Tot la această categorie în afară de vânzările şi cumpărările pe care le făceau boierii între ei, trebue să punem şi pe ţigani liberi care din diferite împrejurări grele pentru ei se vindeau robi boierilor, după cum unii se vindeau mănăstirilor, aşa cum am văzut la capitolul ţiganilor mănăstireşti.

Exemple sunt numeroase, redau numai câteva:

1676 – Ignat ţiganul se leagă să fie rob comisului Dumitraşco pentrucă l-a scos dela nevoie când a fost băgat în temniţă după ce jefuise cu alţi ţigani mănăstirea Barnovschi. „Apoi văzând c'am căzut la nevoie, am căzut la picioarele lui Dumitraşco comisul de m'au scos dela nevoie, dela temniţă, ca să hiu dumisale rob în veci şi nime să n'aibă treabă cu mine, căci, că dumnealui m'au scos dela nevoie. Iar pentru mine ca să nu fug

190 Acad. Rom., doc. CLXXX/101.
191 Idem, doc. CLXXIX/23.
192 Acad. Rom., doc. CLXXIX/22.
193 Idem. doc. CLXXIX/25.
194 Idem, doc. CLXXIX/20.
195 Idem, doc. 40.
196 Idem, doc. 51.
197 Acad. Rom., ms. 1669, 57.
198 Acad. Rom., doc. CIX 107.

este chezas fratelemeu Andrei şi Sima ţigan”[199].

1679 – Gavril ţiganul cu soţia şi trei copii se vând şerbi lui Pavel Bujoranul pentrucă i-a plătit capul, către Stan ţiganul cuţitarul dela care furase o iapă.

„Eu Gavril am furat o iapă a lui Stan ţiganul cuţitarul şi m'au prins şi-am căzut la legătură şi la închisoare şi la mare nevoie şi neavând cu ce-mi plăti capul despre păgubaş şi de gloaba armaşului, numai am căzut la dumnealui Pavel Bujoranul şi-au dat pentru mine păgubasului o iapă cu mânz şi cinci lei, bani cheltuială şi zece lei bătuţi gloaba armaşului Constantin căci dumnealui m'au prins.

Şi pentru căci m'au plătit dumnealui dela moarte, eu m'am dat dumisale cu ţiganca mea şi cu aceşti trei copii, care mai sus scriem, să fim a dumisale ţigani în veaci de veaci şi cuconilor dumisale, iar de mi se va afla undeva vreun stăpân să n'aibă treabă că dumnealui ne-au scos dela moarte”[200].

1682 – Urâta ţiganca se vinde şerbă lui Mihalache Topa „pentru două iape cu mânz ce mi-au dat dumnealui de am dat lui Stan ţiganul de m'am plătit de dânsul, că i-am fost datoare cu două iepe cu mânz.

Şi neavând noi cu ce plăti iepele lui Stan, (fiindcă) au fugit Gheorghe ţiganul meu în Ţara Turcească, apoi Stan m'au apucat pe mine cu copiii şi m'au ţinut un an la casa lui, la opreală, şi nemai viind Gheorghe ţiganul meu să ne plătim, mă vânduse Stan dumisale clucerului Cantemir şi m’am vândut dumisale jupânului Mihalache pentru căci era şi Gheorghe ţiganul meu a dumisale”[201].

O altă cumpărare subt formă de răscumpărare este următoarea:

1690 – Doi fraţi Ştefan şi Toader Darie fac cunoscut pârcălabului despre ţiganul care i-a păgubit că l-a răscumpărat dela ei, fiind condamnat la moarte, Jora sărdarul, dându-le în schimb o iapă şi un mascur.

„Cinstit dumneata părcălabe facem ştire dumitale pentru Nistor ţiganul pe cum ni-au furat 20 de mascuri în zilele Ducăi Vodă; deci noi am umblat pe urmă şi l-am prins şi l-am dus în temniţă la Eşi (Iaşi) şi măria sa Duca Vodă l-au dat să-l spânzure neavând cu ce plăti, deci Nistor ţiganul au căzut Andriescioaei şi cu alţi oameni buni după dumnealui Jora sărdarul de l-au plătit dela streang şi ne-au dat nouă o iapă şi un mascur partea lui Nistor pentru dânsul şi el să fie rob nerăscumpărat în veci dumisale Jorăi sărdariului.

Aceasta facem ştire dumitale, să fii dumneata sănătos”[202].

Un document de toată frumuseţea e următorul:

1697 – Ţiganul Mihai zlătarul împreună cu femeia şi copiii săi se vând robi lui Costin Neaniul vel căpitan za margine, fiindcă picase la mare năpastă. – „Căzând eu cu feciorii mei la robie la Bec-Mărzea pentru un cal murg cu o nară spintecată, ce l-am fost cumpărat dela o slugă a Bec-Mărzii, drept taleri 20, care pentru aceşti bani aşa ne-au fost tocmeala de i-am dat o pereche de sahaidace ferecate. Apoi Bec-Mărzea cunoscând acel cal la mine au mai cerut la mine un cal ce-au zis că i-au mai perit dempreună cu acel cal ce l-au cunoscut la mine şi m'au apucat cu strânsoare mare să-i dau preţul acelui cal, taleri 100. Pentru care gâlceavă trăgând şi divan pentru acel cal înaintea mării sale lu(i) Antiohie Vodă la scaunul mării sale la Iaşi, – şi m'au dat Judecata platnic lui Bec-Mărzii ca să-i dau aceşti bani toţi deplin, taleri 100.

Deci eu neavând banii să-i dau am căzut la robie cu copii mei şi petrecând nevoie în robie rugatu-m'am dumisale cu chezăsie mare, ca să mă dea pre chezăsie, să-mi căpuesc (sic) banii şi să mă răscumpăr şi dupre rugămintea mea datu-ne-au în chezăsia acestor ţigani .... care aceşti ţigani chezesi m'au luat în chezăsie dela Bec-Mărzea ca să mă căpuesc cu banii.

Deci negăsindu-se nimene ca să ne răscumpere dela păgâni, am venit la dumnealui Costin Neaniul vel căpitan şi căzând cu mare rugăminte la dumnealui ca să ne răscumpere, deci dumnealui s'au milostivit de ne-au dat taleri 110 de ne-am răscumpărat dela păgâni. Şi ne-am vândut dumnealui .... că noi alt stăpân, pre altul n'am mai avut fără decât acum pre dumnealui (se vede că aceşti ţigani înainte de a cădea năpasta pe capul lor,

[199] Acad. Rom., doc. CV/92.
[200] Idem, doc. IX/30.
[201] Acad. Rom., doc. IX/40.
[202] Acad. Rom., doc. IX/58.

au fost liberi), ca să-i fim dumnealui robi de acum înainte”[203].

1718 – Ivan feciorul lui Dumitru ţiganul, sârbul, din Ţara Turcească, împreună cu femeia şi copiii lui se vând lui Ion logofătul de Podbanită, pentru a nu pieri de foame.

„Precum să să ştie că fiind noi ţigani den Ţara Turcească, de moşii noştri de fel de acolo, fără stăpân, am fost venit aicea în Ţara Rumânească, încă mai naintea răzmeriţii şi ne-am fost lipit lângă casa dumnealui şi am fost multă vreame şi cât am fost ne-au căutat şi ne-au miluit ca pre nişte străini, iar după ce sau făcut răzmerită în ţară, atuncea de frică am trecut peste Olt, ducându-ne la Târgovişte. Şi făcându-să lipsă şi foamete mare de bucate, în toată ţara, ajungând ocao (sic.) de bucate de grâu şi de mălai câte zeace bani şi mai mult şi văzând noi nevoia şi foamea, că vom să murim cu toţii ne-am tras cum am putut şi am venit iar la casa dumnealui, la Podbanită.

Deci noi văzând nevoia că vom (era) să perim de foame fiind şi dentr'acoace de Olt foamete şi într'alt chip neavând cum face, ne-am vândut noi de a noastră bună voie şi cu tocmeală dumnealui logofătului Ion, în preţ taleri şaizeci şi cinci. Şi într'acest preţ ne-au dat bani şi bucate de ne-au plinit suma banilor ce scriu mai sus.

Drept aceia .... să aibă a ne ţinea şi a ne stăpâni şi să-i fim robi stătători dumnealui şi coconilor dumnealui, nepoţilor, strănepoţilor câţi Dumnezeu îi va dărui, noi şi copiii noştri şi cine se va trage din noi, neam de neamul nostru, să fim robi stătători”[204].

Urmează un document interesant din timpul ocupaţiei austriace în Oltenia, prin care, un oarecare Pena ţiganul, frate cu Ivan din documentul de mai sus, feciorul lui Dumitru ţiganul, sârb, din Ţara Turcească se vinde rob logofătului Ion Podbăniceanul, fiindcă-l plătise de nişte bani ce furase dela un negutător din Măgurele. După ce luase banii a trecut Oltul şi s'a dus la Craiova unde i-a cheltuit. „Şi viind jupânul Pascul fratele dumnealui jupân lon aici la Craiova cu negustoria dumnealui, m'au găsit şi m'au prins şi m'au pus la grea închisoare cu porunca cinstitei administraţii, au să-i dau dumnealui banii care i-am furat, au să mă spânzure ca pe un hoţ. Şi eu ţiind o ţigancă a dumnealui logofătul Ion, anume Stana, care ţigancă iaste dumnealui dată de schimb dela măria sa Gheorghe Cantacuzino şi fiindcă şi fraţii mei Iovan (Ivan) şi Nicola sunt vânduţi la dumnealui, din vreamea foametii, nefiind neamul nostru de aici de (din) Ţara-Rumânească au vreunui (vreunor) boieri, au a vreunei mănăstiri, ci fiind noi din Ţara Turcească, fără de stăpân, eu am căzut cu multă rugăciune şi cu plecăciune la dumnealui logofătul Ion ca să mă scoată dela moarte şi să mă plătească dela dumnealui jupân Ion şi dela frate-său Pascul. Şi dumnealui m'au plătit de toţi banii dela aceşti negutători şi eu pentru aceşti bani care mi i-au dat dumnealui de m'am plătit de negutători, m'am vândut la dumnealui ca să-i fiu ţigan ohabnic şi stătător eu şi tot rodul ce să va trage din mine în veaci”[205].

Toţi aceşti ţigani de mai sus, din categoria boiereşti, împreună cu cei mănăstireşti alcătuiau aşa zişii ţigani vătraşi care se împărteau la rândul lor – după serviciile la care erau repartizaţi, în două grupări bine distincte: a) ţiganii căsaşi (de curte) şi b) ţiganii de ogor (agricultori, grădinari şi pădurari). Ţiganii de ogor având o situaţie cu nimic superioară animalelor, formau grosul robilor.

În loc de altă argumentare este de ajuns să amintim cartea de moştenire[206] din 26 Februarie 1820, a lui Matei Ghica către fiul său Iordache Ghica biv vel vornic, în care erau lăsaţi moştenire unui singur fiu 271 sălaşe compuse din 1.104 suflete (indivizi).

Ca să ţină numai pe lângă curte 1104 ţigani, ar fi fost un lucru de necrezut, deoarece n'ar îi avut la ce să-i folosească – oricât de mare şi pretenţioasă ar fi fost curtea; iar ca să-i ţină fără de niciun rost, iarăşi nu ne vine a crede; şi atunci nu-i rămânea decât să-i folosească la munca câmpului şi moşiilor destul de întinse pentru un număr şi mai mare de robi.

Starea acestor robi era asemenea animalelor de muncă şi aceasta ne-o arată coeficientul indivizilor care

[203] Acad. Rom., doc. LXXXIX/192.
[204] Acad. Rom., doc. XII/160.
[205] Acad. Rom., doc. XII/144.
[206] Acad. Rom., ms. 4843.

formau o familie.

În timpul acela un număr oarecare de progenituri, alcătuia o bogăţie în plus pentru proprietarul respectiv.

Coeficientul de patru suflete într'un sălaş de ţigani era destul de mic, când se ştie că ţiganii sunt foarte prolifici – lucru observat şi în zilele noastre.

Posibil însă, că şi alţi factori au contribuit la quasi-sterilitatea lor, deoarece ştiau că vor fi despărţiţi de odraslele lor prin vànzare şi schimburi, dar hotăritoare a fost starea materială extrem de mizerabilă în care se zbăteau.

Pe un rang superior robilor de ogor (dacă se poate spune aşa) se aflau robii căsaşi. Aceştia îndeplineau toate funcţiunile pe care le necesitau huzuroasele curţi boiereşti; dela cele mai umilitoare până la servitoarea care mătura în casă, bona care creştea copilaşii cuconitei, doica în a căreia obligaţie era alăptarea lor, feciorul, vizitiul, rândaşul şi bucătarul.

Cea mai mare parte din ţiganii căsaşi o formau meseriaşii: fierari, potcovari, lăcătuşi, lemnari, zidari, cismari, croitori, blănari, pitari (brutari) şi lăutarii, meserie în care erau neîntrecuţi pe vremea aceia.

Într'un document dat la Râmnic în 1781, se ordonă de Later Ludovicus Kiss, probabil unui inferior al său, următoarele: „să porunceşti la ţiganii dela Sibii să ne facă 25 mii de cuie de acest feli, după cum trimesăi un cuiu de mostră, fiindcă ne trebuesc pentru mănăstire, de coperit”[207].

Tot din secolul al XVIII-lea, într'o foaie de zestre sunt amintite „două ţigănci în casă fiind mari cusutorese”[208].

Spre a scoate cât mai multe foloase de pe urma robilor ţigani, stăpânii acestora, îi dădeau de mici să se specializeze pentru anumite slujbe; aşa găsim într'un document din 1814, cum un oarecare Iohan Freilih se angajează să înveţe în curs de cinci ani, mesteşugul curelăriei, pe un băiat de ţigan al lui Nicolae Glogoveanul biv vel clucer.

„Deci mă leg printr'acest zapis ca la sărvârşirea sorocului să am a-l da dumnealui, desăvârşit meşter la acest mesteşug, încât să nu aibe la cel mai mic lucru trebuinţă de alt meşter, iar când nu i-l voiu da învăţat, atunce să am a-i plăti eu dumnealui toată pieiciunea ţiganului şi slujba ce putea face într'acest estim de vreme”[209].

Într'alt zapis din 1816, un bărbier se obliga să înveţe mesteşugul bărbieriei pe un ţigan al aceluiaşi boier şi „la împlinirea sorocului să fiu dator a-i da băiatu desăvârşit bărbier învăţat întocmai ca şi mine având idee de a rade atât la prostime cât şi la epochemeni după cum eu rad; şi dumnealui să fie dator a îmbrăca băiatu un an cu haine şi să-mi dea şi o chilă de mălai, iar alt nimic”[210].

Soţia clucerului Glogoveanu, Elena dă unui Gheorghe pânzaru un ţigănuş al ei ca să-l înveţe mesteşugul până în trei ani. „Deci de acum în trei ani să am a-i da pe ţiganu ce s'au zis desăvârşit la acest mesteşug. Şi pentru osteneala mea să aibe dumneaiei a-mi da postav un giubelic, iar când la soroc de trei ani nu voiu urma de a-i da dumneaei pe ţigan învăţat întocmai precum ştiu eu, să am a-i plăti toată pierderea de vreme cât putea a-i posluşi”[211].

Acelaşi boier, Nicolae Glogoveanu, biv vel clucer dă un băiat de ţigan să înveţe mesteşugul croitoriei în „soroc de patru ani.

Zapisul lui Stanciul croitorul spune să-l dea „desăvârşit meşter întocmai ca şi mine având ştiinţă atât la cusut cât şi la croit la fel de fel de lucruri cât le metaheriseşte un croitor meşter, iar pentru îmbrăcăminte să fie dumnealui clucer dator pe doi ani să-l îmbrace cu haine cât şi cămăşi şi orice-i trebue, iar pe doi ani, fiindcă mă folosesc şi eu de băiat, să fiu eu dator a-l îmbrăca”[212].

---

[207] N. Iorga, Studii şi documente, vol. VIII, p. 97.
[208] Convorbiri Literare, XXII (1888), p. 628.
[209] Acad. Rom., doc. CLXXX/188.
[210] Acad. Rom., doc. CLXXX/160.
[211] Acad. Rom., doc. CLXXX/157.
[212] Acad. Rom., doc. CLXXX//178.

Astfel robii specializaţi într'o anumită meserie se bucurau apoi de stima celorlalţi şi de un traiu mai bun.

Ţiganii căsaşi ai aceleiaşi curţi nu trăiau la un loc, ci erau despărțiți printr'o împrejmuire formând o categorie separată condusă de un vătaf cu puteri mari, care, la rândul lui, era direct răspunzător față de stăpân, pentru lucrul şi abaterile robilor.

Meseriasii bucurându-se de o oarecare autonomie şi diferite avantagii, prosperau foarte încet, dar sigur; ceilalţi, cu gospodăria caselor boiereşti, fiind tot timpul în jurul stăpânilor, se sileau care mai de care să se facă plăcuţi, divulgând unele secrete ale celorlalţi ţigani, care intenționau să-și păgubească stăpânul.

Îşi linguşeau stăpânii până la dezgust, dar vanitatea omului gol, nu e niciodată sătulă de laude, chiar când nu le crede, nu le înlătură.

Firea ţiganului e cea mai linguşitoare, se aseamănă cu a Evreului – şi e născut aşa, nu format mai târziu graţie împrejurărilor.

De multe ori îşi arătau albul dinţilor în semn de râs, când stăpânul primea binevoitor ceea ce i se spunea şi luându-și o înfăţişare mâhnită, ștearsă, când stăpânul era încruntat; lăudându-i faptele nevrednice tot atât de mult ca pe cele bune, ei rămâneau în aceiaşi mizerie, în care erau sortiţi să trăiască, până la ivirea unei zile mai bune.

Meseria în care excelau era lăutăria și pentrucă talentul muzical la ţigani necesită o deosebită atenţie ne rezervăm dreptul de a-l trata într'un capitol special.

În afară de meseriile amintite, întâlnim prin documente, ţigani ce profesau unele ocupaţii aproape imposibile de exercitat, dacă ar fi fost într'o stare de robie.

Aşa, într'o statistică a Moldovii de peste Prut, din 1798, se vorbește de un ţigan cârciumar în târgul Chișinăului[213]; ocupatiune care necesita, după părerea mea, o oarecare libertate, dacă nu deplină.

Din acest capitol, cu multe exemplificări, se vede foarte clar, categoriile de ţigani robi, după felul proprietarilor care îi stăpâneau, cât şi ocupațiile lor.

[213] N. Iorga, Studii şi documente, vol. XXI. Bucureşti, 1909, p. 119. (Această statistică este cuprinsă în capitolul XIV şi a fost făcută cu un scop filantropic. Fiecare individ care fusese ajutat cu bani, i se trecuse numele în această statistică, iar printre ei se afla şi Ioniță, cârciumar din târgul Chișinăului, ajutat cu 6 lei).

Vieaţa robilor ţigani în decursul timpului

În toate timpurile au existat oameni mai tari şi alţii mai slabi, indiferent dacă forţa celor tari a constat în mărimea pumnului şi agilitatea membrelor, numărul şi perfecţiunea armelor sau îngrămădirea de bunuri.

În totdeauna a existat unul care să poruncească şi unul care să execute.

Ţiganii au făcut parte din categoria celor slabi şi de când sunt cunoscuţi în istorie, ei nu s'au bucurat de o situaţie cel puţin omenească,

Strămoşii lor din India făceau parte din acea clasă de oameni netrebnici – paria[214] –; strămoşii lor mai deaproape erau robi, iar actualmente dacă nu mai sunt robi, totuşi egali în tratament cu conlocuitorii ţărilor în care se află, nu sunt.

Tot Paria au rămas, iar blestemul milenar cu nenorocirile lui se pare că i-a urmărit de aproape în toate peregrinările lor.

După concepţia originei divine, strămoşii lor îşi aveau naşterea din praful de pe tălpile primului zeu – Lumina – şi de aceea rostul lor în vieaţă era rostul prafului călcat de toţi şi spulberat de vânt în cele patru părţi ale lumii.

Aceştia sunt Paria din al căror sânge sunt plămădiţi ţiganii alungaţi pretutindeni de urgia Brachmanului, coborîtor din pieptul primului zeu, ceea ce însemna mişcare şi foc, întâietate.

Preceptele moralei creştine printre care se numără şi acesta: „Ajută pe aproapele tău, ca pe tine însuţi", era odinioară, ceva prea vag şi pornit dela egal la egal, ca să ne gândim că şi ţiganii sunt „aproapele" nostru.

Pe „aproapele" nostru l-am folosit de multe ori în locul animalelor, bune numai la munca câmpului.

Aceasta a fost vieaţa ţiganilor şi a trebuit să treacă mult timp până când oamenii liberi şi puternici s'au gândit să dea şi ţiganilor oarecare satisfacţie sau libertate.

Timpul îndelungat cât şi numărul mare al ţiganilor din Principatele noastre, a făcut ca să se reglementeze oarecum drepturile şi îndatoririle lor. În această privinţă ne stau la dispoziţie nenumăratele documente, din care putem constata drepturile şi obligaţiunile ţiganilor.

Natural că talgerul obligaţiunilor atârna mult mai greu decât acel al drepturilor, dar acest fenomen nu era specific numai la noi, în România, ci se practica în toate ţările.

Dintre obligaţiunile ţiganilor cele mai însemnate, în afară de prestarea muncii obligatorii – de vreme ce erau robi – erau dăjdiile.

Pentru a cunoaşte într'o măsură oarecare dările la care erau supuşi, arătăm mai jos privilegiile marelui armaş, subt ordinele căruia stăteau vătraşii, vătafii, muzicanţii (lăutarii), aurarii, lăeşii şi ceilalţi ţigani.

Veniturile armaşului erau considerabile şi proveneau din următoarele surse: „Din tributul ţiganilor, plătit domnului, pe care el îl percepe şi din care îi rămâne un surplus cu atât mai însemnat, cu cât el nu calculează niciodată pe dreptate.

Aurarii care culeg aurul râurilor, trebue să predeie această recoltă marelui armaş, care, la rândul său o preda domnitorului. Surplusul ce-i rămâne şi el ştie să-l facă cât mai mare, abia se poate calcula.

Alte venituri ale marelui armaş sunt:

a) Ploconul care se dărueste din partea ţiganilor pentru pesches sau din aceia a zapciilor (zobtshis) sau tzirbachis.....18.000 piaştri;

b) Din ploconul băeşilor sau a aurarilor valachi câte 20 piaştri de un ludur[215], din 40 luduri…….800 piaştri;

---

[214] Un exemplu de ce înseamnă „paria" chiar în ziua de astăzi în India, e faptul următor: „O femee aparţinând castei nobile căzuse într'o fântână, în satul Nagpur, lângă Calcuta. Doi tineri „paria" alergară la tipetele ei şi tocmai se grăbeau să se cufunde în put când persoana aflată în primejdie, recunoscându-i, le strigă: nu coboriţi; nu contaminati apa! Prefer să mor...

Tinerii ştiind că dacă ar fi profanat apa fântânei cufundându-şi corpurile în ea, fie chiar pentru salvarea unei vieţi omeneşti, ar fi fost schingiuiti fără îndurare de către nobilimea satului, ascultară dorinţa femeii.

Şi ea bineînţeles, s'a înnecat. (Ziarul" Dimineaţa" 10 August 1934).

[215] Cf. nota din Hurmuzachi X, p. 523; liude – unitatea de contribuţie. După raportul lui B. Ştirbei către Kiseleff asupra stării Valachiei.

c) Areatul sau daruri făcute de ţigani: pentru înmulţirea spre vânzare a cailor……..10.000 piaştri;

d) Pentru diferitele vătăfii de muzicanţi atât în Bucureşti cât şi în ţară……. 8.000 piaştri;

e) Din zapciucăriile puşcăriei, iusbăşiei, ceauşiei si a vătămănilor……3.000 piaştri;

f) Armăşelul pentru fân şi lemne……...750 piaştri;

g) Armăşelul acelora ce vor să fie scutiţi de serviciu……600 piaştri;

h) Diferite venituri, de asempii; amenzile şi alte produse destul de însemnate a puşcăriei cu toate că trebuesc împărţite ……12.000 piaştri

Total……...53.150 piaştri

După socoteala[216] de mai sus redată de Xreuchely, prin 1822, într'un raport către von Miltitz, judecând numai veniturile marelui armaş de pe urma ţiganilor, putem să ne închipuim la cât ajungeau dările ţiganilor către domnie.

Dările ţiganilor sporeau de multe ori averea din care domnul ţării cumpăra sate şi moşii pentru sine.

Astfel, Mihai Viteazul, care era destul de bogat prin căsătorie şi funcţiile pe care le ocupa, înainte chiar de a fi domn, cumpără nişte sate în judeţul Romanaţi „din trudă, din slujba ce am slujit domnia mea şi din bucatele domniei mele, din dajdia satelor şi ţiganilor”[217].

Dintr'un tablou al veniturilor şi cheltuelilor pe anul 1827, printre sumele primite pe seama domnitorului care rămâneau personale ale lui fără a se vărsa în casa vistieriei, era şi birul pe ţiganii Statului care se ridica la suma de 112.747 lei (Muntenia), sumă destul de importantă, dacă ştim că, aceea care se cuvenea pentru exportul porcilor şi care export era destul de însemnat, se ridica de abia la 78.500 lei[218].

Într'o legiuire a anului 1833, se arată că „ţiganii Statului vor fi obligaţi ca în afară de dajdie de cap de 30 piaştri anual şi a zecimei dajdiei de cap, să lucreze câte 6 zile pe an, la lucrările de folosinţă publică”[219].

Zecimea pe care trebuia s'o plătească ţiganii în afară de cei 30 piaştri de cap, era onorariul nazirului, boier însărcinat cu încasarea dăjdiilor pe ţigani.

Nazirul a cărui funcţiune consta în a inspecta şi strânge dările dela toţi ţiganii Statului, se alegea după vechiul obiceiu, din boierii ţării, indiferent din ce grad ar fi fost, fiindcă totul depindea de cinstea şi bunul lui nume.

În afară de ceea ce i se cuvenea prin lege, nu avea voie să reţină nimic din impozitul sau amenzile luate dela ţigani. De asemenea era responsabil de orice asuprire sau abuz exercitat asupra ţiganilor, fie de el personal, fie din neglijenţa lui de către subalternii săi.

Nazirul avea o cancelarie cu următorii funcţionari şi cheltueli: El primea 1000 de piaştri, Sameşul 300, doi funcţionari 250 lei (unul 150, iar celălalt 100), cheltueli de birou 50 şi şase ocolaşi primeau fiecare câte 100 de piaştri. În total se plătea pentru cancelaria nazirului suma de 2200 piaştri anual”[220].

Alte dări plătite de ţiganii robi sunt „câte un leu de ţigan căsar şi câte jumătate de leu pentru ţigan holteiu, banii cheltuială pentru lucrul grajdului gospod (domnesc), dela ţiganii cu mesteşug ce locuesc prin târguri; iar după spusele cronicarului Neculce, mai iscodeste Mihail Racoviţă (a domnit cu întrerupere, în Moldova, dela

---

În limba slavonă, ludie înseamnă om”. Aşa dar când se zicea înainte: cutare număr de ludii, se înţelegea numărul oamenilor plătind contribuţie personală. Această contribuţie mărindu-se mulţi contribuabili nu erau în stare să plătească întreaga capitaţie, aveau mijloace spre a plăti numai jumătate, o treime sau un sfert din capitaţie. Atunci se adunau la un loc doi, trei, patru şi chiar mai mulţi contribuabili, erau consideraţi ca un singur individ şi-i număra ca o ludi, fiindcă întradevăr nu plăteau cu toţii împreună decât suma ce ar fi trebuit plătită de fiecare din ei; mai târziu se înţelegea prin ludie o sumă oarecare de bani plătită de un număr oarecare de ţărani” (Conv. Lit. XXII (1888), p. 741; Despre Barbu Dimitrie Ştirbei – Recunoaşteri şi mărturii, Vălenii de Munte, 1913, p. 35

[216] Hurmuzachi, vol. X. Bucureşti, 1897, p. 523.

[217] Arhivele Olteniei, anul X, (1931) p. 131.

[218] Raportul lui B. Ştirbei către Kisseleff. (Convorbiri Literare, XXII, 1888, p. 746) şi Despre Barbu Dimitrie Ştirbei. (scriere comemorativă). Vălenii de Munte, 1913, p. 41.

[219] Acad. Rom., ms. 1032, p. 940.

[220] Acad. Rom. ms. 1032, p. 94–95 (Din proiecte şi propuneri făcute de N. Şuţu, votate în 1833).

1703–1726)[221], pe lângă o mulțime de impozite puse pe biata țară și „țigănăritul" care însemna câte „doi galbeni pe fiecare cap de țigan"[222].

Tigănăritul însă, nu fusese pus prima dată de Mihail Racoviță, fiindcă îl găsim și la 1714, în timpul lui Nicolae Mavrocordat, care în urma unei hotărîri dă un hrisov domnesc prin care iartă această dajdie ce fusese de ajutor la nevoie și scăpase țara dela mare greutate atunci când era „ca o corabiia ce să află în mijlocul Mării, cuprinsă din toate părțile de valuri holburate și fără liniște"[223].

În timpul lui Mihail Racoviță această dajdie destul de grea, provoacă nemulțumirea mănăstirilor și boierilor care aveau numeroși robi țigani și siliră în scurtă vreme pe domnitor, să-l suprime, bine înțeles că domnul nu consimțise la aceasta decât în urma strângerii unei însemnate sume de bani, pentru a-și satisface gustul și trebuința.

Suprimarea țigănăritului s'a făcut prin hrisovul din 23 Octomvrie 1725: „Eu Mihail Racoviță... facem știre cu această carte a domniei mele tuturor cui se cade a ști, pentru rândul țigănăritului care s'au urmat până acum, de s'au luat dajde pe țigani din toată țara, care obiceiu a fost izvodit de mai multă vreme"[224].

Domnitorul Mihail Racoviță arată în această carte de domnie că el n'a pus dajdia pe țigani din răutate sau lăcomie ci „din întâmplarea vremilor ce au vinit asupra acestui pământ, jacuri de cătane și prădzi, robii, și altele asemenea acestuia, rămâind țara la mare slăbiciune și cu multe datorii învăluită și noi ca să putem rădica poruncile stăpânilor și neavând de unde mai lua și cu ce chivernisi, iarăși s'au atâtat și s'au urmat a se lua acest țigănărit".

Arată apoi în mod șiret că țara sufere și el nu poate să rămână indiferent la aceasta „de altă parte văzând și jalobele dumilorsali boiarilor și mai vârtos și a mănăstirilor, precum li s(e) pustiesc țiganii", a hotărît și socotit că această dajdie „nu iaste de nici un folos țării, drept aceia am și legat (oprit) acest obiceiu al țigănăritului și l-am șters ca să nu mai fie de acum înainte în veci".

„Numai țiganii cei domnești și cei de toiag hătmănesc, vor fi cu dajde(a) lor cum au avut obiceiu"[225].

Mai favorizați însă, în privința dărilor, erau țiganii mănăstirești care „aveau un privilegiu că dările țării nu le plăteau, trebuia însă să plătească venitul goștinei și a desetinelor, dar numai la mâna egumenilor mănăstirilor[226]; iar lucrul la care erau supuși privea numai m: năstirile și mitropoliile.

Astfel, Ștefan cel Mare, hotărăște prin documentul din 1 Iulie 1460, ca, țiganii mitropoliei Sucevii, „să nu fie întrebuințați decât pentru slujbele mitropoliei"[227].

La 1627, Miron Barnovschi Moghilă, Voievodul Moldovii scuteste de bir pe țiganii mănăstirești[228].

Scutiți complet de dări – în afară de cazuri speciale – era vătaful sau bulibasa, supraveghetorul sălașelor, însărcinat de cele mai multe ori cu încasarea dajdiei, pentru care, probabil, îi venea și lui o cota-parte de fiecare cap de familie.

Ca semn distinctiv purta un biciu de curele (un fel de cnut fără plumbi), iar în cazul când autoritatea sa era știrbită, se adresa administrației ispravnicilor.

Aceste cazuri erau destul de rare, căci robii erau mai mult galăgiosi decât făptași ai relelor. Și acum, fiindcă am amintit de vătafi, vom arăta în câteva cuvinte și felul de organizație autonomă a țiganilor.

În afară de vătafi, țiganii aveau juzi și cnezi, după cum se poate vedea din următoarele documente: La 1414, Alexandru cel Bun dărueste boierului Toader Pitic mai multe sate printre care satul dela gura Jeravătului, unde au fost cnezi Lie și Țigănești[229], (probabil mai mulți frați).

---

221 N. Iorga, Doc. privitoare la familia Callimachi, vol. I. București, 1902, p. 423–424.
222 A. D. Xenopol, Istoria Românilor, Ed. III, vol. IX, p. 41.
223 N. Iorga, Studii și documente, V, p. 100, doc. 100, din Iași, 1 Iulie 1714.
224 Arhiva Soc. Științifice și Literare. Iași, 1895, p. 338–340 și Revista „I. Neculce", Iași, 1922, p. 305–307 și N. Iorga, Studii și documente, vol. V, p. 103, doc. 112 (regest).
225 Acad. Rom. doc. CLXXXI/138.
226 Melchisedec, Notițe istorice și archeologice. București, 1885, p. 154.
227 I. Bogdan, Doc. lui Ștefan cel Mare, vol. I, București, 1913, p. 39.
228 Acad. Rom. doc. CLXXXI/71.
229 M. Costăchescu, Doc. moldovenești înainte de Ștefan cel Mare, vol. I. București, 1931, p. 103–105.

Într'alt document dela 1428, dărueste mănăstirii Bistriţa, 31 de eakat uuranr în frunte cu Kiasn Koman[230]. Confirmnă acest fapt şi documentul din 5 Martie 1458, dela Vlad Ţepeş[231].

Despre juzi este documentul cu data 13 Iulie 1448, din timpul lui Petru al II-lea din Moldova, prin care dă lui loan Porca „uurann Ha HAVE CHHAT'R H HHKSAA HKSAEH AH PORAD H KOCTÉ" şi alţi insi.

Juzii strângeau dajdea dela ţigani, iar existenţa lor şi a enczilor, ne întăreşte convingerea că la venirea ţiganilor în Europa, formau grupuri mari conduse de şefi cari s'au numit apoi cu numele juzilor şi cnezilor români, bine înţeles funcţiuni şi nume împrumutate dela slavi.

Într'un document din secolul XIX se aminteşte de un Andrei „Budele" (judele) din Botoşani, despre care N. Iorga spune că era jude de ţigani din acel oraş[232].

Peste un număr oarecare din aceşti juzi, probabil după 1inuturi, exista şefia unui bulucbaşă (bulibasa) care în afară de încasarea dijmei, judeca toate diferendele între sălaşele unei cete, sau chiar neînţelegerile membrilor unui aceluiaşi sălas.

O numire a unui bulucbaşă de ţigani cu toate drepturile ce îi erau conferite de domnitor, ne-o arată doc.[233] din 3 Iulie 1753.

Ei judecau adulterele, înşelăciunile, bătăile şi tot felul de abateri.

Deoarece nu se puteau folosi de a pedepsi cu moarte sau închisoare, căci ţiganul trebuia să lucreze stăpânului, „certau" vinovatul cu chinuri corporale, iar în Transilvania până mai acum cincizeci de ani, voievozii ţiganilor aplicau „legea lui Manu pentru pedepsirea celor vinovaţi, adică excluderea cu desăvârşire din comunitatea ţigănească"[234].

Dăm mai jos o reglementare din 1804, a drepturilor vătafilor[235] (vornici şi epistaţi). „Orice pricini de judecăţi şi de împliniele vor fi între dânşii numai epistatul (supraveghetor, vătaf, vechil) şi vornicii lor (a ţiganilor) să le caute cu dreptate după vechiul obiceiu, iar ispravnicii şi alţi dregători să nu se amestece cât de puţin, fără numai când se va întâmpla moarte de om şi atunce cu vina lor, înscris, să se trimeată la divan; iar când ţiganii vor avea alte pricini cu alţi lăcuitori ai ţării, atuncea ispravnicii ţinutului să le cerceteze pricina şi de va rămâne să ia ţiganul dela lăcuitor ceva, să-şi împlinească dreptul său. Jar de va fi pricină ca să ia lăcuitorul dela ţigan, atunce ispravnicul să nu se amestece a împlini nimic dela ţigani, ce numai nazirul (supraveghetor la fel ca epistatul) şi vornicii de ţigani căutându-le pricina vor face şi împlinirea".

În sălaş puterea este a bărbatului care dispune de femeie şi copii; de aceea în toate catagrafiile ţiganilor e pomenit întâiu bărbatul (capul familiei), apoi soţia şi în rândul al treilea copiii, de exemplu: „Ion sin Petrişor, ţigan din Ţara Ungurească, scripcar.

---

[230] Archiva Istorică a României, vol. I. Bucureşti, 1865, p. 121.

[231] Venelin. „Baoko-Boarapexia rpamoTu". Petersburg, 1840, p. 91.

[232] Acad. Rom. doc. XLIX/65 şi N. Iorga, Studii şi documente, vol. V, p. 70.

[233] Revista Istorică, III, p. 15–46. „Dat-am cartea Domniei mele lui Iancul, pre carele l-am făcut Domnia mea bulucbaş peste giuzăi de ţigani domneşti lingurari ce săntu în parte Ţărăi de giosu, ca să fie volnec cu carte Domnii mele a ţine pe toţi giuzăi cu cetile lor, după izvoadele gd. (gospod) ce li s'au dat şi toţi să aibă a asculta de dânsul de toate ce li-au da învăţătură din poruncile Domniei mele. Iar care din Ţăgani va umbla fugari de la cetile giuzălor gd., cum şi dela ciata lui, să aibă a-i căuta împreună cu giuzăi şi, oriunde i-ar găsă, să-i ia şi să-i aducă pe la fiiştecarele ciata lui.

Aşijdere şi pentru alţi Ţigani ce vor fi răzleţi printr'alte ceti boiereşti sau mănăstireşti, orice fel de Ţigani ar îi, să-i ia pe toţi şi să-i aducă aice, la credincios boierul Domnii mele dum. Ianach vt. (vtori) Cămăraş, ca să-i puiu la tabla gd., şi nime întru nimic să nu-i supere, fără ei îşi vor da dajdie lor pe an după obiceiu.

Aşijdere poruncim Domniia mea şi dum. boerii ispravnici de pre la Ţinuturi i căpt. i părcălabi de pe la târguri şi slujitori, i vornici de prin ţara Domnii mele pentru hrana lor, hrănindu-să cu dreptate, nime întru nimică să nu-i supere, nici să-i globească, fără numai bulucbaşa lor să-i giudeci şi să-i globască, şi globile ce s'ar face prin cetile lor să le ia bulucbasa şi să le aducă aice la dum. numitul vt. cămăras. Aşijdere poruncim şi voi, olăcari, ori cu ce fel de porunci veţi fi, cati lor la olac să nu-i luaţi, nici carăle lor la podvozi să nu le luaţi. Asijdere şi pentru un mascură doi ce voiu avé după carele lor să n'aibă supărare de către desătnici, cum şi pentru tot lucrul gd., ori la ce lucru ar fi ei, să nu fie supăraţi, şi pe la păduri pe unde vor lucra lemn, cei cu moşiile să aibă a-i zăcui din 20 vase un vas, iar mai multe supărare să nu le facă, şi pe la târguri pe unde ar merge cu vase de a lor, cu pârcălabie sau cu altă ceva să nu să supere, că ori carii s'ar ispiti a li face mai mult val piste carte Domnii mele, unii ca aceia vor fi de pedeapsă de către Domnie mea. Aciasta poruncim".

[234] Dimitrie Dan, Ţiganii din Bucovina. Cernăuţi, 1892, p. 8.

[235] Într'un protocol oltean din 1722 este vorba de numirea unui „vălaf de lăutari". (N. Iorga, Studii şi documente, vol. V, p. 140).

Maria femeia lui, fata lui Tomascu, nepoata lui Gheorghe Ungureanul şi Andrei copilul lor”[236].

Se menţionează de asemenea „văduvoi” sau „vădană” dacă este cazul.

În deobste la moartea şefului de sălaş – bărbatul – conducerea trece pe seama ginerelui, sau feciorului mai mare; mama şi toţi ceilalţi membrii ai familiei trebuiau să-i dea ascultare.

De asemenea la neînțelegeri grave, se cerea sfatul bătrânilor care se bucurau de un respect foarte mare.

Legi speciale, care să privească exclusiv drepturile şi îndatoririle ţiganilor, nu existau. Se amintește însă, pe ici pe colo, printr’un hrisov sau carte de urmărire, ce se cuvine robului şi ce nu; obligaţiile şi îngrădirile la care este supus, când şi cum va fi judecat şi ce pedeapsă va suferi.

Dacă unele din aceste, aşa zise legi, erau crude şi arbitrare pentru robii ţigani, nu trebue să uităm mentalitatea acelor vremuri, cu atât mai mult cu cât, multe din ele arată oarecare omenie, altele nearătând mai multă indulgență nici boierilor.

Redau mai jos câteva paragrafe de legi privitoare la robi.

„Pentru ceia ce ucig pre alții, pentru să poată scăpa să nu-i ucigă pre dânşii: robul nu va putea să se suie împotriva stăpânului său... drept aceia când va bate stăpânul pe rob, cu măsură şi cu vină să cădia să se plece; iară de se va afla că aceşti mai mari trec peste măsură, şi-şi ies din obiceae, de-i bat deapururi şi foarte cumplit şi vine lucrul de stă în cumpănă de moarte să şi-i ucigă de tot, nu cu toiag sau cu biciu ci cu arme goale, atuncia cei mai mici vor putea sta împotriva celor mari”[237].

Din această lege reiese că robul putea fi stâlcit în bătăi, dar, cu „măsură” şi mai ales cu toiag de lemn sau cu biciu; însă de îndată ce, în loc de biciu stăpânul se serveşte de arme goale „atuncea cei mici vor putea sta împotriva celor mari”.

Adică să se apere; şi cum s'ar putea apăra un rob cu mâinile goale, în fața stăpânului înarmat.

În orice caz legea miloasă ca întotdeauna cu cei obijduiţi, a hotărît ca în fața morţii şi robii să fie deopotrivă cu ceilalţi oameni.

Amintesc de asemenea câteva sancţiuni pentru crimele făcute de robii ţigani. „Oricare rob sau năimit sau slugoiu, de va răpi vreo femeie, nu se va certa numai cu moartea, ci-l vor şi arde în foc”[238].

„Robul sau năimitul, sau sluga, de va face silă featei stăpână-său, să-l ardă de viu, iar de va fi fost cu voia fetei să-i facă moarte şi ei”[239],

«Oricare zlătariu va amesteca aurul sau argintul cu alte lucruri fără ştirea stăpânului, ce se zice, de va spurca lucrul şi să va afla mincinos, cu alta nimica, numai cu capul să plătească”[240].

„Uciderea ce-o face muiarea (femeiea) sau robul, sau cel slobod, sau cunoscut, sau necunoscut, deapururea toţi într’un chip să vor cerla”[241].

După cum vedem legile erau foarte aspre şi vina robului era sanctionată cu maximum de pedeapsă.[242]

Del Chiaro, un italian învăţat, secretarul lui Constantin Brâncoveanu, ne-a transmis felul cum îşi petreceau boierii ultima seară a Carnavalului.

Câţiva ţigani din curţile boiereşti sunt mânjiti cu funingine şi obligaţi apoi să stea cu mâinile la spate în faţa unui vas cu făină în care se găsesc aruncate câteva monete pe care trebue să le scoată cu dinţii.

«Urmează şi alte distracţii: să prinză cu gura, alergând, un ou suspendat în aer, sau să tragă cu dinţii o monetă înfiptă într'o lumânare lângă flacăre, fără să o stingă. Evident că se alegeau cu părul ars şi buzele fripte.

Se mai punea o lumânare aprinsă în mijlocul unei grămezi de făină, în care erau ascunşi bani şi pe care ţiganul trebuia să-i scoată cu dinţii, stingând lumânarea cu nările.

---

[236] Acad. Rom. ms. 4843, f. 3 (verso).
[237] Longinescu şi Patrognet, Legi vechi româneşti, Bucureşti, 1912, p. 115.
[238] Longinescu şi Patrognet, l. c., p. 152.
[239] Ibidem, p. 198–199.
[240] Ibidem, p. 87.
[241] Longinescu şi Patrognet, l. c., p. 198–199.
[242] Ibidem, p. 77, p.

Flacăra suflată aprindea făina şi aprindea şi părul ţiganului”[243],

Ca o ilustrare a tratamentului ce sufereau ţiganii – şi aceasta chiar în secolul al XIX-lea, amintesc că, boierul Eftimie Cananău scrie unei rude de-a sale că un parvenit, susţinut de cei mari, îi face neajunsuri „şi ţiganii mei îi bate de-i omoară; doi ţigani tineri însuraţi de curând, i-au fost bătuţi până s'au umflat şi au murit amândoi, un ţigan au scăpat şi s'au dus la Hotin să să turcească”[244].

Ermitul din Gauting în drum spre Constantinopol prin 1836-1818, rămânând câteva zile în Craiova pentru a vedea oraşul, povesteşte următoarele: „Seara după ce căldura s'a mai domolit, alergaiu prin oraş şi văzui o scenă (pe) care nici fantazia cea mai îndrăzneaţă nu o poate închipui. Printre alte vite o bo(ijeroaică avea şi mai mulţi ţigani, printre care se afla şi o fată foarte frumoasă de 15 ani, pe care o vânduse unui ştrengar cunoscut, pe doi galbeni.

Fata trebuia luată tocmai pe când eu treceam pe dinaintea colibei mizerabile, din care auziiu un plânset. Intrebaiu de pricina plânsului, care mi se şi spuse. Părinţii, fraţii, surorile plângeau, dar ea fu răpită din braţele mamei şi dusă.

Mă apropiaiu de barbar ca să i-o cumpăr, dar el era bogat şi râse de cei 50 galbeni cei-i (îi) ofeream, pentru ca să-i pot oferi ei libetatea; zicea: că doară el o cumpărase pentru plăcerea sa şi dacă nu va voi să i se supună o va bate până va voi; şi că dacă eu vreau să cumpăr ţigani, el are cinci sute, printre care se găsesc şi fete foarte frumoase, care nu s'ar împotrivi, deoarece pe el l-au slujit toate; dar de aceasta este chiar amorezat şi nu o dă cu niciun pret.

Eu m'am dus la caimacam şi am vorbit pretutindeni cu cea mai mare indignare, dar ei au râs de prostia mea: „ţiganii sunt proprietatea noastră şi putem face cu ei tot ce voim”.

În Bucureşti vede mai mulţi ţigani cerşetori fără mâini despre care auzise că stăpânii lor au pus să li se taie. „Unul dintre ei mi-a povestit că tatăl său a sugrumat pe boierul care voise să-i taie mâinile şi că de aceea a fost spânzurat”.

Adeseori boierii dădeau posibilitatea copiilor lor să se „distreze”, punându-i să biciuiască pe bieţii ţigănuşi.

Se zice că această educaţie este ceva zilnic; părinţii omoară şi mutilează după plac; copiii trebue să fie de cu vreme deprinşi cu aceasta, să aibe şi ei plăcerile lor. Toţi sunt trataţi mai rău decât vitele”[245].

De asemenea citez din „Amintirile” Dr. I. C. Severeanu, a cărui credinţă n’o putem pune la îndoială, mai ales că cele povestite sunt numai fapte trăite.

„… Ba încă s'a vorbit mult cum Grigorie Sturdza, fiul domnitorului Mihail Sturdza, fiind la masă şi pentrucă robul bucătar pusese prea multă sare în supă, a scos pistolul dela brâu şi fără nicio vorbă, l-a împuşcat”[246].

Să nu ne mirăm; nu este singurul caz. Un al doilea, povestit de acelaşi Dr. I. C. Severeanu, e următorul: „Eram la şcoală şi am auzit zornăitul fiarelor; când m'am uitat, am văzut doi arestaţi cu fiarele de picioare, care duceau pe o scândură cadavrul unui ţigan, fost arestat.

Cadavrul era dezbrăcat în pielea goală; mâinile şi picioarele atârnau pe laturile scândurii, fiind foarte îngustă, iar organele sexuale erau descoperite la vederea a toată lumea. Convoiul acesta jalnic, era condus de doi soldaţi, unul înainte şi altul în urmă.

Până să ajungă la biserică unde se îngropau morţii, cadavrul a alunecat de pe scândură în stradă. Arestaţii care-l duceau, i-au tras câte o înjurătură şi l-au pus iar pe scândură.

În curtea bisericii, alţi arestaţi, sub pază săpaseră o groapă în care au aruncat cadavrul gol şi-au dat pământ

---

[243] Del Chiaro, Revoluţiile Valahiei. (traducere de S. Cristian) Iaşi, 1929, p. 29–30.

[244] N. Iorga, Studii şi documente, vol. XXI. Bucureşti, 1911, p. 170.

[245] Din Reise nach dem Orient, vom Erimiten von Gauting. 1836–1837. Stuttgart, 1839, p. 71 şi următoarele (traducere de Gh. Bogdan-Duică, cu titlul: „Craiova de odinioară, după călători streini” În Arhivele Olteniei, anul III (1924), p. 10.

[246] Dr. I. C. Severeanu, Din amintirile mele. Bucureşti, 1929, p. 44.

peste el”[247].

Venind vorba de înmormântarea ţiganilor, ţinem să arătăm că în secolele trecute, ei nu erau înmormântaţi la un loc cu ceilalţi creştini, după cum se poate vedea din următorul document.

«Şi au făcut Ştefan cel Mare şi biserica cea dintâi, durată de stejar, unde-i tintirimul vechiu, de se îngroapă robii acum”[248].

Situaţia robilor ajunsese foarte grea şi nu numai a robilor ţigani, dar chiar a rumânilor sau vecinilor.

C. Giurescu arată însă în studiul său „Despre rumâni” că între robie şi rumânie sau vecinătate era o mare deosebire.

„Ele nu numai că nu s'au confundat niciodată, dar nici măcar nu s'au atins. Erau două stări cu totul deosebite. Faţă de rob, rumânul sau vecinul era socotit ca om liber”[249].

După Mihai Viteazul însă, lucrurile se pare că s'au schimbat oarecum, fiindcă ţăranii decăzuseră într'o situaţie foarte rea[250], putând fi schimbaţi cu ţiganii, câteodată la egală valoare, iar altădată rumânii preţuind de trei ori mai mult decât ţiganii.

Acest fapt reiese precis din documentele de mai jos: În 1645, Popa Şerban din Drăgoesti pe Mostişte, judeţul Ilfov, împreună cu feciorii lui se răscumpără de rumânie, dând nişte ţigani în locul lor, afară de moşie pe care n'au voie a o răscumpăra.

„Deci când au fost acum în zilele domnului nostru Io Matei Vodă (Basarab), iar noi am căzut la tot săborul mănăstirii ca să ne slobozească, să ne răscumpărăm de rumânie.

Derept aceia părintele egumenul şi toţi călugării într'alt chip nu ne-au putut slobozi că n'au voie a cumpărarea moşia mănăstirii, numai ce-am căutat de am cumpărat ţigani de am dat în mănăstire, capete pentru capete .... şi aşa ne-a răscumpărat dela mănăstire, însă numai capetele şi feciorii ce ne va da Dumnezeu, fără de moşie şi noi încă să fim nişte oameni în pace şi slobozi de rumânie cu feciorii cu tot în veac”[251]. La 9 Ianuarie 1651, clucerul Socol trimite o scrisoare către Braşoveni „despre rumânul său fugit la Râşnov şi răscumpărat cu trei suflete de ţigani”[252].

Documentul din 24 Februarie 1653, ne arată că un popă, rumân de moşie, al lui Jordache postelnicul se învoieşte să dea acestuia doi ţigani pentru a se putea răscumpăra el şi feciorii lui de rumânie[253]. Se vede însă, că nu s'a ţinut de angajament, fiindcă postelnicul obţine dela Domnie o carte de urmărire. Găsindu-l, prin zapisul din 6 Martie 1653, popa Manea din Stăncesti se obligă să cumpere lui Iordache postelnic, un ţigan, pentru care să fie iertat feciorul său de rumânie. „Şi am pus zi până la Paşte”[254], termenul final când trebuia să dea ţiganul cumpărat. Probabil, că el, popa Manea, iesise din rumânie în acest interval, dând un ţigan sau bani în locul lui, aşa cum îi fusese invoiala la început.

La 1707 un oarecare boier a făcut „schimb doi rumâni Alexa şi Stan, dând cap pentru cap, un ţigan şi o ţigancă”[255].

În acelaşi an, episcopul Ilarion, năstavnicul mănăstirii Znagov, admite împreună cu tot soborul, proegumenului Vasilie să răscumpere doi rumâni, dând în locul lor două suflete de ţigani „cap pentru cap. În urma acestei înţelegeri se dă zapis ca cei doi rumâni să fie lăsaţi în pace „iertati şi slobozi de rumânie de către noi (episcopul) şi de către tot săborul sfintei mănăstiri, ei şi feciorii lor câţi Dumnezeu le va da”[256].

---

[247] Ibidem p. 41.

[248] Dimitrie Dan, Ţ'iganii din Bucovina. Cernăuţi, 1892, p. 17 (un pomelnic al mănăstirei Probata din 1825, citat de autor după Melchisedek).

[249] C. Giurescu, Despre rumâni, p. 242 (Analele Acad. Rom., Memoriile Secţ. Istorice, Seria II, Tom. XXXVIII. Buc., 1916.

[250] A. D. Xenopol, Istoria partidelor politice, vol. I, partea 1. Bucureşti, 1910, p. 4.

[251] Acad. Rom., doc. XX/17.

[252] Colecţia Hurmuzachi, (N. Iorga), vol. XV. Bucureşti, 1913, partea II, p. 1195, doc. 2240; N. Iorga, Braşovul şi Românii (Studii şi documente, vol X). Bucureşti, 1905, p. 132–133.

[253] N. Iorga, Studii şi documente, vol. V, p. 483.

[254] N. Iorga, Studii şi documente, vol. V, p. 484.

[255] A. D. Xenopol, Domnia lui Cuza Vodă, vol. I. Bucureşti, 1903, p. 419 nota 22.

[256] Acad. Rom., doc. LXVIII/52.

Schimb deci de vecini sau rumâni pentru robi ţigani şi viceversa, aceasta însă nu s'a întâmplat pretutindeni şi întotdeauna.

Cu toată situaţia mizerabilă pe care o aveau rumânii, căsătoriile dintre ei şi ţigani erau interzise[257], totuşi pe sub ascuns ele sau făcut. Astfel avem un document în care se spune că soţia lui Tudor ţiganul „iaste rumână”[258].

Stăpânii ţiganilor (domnul ţării, mănăstirile, boierii), văzându-se în pericol a pierde robii prin căsătoria lor cu rumânii sau vecinii, intervin să se dea, după obiceiul pământului, următoarea hotărire: „moldoveanul ce va lua ţigancă, rămâne şi el ţigan, cum şi femeia romîncă moldoveancă ce va merge după ţigan rămâne şi ea ţigancă”[259].

Din căsătoriile între ţigani şi rumâni sau vecini, cei mai în câştig erau stăpânii ţiganului sau ţigăncii, deoarece primeau pe gratis un rob.

Documentul din 13 Mai 1759, spune că „de vreme ce Profira s'au primit de s'au unit cu Neculai ţiganul Meră şi a lui Lupascu, se numeşte şi ea ţigancă şi nu i se cade a-şi cere partea din fecior, rămâind şi ea ca o ţigancă, deşi era Ruscă, şi s'au dat toţi feciorii lor la stăpânirea Meră şi lui Lupaşcu”[260].

Iar acum, după ce am văzut sancţiunile ce ar fi suferit ţiganii pentru crime şi diferite abateri, precum şi situaţia căsătoriilor lor, dăm mai jos: pedepsele ce erau prevăzute împotriva celor ce ar fi făcut vreo silnicie ţiganilor sau drepturilor lor, după cum urmează:

«Cela ce va vinde feciorul altuia sau robul altuia, sau fie pre ce om, de va fi boieriu să-l bage în ocnă, iară de va fi slugă ce se dzice om mai de gios, de’ntâi să-l poarte de coadele cailor, de aci să-l spânzure; iară de va fi om de-a firea, atunce să-i taie capul.

Denafară de această cumplită certare, ce va lua asupra sa, cela ce va vinde feciorul sau robul altuia, cade-i să dea şi preţul, ce au luat, îndoit părinţilor sau stăpânului acelui rob vândut”.

„Carele se chiamă lotru şi când se va certa (judeca), nu numai cela care are muieri slobode în casa lui să chiamă ce încă şi cela ce-şi dă roabele şi slujnicele de se desmiardă bărbaţii pentru dobândă”[261].

Numeroase cărţi domneşti se dau împotriva acelora care abuzau cu ceva contra ţiganilor.

Spre sfârşitul secolului al XVIII-lea, nimeni n'are voie să despartă prin vânzare sau schimb, ţigan de ţigancă (soţ şi soţie) până nu vor creşte copiii mari.

Astfel, la 1795, Teodor Callimach, domnul Moldovii (între 1795–1799), dă o carte prin care face ştiinţă „tuturor cui să cade a şti pentru ţigăncile ce sunt a unui stăpân şi să cunună după ţiganii altor stăpâni de vreme ce s'au hotărit cu testament, acele ţigănci să nu se tragă de către stăpânii lor ca să le despartă dela ţiganii lor, ci să rămâie după ţiganii lor nesupărate şi unde sar afla ţiganii acolo să meargă şi ţigăncile după bărbaţii lor şi ţiganca încă să slujească la stăpânul ţiganului şi să n'aibe voie stăpânul a o despărţi până vor creşte copii şi atunci să se împartă pe obiceiu şi să se scoată un copil din mijloc să se dea la stăpânul ţigăncii pentru slujba ei”[262].

Spre a nu fi înstrăinati membrii sălaşelor, s'a hotărît ca cel ce-o vrea să vândă vreun ţigan sau ţigancă, să fie dator să intrebe întâiu rudele lui până la a patra spiţă şi de nu vor cumpăra ei robii ţigani, numai atunci îi poate vinde la străini.

De aceea zapisul de vânzare va fi iscălit şi de rude până în a patra spiţă spre a nu face apoi recurs că li s'a făcut nedreptate.

«Cine s'ar fi dovedit c’ar fi vândut robi, sau lucruri nemişcătoare fără protimisis va plăti drept osândă a

---

[257] Revista „I. Neculce” vol. I, Iaşi, 1921, p. 119–120. (Ordin circular dat de către Moruzi Vodă, la isprăvnicia Vasluiului ca să se oprească cununiile între Moldoveni şi Ţigani).

[258] Acad. Rom., ms. 5292, f. 49 verso.

[259] Hurmuzachi, vol. XV, partea II-a. Bucureşti, 1913, p. 1195.

[260] N. Iorga, Documente privitoare la familia Callimachi, vol. I. Bucureşti, 1902, p. 425.

[261] Longinescu şi Patrognet, Legi vechi româneşti. Bucureşti, 1912, p. 36 şi 171.

[262] N. Iorga, Documente privitoare la familia Callimachi, vol. I. Bucureşti, 1902, p. 426–427.

zecea parte din preţul lucrului vândut”[263].

Rudele vor iscăli „zapisul vânzării în soroc de douăzeci zile (de vor fi în Bucureşti) şi de patruzeci zile de vor fi în afară în pământul "Ţării Româneşti; iar câţi vor fi afară din ţară să nu aibe priotimisis, nici să se facă lor în ştire”[264].

Din pricina puterii necontrolate ce o aveau peste robii ţigani, mănăstirile şi boierii, şi de care abuzau mai întotdeauna, unii din ţigani fugeau dintr'un principat în altul şi din amândouă în Transilvania sau în Polonia unde socoteau că vieaţa este mai uşoară.

Boierii şi mănăstirile spre a stăvili exodul ţiganilor, cer „acte la mână spre a-i putea ridica de oriunde s'ar găsi şi să-i dea în judecată pe acei care-i stăpânesc pe nedrept, iar pe ţiganii fugiţi „să-i iei de grumadzii, că-s drepţi ai noştri”[265].

Scrisorile domneşti serveau drept autorizaţii de ridicarea robilor fugiţi, oriunde s'ar fi găsit ei.

Din numeroasele documente de felul acesta citãm următoarele:

Petru Rares în 1541, dă scrisoare credincioşilor săi boieri „Gavrilas logofăt şi Costin păhărnicel” pentru ca oriunde ar găsi ei pe drepţii sclavi (robi) ţigani ai lor, anume Greaca ţiganca cu fii săi, fie între sclavii ţigani ai orişicui, ca să fie tari şi puternici cu această scrisoare a noastră a-i lua şi a-i aduce la casele lor; şi nimenea să nu cuteze a-i opri sau a-i apăra dinaintea acestei scrisori a noastre”[266].

Prin urmare ţiganii fugiţi puteau fi ridicaţi după ordinul domnului din tot locul unde s’ar fi găsit „ori în ţigani gospod, ori boiereşti, ori călugăreşti”.

Un document la fel e cel din 20 Martie 1570[267], iar mai târziu în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, ţiganii puteau să fie ridicaţi şi aduşi înapoi „prin marafetul ispravnicului de Ţinut”[268].

Evadările, din tratamentul mizerabil pe care-l suportau, erau destul de dese şi este lesne de înţeles că nu mic era numărul ţiganilor robi ce aveau pe conştiinţă şi spinare, una sau mai multe fugi, sau măcar, o tentativă de fugă; evadările erau în directă dependenţă de modul cum erau trataţi[269].

Boierii se aşteptau de multe ori la fuga robilor ţigani pe care îi aveau şi chiar atunci când erau prinşi şi

---

[263] Codul Caragea (editat de Ion Palade), Bucureşti, 1907, p. 23.
[264] Idem, p. 23.
[265] N. Iorga, Studii şi documente, vol. XVI. Bucureşti, 1909, p. 313–314.
[266] Archiva Istorică a României, vol. II]. Bucureşti, 1867, p. 197 (în original” pe drepţii sclavi ţigani” = npasax ko4onn uhraun).
[267] Doc. din 1570 Martie 20 (Uricarul, vol. XVIII. Iaşi, 1892, p. 169–176)
[268] N. Iorga, Documente privitoare la familia Callimachi, vol. I. Bucureşti, 1902, p. 464.
[269] Documentele referitoare la ţiganii fugiţi se numără cu sutele, amintesc însă, numai pe cele de mai jos:
1567 Octomvrie 22, Arh. Stat., Secţia Istorică.
(1585–1591) Acad. Rom., doc. CXXVI/115.
1619 Ianuarie 21, Acad. Rom., doc. CXXIV/177.
1625 Aprilie 21 Arh. Stat., M-rea Secul I/4.
1655 Aprilie 17, Acad. Rom., doc. LXXXIX/131.
1671 Septemvrie 17, Acad. Rom., doc. LXXXIX/176.
1674 Octomvrie 16, Acad. Rom., doc. LXVIII/86.
1680 Martie 20, Acad. Rom., doc. IX/24.
1699 Februarie 22, Acad. Rom., doc. CXXIV/135.
1716 August 25, Acad. Rom., doc. X/87.
1722 Septemvrie 21, Acad. Rom., doc. CLXXX/79.
1724 Noemvrie 3, Acad. Rom., doc. CLXXIX/47.
1725 Mai 25, Acad. Rom., doc. CLXXIX/50.
1731 Martie 14, Acad. Rom., doc. CLXXX/113.
1734 lunie 1, Acad. Rom., doc. CLXXX7/111.
1740 Iulie 18, Acad. Rom., doc. CLXXX/84.
1742 Octomvrie 3, Acad. Rom., doc. CLXXX7/105.
1746 Aprilie 17, Acad. Rom., doc. CLXXX/99.
1756 Ianuarie 1, Acad. Rom., doc. CIV/67.
1775 Noemvrie 21, Acad. Rom., doc. CXXIV/93.
1781 Iulie 16, Acad. Rom., doc. 1/249.
1782 Martie 25. Acad. Rom., doc. CXXXI1I/118.
1819 Februarie 12, Acad. Rom., doc. CXVIII/185.
1834 Martie 18, Acad. Rom., doc. CLXXXIII/35.

aduşi înapoi se temeau să nu le fugă din nou.

Un exemplu de felul acesta se vede din scrisoarea unui boier către fratele său, prin care-l roagă să-i trimeată ţiganul fugit, păzit sdravăn, ca nu cumva să mai fugă.

„Cinstite al meu mai mare ca un părinte, dumneata bădiţă Sandule, cu multă plecăciune sărut cinstita mâna dumitale. Iată bădită, c'am trimis acest pantăr la dumneata să-mi dai ţiganul să mi-l aducă; numai mă rog dumitale să pui să-l puie la mare pază, când mi l-aduşe”[270].

Cazurile acestea sunt numeroase şi în tot cuprinsul ţării, ele continuând până în ajunul completei lor eliberări. Astfel, la 1835, Ioan Olcescu din Furduesti, judeţul Argeş, înaintează jalbă Departamentului pricinilor din Lăuntru că „i s'au făcut nevăzut un ţigan rob al său din curtea sa cu aceste semne, Dumitru numele lui, vârsta de ani 15, la faţă albenet butfoios, nasul cârn, la trup mărunt şi gros, ochi negri, părul capului negru; precum asemenea şi la 22 Iunie anul 1836, i-au mai fugit altul anume Iordache, în vârstă de ani 18, la trup de mijloc, suptiratic, la obraz negru şi buzat, la cap chel”[271].

Aceste cazuri, cu toate preciziunile necesare, se făceau cunoscute prin ziarele timpului, pentru ca să se poată prinde mai usor ţiganii fugiţi.

În afară de răul tratament, o altă cauză care-i făcea să fugă dela stăpânul lor, era căutarea unei soţii, căci spiritul de familie – cu toată sărăcia lor – era foarte desvoltat la ţigani.

Stăpânii care cunoşteau această patimă matrimonială a ţiganilor căutau să prevină legătura casnică, sau când faptul era consumat, să-l repare.

Vom da mai jos două scrisori care să oglindească cele afirmate de noi: Catrina Donici roagă foarte mult, pe fiică-sa să găsească o ţigancă pentru a-l căsători pe fiul bucătarului „că neînsurat nu-i nădejde a-l ţine”.

Şi orice-i face sileşte de-i însoară (e vorba şi de alţii) de ti-(i) voia să nu te păgubesti de dânşii”. Anul 1704[272].

Un ţigan neînsurat fugise dela stăpânul său şi găsind o ţigancă la moşia unui boier, se însoară cu ea.

Noul stăpân trimite o scrisoare boierului dela care fugise ţiganul „ca să ştie că este la el şi să-l întrebe cât cere pe el, că-i va plăti, şi îi va da după cum îi va fi „pohta”, numai să-l lase, fiindcă s'a căsătorit cu o ţigancă de a lui”[273].

Un alt act interesant care se referă la o cununie de ţigani robi e următorul, din anul 1844, Iulie 13.

„Cu multă plecăciune mă închin dumitale cu sănătate cucoane Scărlătică.

Ştiu că având dumneata o întinsă gospodărie, trebue să fii tare îndeletnicit cu o mulţime de trebi şi nici că vei fi aşteptat să primeşti dela mine scrisoare dimpreună cu mirele fetei dumitale de ţigan, dar pentrucă însoţirea prin legiuita cununie, oamenii vorovăsc că ar fi fericirea muritorilor, eu m'am silit a da sfârşit acestii bune fapte. Deci iată că trimit pe mirele, ca după voroava şi alcătuirea dintre noi, are a se însoţi cu roaba dumitale, precum şi pre alt băiat de ţigan spre îndeplinirea ţigăncii.

Alăturez aici deosebit înscris şi te rog luând şi dumneata împărtăşire la o atât de bună faptă, a căreia dulceaţă îţi este şi dumitale cunoscută, să dai voie a se cununa şi a binevoi a-mi trimite şi dumneata un asemenea înscris.

Cu toată plecăciunea mă însemnez Gheorghe Pruteanu.

Cucoanei Zoităi sărutându-i mânile o rog să ie(i)e şi dumneaei împărtăşire”[274].

Din aceste trei scrisori, de mai sus, vedem grija pe care o aveau anumiţi stăpâni pentru robii lor, de altfel se întâlnesc destul de rar aceşti stăpâni de omenie, care se purtau cu înţelegere faţă de robii ţigani, unii acordându-le chiar libertatea.

---

[270] N. Iorga, Studii şi documente, vol. XVI. Bucureşti, 1909, p. 332.
[271] Buletin Gazetă Oficială pe 1838, Nr. 37, p. 146; alte cazuri asemănătoare la p. 262, 279, 298, 331, 355, etc.
[272] N. Iorga, Studii şi documente, vol. XVI. Bucureşti, 1909, p. 302.
[273] N. Iorga, Studii şi documente, vol. XVI, p. 305–306.
[274] Revista „Ioan Neculce” fasc. 6, Iaşi, 1927, p. 235.

Cu toate că recompensările şi eliberările de ţigani erau foarte rare, vom da cetire câtorva acte de omenie:

Într'un document din 1737, se spune: „ca să se știe că aceşti qigani s'au tâmplat de au aprins o arie cu pâne (grâu) şi au făcut multă pagubă; pitarul Ilie şi dumnealui (e vorba de rugămintea mitropolitului Sucevei) au iertat acea pagubă”[275].

La 8 Mai 1740 un boier liberează „iartă din robie”, pe un ţigan care voia să ieie pe fata unui preot, şi spune că va fi slobod să se ducă oriunde i-ar plăcea, atât el cât şi feciorii lui şi să fie oameni slobozi[276].

Alt document din 20 Martie 1794 este un act de liberare a unor robi ţigani, de către Dositei (Dosoftei), mitropolitul Ungrovlahiei.

„Toate lucrurile ceale bune câte au râvnă sufletească şi să fac, sunt şi lui Dumnezeu plăcute și de oameni lăudate și sufletului de mare folos şi ajutor, drept aceia şi smerenia noastră aceasta socotind în sine, din bun cugetul nostru, ne-am îndemnat şi am iertat cu desvărâşită slobozire din jugul robiei, pe Oancea ţiganul cu nevasta lui Maria şi cu copii lui câţi îi are până acum și câţi îi vor naşte de acum înainte, carele măcar că el au fost al mănăstirii Căldăruşanilor.

Şi numai femeia lui au fost cumpărată de noi, însă şi pentru dânsul avem ţigan dat în loc de mănăstirea Căldăruşanilor şi fiindcă ne-au slujit cu toată sârguinţa şi cu toată dreptatea, la poslușania casei ce s'au încredințat, am rămas mulţumiţi de dânsul şi îndatoraţi a fi cunoscută slujba lui, pentru care şi dela noi i se face plată cu mulțumire, iertăciune din supunerea robiei atîta pre dânsul cât şi pre femeia şi copiii lui.

Şi spre a lor încredințare le-am dat şi această carte a noastră ca să o aibă de bună adeverire”[277].

Acest document de mai sus este iscălit de Filaret mitropolitul Ungrovlahiei.

În 1803, postelnicul Ene Săseanu din bunăvoința lui iartă din jugul robiei pe Maria ţiganca, – „fiindcă m'au căutat din mică copilăria ei cu toate slujbele cu dreptate, atât pe mine cât şi pe copiii mei şi cunoscând dreaptă slujba ei, după moartea mea să nu aibă nimerea (nimeni) treabă cu dânsa, atât feciorii mei cât şi featele mele şi alt neam al meu, rugând şi pe prea sfinţia sa părintele episcop ca să întărească acest zapis cu iscălitura”[278]. Şi într'adevăr în afară de alte persoane care întăresc acest act se află şi iscălitura, în greceşte, a episcopului Constantin de Buzău.

Din testamentul unui boier oltean, din anul 1820, extragem următoarele: „Pă Gheorghe Talaz ţigan împreună cu nevasta lui Ilinca şi cu fiu-său Matei, prin diata răposatei soţii mele, i-am iertat, însă după moartea mea, însă şi eu printr'o diată ce am făcut pe aceea vreme i-am fost iertat.

Deci, fiindcă în 38 de ani de când m'am căsătorit, i-am avut, în curte nelipsiti şi mi-au slujit cu toată credinţa odihnindu-mă la toate pentru slujba lor, îi iert pe câte trei şi iert şi pă copilul lui Matei anume Tănasie, cum şi câţi copii va mai face cu Ilinca nevasta lui.

Încă dăruesc şi loc de casă pă care i l-am dat dă şi l-au îngrădit ca să-l stăpânească fără dijmă şi fără nicio supărare”[279].

În afară de iertările stăpânilor lor, ţiganii mai puteau deveni liberi în următoarele cazuri: încheind contracte de răscumpărare cu proprietarul sau cumpărând diferite proprietăţi; în modul acesta ţiganii erau desrobiţi, devenind „Români noui”; o asemănare cu cei din Ungaria care deveneau „Unguri noui”[280].

Un document dela Ioan Vodă cel-Cumplit spune următoarele: „am dat acestui ţigan anume Nicola o treime din cincimea satului Baloteştii[281] şi cu loc de moară în apa Putnei, care teritoriu şi-l cumpărase el cu 120 zloți tătăreşti încă în zilele lui Alexandru Vodă (Lăpuşneanu) dela Toma şi sora lui Stana şi nepotul lor Dumitru, trebuind bani lui Toma pentru a se răscumpăra din pedeapsa morţii, deci să-i fie lui Nicola cu tot venitul şi

[275] N. Iorga, Studii şi documente, vol. XVI, p. 326.
[276] N. Iorga, Studii şi documente, vol. V, p. 102, nota.
[277] Acad. Rom. ms. 760, p. 103.
[278] Acad. Rom., doc. CXXVII/190.
[279] Archivele Olteniei, 1925, p. 176–177.
[280] Hurmuzachi, vol. X. Bucureşti, 1897. Prefaţa de N. Iorga, p. 80.
[281] Comuna Baloteşti, e situată pe malul drept al Putnei, între Măgura şi Putna (apud Dict. Geografic, vol. I, p. 519).

nimenea să nu se amestice contra acestei cărți a noastre. Iași 1572”[282].

În afară de iertare şi răscumpărare, ţiganii se puteau desrobi şi din vina stăpânului.

Exemplu: „Cel ce-şi va da roaba să se desmiardă neştine cu dânsa pentru dobândă, acesta-şi pierde puterea ce are asupra roabei, şi rămâne roaba slobodă şi mai vârtos giudeţul să-l sârguiască să o mărite; iară de nu o va mărita cât mai curând să-l certe pe stăpân cu ocna”[283].

„Pentru Calpuzanii ceea ce fac bani răi şi pentru certaria lor: de să vă scula o soţie (tovarăș) de-a calpuzanilor și va vădi către giudeţ pre cealialalte soţii, ceia vor pieri toţi pre deala lor, iară cela ce i-au vădit, să nu aibe nicio certare; iară de nu va îi soţie, să aibe dar dela giudeţ; iară de va fi rob, să nu-i dia alt dar, numai să-l slobozească, să nu mai fie rob”[284].

[282] Archiva Istorică a României, vol. I, p. 111.
[283] Longinescu şi Patrognet, Legi vechi românești. București, 1912, p. 171.
[284] Ibidem, p. 78.

Valoarea robilor ţigani

Prin „valoarea robilor ţigani”, nu înţelegem decât preţul de vânzare, sau schimbul în natură echivalent valorii individului rob.

S'a arătat că, după legile ţării, ţiganii erau consideraţi în sfera bunurilor nemişcătoare, urmând a fi schimbaţi, vânduţi ori dăruiţi după placul stăpânilor, servind câteodată şi ca unitate de schimb.

Preţul robilor varia după vârstă, sănătate, hărnicie, „de au fost fugari ori ba” şi după însemnătatea slujbei ce-o îndeplineau.

Se putea vinde chiar o „jumătate” de rob adică jumătate din numărul copiilor care i s’ar fi cuvenit unuia dintre soţi, şi un document din 1724, ne arată o vânzare de felul acesta.

„Deci eu am vândut numai giumătate de ţigancă, cu partea ei ce ar fi având din copii, drept cincisprezece lei bani vechi”[285].

Vom arăta câteva confirmări şi acte de vânzare spre a cunoaşte preţul robilor ţigani şi criteriul după care era dat.

Prin documentul din 29 August 1480, dat la Suceava, Ştefan cel Mare confirmă lui Hărman, pârcălabul de Cetatea Albă, câteva ocine şi cumpărături ale sale „şi un ţigan cu numele Lalu cumpărat dela Voica, fata bătrânului Ponici, cu 70 zloţi”[286].

În Septemvrie 1480, acelaşi domnitor, confirmă clucerului Duma şi soţiei sale Nasta „stăpânirea peste trăi sălaşe de ţigani cumpăraţi de Petru Brăescul dela Drăgoiu şi dela Ioana cu 50 zloţi tătăreşti”[287].

În secolul al XVI-lea, vânzările ţiganilor în Muntenia se făceau în aspri. Astfel, pe la 1555, egumenul Mitrofan cumpără dela Socol postelnicul, două ţigănci cu 250 aspri şi altele două împreună cu un băiat pentru 1000 aspri[288]; iar la 1571, logofătul Tatu cumpără dela sfânta mitropolie, „un ţigan în preţ de 1000 aspri bani gata”[289].

Probabil că acest ţigan să fi fost un tânăr priceput, voinic şi sănătos, de s'a plătit o sumă atât de mare pentru el.

Dela Alexandru Vodă al II-lea (1568–1577) se păstrează un document din 12 Ianuarie 1575, prin care se dau lui Plop vătatul, din Dobrunul, două ţigance Visana şi Sora cumpărate cu 100 aspri turceşti şi alte roabe”[290].

În 1600[291], un ţigan este vândut pentru un cal „preţuit direpţ cincisprezece galbeni bani buni”; în 1602, Ion ţiganul cu soţia sa Boba şi un copil sunt vânduţi cu 4000 aspri[292], iar în acelaşi an o ţigancă, singură, este vândută cu 1200 aspri[293].

În 1612, găsim un alt document curios prin care un ţigan Dumitru se vinde cu toate ale sale negutătorului Stan „cum să-i fie ţigan de moşie şi de strămoşie, direpţ un cal şi direpţ 600 bani (aspri) şi mi-au dat hier 20 oca drept 200 bani, de mi-am făcut ciocane şi mi-au dat o pereche de foi direpţ un galben şi am mai luat eu Dumitru ţiganul ughi şase de m'am plătit de un Turc, ce mi-a căzut asupra”[294].

În 1613, marele paharnic Lupu Mehedinteanul cere confirmarea dela Radu Mihnea Vodă pentru ţiganii care îi cumpărase, „un sălaş cu 5000 aspri gata şi două ţigănci cu 2 boi, preţul 2000 aspri”[295].

---

285 N. Iorga, Studii şi documente, vol. XVI, p. 317.
286 I. Bogdan, Doc, lui Ştefan cel Mare, vol. 1. Bucureşti, 1913, p. 242.
287 I. Bogdan, Doc, lui Ştefan cel Mare, vol. 1. Bucureşti, 1913, p. 245.
288 Alex. Ştefulescu, Mănăstirea Tismana. Bucureşti, 1909, p. 245.
289 Archiva Istorică a Românici, Tom. II, p. 48.
290 St. Metes, Relaţiile comerciale ale Ţării Româneşti cu Ardealul. Sighisoara, 1921, p. 139 nota 4; aminteşte „două ţigance webe”, fără să dea explicaţia acestui cuvânt; Const. Căpitanul Filipescu, Istoriile Domnilor Ţării Româneşti, ed. Iorga. Bucureşti, 1902, p. 74, nota 3.
291 Acad. Rom., doc. XXXVII 112.
292 Acad, Rom., doc. IX 50.
293 Acad. Rom., doc. CXXVI/98.
294 A. D. Xenopol, Ist. Românilor. laşi, 1890, vol. III, p. 561 (apud Archiva ist. a Rom., p. 128).
295 Alex. Ştefulescu, Doc. din Gorj. Târgu-Jiu, 1908, p. 332–342.

Tot Radu Mihnea confirmă la 8 Ianuarie 1613, lui Vlădut Bibescu stăpânire peste nişte sălaşe de ţigani pe care le cumpărase. „Şi iarăşi au cumpărat Vlăduţul un ţigan anume Stan cu ţiganca lui şi cu feciorul lui, dela Floarea fecior Râmeii din Băeşti drept 4000 aspri şi iarăsi a cumpărat Vlăduţul şi cu fratele său Radu cel vitreg un sălaş de ţigani dela Neagoe din Crasna drept 9600 aspri; şi iarăşi au cumpărat Vlăduţul două ţigance anume Stana şi Voica dela Androne din Albeni drept 600 aspri gata”[296].

Vedem că un sălaş a fost plătit cu 4000 aspri, iar celălalt cu 9600, de bună seamă că al doilea se compunea din cel puţin şase persoane şi acestea toate sănătoase şi în perfectă stare dea munci.

Un an mai târziu, în 1614, un sălaş este preţuit şi vândut cu 10.800 aspri gata[297].

La 1631, se vinde în Moldova, la Iaşi, ţiganul Platon pentru „20 galbeni bani buni şi o iapă”[298]; 1634– logofătul Bratul vinde pe Sinca cu ţiganca lui şi Simeon şi muma lor „derept doi cai şi cinci coţi de postav, însă aceşti ţigani sunt fugiţi la Moldova în ţigănia domnească[299] – 1640 – o ţigancă este vândută în preţ de 10 galbeni şi neavând cumpărătorul bani au dat în schimb doi boi şi 300 aspri[300] – 1643 – un ţigan este vândut pentru 100 vedre de vin[301] – 1644 – o ţigancă este preţuită cu următoarele vite: două bivolițe mari, două gonitoare, doui mânzaţi şi două vitele[302].

Matei Basarab la 1644, confirmă jupânesii Anca, soţia lui Frăţilă stolnicul din Rovinari stăpânire peste mai mulţi ţigani. „Şi iar să fie jupânesei Anca o ţigancă anume Stana ţiganca, fata lui Ianăş ţiganul pentrucă a cumpărat-o Frăţilă stolnicul, bărbatul jupânesei Ancăi dela Cioană comisul şi dela frate-său Gheorghe cu 4000 aspri gata şi cu zapis de vânzare dela mâna lor şi cu mărturie:[303].

Preţul robilor şi în special al femeilor roabe creşte necontenit în decurs de o sută ani, fiindcă vedem că la 1555, două ţigănci se vindeau cu 250 aspri, la 1590, una singură cu 600 aspri şi la 1644, ajunge să fie vândută o ţigancă cu suma considerabilă de 4000 aspri.

Probabil că această ţigancă să fi avut însuşiri deosebite, să fi fost frumoasă, sau poate valoarea banilor era mai mică în acel timp.

Ţiganii nu erau vânduţi, obişnuit, numai dintr’o necesitate materială, ci de multe ori erau şi vânzări de răscumpărare.

Astfel avem un caz foarte interesant în care un ţigan furase şase cai şi fusese prins de căpitanul ţinutului care îl condamnase la spânzurătoare.

Ca să scape de această osândă, el se vinde împreună cu familia lui, ieromonahului 'Teodosie dela mănăstirea Strehaia, care plăteste pentru el suma de 30 galbeni, bani gata, căpitanului ca să-l scape dela spânzurătoare.

Atât zapisul ţiganului dat „la mâna părintelui ieromonah”, cât şi al căpitanului Preda Bologă că a vândut pe ţiganul răscumpărat, împreună cu familia lui, mănăstirii, ca să nu se mai amestice nimeni în această vânzare, „iar cine se va scula cu vreo pâră, să n’aibe nicio treabă la mănăstire, ci să caute la mine”, se găsesc în capitolul „Documente” al acestui studiu.

De asemenea ţiganii închişi pentru oarecari hoţii, puteau fi scoşi dela închisoare dacă plătea cineva pentru ei.

Exemplu: „Acest ţigan este al meu Gavril Lecăi, cari l-am scos din temniţă; i-am dat pentru dânsul 16 lei, lui Toader stolnicul, pentru un cal ce i-au prăpădit ţiganul acesta”[304], iar mai târziu, în 1709, un oarecare

[296] Alex. Ştefulescu, Doc. din Gorj, Târgu-Jiu, 1908, p. 328.
[297] Acad. Rom., doc. XX/225.
[298] N. Iorga, Studii şi documente, vol. XVI. Buc., 1909, p. 296.
[299] Acad. Rom., doc. LXXXIX/135.
[300] Idem, doc. GXXIV/92.
[301] Idem, doc. GX XIV/102.
[302] Idem, doc. XC/44.
[303] Alex. Ştefulescu, Doc. din Gorj. Târgu-Jiu, 1908, p. 511.
[304] N. Iorga, Studii şi documente, vol. XVI, p. 314–315.

Hăbăşescul a scos pe ţiganul Gavril Nevriga dela pierzare, fiindcă făcuse nişte furtişaguri[305].

Pentru documentare cât mai complectă, dăm mai jos, câteva acte de vânzare şi cumpărare.

Într'un document din 1630, se spune „Eu Gavril Tăutul am tocmit cu dumnealui Gheorghie Roşca, vistiarnicul şi i-am vândut ai noştri de moşie ţigani, anume Tecla cu feciorii săi Constantin şi Lupul şi cu fetele ei Catrina şi Vasilca şi cu feciorii lor, drept douăzeci lei, bani gata, ca să fie dumisale direaptă cumpărătură dela noi, ca să-şi facă şi deres domnesc pre dânşii"[306].

Într'un document (ispisoc sârbesc) din 1635, dela Vasile Lupu se vede că un oarecare Dumitru Hromu, nepotul Doamnei Maricăi „au vândut ai săi drepţi şerbi ţigani anume Pepelea feciorul lui Gavril şi cu feciorii lui drept zece ughi roşii"[307].

La 17 Aprilie 1675, jupâneasa Lica împreună cu soţul ei vând un ţigan anume Radu cu 30 taleri „ca să fie moşie ohabnică el şi feciorii lui şi feciorii feciorilor lui"[308].

La 1692, Iunie 17, „Gorovei zet Lupaşcu de Nineşti, vinde pe ţiganca Mărie cu un copil, – cu 20 lei bătuţi"[309].

În 1650, soţia unui boier lasă cu limbă de moarte pe un ţigan al ei, unei rude ca să-l vândă şi din preţul ce se va obţine pe el să se plătească datoria ei la doi Turci şi să-i facă 300 liturghii şi 8 sărăcuste[310].

Vânzările nu se făceau numai cu bani, ci de multe ori în alte bunuri şi chiar produse alimentare, care echivalau valoarea robului.

În acest sens este un document din 1641, dela Vasile Lupu: „adică noi Ion Focea uricar cu femeia mea Mărica, strănepoata Petre Ezereanului, scriem şi mărturisim cu scrisoarea noastră, cum noi, de a noastră bună voie, am vândut al nostru drept ţigan anume Ionaşcu fecior lui Ursu Piscoaei. Acesta l-am vândut dumisale vornicului Savin drept un poloboc de miare, preţuit drept zece galbeni, cu feciorii lui ce-i va avea. Acest ţigan este mie dare şi miluire dela măria sa domnul nostru Vasile Voievod, pentru slujba noastră, ce am slujit măriei sale.

Deci să-i fie dumisale ţigan şi rob cu feciorii lui ce va avea şi să-şi facă dumnealui direasă domneşti"[311].

Din cuprinsul documentului acestuia rezultă că mierea care o dădea pentru acel ţigan, valora numai zece galbeni; deci, ţiganul era probabil bătrân sau cu alte defecte, fiindcă valoarea lui se reduce numai la jumătate, în comparaţie cu ceilalţi robi care i-am văzut până acum.

În al doilea rând, se vede că ţiganii vânduţi, aveau nevoie căteodată de confirmarea domnului „prin derese domneşti".

În 1709, un oarecare boierinas având faţă de un Turc o datorie de 40 vedre miere şi neavând de unde să-i dea nici miere nici bani şi ca să nu-l dea Turcul în judecată îşi vinde un ţigan nepotului său, pentru a plăti nepotul, mierea, Turcului.

Nepotul „au plătit cinci orti de vadră precum umblă miarea acum"[312]; în total 200 orti preţul mierei şi totodată preţul ţiganului.

Un boier căruia îi fuge o ţigancă după un ţigan străin, este silit s'o vândă vrând, nevrând, fiindcă tot nu se mai întorcea la el, spunând că „n'am putut s'o tin la casa mea şi am vândut-o dumisale, drept 16 lei bani buni"[313].

---

[305] N. Iorga, Studii şi documente, vol. XVI. p. 306.
[306] N. Iorga, Studii şi documente, vol. XVI. p. 295.
[307] N. Iorga, Studii şi documente, vol. XVI, p. 296.
[308] Acad. Rom., ms. 500, p. 103.
[309] N. Iorga, Studii şi documente, vol. XVI, p. 301.
[310] Acad. Rom., doc. XLIX 17.
[311] T. Codrescu, Uricariul, vol. XX, p. 71 (apud. V. C. Nicolae, Privire asupra vechei organizări administrative a Moldovei. Bârlad, 1913, p. 84).
[312] N. Iorga, Studii şi documente, vol. XVI. Buc., 1909, p. 306.
[313] N. Iorga, Studii şi documente, vol. XVI. Buc., 1909, p. 312.

Unul face schimb un ţigan pentru o bucată de pământ „pentru o ocină în satul Galbini din judeţul Neamţului”[314].

Dar ceea ce este şi mai interesant, e schimbul unor ţigani pentru nişte acte; fapt întâmplat spre sfârşitul secolului al XVII-lea: „Adecă eu Apostol Catargiul scriu cu această scrisoare a mea pentru tocmeala ce am cu dumnealui Miron Stărce pentru nişte direse a Corăstanului ce's la mine; deci dumnealui mi-au dat două sălaşe de ţigani, care mi-or plăcea, dintr’acesti ţigani a Corăstanului, iară eu să-i dau dumisale toate zapisele şi uricele câte vor hi a Corăstanului la mine”[315].

Sub Antioch Cantemir o ţigancă e poprită pentru datoriile soţului şi vândută lui Constantin Cantemir pre când au fost în boierie – clucer mare – „pre două iape cu mândzi[316].

Altădată, un vad de moară este echivalent cu două ţigănci[317].

În 1732, o ţigancă este vândută cu 32 zloți[318]; în 1734, o fată de ţigan vândută cu 37 zloți[319]; în 1746, o fată de ţigan cu 20 taleri[320]; în 1749, patru suflete de ţigani cu una sută taleri[321]; în 1759 nouă suflete de ţigani vândute cu 250 taleri[322].

La anul 1759, Mierla ţiganul este vândut împreună cu soţia şi trei copii pentru 120 lei[323].

La 1760, Gheorghe Beldiman mare stolnic dă o casă, „în Iaşi, la capătul râpii pe Vitioae” lui Toma Luca fost de asemenea mare stolnic, în schimbul a trei suflete de ţigan[324].

1760 – Ştefan Bosie fost mare jicnicer dă o pivniţă din uliţa Hagioaei lui Vasile Buhăescul fost mare paharnic, pentru nişte ţigani.

«Această pivniţă am dat-o dumisale paharnicului Vasile Buhăescul schimbătură pe ţigani, adică mi-au dat dumnealui mie ţigani pe acea pivniţă cu tot locul, moşie dreaptă moşie, de vreme că şi ţiganii moşie să socotesc, iar bani dela dumnealui n'am luat şi pe câte suflete mi-au fost tocmeala cu dumnealui să-mi dea, mi-au plinit deplin”[325].

1774 – Giura Colivera schimbă cu mănăstirea Strehaia, şapte bivoli ai săi cu un ţigan al mănăstirii „precum să să ştie că am făcut schimb cu sfânta mănăstire de am dat la sfânta mănăstire bivoli şapte, însă două bivolite cu puii lor şi trei turmaci gonitori şi ei mi-au dat dela sfânta mănăstire mie un copil de ţigan anume Drăghici”[326].

1779 – Nicolae Cantacuzino mare paharnic dă vărului său, lui Vasile Neculce mare stolnic, nişte ţigani schimb pentru un armăsar mare şi alte trei perechi[327].

La 1784, o familie de ţigani compusă din cinci suflete este vândută cu 235 taleri, patru suflete cu 200 taleri, iar un copil ce este ciung de o mână cu 35 taleri[328].

Tot din acest an într'o foaie de zestre sunt trecute zece suflete de ţigani pretuite la suma de 500 taleri, ceea ce arată că valoarea unui rob ţigan, în acea vreme, era cam de 50 taleri[329].

Într'un document ni se arată că „a cumpărat Vladul un ţigan anume Dragul fiul Danii dela Socol din Padii cu 1500 aspri gata şi, iar a cumpărat Vladul o ţigancă anume Neacşa dela Radul Paşte cu 1000 aspri gata; şi

---

314 N. Iorga, Studii şi documente, vol. XVI. Buc., 1909, p. 327.
315 N. Iorga, Studii şi documente, vol. XVI. Buc., 1909, p. 304.
316 N. Iorga, Studii şi documente, vol. XVI. Buc., 1909, p. 344.
317 „Convorbiri Literare” (1888), p. 902–906.
318 „Convorbiri Literare” (1888), p. 902–906.
319 „Convorbiri Literare” (1888), p. 902–906.
320 „Convorbiri Literare” (1888), p. 902–906.
321 „Convorbiri Literare” (1888), p. 902–906.
322 „Convorbiri Literare” (1888), p. 902–906.
323 Gh. Ghibănescu, Surete şi Izvoade, vol. XXV, p. 44–42.
324 Acad. Rom. ms. 783, f. 37 verso.
325 Acad. Rom., doc. XVI 43.
326 Acad. Rom., doc. XCI 108.
327 Acad. Rom., doc. CXXI 2.
328 „Convorbiri Literare” XXII. (1888), p. 910.
329 „Convorbiri Literare” XXII. (1888), p. 626.

iar a cumpărat Vladul un ţigan anume Lupul şi o ţigancă anume (loc liber în document), dela Radul Arcăi cu 2000 aspri gata[330].

La 1800, „egumenul mănăstirii Govora dă o fată de ţigan schimb pentru o pereche de tingiri de aramă”[331].

La 1803, a fost vândută Manda ţiganca cu 170 taleri, probabil fiindcă a fost „o ţigancă cu meşteşug bun”, iar la 1805, o ţigancă este făcută schimb pentru o pereche de boi buni de frunte iar un „bou de frunte” valora pe acea vreme 10 taleri[332].

1814, Varlam se învoeşte cu părintele Neofit Mireon năstavnicul mănăstirii Znagov ca să dea sfintei mănăstiri patru capete de bivoli „însă două bivolite fătătoare şi doi bivoli mari” pentru un ţigan care se „încârdosise” cu o ţigancă de a lui[333].

Vânzarea de robi ajunsese să se facă pe o scară atât de întinsă, încât în prima jumătate a secolului al XIX-lea, ţiganii robi erau îngrăşaţi şi ţinuţi foarte bine pe mâncare, deoarece fiind vânduţi cu cântarul, valoarea lor depindea de greutatea pe care o aveau.

Ocaua de carne de ţigan se vindea cu 2 galbeni; chiar copii de ţâţă se vindeau cu cântarul, din care se cuvenea cantaragiului de fiecare individ vândut, tânăr sau bătrân, câte o jumătate de sorocovăţ „numai pe cei cu meserii alese la curte; ca bucătarii, lăutarii, etc., nu-i vindeau cu cântarul, ci îi plătea aparte după meşteşugul lor”[334].

Roaba (femeia) de obiceiu era plătită mai puţin cu o treime decât bărbatul, iar copii nevrâstnici pe câte jumătate de preţ.

Cei mai puţin preţuiţi erau „ţiganii bătrâni şi sterpi şi lăeşi de cei fugari”[335], deoarece nu prezentau pentru viitor, cei dintâiu, puteri de muncă şi perpetuare a rasei, iar ceilalţi, garanţie de stabilitate.

Din documentele menţionate mai sus, am văzut că preţuirea robilor se făcea dela individ la individ şi se schimba în fiecare secol, după valoarea banilor.

Nu se făceau numai vânzări şi cumpărări, ci şi schimburi ţigani pentru ţigani”,[336] apoi cu diferite lucruri şi animale, de valoare echivalentă robului ţigan.

Reiese dar, din notele arătate, că robii ţigani aveau o valoare însemnată şi că în ziua de astăzi, conform valutei, un individ rob ar însemna între 8.000–20.0000 lei.

---

330 Alex. Ştefulescu, Doc. din Gorj. Târgu-Jiu, 1908, p. 331.
331 „Convorbiri Literare” XXII (1888), p. 626.
332 „Convorbiri Literare”, XXII (1888), p. 626.
333 Acad. Rom., doc. XX 84.
334 Jean Bart, Intr’o Sâmbătă. (“Cugetul Românesc”, 1922, Martie 2).
335 N. Iorga, Studii şi documente, vol. XVI, p. 180.
336 Exemplu:
1636 Februarie 9 – Acad. Rom. doc. CLXXIX/11.
1677 Iunie 25 – Acad. Rom. doc. CLXXX/133.
1703 Noemvrie 22 – Acad. Rom. doc. CLXXXIII/74.
1716 Iulie 20 – Acad. Rom. doc. CLXXX/112.
1724 Septemvrie 25 (Arh. Stat, M-rea Secul. Pach. I Nr. 26).
1725 Septemvrie 6 – CLXXIX/53.
1725 Aprilie 19 – CLXXIX/57.
1725 Aprilie 19 – CLXXIX/58.
1742 Februarie 2 – CLXXX/82.
1772 August 25 – CLXXX1/103.
1772 Septemvrie 7 – CLXXX 102.
1778 Decemvrie 2 – CLXXX/104.
1784 Iulie 6 – CLX XX /98.

Ţiganii români văzuți de călători străini

Ne vom ocupa în acest capitol de informaţiile pe care le-au lăsat străinii referitor la ţiganii care erau cuprinşi în actualele hotare ale României Mari, pe acele vremuri însă, unele provincii în care locuiau erau supuse popoarelor vecine.

Călătorii care erau în trecere prin ţara noastră sau care aveau ţinte mai depărtate, misionarii catolici trimeşi din Apus pentru a întări sau face noui adepţi, tot felul de oameni, diplomaţi care trebuiau să se ducă în Orient pentru aranjarea chestiunilor politico-comerciale şi profesorii sau secretarii familiilor boiereşti din secolele XVIII şi XIX, ne-au lăsat o mulţime de amintiri foarte interesante despre ţigani.

Şi pentrucă ar fi păcat să rămână uitate prin volumele care s'au tipărit, m'am gândit să le redau în acest capitol, să ştim şi noi ce credeau aceşti străini şi cât îi interesau ţiganii din România de astăzi.

Primii care încep să ne procure ştiri despre ei, sunt chiar din a doua jumătate a secolului al XVI-lea şi continuă până în zilele noastre, – în special în ultimul timp Francezii, Englezii şi Americanii.

Dacă i-am pomeni pe toţi călătorii am face o listă destul de numeroasă, – vom căuta însă, să-i amintesc numai pe acei care au pagini cu totul interesante despre ţigani.

Între aceşti străini au fost unii adevăraţi artişti care au căutat să-i imortalizeze într'o gravură sau schiţă oarecare.

Aşa, artiştii francezi care au călătorit în ţările noastre pe la sfârşitul secolului al XVIII-lea şi până în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, au fost necontenit frapaţi de pitorescul puţin obişnuit al ţiganilor noştri.

Orientalismul, misticismul, lenea de multe ori legănată subt coviltirurile căruţelor care îi duceau de colo, colo, şiretenia şi coloarea bronzată a ţiganilor, au fost motive preţioase pentru penelul artistului, sau pana scriitorului.

Erau ţigani şi în ţările din jurul nostru, dar nu prezentau atâta farmec ca cei din România.

Scriitorul şi pictorul străin se izbea în ţara noastră, de bordeiul şi figura veşnic caracteristică a ţiganului şi astfel, era văzut „subt toate aspectele lui de maimuţă umană, lângă demnitatea sigură a ţăranului nostru, lângă neastâmpărul raselor orientale”[337].

Şi Într'adevăr nu este nimic mai exact spus, asupra ţiganului, decât că este o maimuţă umană, deoarece el este cel mai fidel imitator al laturei vesele umane.

Veselia lui se confundă cu sărăcia neagră, iar durerea şi lipsa sunt atât de trecătoare, că i se par că nici n'au fost.

Ştie să treacă peste toate necazurile şi nu ţine seamă de ele, absolut deloc; ori tocmai aceste însuşiri atrăgeau atenţia tuturor şi în special a străinilor, care au lăsat tot felul de mărturii despre ţiganii noştri.

Călătorii străini care au trecut prin ţara noastră ating un număr destul de însemnat şi numai în cartea lui Al. Sadi Ionescu[338] sunt amintiţi 199 de astfel de călători, începând din prima jumătate a secolului XIII (1246) şi până la 1650, dar în afară de aceştia şi dela această dată până în zilele noastre, sunt încă mulţi alţii, pe noi nu ne interesează însă, decât acei care pomenesc de ţigani.

În ceea ce priveşte aceşti străini îi voiu aminti în ordine cronologică.

Primul este Cristian Chessaeus care vorbeşte în „Ruinae Panonicae” despre ţigani cari sunt lipsti „absolut de orice drept omenesc”, având şi câteva versuri referitoare la ei:

„Hic etiam Zigani plebs est adsueta rapinis
Stamineisque habitare casis, incude metallum
In varias optant, ut proles Lemnia, formas”[339]

---

[337] N. Iorga, Istoria Românilor prin călători, vol. IV, ed. II. Bucureşti, 1929, p. 4.

[338] Al. Sadi Ionescu, Bibliografia călătorilor străini în ţinuturile româneşti. Bucureşti, 1916. (Acad. Rom. II, 128576).

[339] St. Bezdechi, Christian Chesaeus şi Românii (în „Anuarul Institutului de Istorie naţională” vol. IV, p. 448).
C. Chesaeus, Ruinae Panonicae. Viteberg, 1571, ed. I şi ed. II, la 1797 p. 22.

Urmează Paul Sirassburg[340], ambasadorul regelui Suediei, Gustav Adolf al Il-lea, care în 1632, în timpul domnitorului Leon Vodă trece prin Ţara Românească spre Constantinopol şi îl interesează lăutarii din jurul domnului.

La 1712–1714, avem solia lui Stanislaw Chometowscki, voievodul Mazoviei, vorbindu-ne de asemenea despre muzica ţiganilor[341].

La 1759, solia lui Josif Podoski aminteşte despre „careta domnească cu ferestre de cristal, trasă de şase cai era dată cu lac pe dinafară şi aurită. Vizitiii erau îmbrăcaţi în diferite culori şi erau ţigani”[342].

Am credinţa că cei mai interesanti călători străini ce au trecut prin ţările noastre au fost diplomaţii, deoarece aceşti oameni în majoritatea cazurilor aveau oarecare învăţătură şi cunoscători ai diferitelor chestiuni politice şi sociale din timpul lor, puteau să facă observaţii mai juste decât oricare alt călător.

Unul dintre cei mai importanţi scriitori din secolul al XVIII-lea, şi care a scris despre ţiganii din Banatul Timişan a fost Fr. Grisellini.

Acesta a scris un capitol întreg despre ei şi îmi permit a reda câteva fragmente pentru a se vedea felul cum au fost văzuţi şi socotiţi de el.

În ceea ce priveşte aspectul fizic al ţiganilor el spune că, „înfăţişarea lor extraordinară este întru toate uniformă. Au ochii negri strălucitori, de care culoare este şi părul lor lung şi creţ; culoarea feţei măslinie, buze roşii, dinţi foarte albi; faţa mai mult ovală, obrajii puţin umflaţi, bărbia ascuţită şi fruntea îngustă; la statură bine făcuţi, nici unul pântecos”[343].

În sate şi oraşe au aceiaşi religie ca şi cei mulţi, adică religia dominantă a regiunei sau Statului; „ei sunt supuşi aceloraşi prejudecăţi, superstiţii şi obiceiuri, ca şi Valachii.

„Numai atât că ei ţin severul post al bisericii greceşti cu o mult mai mare scrupulozitate. Valahii se abţin dela femeile lor numai ultimele zile ale postului mare, iar ţiganii dela începutul şi până la sfârşitul postului mare, precum şi în timpul postului Sfintei Mariei-Mari, şi Crăciunului şi mai cu seamă în ajunul sărbătorilor”[344]

Cu toate că fuseseră împroprietăriţi pe locurile stăpânilor lor, nu le plăcea să-şi muncească pământul, deoarece „ţiganul este cel mai rău şi neglijent plugar. El va preferi o muncă mai grea şi chiar mai primejdioasă, cu un câştig mai mic, decât să stoarcă pământului binefăcător un câştig şi un traiu mai bun”[345].

De felul cum îşi trăesc vieaţa, locuinţa, hrana şi îmbrăcămintea nu are decât cuvinte de compătimire, fiindcă trăesc mai rău decât animalele.

„Locuinţele lor nu erau decât nişte mizerabile cocioabe încheiate din împletituri de nuele, de paie, sau bordeie în pământ de 10–12 picioare adâncime, compuse din pari, nuele şi paie şi acoperite cu coceni de porumb.

Groaznica înfăţişare a unui astfel de bordeiu nu se poate descrie. Sustrase aerului şi luminei zilei, mai negre decât locuitorii lor, igrasioase şi puturoase, ele par a fi mai mult vizuine de animale sălbatece, decât locuinţa unor fiinţe cugetătoare.

În interior, în mijlocul bordeiului se află vatra de foc cu un burlan de pământ care ajunge până în coş; la această vatră ţiganii se încălzesc şi-şi gătesc mâncarea; bărbaţii, femeile şi copiii, unii despoiaţi pe jumătate, iar alţii de tot, dorm în timpul iernei în jurul vetrei pe pământul gol sau cel mult pe piei murdare de oaie.

Unde n'au lemne, ei ard bălegarul vitelor, care împreună cu aburul aşchiilor de molift de care se servesc pentru luminat, produce un miros insuportabil şi omorîtor”[346].

---

[340] Tim. Cipariu, Archiv pentru filologiă şi istoriă, Blajiu, MDCCCLXVII (1867).
„Revista Nouă”, anul VII, 1894, p. 66.
„Românul” anul XLIII (1899), Nr. 274–276.

[341] P. P. Panaitescu, Călători Poloni în Ţările Române. Bucureşti, 1930, p. 136.

[342] P. P. Panaitescu, Călători Poloni în Ţările Române. Bucureşti, 1930, p. 203.

[343] Fr. Grisellini, Istoria Banatului Timişan (trad. în rom. de N. Bolocan) Bucureşti, 1926, p. 147.

[344] Fr. Grisellini, Istoria Banatului Timişan (trad. în rom. de N. Bolocan) Bucureşti, 1926, p. 148.

[345] Fr. Grisellini, Istoria Banatului Timişan (trad. în rom. de N. Bolocan) Bucureşti, 1926, p. 152.

[346] Fr. Grisellini, Istoria Banatului Timişan (trad. în rom. de N. Bolocan) Bucureşti, 1926, p. 152.

Femeile ţigance nu au nicio ruşine şi sunt lipsite cu totul de morală. Desfrâul lor atinge un punct maximum şi nu este considerat ca ceva rău, extraordinar, ci ca ceva obişnuit.

Ţiganca „în floarea vârstei condusă de o poftă perversă şi ca tinere fete instruite şi încurajate de către mamele lor se dedau la cele mai mari nerusinări.

Ele se arată cu jocurile lor înaintea oricui dela care speră a primi câte ceva în dar”[347].

Urmează apoi o serie de informaţii referitoare la urîtele lor obiceiuri care îi pune de multe ori mai prejos chiar decât animalele.

Tot despre caracterul urît al femeilor, amintesc spusele unui alt scriitor care însă trăeste cu mult mai târziu şi scrie despre ţiganii din Moldova şi Muntenia.

„Femeile au caracterul cel mai depravat; niciuna din ele nu exercită în mod regulat starea de prostituată publică; dar în acelaşi timp ele nu ştiu ce înseamnă refuzul favorurilor când li se face cea mai mică ofrandă bănească”[348].

Alţi scriitori sunt Carra[349] şi Sulzer[350], în acelaşi timp 1781, cu ştiri interesante; Andreas Wolf la 1805 şi la 1812, italianul Felice Caronni, prietenul lui Ioan Esterhàzi, după câteva călătorii prin Ungaria şi Ardeal alcătueste o carte în care vorbeşte despre ţigani, arătând şi diferitele studii sau articole care s'au scris în legătură cu aceşti nomazi ce se întâlnesc pretutindeni şi fac nota caracteristică a ţinuturilor unde se găsesc.

Nu trece cu uşurinţă peste nicio chestiune; toate îl interesează, iar dacă are posibilitatea le aprofundează.

Caronni[351] va face o mică bibliografie a ţiganilor şi îşi va putea procura şi dicţionarul ţigano-latino-maghiar al lui Mihai Farcaş.

La 1815 este italianul Sistini[352], iar la 1817–1818 englezul William Macmichael, în drum spre Moscova trece prin ţările noastre care-l interesează foarte mult. În jurnalul său de călătorie se cuprind multe ştiri interesante în legătură cu ţiganii. „Sunt oameni înalţi şi negri”, formând un număr apreciabil din locuitorii principatelor.

Idee cu totul greşită, fiindcă ţiganii în raport cu populaţia totală a ţării însemnau prea puţin. Se poate să fi fost informat greşit de un rău-voitor, fiindcă nu putea el să colinde întreaga ţară să se convingă de ceea ce a lăsat scris; s'ar fi putut întâmpla că văzând pe ţăranii noştri, în special vara, la munca câmpului slăbiţi de nevoi şi arşi de soare să i se pară, pentru el occidental cu pielea mai albă, că o bună parte din populaţia celor două principate este ţigănească.

În ceea ce priveşte originea lor, bazându-se pe marea asemănare a limbii ţigăneşti cu a populaţiei din Industan, pe iubirea pentru hainele roşii, nicovala de piatră, dansurile voluptoase ale femeilor şi meseria lor de ghicitoare, conchide că ţiganii sunt originari din India.

Aminteşte totodată cele două categorii de ţigani: nomazii care rătăcesc prin toată ţara şi cei stabiliţi în sate şi oraşe exercitând tot felul de meserii şi slujbe şi „care vorbesc numai walak, ca şi localnicii, ceilalţi însă, care rătăcesc, au un dialect al lor”[353].

Se vede dar, că ţiganii stabili, dela oraşe, nu ţineau atât de mult la limba lor, iar procesul de românizare a ţiganilor se făcea mai întâi şi cu mai multă uşurinţă la oraşe.

De asemenea „nu uită să-şi aducă aminte de ţiganii din patria lui – Anglia – şi să-i asemuiască cu cei dela

---

[347] Fr. Grisellini, Istoria Banatului Timişan (trad. în rom. de N. Bolocan) Bucureşti, 1926, p. 155.

[348] F. Colson, De l'état present et de l'avenir des Principautés de Mold. et de Valachie. Paris, 1839, p. 141–150.

[349] Carra, Histoire de la Moldavie et de la Walachie. Neuchatel, 1781.

[350] F. J. Sulzer, Gheschichte des transalpinischen Daciens, das ist; oder W'alachen, Moldau und Bessarabiens. Wien, 1781.

[351] Caronni, „Mie osservationi locali, regionali, antiquarie sui Valach, specialmente e Zingari transilvani, la mirabile analogia della lingua valacca collitaliana, la nessuna dela Zingara colle altre conosciente, con un rapporto su le miniere piu ricche di quel Principato”. Milan, 1812 [in „Anuarul Inst. de Istorie Naţională”) vol. IV, p. 448 şi la N. Iorga, Ist. Rom. prin călători, vol. IV et II. Bucureşti, 1929, p. 19 şi 23. Acad. Rom., Mem. Sectiunii Istorice, Seria III, Tom. V, Bucureşti 1926, p. 143–147.

[352] Sistini, Viaggio per la Valachia. Firenţe, 1815.

[353] Archiva Soc. Ştiinţifice şi Literare din Iaşi, anul VII, 1896 p. 10–36 (N. Iorga, „Un călător englez în ţerile româneşti înainte de eterie”).

noi, în ceea ce priveste furtişagurile şi tot felul de înşelătorii, care îi deosebeşte de toate celelalte popoare".

Lancelot cu tovarăşii lui de călătorie, după ce priveşte la bâlciu pe „ţiganii turci care se dau de-a tumba înaintea lor", în drum spre Piteşti, Curtea de Argeş, fixează în albumul său, micul bordeiu, pornit în toate direcţiile, a unui poteovar ţigan.

Despre cele văzute spune: „cârciumile scunde acoperite cu stuf sau şindrilă, răsună de sunetele vioaie ale viorilor subt arcuşurile mânuite cu multă patimă de aceşti ţigănuşi.

Hanurile cu lungile lor cerdacuri pe care sunt aşezate tarafurile de lăutari sunt singurele locuri distractive pentru pătura ţărănească şi burghezime, atât în zi de supărare cât şi în zi de veselie".

Un alt călător, scriitor german, scrie subt pseudonimul „Ermitul din Gauting"[354], despre care am vorbit într'un alt capitol, spune despre Principatele noastre lucruri defavorabile, dar care astăzi sunt ştiri foarte preţioase pentru istorie. De asemenea aminteşte că în Muntenia numărul ţiganilor se ridică cam la 40.000.

Un străin care a rămas mai mult timp în Principatele noastre, reuşind să-şi însuşească şi limba, este elveţianul Emile Kohly de Guggsberg, preceptor la comisul Gherghel din Botoşani.

El scrie pentru nepoţii lui Gherghel un memoriu în care arată diferitele reforme „pe care starea civilizaţiei le cere"[355].

Acest memoriu a fost tipărit în anul 1841, la „biroul foii comunale" din Iaşi, cu titlul „Le Philodace; apperçu sur l'éducation chez les Roumains, suivi de quelques remarques relatives à la prospérité des Principautés.

Reformele arătate în acest memoriu sunt numeroase şi „ele trebuesc înfăptuite cât mai curând". Ele sunt de două feluri: ideale şi materiale.

Cu acestea din urmă trebue să se înceapă ca să dispară cu desăvârşire mizeria şi robia. Robia prezintă cea mai mare ruşine pentru ţară, pata cea mai neagră în faţa străinilor; iar mai departe găsim fraze ca acestea: „Veţi îndrăzni vreodată să vă număraţi printre neamurile civilizate, atât timp cât se va putea citi într'unul din jurnalele noastre: de vândut o ţigancă tânără"[356].

Memoriul acesta a făcut o puternică impresie în principate şi a aţâţat ambiţia celor doi domni, Mihail Sturdza şi Gheorghe Bibescu, să libereze ţiganii Statului şi ai mănăstirilor.

Bouquet în ajunul revoluţiei din 1848, întipăreşte în galeria chipurilor sale, figura ţiganului surugiu din Moldova, apoi pictorul Theodore Valério[357], elev al lui Charlet; face o călătorie prin Orient, trecând prin ţara noastră pe la 1855.

El se interesează de toate figurile caracteristice ale locuitorilor ţării, printre care nu poate uita acele ale ţiganilor din Banat şi a „puiului de ţigan din Bucureşti".

Urmează englezul J. H. Skeene[358] care-şi tipăreşte amintirile sale la Londra în 1853; Démidoff[359] a lăsat pagini foarte frumoase despre ţiganii români care se ocupau cu extragerea aurului din pietre (mine) şi albia râurilor.

Un alt călător, a cărui perspicacitate era dublată de un obiectivism ştiinţific, este Wilhelm Hamm[360] care se afla în Principatele noastre în anul 1859.

Frământările Unirii îl preocupă, iar observaţiile făcute cu această ocazie sunt cu totul desinteresate.

Pe Neigebauer[361] îl interesează foarte mult situaţia cât şi numărul străinilor din ţara noastră şi astfel ne vorbeşte de toate categoriile de ţigani, precizând numărul lor la 300.000, cifră mai aproape de realitate decât

---

[354] Ermitul din Gauting, Reise nach dem Orient, în N. Iorga, Istoria Românilor prin călători, vol. IV, ed. II. Buc., 1929, p. 29.
[355] N. Iorga, Ist. Rom. prin călători, vol. IV, ed. II. Bucureşti, 1929, p. 83.
[356] K. de Guggsberg, Le Philodace. Iaşi (au bureau de la feuille communale), 1841, p. 35 şi N. Iorga, l. c., p. 86.
[357] Valério, Souvenirs de la monarchie autrichienne. Suite de dessins d'après nature, gravès à leau-forte.
[358] J. H. Scheene, (în N. Iorga, Ist. Rom. prin călători, vol. IV, ed. II). Bucureşti, 1929, p. 102.
[359] M. A. Démidoff, Voyage dans la Russie méridionalle et la Crimée par la Hongrie, la Valachie et la Moldavie. Paris, 1854.
[360] Südöstliche Steppen und Städte, nach eigener Anschauung geschildert, von Dr. Wilhelm Hamm, Frankfurt. a. M., 1862, în N. Iorga, Ist. Rom. prin călători, vol. IV, ed. II. Bucureşti, 1929, p. 57.
[361] N. Iorga, Ist. Rom. prin călători, vol. IV, ed. II, Bucureşti, 1929, p. 65.

a tuturor predecesorilor săi, fiindcă Ermitul din Gauting cu douăzeci ani mai înainte (1838) nu se sfieste să susțină că numărul ţiganilor din Muntenia s'ar ridica numai la 40.000 suflete[362].

Cred că Neigebauer are dreptate deoarece într'o lucrare apărută la Berlin în 1837, se arată că Valachia şi Moldova au 200.000 ţigani, iar cu un an mai târziu o statistică necomplectă a Moldo–Valachiei arată un număr de 257.165 suflete de ţigani[363].

Neigebauer amintește de „preţul obișnuit al unui ţigan că este de zece galbeni"[364]; de răspândirea lor în Moldova, Bucovina şi Ardeal şi termină admirând gestul boierilor care şi-au eliberat ţiganii de bună voie, dându-le şi pământ de muncă pe timp de 20 ani, fără obligaţia de a plăti vreun bir. În timpul celor douăzeci de ani ei se înstăreau şi apoi intrau în categoria ţăranilor care plăteau dijmă boierului pentru pământul muncit.

Richard Kunisch în călătoria sa dela Viena la Constantinopol trece prin Muntenia din care reţine mai multe impresii ce le publică la Berlin în 1861, sub titlul „Bukarest und Stambul; (skizzen aus Ungarn, Rumänien und der Türkei)" şi retipărit tot la Berlin, în 1869, sub titlul „Eine Fahrt nach dem Orient: Reisebilder aus Ungarn, Rumänien und der Türkei"[365].

Acesta este un observator fin şi foarte preţios, iar dacă nu i-au plăcut multe lucruri, l-au mulţumit ţiganii cu mizeria, zdrenţele în care trăiau şi felul lor de a fi; având o viaţă fără nicio grije. „S'a îndrăgostit de naivitatea, de copilăreasca spontaneitate a ţiganului, care nu plânge"[366]; lui îi revine meritul de a fi printre primii care au pătruns adevăratul caracter al ţiganilor, cu viaţa lor intimă, așa cum se desfăşoară aevea.

Din legendele pe care le-a cules dela ţigani, din cele ce-a văzut, din cele auzite, alcătueşte o nuvelă foarte interesantă care are ca personagiu principal o frumoasă ţigancă – Anita – iubită de un boier care o îmbrăcase în cel mai mare lux, dar care nu putuse să-i împace şi sufletul, fiindcă tânăra ţigancă nu era obișnuită cu vieaţa aceia de colivie aurită.

Tot dela ţigani află de „Sburătorul"[367] care caută fetele visătoare; de inelele din păr de cal cu care se leagă iubirile populare şi de toate obiceiurile ţiganilor, împrumutate dela băştinaşi, dar acoperite cu misticismul acela cald din părţile Orientului îndepărtat.

Ţiganii sunt păstrătorii cei mai buni ai tuturor cântecelor, legendelor şi vrăjitoriilor, fiindcă ei au grije de cele mai puţine în vieaţa aceasta –, deci timpul cel mai mult liber pentru a se ocupa de ele.

De fapt, acest lucru se vede şi în ziua de astăzi, când întâlneşti la periferiile oraşelor, la câte un colţ de stradă, o ţigancă bătrână cu un ghioc în mână, chemându-te cu vorbele „treci la baba să-ţi ghicească" şi de multe ori nu se lasă de omul naiv până când îl convinge să-i ghicească. Se jură că-i va spune tot adevărul şi "numai adevărul, cum îl chiamă, ce lucruri importante va avea de făcut şi tot felul de „broderii", (dar numai cu condiţia de a da banii înainte, fiindcă altfel ghiocul n'are putere să ghicească) pe care unii oameni simpli le pun în legătură cu anumite evenimente din vieaţa lor.

Rudolf Kuleman[368] în studiul său extrem de documentat asupra ţiganilor, publicat în „Unsere Welt" din 1876, ne-a lăsat de asemenea pagini interesante asupra ţiganilor din ţara noastră.

N. Iorga aminteşte într'una din scrierile sale de excursia pe care a făcut-o în munţii Carpaţi ai Ţării Româneşti în 1911, împreună cu vestitul mineralog englez Lowi.

În drum spre munţi, dincolo de Câmpulung, la satul Valea Caselor, au văzut nişte ţigani care timp de o jumătate de oră, de abia au scos câteva firisoare de aur din albia râului, care trecea pe acolo, iar mai în josul aceluiaşi râu, au întâlnit ţigani „care din pricina răcelii apei, nu lucrau"[369].

---

[362] Stein, l. c. – În Moldova 12.000 ţigani, iar în Muntenia 90.000 ţigani.
[363] F. Colson, l. c., p. 142.
[364] N. Iorga, Ist. Rom. prin călători, vol. IV, ed. II. Bucureşti, 1929, p. 67.
[365] N. Iorga, Trei călători în Țările Românești, (Acad. Rom., Mem. Sect. Ist., Seria III, Tom. V, București, 1926 şi N. Iorga, Ist. Rom. prin călători, vol. IV, ed. II, București, 1929, p. 37.
[366] N. Iorga, Ist. Rom. prin călători, vol. IV, ed. II, București, 1929, p. 43.
[367] Idem, p. 43.
[368] N. Iorga, Ist. Rom. prin călători, vol. IV, ed. II. București, 1929, p. 76.
[369] N. Iorga, Studii şi documente, vol. XXI. București, 1911, p. 8.

Printre ultimii călători străini, dinainte de războiul mondial, care au lăsat mărturii despre ţiganii dela noi este francezul Paul Labbé.

Gaston Doumergue care i-a prefaţat volumul spune că, Paul Labbé „écrit comme il voit et il voit bien, d'un regard vif, auquel rien n'échappe".

Ţiganii din România îi plac, deoarece sunt cu trăsături frumoase, zvelţi şi bronzati. Îi împarte în trei mari categorii: prima şi a doua sunt ţigani mai aşezaţi care şi-au pierdut întru câtva limba şi tipul lor primitiv; a treia categorie, din contră, este foarte originală – nomazii care cutreeră ţara şi întreaga Europă „lăsând pe toate drumurile morţii lor şi cântecele lor. Ei trăesc din ceea ce câştigă, din ceea ce fură, din ceea ce dau pădurile şi câmpiile; ei se culcă sub stelele în care ei citesc".

Vieata lor este fără niciun stăpân şi fără nicio socoteală de dat nimănui străin; legi pentru ei nu există decât capriciile lor. „Ei sunt fii dragostei şi ai libertăţii"[370].

După cum vedem ţiganii noştri au format un obiect de atracţie şi curiozitate pentru toţi străinii; și nu putem să încheem acest capitol decât prin cuvintele unuia din aceşti vizitatori: „erau prea plini de originalitate ca să nu fie observați".

Lista străinilor care au lăsat ştiri despe țigani (A se vedea la bibliografie)

1571 – Cristian Chesaeus
1632 – Paul Strassburg
1712 – 1714 – Stanislaw Chometowski
1750 – Fr. Grisellini
1759 – Iosif Podoski
1781 – Carra
1781 – Sulzer
1787 – Comitele d' Hauterive
1789 – Raicewich (are o ediţie şi în anul 1822)
1805 – Andreas Wolf
1812 – Caronni Felice
1815 – Sistini
1815 – Dionisie Fotino
1817 – 1818 – William Macmichael, Lançelot
1836 – 1837 – Ermitul din Gauting
1839 – F. Colson
1839 – Perrin Raoul
1841 – Kohly de Guggsberg
1848 – Bouquet
1848 – E. Anton Quitzmann
1851 – Wilhelm de Kotzebue
1853 – J. H. Skeene
1854 – Démidoff
1855 – Théodore Valerio
1855 – Elias Régnault
1857 – Dr. Camille Allard
1859 – Wilhelm Hamm
1861 – Richard Kunisch
1876 – Rudolf Kuleman
1911 – E. Lowi
1913 – Paul Labbé.

[370] Paul Labbé, La vivante Roumanie. (préface de Gaston Doumergue). Librarie Hachette et C-ie, Paris, 1913, p. 25.

Desrobirea

„Nimic pe lume nu e mai scump şi mai slăvit decât libertatea; ea este odorul cel mai nepreţuit ce l-a dat Dumnezeu oamenilor”[371].

Situaţiunea rumânilor şi a vecinilor agravându-se din ce în ce, mulţi au emigrat în ţările vecine spre a scăpa de şerbie. Din această cauză ţara era ameninţată să se despopuleze, iar boierii care aveau lipsa braţelor de lucru au cerut lui Constantin Mavrocordat să vie cu o lege pentru oprirea emigrărilor.

Acest domnitor, care în decurs de peste treizeci ani, de domnie (1730–1769), şi-a schimbat de nenumărate ori tronul dintr'un principat într'altul, era un bun cunoscător al învăţăturilor filosofilor francezi. Ca om cult şi animat de cele mai generoase idei de libertate el introduce în Principatele româneşti, reforme în favoarea ţăranilor, dându-le posibilitatea de a se elibera din şerbie, prin plata unei anumite sume şi fixează zilele de lucru la 24 pe an, fiindcă altfel numărul acestor zile ajungea de câteva ori mai mare.

Începutul a fost greu, dar odată înfăptuit, celelalte libertăţi aveau să meargă mai lesne; de aceea peste puţin timp după drepturile căpătate de ţăranii şerbi, au căpătat şi robii ţigani dreptul de a nu fi despărţiţi între ei, adică de a nu fi dăruiţi sau vânduţi copii separaţi de părinţi şi contrariul, fiindcă spune mitropolitul ţării: „şi ei sunt făcuţi tot de Dumnezeu ca şi ceilalţi oameni şi este mare păcat de a fi împărţiţi ca nişte dobitoace”.

Legea pentru protecţia ţiganilor a fost făcută în timpul domnitorului Grigore Alex. Ghica, prin anaforaua din 1766, care la rândul ei a servit de bază celei din 1785, şi întărită mai târziu în acelaşi an de către Alexandru Ioan Mavrocordat.

„De vreme ce la împărţirile de ţigani se făceau multe amestecături şi nedreptate şi despărţirea copiilor de părinţii lor, ...iar cât pentru cei ce sunt corciţi cu parte moldovenească, adecă un moldovean de a fi luat ţigancă sau ţigan, moldoveancă, care după urmarea obiceiului pământului ce au fost întărit cu hrisoave domneşti erau robi ca şi alţi ţigani.

Pentru unii ca aceştia hotărînd domnia mea să se urmeze într’acest chip. Adecă parte moldovenească să nu fie supărată cu slujba întru nimică ci să fie slobodă, iar parte ţigănească să se numească slobodă, însă supuşi la toată slujba stăpânilor săi în toată vieaţa lor ca şi ţiganii şi de s'ar şi strămuta să fie volnici stăpânii a-i trage la slujba lor şi a-i lua de unde ar fi şi cu această slujbă a lor vor câştiga răscumpărare şi slobozire copiilor lor, adecă câţi din copiii acestora vor îi în vârsta copilărească până la şapte ani şi câţi se vor naşte de acum înainte vor fi de tot slobozi ca fiecare din moldoveni şi volnici a merge unde-i va fi voia; iar câţi din copiii acestora vor fi mai în vârstă, dela şapte ani în sus, să fie supuşi în toată vieaţa la slujba stăpânilor lor”[372].

Dela data acestei anaforale, starea ţiganilor începe să se îmbunătăţească, bineînţeles foarte încet, până când la mijlocul secolului al XIX-lea, ajunge la o libertate definitivă.

A) Împrejurări şi factori care au contribuit la desrobire

Revoluţia franceză sdruncinase vechile instituţii prin ideile generoase de libertate şi egalitate. Refugiaţi ai revoluţiei şi apoi ai Restaurării străbat toate ţările Europei în căutarea unui adăpost sigur până ce furtuna se va potoli. Unii dintre aceştia se stabilesc în Principatele noastre găsindu-si ocupaţie de perceptori[373] pe moşiile boierilor şi profesori prin casele celor bogaţi.

Ei infiltrau pretutindeni şi în special elevilor lor, în afară de ştiinţă şi literatură, idei de generozitate, libertate, şi tot suflul umanitarismului din timpul acela.

Pe lângă aceste idei liberale aduse din Occident, nu trebue să uităm curentul latinist de peste Carpaţi, care ne trezea spiritul de naţionalitate prin care ceream dreptul nostru la vieaţă, fără amestecul şi controlul străinilor.

[371] V. Alecsandri, Proză (Istoria unui galbân). Bucureşti, 1910, p. 59.
[372] Papiu Ilarian, Tesaur de Monumente Istorice vol. III. Buc., 1864, p. 193–196 şi Th. Codrescu, Uricariul, vol. I, p. 464–169.
[373] Exemplu: Kohly de Guggsberg

Când însă îţi ceri unele drepturi eşti obligat să recunosti şi tu pe ale altora. Aşa s'a şi întâmplat.

Tineretul luminat cu entuziasmul lui şi vârstnicii cu bunul simţ ponderator şi experienţă au pornit la eliberarea ţiganilor şi nu s'au oprit în cale până n'au izbutit să facă dreptate.

M. Kogălniceanu scrie la 1837, o cărticică despre ţigani care după părerea sa „va slugi pentru moment la acele voci care s'au ridicat pentru ţigani, deşi din nenorocire acest interes nu va fi decât trecător, căci aşa sunt Europenii”[374].

Din fericire vorbele marelui om de Stat, de mai târziu, nu s'au adeverit, fiindcă peste 20 de ani, eliberarea ţiganilor era terminată aproape complet, în ambele principate.

La 1834, Ioan Câmpineanu unul din marii luptători politici pentru înălţarea neamului românesc, – după îndemnurile profesorului său, francezul Laurençon, dă cel dintâi exemplu, slobozind din robie toţi ţiganii pe care îi moştenise dela părinţi[375].

Câmpineanu a fost primul şi singurul boier care şi-a eliberat ţiganii moşteniţi, în mod oficial, pe vremea aceea.

Conform unei legi din 1833, s'au răscumpărat dela particulari până la 1839, numai 185 suflete pentru care s'a plătit 86.328 lei „spre a deveni ţigani ai Statului, sau cum se zicea, spre a fi desrobiti”[376].

Probabil că la început această desrobire mergea foarte incet din cauza lipsei de bani.

În Moldova la 1835, s'a retipărit din ordinul Domnului „hrisovul sobornicesc al lui Mavrocordat, din 1785, pentru danii, schimburi, vânzări şi pentru ţigani.

O rezoluţie domnească din 5 Mai 1839, dăduse ţiganilor protimisis asupra persoanei lor când proprietarul voia să-i vândă. La preţ egal, în loc de a-i vinde altuia, proprietarul de ţigani era obligat să-i desrobească dacă ei ofereau preţul”[377].

„În 1840, Marele Vornic din Lăuntru, Mihalache Ghica, îndreaptă către Adunare o dare de seamă amănunţită despre activitatea departamentului său”.

În acest raport e vorba şi de ţiganii Statului care sunt în număr de 5.672 familii şi „pentru a căror statornicire la sate se lucrează neîncetat”[378].

În scurt timp s'a născut o ambiţiune în sentimentele de umanitate, fapt ce i-a înălţat până la cel mai înalt grad de civilizaţie şi la 31 Ianuarie 1844, în Moldova, sub domnia lui Mihail Sturdza şi la 1847 în Muntenia sub domnia lui Gheorghe Bibescu se hotărăşte emanciparea ţiganilor Statului şi mănăstireşti, cuprinzând în măsura lor şi mănăstirile închinate, ai căror călugări şi egumeni s'au scandalizat foarte tare, nevoind cu niciun chip să admită desrobirea ţiganilor, deoarece, ziceau ei, că li se ştirbesc drepturile lor sfinte pe care le-au moştenit dela început, când le-au fost mănăstirile închinate.

Sau mai bine zis, cum spunea A. D. Xenopol „tindeau să constitue un stat eclesiastic în sânul Statului român”[379].

La 1843, Gheorghe Bibescu hotărăşte un fond anual de 43.000 lei pentru răscumpărarea ţiganilor particulari, iar în Moldova la începutul anului 1844, chiar domnitorul Mihail Sturdza eliberează pe toţi ţiganii Statului şi ai mănăstirilor,

Ţiganii însă, cu toată libertatea pe care le-o dăruise domnitorul, nu erau toţi recunoscători, în naivitatea lor, faţă de binefăcător, fiindcă în mişcarea dela Iaşi, anul 1846, împotriva domnitorului, pusă sub conducerea boierului Costache Moruzi, erau şi „patru sute de ţigani înarmaţi”[380].

Totuşi la 1844, când domnitorul a făcut eliberarea ţiganilor mai sus amintiţi, tinerii învăţaţi s'au arătat foarte entusiasmaţi.

---

374 M. Kogălniceanu, (traducerea lui G. Ghibănescu), 1903, p. 3.
375 A. D. Xenopol, Istoria part. politice, vol. I. Buc., 1910, p. 163.
376 I. C. Filitti, Domniile sub Reg. Organic. Buc., 1915, p. 86.
377 Ibidem, p. 536 şi p. 498.
378 I. C. Filitti, Domnule sub Reg. Organic. Buc., 1910, p. 163.
379 A. D. Xenopol, Domnia lui Cuza Vodă, vol. I. Buc. 1903, p. 356.
380 P. P. Panaitescu, Emigraţia Polonă şi Revoluţia Română dela 1848. Bucureşti, 1929, p. 4.

Hotărîrea domnească vestea lumii întregi că principatele româneşti tind la o situaţie demnă de cinste în faţa statelor civilizate din apusul Europei.

Tinerimea moldovenească era rău văzută de Domn, pentru ideile ei înaintate; tinerii nu puteau suferi abuzurile financiare şi nedreptătile domnului, cu toate acestea ei au hotărit să formeze o delegaţie din mijlocul lor, care să se ducă să-i mulţumească şi să-i arate că, „în faţa unui act mare, junimea română ştia gândi şi lucra, înalt şi bine”[381].

Delegaţia a fost formată din Costache Negri, Vasile Alecsandri, Costache Rola, D. Rallet, P. Mavrogheni şi M. Kogălniceanu însărcinat şi cu ţinerea discursului de mulţumire.

Domnitorul foarte încântat de această manifestare, le-a răspuns că el n'a făcut altceva decât să le pregătească calea pe care trebue să meargă ei în viitor.

Dar faptul acesta nu s'a terminat aci, fiindcă tinerimea începe o propagandă în scris şi viu graiu pentru a determina pe toţi stăpânii de ţigani să facă la fel.

Astfel, Cezar Boliac, primul poet semănător de idei socialiste din ţara noastră, publică în „Foaie pentru minte, inimă şi literatură”, la 1844, o scrisoare pentru cetitorii revistei spre a le arăta ce s'a făcut în Moldova şi a dojeni pe toţi aceia care n'au găsit cu cale să imite acest gest frumos.

„În lunile acestea s'a săvârşit o faptă mare într'o partea României; unde aţi fost d-voastră de n’aţi auzit-o?

În Moldova s'au slobozit toţi ţiganii mănăstireşti şi birul lor s’a hotărît a fi de aici înainte un fond pentru răscumpărarea ţiganilor boiereşti.

S'a făcut şi mai mult, prinţul (domnul) Moldovei a dat slobozenie la toţi ţiganii săi, a jertfit un venit de patru mii galbeni pe an, – cum vi se pare aceasta domnilor!

Aici nu sunt vorbe, sunt fapte şi fapte mari.

Formaţi societăţi, declamaţi, scrieţi, lăudaţi, satirizaţi, puneţi în lucru toate resorturile intelectuale şi morale şi robia cade, căci e căzută pe jumătate şi d-voastră veţi fi binecuvântaţi de generaţiile viitoare ca nişte adevăraţi apostoli ai misiei cereşti, a frătiei şi libertăţii”.

Tot în această scrisoare se face un îndemn tuturor intelectualilor: „Veniţi, domnilor, veniţi toţi câţi aţi pus odată mâna pe condei, porniţi de un sentiment nobil, profesori, jurnalişti şi poeţi, veniţi să facem pentru întâia oară o cauză comună, cauza ţiganilor şi să ne luptăm pentru slobozenia lor: religia, interesul Statului şi duhul înaintării noroadelor ne vor fi în ajutor.

Ţiganul întinde mâna şi reclamă în numele d-voastră drepturile morale ce vreţi în societate şi vă adjură în numele datoriilor ce vă impun aceste drepturi”[382].

Tot Cezar Boliac într'o foarte frumoasă poezie, „Fata de buier şi fata de ţigan”, se arată împotriva „situaţiei ţiganilor robi şi cerea desrobirea”[383].

Aceste îndemnuri cât şi apariţia gazetei „Propăsirea” (al cărei titlu a fost cenzurat după primul număr, fiindcă arăta o tendintă ce nu convenea puterei suzerane – Rusia) au fost de un real folos la înfăptuirea cât mai grabnică a eliberării ţiganilor.

În „Propăsirea” tinerii învăţaţi şi-au aşternut ideile lor binefăcătoare pentru prosperarea Statului, în toate direcţiile.

Mihail Kogălniceanu, redactorul gazetei, scoate la Nr. 5 din 6 Februarie 1844, un supliment extraordinar tipărit pe hârtie verde, ceea ce însemna speranţă – unde – „în proză şi în versuri se cânta marea reformă”.

El însuşi scrie un articol întitulat „Desrobirea ţiganilor” în care laudă măreata faptă a domnitorului, arătând că prin acest act ţara se înalţă „deopotrivă cu staturile cele mai civilizate în privirea principiului moralului şi a dreptăţii” şi că „toţi românii, toţi iubitorii de omenire, toţi partizanii ideilor nouă şi-au unit glasul spre a aplauda

[381] M. Kogălniceanu, Desrobirea ţiganilor. („Biblioteca pentru toţi” Nr. 394).
[382] Foaie pentru minte, inimă şi literatură” pe anul 1844, p. 315–316.
[383] I. C. Filitti, Domniile sub Reg. Organic, p. 125.

un act care dă slobozenia unui popor întreg”[384].

Tot în această gazetă și-a publicat pentru prima dată poetul Vasile Alecsandri „Istoria unui galbân”, o strașnică satirizare a societăţii din timpul acela, în care amintește și de țiganii cei chinuiți, dar și de farmecul și pitorescul deosebit ce-l prezintă șetrele acestor nomazi.

Într'un articol[385] se elogiază desrobirea țiganilor din Moldova care a însemnat unul din cele mai mari acte ale domnitorului.

Articolul cuprinde un scurt istoric al țiganilor, – ce sunt, de unde au venit și cum au ajuns robi, – de asemenea avantagiile oferite prin Regulamentul Organic „care le-a îmbunătăţit oarecum situaţia”.

„Generala Adunare însufleţită de un zel vrednic de toată lauda, au mai votat un fondos pentru răscumpărarea țiganilor dela particulari.

Suntem încredinţaţi că, curând sau mai târziu, astă pildă frumoasă nu va fi pierdută pentru proprietarii particulari, care de bună seamă nu se vor putea împotrivi chiar mișcării simțirilor inimei lor, nici acei (aceleia) a opiniei publice, ce fiind în astă încungiurare unanimă, este cinstitoare pentru Moldova”.

Câteva luni mai târziu dela data tipăririi acestui articol, Sfatul Administrativ hotărăște „ca familiile ce se împărtășesc de asemenea binefacere (desrobirea), în curs de opt ani, începători dela data acestui act, să fie scutite de orice dare și îndatorire către guvern și după încheierea acestui termen, vor plăti numai pe jumătate dările precum este statornicit pentru colonişti (băjenari)”[386].

Doi ani mai târziu, în anul 1846, Bibescu Vodă a fost de părere că sumele care erau hotărite din 1834 și 1843, pentru răscumpărarea țiganilor erau neîndestulătoare și „că eparhiile aveau bani de prisos”, de aceea la 11 Februarie 1847, făcu să se voteze proiectul „prin care se desrobeau, fără indemnitate țiganii mitropoliei, episcopiilor, mănăstirilor și așezămintelor publice, fără deosebire, câte se află în cuprinsul Țării Românești.

Proiectul legiuirei fusese alcătuit și iscălit de Gheorghe Filipescu, Manuil Băleanu, A. Vilara, M. Florescu, polcovnicul Odobescu și Ion Câmpineanu[387].

Capitaţia pe care o vor plăti acești desrobiți, intraţi în rândul dajnicilor, avea să servească la răscumpărarea de țigani ai particularilor”.

De această lege Domnul zicea că „duhul veacului și înaintarea civilizaţiei o cerea de mult” și întărind-o adăuga: „seanta (ședința) dela 11 Februarie va face o epocă în analele istoriei patriei”[388].

Legea fusese votată cu unanimitate, după o scurtă cuvântare a mitropolitului. Un an mai târziu, cu ocazia revoluţiei din 1848, în Muntenia, toți țiganii sunt declaraţi „cetăţeni liberi”.

„Singuri, țiganii știură să profite de revoluţie.

Ei erau robi legaţi de pământ. Constituţia le dădu libertate și nepierzând vreme, au părăsit așezările lor, s'au dus în alte părți, unde începură să trăiască ca oameni liberi.

La Bucureşti pe o piață fusese așezată statuia Libertăţii, lângă ea vedeai adesea pe bieţii țigani în genunchi, cu lacrămi în ochi.

Unii strigau: Libertate, libertate! De ce ai venit așa de târziu la noi?” (Din studiul d-lui profesor P. P. Panaitescu unde e vorba de un raport al colonelului Zablocki, asupra misiunii sale în Țara Românească, în luna Decemvrie, a anului 1848[389]).

Ministerul de Interne pentru a grăbi cât mai mult această eliberare înmulțește numărul funcţionarilor însărcinaţi cu acest serviciu și schimbă localul Comisiunii cu un altul mai mare, fiindcă cel dintâi devenise neîncăpător[390], dar revoluţia este înăbusită din cauza nepregătirii suficiente, a armamentului redus și stricat,

---

384 M. Kogălniceanu, Desrobirea țiganilor în” Propășirea” 1844, Nr. 5, Suplement, p. 1–2.
385 „Albina Românească” (Gazetă politică și literară). Iași, 1844, Nr. 14, Joi 17 Februarie.
386 „Albina Românească”, 1844 Iunie 4.
387 „Analele Parlamentare” vol. XIV partea I, București, 1905, p. 1117.
388 I. C. Filitti, Domniile sub Reg. Organic, p. 349–350.
389 P. P. Panaitescu, „Emigrafia Polonă și Revoluţia Română dela 1848. București, 1929, p. 114.
390 Anul 1848 „Acte și documente”, vol. II. Buc., 1902, p. 590.

dat spre reparare „ţiganilor fierari”[391] şi a conducătorilor siliți să fugă prin străinătate, astfel că, ţiganii revin în starea pe care o avuseseră înainte de revoluţie.

După potolirea revoluţiei, Comisarul împărătesc din Principate şi Caimacamul Țării Românești dau ordin Ministerului de Interne „să puie în lucrare îndeplinirea coprinderii acestui decret: Hotărîm ca, toate acturile slobozite în vremea revoluţiei în privinta ţiganilor particularilor rămân desfiinţate şi că bileturile slobozite fiecăruia din acei ţigani dela 11 Iunie din urmă până la 13 Septemvrie curgător să se ia înapoi și să se desfiinţeze”[392].

Turburările fiind potolite, urmează la tronul Munteniei, Barbu Ştirbei (1849–1856), care stărueşte de asemenea pentru eliberarea ţiganilor.

Pentru a trece la fapte, el dispune ca vânzările de robi dela particulari la particulari să nu mai fie permise, ci acei care doresc să-i vândă să fie obligaţi a se adresa Visteriei care îi cumpără şi îi pune imediat în libertate. De asemenea Statul cumpăra robii care sufereau tot felul de chinuri şi neajunsuri din partea stăpânilor”[393].

Ofisul domnesc din 1850, dispune: „Pentru darurile sau vânzările de ţigani ce se urmează între particulari, poruncim a se păzi următoarele dispoziţii: Nimeni nu este volnic a despărți o familie de ţigani, prin dar sau prin vânzare şi niciun act de vânzare sau de danie pentru ţigani nu se va adeveri de vreo judecătorie, nici va fi ţinut în seamă,dacă nu va cuprinde în sine pe părinţi cu toţi copiii lor”[394].

În 20 Februarie 1856, Barbu Ştirbei sancţionează legea privitoare la desrobirea tuturor ţiganilor, adică a celor particulari, fiindcă ceilalţi fuseseră desrobiti mai înainte[395].

La faptele frumoase ale domnitorului s'au alăturat acele ale boierilor, stăpânii ţiganilor, care au început să-şi libereze robii în mod gratuit, fără nicio pretenţiune de despăgubire.

Se păstrează o listă[396] de numele acelora care şi-au liberat ţiganii, nepretinzând în schimb nicio despăgubire dela Stat, conform legiuirii promulgate în 1856, de Barbu Ştirbei.

Numărul acestor boieri atinge cifra de 420, iar al ţiganilor liberaţi de ei, – 2.611.

Amintesc aci pe acei care au liberat mai mult de 8 ţigani: Arion Marioara (12), Alexandru N. (12), Arion Elena (10), Argintoianu Costache (88), Alexandra Vâlcea şi Costache fiul ei (11), Bolintineanu Tănase (8), Brosteanu I. Zamfir (20), Babic Ambrosie (9), Bălăceanu Costache (146), Buteulescu Costache (15), Brâncoveanca Safta, simonahia (71), Brătianu Macsimina, stareta (10), Bibescu George, printul (81), Budisteanu Drăghici (16), Berlescu Costache (11), Bălăceanca Elenca (17), Brătianu loan şi Dimitrie frate-său (46), Burchi Ştefan (21), Bălăceanu Ioan (88), Burchi N., căpitan (27), Budisteanu Dimitrie, căpitan (9), Calotescu George Stanciu (9), Clinceanca Zinca (15), Cotofeanu Gheorghe (15), Constantinescu, parucicul (13), Cerchez C., maior (9), Câmpineanu Ioan (11), Cantacuzino Constantin (29), Cretulestii (fraţii) (98), Danaileasca Maria cu fiul ei Niţă (16), Filipeasca Elena (9), Farcaș Drăghiceanu, căpitan (15), Filipescu Costache (8), Goleasca Marioara (21), Golescu Radu, maiorul şi fraţii (90), Gheorghiadis Gheorghe (11), Greceanu Ioan, maior (26), Greceanu C. (21), Gheorghiadis Hristache (10), Ghica Tudorita (15), Hagi Iordan Marioara (10), Isvoranu Ion din Mehedinţi (8), Lipănescu Grigore (17), Măldărescu Alexandru şi Nicolaie (10), Moscu Constantin I. (30), Nădăianu Ioan (11), Niculescu Iosif (11), Nicolaidis Dimitrie (10), Orășeanu N. T. (17), Obedeanu Grigore (9), Podeanu, maior (11), Polizu Dimitrie (21), Paris Scarlat cu soţia (9), Predescu Teodor (37), Poroineanu Sache (15), Polizu Lucsandra născută Oteteliseanu (8), Persiceanca Catinca (8), Pisacov G. Basile (14), Plagino Alexandru (22), Racoviţă Grigore (20), Racotă, fraţii (15), Racoviţă cu fii (25), Rătescu Ioan (12), Slătineanu loan (26), Solomon, colonel (9), Săvoiu Constantin (12), Ursanu Matache (14), Văcărească Zinca şi Paleologu Ioan, împreună (113), Voinescu Ioan, colonel (15), Vlădescu Mihalache (12), Vlădoianu Ştefan,

[391] P. P. Panaitescu, l. c. mai sus, p. 111.
[392] Acad. Rom., ms. 3867, foaia 6.
[393] „Vestitorul Românesc”, 1851, p. 81.
[394] Codul Caragea, (editat de Ion Palade). Bucureşti, 1907, Apendice XIII.
[395] Istoria Renaşterii Române, vol. II, p. 961 şi „Buletinul Oficial” din 1856, Nr. 13.
[396] În colecţia George Potra.

colonel (26), Zmadoviceanu Chirița Tancu (20).

Teodor Codrescu în ziarul „Zimbrul" din 1856, publica aproape în fiecare zi, scrisori de ale boierilor, adresate Visteriei prin care anunțau că-și liberează țiganii robi de bună voie.

Pentru exemplificare, amintim că, logofătul Gh. Sturdza după o călătorie prin străinătate, la întoarcerea sa în țară, unde găsise reforma domnitorului Gr. Ghica din Moldova, pentru eliberarea țiganilor, adresează Ministerului de Finanțe o scrisoare prin care anunța că-și liberează toți robii țigani în număr de 900 suflete, fără nicio pretenţiune materială, fiindcă emanciparea țiganilor este „un pas mare către renașterea socială și morală a patriei; eu am salutat-o și am binecuvântat-o din toată inima.

Pentru aceasta ca om și creștin nici mă cunosc în dreptate de a pretinde vreo desdăunare, pentru desființarea unei instituții barbare și contrară tuturor legilor dumnezeești și omenești.

Cugetul meu nu-mi permite a vinde pe aproapele meu"[397].

Din cele de mai sus se vede că exista mult entusiasm și bunăvoință, dar mare parte a boierilor tot nu credeau de cuviință a-și slobozi robii, mai ales că, fondurile destinate răscumpărării de robi erau prea restrânse și particularii cei avari n'ar fi vrut să-și piardă o bună parte din avutul lor.

Astfel, au rămas numeroși țigani, – 16.023 vătrasi și 566 lăeși – pentru care Statul a trebuit să plătească în rate, drept despăgubire, suma de 4.613.112 lei[398].

În Moldova se întâmplase la fel și chiar mai înainte de a începe Barbu Știrbei, în Muntenia.

Grigore Ghica până a nu se retrage dela domnie, conform tratatului din Paris, vru să dea țării sale încă o pildă vie de umanitarism și dreptate.

Petre Mavrogheni și Mihail Kogălniceanu au fost însărcinați să redacteze proiectul de lege pentru desrobirea țiganilor particulari și „regularea și modul repartiției despăgubirei cuvenite îndrituiților".

De îndată ce acest proiect de lege a fost terminat, el a fost prezentat divanului Ad-hoc pentru aprobare și a fost votat în unanimitate punându-se imediat în practică.

Cauza care l-a îndemnat pe Grigore Ghica să libereze țiganii particulari a fost tocmai lipsa de inițiativă a boierilor de a-și elibera robii și lipsa de fonduri din partea Statului pentru înfăptuirea acestei inițiative atât de frumoase.

Problema desrobirei complete a țiganilor era „una din acelea ce trebue a merge înaintea oricăreia alta, ca una ce derează (derivă) din însăși legile omenirei și privește cu osăbire la demnitatea țării"[399].

Unii scriitori spun că o altă cauză care l-a îndemnat pe Grigore Ghica, în 1855, să libereze țiganii particulari a fost „tortura crâncenă a unui rob", pentru care a intervenit la Domn chiar generalul Paar, comandantul armatei austriace de ocupație.

Ideea și fapta aceasta au fost foarte bine venite în fața străinătății dela care ceream să ne recunoască anumite drepturi, iar în țară formase un curent favorabil, alimentat de scrierile și faptele oamenilor învățați.

Gheorghe Asachi, drept o manifestare de bucurie, scrie „Țiganii"– o piesă de teatru, jucată pe scena Teatrului Național din Iași, în același an – 1856.

Acestea toate în ceea ce privește țiganii din Muntenia și Moldova, fiindcă în celelalte provincii lucrurile se deosebesc puțin.

Spre exemplu: în Bucovina la sfârșitul secolului al XVIII-lea, împăratul Austriei Iosif al II-lea hrănit la școala filosofilor francezi, prin rescriptul dat în Cernăuți[400] la 19 Iunie 1783, desființă robia țiganilor din această provincie.

Fapta era foarte importantă și demnă de toată lauda, cu atât mai mult că ea se făcuse chiar înaintea marei revoluții franceze.

În ceea ce privește Basarabia sub stăpânirea rusească, țiganii s'au bucurat de anumite drepturi și în

[397] Th. Codrescu, Uricariul, vol. X, Iași, 1888, p. 31.
[398] Ibidem, p. 33.
[399] Th. Codrescu, Uricariul, vol. X. Iași, 1888, p. 28–30.
[400] Dimitrie Dan, Țiganii din Bucovina. Cernăuți, 1892, p. 13.

despărţirea populaţiei pe clase (tagme sau soslovii) ei ocupau locul al VIII-lea înaintea Evreilor care făceau parte din clasa a IX-a[401].

Ţiganii care îşi făceau o stare materială oarecare, fugeau dela stăpânii dintâi şi hoinăreau prin ţară sau îşi căutau stăpân „de formă" prin alte locuri.

Într'o scrisoare din Chişinău, 25 Decemvrie 1839, a lui D. Rusu (rudă de a scriitorului Al. Russo) către cumnatul său, se spune: „pentru ţiganii robi lăeşi, vei şti că au prins la aripi, adică iarăşi cu meşteşugul lor (s)au îmbogăţit şi fieştecare au cai şi căruţi şi s'au împrăştiat prin toată Basarabia".

După ce arată locul şi persoanele la care au fugit ţiganii, îl sfătueşte să-i vândă, iar cu banii luaţi pe ei să-şi cumpere nişte cai dela care va avea mai mult folos, fiindcă cu vremea tot îi va pierde „că-i va lua hazneoa" (Statul)[402].

Liberarea ţiganilor din Basarabia a avut loc în anul 1861, iar aşezarea şi împroprietărirea lor s'a făcut, ca şi pe la noi, în jurul mănăstirilor şi aşezărilor mai importante, unde vieaţa era mai uşoară.

B) Urmările desrobirei

Veacuri întregi au aşteptat ţiganii ziua în care, fără sila nimănui să se mişte în voia lor, să meargă unde vor voi şi să facă ceea ce le va trece prin cap.

Ziua sosise, dar i-a găsit nepregătiţi.

Poate că eliberarea lor au aşteptat-o secole de-a-rândul, însă niciodată n'au crezut că va veni şi când s'a întâmplat nu le venea să creadă. Pentru moment au stat locului, buimăciţi şi nu s'au trezit din această amorţeală decât după nenumăratele afirmaţiuni şi îndemnuri din partea proprietarilor, că se pot duce după voie – unde le este lumea mai dragă.

Se temeau că această desrobire e numai o amăgire şi că peste puţin timp vor pune mâna din nou pe ei şi vor suferi acelaşi tratament de mai înainte. Dar Ocârmuirea nu glumise, erau liberaţi complet şi nimeni nu se gândea că ar fi ceva vremelnic.

Aşa s'au petrecut lucrurile în primele zile ale desrobirei ţiganilor; însă după ce au trecut primele friguri şi s'au obişnuit cu noua lor stare socială, o bună parte din ţigani au fost împroprietăriţi pe locurile mănăstirilor şi boierilor.

Sate întregi erau compuse numai din ţigani şi cu tot amestecul – prin căsătorie cu românii – de atunci şi până acum, se poate vedea şi astăzi această caracteristică a satelor din jurul mănăstirilor şi în special ale celor din jurul Bucureştilor: Mogoşoaia, Colentina, Pasărea, Cernica, Tunari, Şindriliţa, Tânganu, etc. etc.

În Memoriile Regelui Carol I[403] cu ocazia unei excursii făcute de prinţ, la mănăstirea Pasărea, se face o descriere a satului Şindriliţa compus exclusiv din ţigani: „Interesant e satul, din apropierea mănăstirei, locuit numai din ţigani; o ceată de copii goi pe jumătate, arsi de soare, cu părul negru şi cu ochii scânteetori, zac în pulberea drumului, sar în sus şi se grămădesc în jurul trăsurii prinţului, uitându-se cu curiozitate la dânsul". Iată-i deci, în orice loc, ca pretutindeni.

Ţiganii satelor erau conduşi de un vătaf ce intra în tratative cu moşierii sau arendasii lor şi se obliga să scoată la munca câmpului, în timpul sorocit, ţiganii de sub conducerea lui, în schimbul unei anumite sume de bani şi a întreţinerii oamenilor lui.

Când moşia nu mai avea nevoie de braţe de muncă, se îndreptau spre alte locuri, unde se simţea lipsa oamenilor de lucru şi astfel îşi susţineau existenţa, ba de multe ori, se întâmpla, ca unii, prin economiile lor să-şi poată cumpăra un petec de pământ de care se legau cu trup şi suflet până la sfârşitul vieţii lor.

Aceasta, în ce priveşte ţiganii lipsiţi de orice meşteşug, fiindcă meseriaşii, îndată ce au fost desrobiţi s'au adaptat uşor evenimentelor, aşezându-se la marginea târgurilor şi satelor, exercitându-şi meşteşugurile cu o

401 I. Nistor, l. c., p. 290 (capitol special despre ţigani).
402 N. Iorga, Studii şi documente, vol. XIX. Buc., 1910, p. 18.
403 Memoriile Regelui Carol I al României, Editura ziarului „Universul". Bucureşti, 1909, vol. II, p. 8.

liniște şi siguranță atât de mare, încât s'ar fi părut că nimic n'a intervenit în vieaţa lor. Astăzi, şi unii şi alţii, sunt împrăștiați pretutindeni, încât nu există aproape niciun sat fără ţiganii săi.

Totuşi, nu toţi ţiganiis'au stabilit locului, fie ca meseriaşi sau agricultori, ci o bună parte din ei, simțind dorul de libertate, fără stăpân, au început să colinde ţara în lung şi în lat întocmai ca strămoşii lor. Ba, unii s'au aventurat chiar dincolo de hotarele ţării, ajungând până în Vestul şi Sudul Europei.

S'au lipsit de bunăvoie de vieaţa așezată, cu avantagiile ei, şi şi-au îndreptat gândul şi paşii spre locuri necunoscute. Cu toate rigorile legilor care se sileau să oprească vagabondajul ţiganilor, ei n'au putut fi înfrânți dela chemarea locurilor necunoscute.

Doreau să se ducă cât mai departe, să vadă cât mai multe. Vieaţa lor, fără grija zilei de mâine, se scurgea pe drumuri şi în popasurile ce le făceau la marginea satelor şi orașelor.

Starea actuală

Ţiganii răspândiţi pe tot cuprinsul ţării nu se feresc nici de munte, nici de şes, cu toate că au preferinţă pentru acesta din urmă.

Muntenia a fost şi este cel mai populat ţinut cu ţigani din România.

Aproape toţi s'au aşezat pe unde au putut şi numai o mică parte, în corturile lor negre de fum, mai colindă ţara în lung şi în lat,

Durata poposirii lor pe lângă sate şi oraşe e în raport direct cu cinstea de care dau dovadă şi toleranţa autorităţilor.

De multe ori însă n'au ocazia a sta un timp mai îndelungat în acelaşi loc, fiindcă ei obişnuesc să se mai ocupe şi cu furatul şi atunci poliţia îi alungă în altă parte.

De îndată ce se opresc într'un loc se şi apucă de muncă, îşi repară coviltirele roase de ploi şi soare, iar sgomotul ritmic al ciocanelor anunţă făurirea potcoavelor şi a tot felul de unelte necesare lor sau pentru vânzare. Ex.: pirostrii, scoabe de prins bârnele, cioace (cuie mari ţigănesti), etc., etc.

Femeile se îndeletnicesc cu spălatul şi cârpitul „bulendrelor" fără de început şi sfârşit ale bărbaţilor, iar copiii se sbenguesc pe spinarea unui cal deşelat ori în vadul apei sau lacului din apropiere.

Unele dintre ţigănci colindă satul sau oraşul ca să-şi vândă bidinelele smolite „fabricaţie proprie", să ghicească naivilor şi să mai spioneze de unde se poate fura ceva, căci aceşti nomazi îşi împlinesc nevoile lor mai mult din ce apucă pe ici pe colo şi de multe ori nu se dau la o parte dela tâlhării mai mari, în special furturi de cai; de asemenea fură copii dela locuitorii pe unde trec.

În ultimul timp însă aceşti ţigani nomazi se împuţinează, intrând şi ei în numărul celor aşezaţi.

Cu toate că sunt ţigani agricultori, dintre care unii devenind gospodari de frunte şi-au dat copiii la şcoli, încât astăzi au ajuns profesori, advocaţi, preoţi, medici, ofițeri etc., totuşi majoritatea ţiganilor a rămas în oraşe şi târguri, ocupându-se cu tot felul de meserii.

Numai Bucureştiul adăposteşte circa 30.000 de ţigani, din care număr o treime o ocupă lăutarii. Aceştia sunt cei mai bine organizati din toţi meseriaşii ţigani, fiind grupaţi într'o uniune a lăutarilor conduşi de un preşedinte, titrat al Academiei de muzică, în a cărui sarcină cade soluţionarea neînțelegerilor şi lipsurilor profesionale.

Fiind vorba de muzică, nu putem trece mai departe fără să amintim că şi astăzi, întocmai ca în vremurile trecute, lăutarii au dat din mijlocul lor virtuosi neîntrecuţi. Pentru aceasta este suficient să pronuntăm numele artistului Grigoraş Dinicu, Petrică Moţoi, Fănică Luca, Juga, etc. ca să ştim că întreaga falangă de lăutari ţigani între care se afla un Barbu Lăutaru, Cristache Ciolac şi mulţi alţii, n'a luat capăt în zilele noastre.

Totodată ţiu să arăt că în dorinţa de a fi în ritmul vremii şi a nu se găsi la un moment dat dezarmat, muzicantul ţigan nu se mai mulţumeşte cu ceea ce „prindea după ureche", ci învată teoretic întreaga tehnică muzicală şi execută orice bucată exclusiv după note, lucru de care ei se simt foarte mândri.

Ceilalţi ţigani în afară de lăutari sunt meşteri lăcătuşi, fierari, potcovari, spoitori de vase de aramă (tingiri şi căldări), zidari, salahori, geambaşi[404], hornari, negustori de haine vechi, de fier vechiu, vânzători de ziare, vânzători de diferite mărunţişuri, văcsuitori de ghete; iar femeile: chivuţe, florărese, vânzătoare de porumb fiert şi „floricele".

Aproape toţi meseriaşii ţigani, mai sus amintiţi, îşi practică meseria lor în plină stradă sau piaţă şi orişiunde se aşează se simt bine şi foarte la locul lor.

Autorităţile însă, nu privesc cu ochi buni acest vagabondaj de aspect oriental şi se silesc pe cât pot să-l distrugă. Oricine ar fi trecut de-a-lungul Dâmboviţei, – în Capitală – înainte de a se fi dărâmat Halele Centrale

[404] În geambăşie ţiganii sunt neîntrecuti; ştiu să cumpere. să se tocmească şi să vândă foarte bine.
Din cel mai nenorocit cal, prin şireteniile lor, scot totdeauna unul de preţ, în faţa cumpărătorului naiv. La ei orice gloabă costelivă trage căruţa înpiedicată la toate roţile, iar calul lipsit de vedere merge pe orice drum, cu pasul cel mai sigur.

şi acoperit râul, ar fi dat între alţii şi peste aşa zişii frizeri sau cismari, care-şi serveau clienţii în aer liber. Se vedea adeseaori, cum muşteriul stătea cu un braţ rezemat de bara ce străjuia Dâmboviţa şi cu piciorul descălţat în aer, până când „maestrul cismar" potrivea cuiele de lemn unei pingele desprinse, sau cosea petecul de altă coloare la gheata omului nevoiaş.

Din cauza numărului mare al ţiganilor din Bucureşti ei se află răspândiţi în toate cartierele periferice ale oraşului, în special în „Gura ţigănească" între Raion şi Dudeşti: Obor şi cartierul Tei.

Interesant şi sugestiv în acelaşi timp este cartierul general al ţiganilor nomazi – „zlătari" – situat într'o groapă dincolo de gara de Est (Obor), unde între sedimentele depuse de serviciul salubrităţii, duhnind a hoit şi materii în stare de putrefacţie, există o singură groapă curată cu dimensiuni respectabile, – sălasul unui număr însemnat de corturi.

Din aceste corturi, compuse din zeci de petece smolite pentru a fi impermiabile contra ploii, pornesc în zorii zilei în oraş ţigani şi ţigance în căutarea lucrului şi adunarea tuturor resturilor aruncate prin gunoaele Capitalei.

În groapă nu rămân decât cei neputincioşi şi bulibaşa supraveghetorul corturilor şi a întregului bun ţigănesc.

Toată ziua nu se aude decât lătratul câinilor sau tusea răgusită a unei babe bolnave, însă de îndată ce se face seară şi ţiganii se întorc de prin oraş „groapa devine o mare de capete. Atunci încep socotelile, împărţirea banilor şi a sticlelor cu ţuică, între tovarăşii ce se înjură se scuipă, se bat cu pumnii, cu bâtele sau cu cuţitele"[405].

Bulibaşa e obligat atunci să facă uz de autoritatea sa, potolind şi judecând până noaptea târziu certurile supuşilor săi. De multe ori însă, bătăile sângeroase trec peste autoritatea lui şi atunci această sarcină revine poliţiei care îi linişteşte pentru mai mult timp.

Este foarte interesantă descrierea pe care ne-a lăsat-o poetul V. Alecsandri, a unei seri de vară într'o şatră de nomazi şi se aseamănă foarte mult cu aceea din ziua de astăzi, cu toate că sunt de atunci aproape o sută de ani.

„Iar când se întorc cu toţii seara la corturi, atunci să auzi, răcnete de copii ce cer de mâncare, lătrete de câini goniţi dela ceaunul cu mămăligă, nechezuri de cai ce vin dela păscut, cântece de flăcăi şi fete mari ce se întorc din luncă dela culesul fragilor, sfezi, dismierdări, vaete, hohote, chiote, sunete de cobze, de scripce, de drâmbe; toate acestea la un loc, ridicându-se în văzduh odată cu fumul ce iese de sub fiecare şatră. Şi puţin mai în urmă, cum s'au culcat soarele, cum s'au stins focurile, pare că nici n'au fost, nici nu mai sunt... O tăcere adâncă domneşte peste tot; oameni şi dobitoace toţi se odihnesc; numai câinii se aud lătrând la lună şi numai vr'o babă cloanţă se zăreste culegând burueni pentru discânteci"[406].

În anii din urmă ţiganii din statele apusene au început o mişcare de emancipare morală şi materială.

În Cehoslovacia, lângă Praga, doctorul Antoche Slatin, ţigan de origine, profesor la o catedră de filosofie, a reuşit să scoată un ziar intitulat „Afrintea Bulache" (Propăşirea noastră) redactat în limba ţigănească şi care după cum sunt informat, are peste 5.000 de abonaţi.

În afară de asta consiliile municipale ale oraşelor Ilzhorod şi Berehoro, tot din Cehoslovacia, au construit şcoli speciale pentru copiii de ţigani.

În aceste şcoli se predă la fel ca în celelalte şcoli ale Statului Cehoslovac, cu deosebirea numai, că aici educaţia muzicală ocupă un loc de frunte, printre celelalte materii[407].

O mişcare asemănătoare s'a făcut şi printre ţiganii din ţara noastră şi astfel în 1933, s'a format o asociaţie generală a ţiganilor din România, care însă n'a durat mult, fiindcă s'a despărţit în două din cauza neînţelegerilor. Cea de a doua, înfiinţată în 1934, s'a intitulat „Uniunea generală a Romilor din România" şi are ca preşedinte dela început şi până în prezent pe d-l Gh. Niculescu, comerciant, de flori în piaţa Sf. Anton din Bucureşti.

---

[405] „Ilustraţiunea Română". (Această groapă, actualmente, a fost acoperită cu pământul şi molozul provenit dela diferite clădiri ale oraşului).

[406] V. Alecsandri, Istoria unui galbân. Opere complecte, Buc., 1910, p. 66.

[407] „Universul", 16 Aprilie 1937.

Această asociaţie urmăreşte emanciparea ţiganilor din întreaga ţară şi întradevăr prin stăruintele ei s'au putut face multe lucruri folositoare: unii au fost împroprietăriți de autorităţi şi astfel au fost fixaţi locului, nemai umblând dintr'o parte în alta a ţării. Apoi, cu ajutorul Sf. Patriarhii, asociatia a adus la botez sute de suflete, de asemenea la ortodoxim, iar pe cei cari trăiau necăsătoriti i-a întărit prin forme legale.

Pentru neînțelegerile dintre ei şi pentru orice chestiune de drept au înfiinţat un contencios sub conducerea avocatului Ilie Diaconu, ce dă consultaţii juridice gratuite.

Asociaţia a obţinut ca un dispensar şi o maternitate să dea asistență medicală gratuită tuturor membrilor ei.

În ceea ce privește publicistica, odată cu întemeierea asociaţiei, au scos gazeta „Glasul Romilor" unde se publică tot felul de articole referitoare la interesele lor.

Actualmente asociaţia are înscrişi – susţine ea – aproape 800.000 membri. Statistica oficială a statului nu dă însă, în anul 1930, decât cifra de 270.795 ţigani. (Anuarul Statistic al României 1935–1936, p. 37).

În toate manifestările lor: botezuri, căsătorii, misionarism, etc., au fost ajutaţi şi patronaţi de persoane marcante ale vieţii noastre de Stat; de asemenea la toate balurile şi serbările care le-au dat în scop de binefacere.

Ţiganii din România pe filiale şi subcentre, după statistica asociaţiei:

Judeţul	Subcentre	Membri
Alba	6	10.798
Arad	25	33.857
Argeş	2	6.718
Bihor	18	27.892
Braşov	12	14.983
Brăila	2	5.642
Buzău	19	28.726
Caraş	9	7.175
Cetatea Albă	2	1.916
Cluj	28	36.724
Dâmboviţa	2	2.431
Dolj	16	21.078
Făgăraş	9	8.002
Hunedoara	17	23.560
Ialomiţa	12	12.479
Iaşi	7	9.977
Ilfov	36	142.516
Maramureş	2	2.303
Mehedinţi	3	8.715
Mureş	25	28.141
Muscel	2	4.409
Năsăud	26	25.090
Neamţ	2	3.923
Odorhei	4	6.642
Prahova	5	18.576
Putna	4	7.080
Roman	2	4.516
Romanaţi	3	5.983
Satu Mare	15	29.734
Sălaj	7	20.867
Severin	7	13.643
Someş	11	19.941
Târnava-Mare	17	17.618
Târnava-Mică	21	19.853
Tecuci	2	7.475
Timiş-Torontal	41	93.162
Trei-Scaune	2	3.005
Turda	20	29.578
Vlaşca	8	14.203
Vâlcea	3	5.962
Total	40 fil. şi 454 subcentre	784.793

În ultimul timp ziarele ne relatează că pretutindeni ţiganii s'au emancipat în mod excepţional şi chiar

statele respective le-au dat tot concursul.

Statul sovietic a înțeles chiar să le ofere un loc de distracţie mai aleasă. Astfel au făcut la Moscova printre alte teatre pentru minoritari şi un teatru ţigănesc, unde cu adevărat reprezentațiile se dau în limba ţigănească.

Este foarte curios acest fapt deoarece teatrul ţigănesc din Moscova este singurul din lume[408].

Ţinutul imens, rece şi îndepărtat al Siberiei, cu localitatea Vilekie Haiduki ne oferă informaţia proclamării unui rege al ţiganilor, pentru încoronarea căruia au venit delegaţi din toate părțile lumii. Țările cele mai îndepărtate ca Spania, Brazilia și Argentina și-au trimes reprezentanţii lor la această deosebiti solemnitate[409].

După cum vedem totul merge în pas grăbit şi ne-am putea trezi, într'o bună zi, cu vestea înfiinţării unei Universităţi ţigăneşti sau cine ştie ce altceva.

[408] Ziarul „Credința" 27 Septemvrie 1934.
[409] Ziarul „Dimineaţa", 13 Iunie 1934.

Artisticul şi pitorescul ţiganilor

Dintr'un capitol anterior, am văzut că o mulţime de călători străini au scris cu tot entusiasmul unor firi alese, despre curioasa atracţie ce-au simţit-o la vederea mizeriei ţiganilor.

Cine nu se oprea pe loc, la vederea corturilor afumate, cârpite peste tot de nu ştiai care bucată a fost la început; a copiilor prăfuiţi dându-se tumba pentru un ban; a mârtoagelor cu pielea întinsă pe oase şi a frumoaselor ţigănci cu floarea între dinţi sau la ureche. Au interesat totdeauna şiragurile de mărgele din jurul gâtului, câteodată chiar de galbeni, cârpele împestriţate, dar care reliefau şi mai mult eleganța trupului înalt cu unduiri de svârlugă.

Şiragul de perle albe ca spuma laptelui în contrast cu bronzul feţei şi încheieturile mânilor şi picioarelor gata să se rupă la orişice mişcare, de fine ce erau, au fost motive puternice de inspiraţie pentru pana sau penelul artistului.

Maieştrii pictori au căutat să imortalizeze tipuri caracteristice de ţigani – pânzele pictate sunt destul de dese şi multe foarte preţioase.

Grigorescu a întipărit de-a-pururi figura veselă şi surâzătoare a tinerei ţigănci cu pieptul bronzat şi rotund, despre o altă pictură, tot a lui, care reprezintă de asemenea o ţigancă, proprietatea urmaşilor lui I. Ghica dela Ghergani, Alex. Vlahuţă spune că e o „superbă şi nepăsătoare Veneră a celui mai pitoresc şi mai visător neam de pe pământ”[410]; iar Verona a făcut să trăiască pe pânzele lui, pentru totdeauna „Ursarii”, în jurul unui foc, într'un înserat de toamnă.

Ţiganii au ceva specific care te predispune la reverie, şi tocmai această parte caracteristică şi originală alcătueşte pitorescul lor.

Limba lor gâlcevitoare ca formă, chiar dacă în fond nu e, şi dantura albă regulată alcătuesc caracteristicele cele mai pitoreşti ale lor.

Muzica ocupă un mare loc în viaţa lor.

Şi, întradevăr, nimic altceva n'ar fi reuşit să arate neliniştea chemărilor şi dorurilor lor decât muzica – acea fluiditate care face să dispară toate necazurile şi linişteşte chiar animalele în furia lor.

De aceea „muzica lor e dulce şi melancolică, stridentă şi sălbatecă; e un dor straniu în fiecare notă şi cu cât sunt strunele mai vesele, cu atât mai mult eşti aplecat să plângi”[411].

Ţiganul încă de mic copil, fără nicio învăţătură, stăpâneşte vioara şi-o face să cânte. Este deajuns să capete o vioară şi devine muzicant. Urechea lui prinde cu uşurinţă orice sunet şi mâna poartă arcuşul cu măiestrie. Nimic nu este prea greu, ca să nu-l poată reda, iar în ceea ce priveşte memoria nicio bucată nu este atât de lungă, încât să n'o poată ţine minte. Aceasta cu atât mai mult cu cât nu cunoaşte notele şi nimic din complicatele teorii, cu care se fălesc concurenţii săi.

În ceea ce priveşte memoria şi talentul ţiganilor în muzică e suficient să amintesc două cazuri: a) Marele compozitor Liszt în călătoria sa spre Odessa unde fusese invitat de Ţarul Rusiei, trecând prin ţara noastră la începutul anului 1847, a dat mai multe concerte dintre care unul foarte interesant pentru noi, în casele vistierului Alecu Balş.

La această sindrofie a fost invitat şi vestitul Barbu Lăutarul cu taraful lui.

La început a cântat câteva cântece naţionale apoi unul ţigănesc care a uimit pe toată lumea adunată şi în special pe Liszt.

Muzica ţigănească cuprinde „ţipete de mâhnire, izbucniri nebune, melancolice ale pustietăţilor”, – Liszt asculta cu multă încordare şi „uneori nervii lui simţeau sguduituri, care se oglindeau pe faţa sa cea iscusită. Când ultimul acord se auzi el îşi apucă mâinile şi pieptul său apăsat avu un suspin de usurare.

Ah! cât e de frumos zise el.

---

[410] A. Vlahuţă, N. I. Grigorescu. Bucureşti, 1910, p. 185.

[411] Regina Maria, Ţara Mea, p. 51.

Toţi boierii bătură din palme; Liszt luă din buzunarul său un pumn de galbeni şi turnându-i în paharul lăutarului zise: Să bem amândoi, lăutarule!

Amândoi ciocniră paharele. Liszt era atât de impresionat, încât tremura, când turna pe al său.

În fundul sălii boierii deprinşi cu aceste curioase melodii, vorbeau între dânşii, punând după fiecare bucată, câţiva galbeni în paharul minunatului lăutar.

După câteva momente Liszt se sculă şi îndreptându-se către lăutar, îi zise: Barbule, mai făcut să cunosc muzica ta; am să te fac s'o cunoşti pe a mea.

Bătrânul lăutar drept răspuns, puse mâinile la piept şi se închină până la pământ. Liszt se puse la clavir în mijlocul unei tăceri, ce se făcu deodată.

Lăutarul cu scripca în mână asculta cu luare aminte fără a pierde din vedere pe tainicul muzicant. Liszt începu cu un preludiu, apoi sub îmboldirea inspiraţiei lui extraordinare şi a încordării nervilor săi, improviză un marş unguresc, al cărui cântec lung şi melodios domina mereu în mijlocul arpegiilor, trilurilor şi greutăţilor înspăimântătoare cu care împodobea cântecul său. Apoi însufleţindu-se, îmbătat de melodie cu faţa sa galbenă şi caracteristică şi cu capul dat înapoi, cu ochii pe jumătate închişi, mergea dela un capăt al clavirului la celălalt, făcea să curgă din degetele sale o ploaie de mărgăritare care veneau cu încetul, să se contopească în întâiul motiv; degetele sale cu o repeziciune de necrezut alergau pe clavir, făcând să se audă notele metalice, spre a reveni mereu la acel cântec dela început, mare, magistral şi trist, ca un cântec de organ. Era în adevăr prea frumos. Niciodată Liszt, nu se urcase la o aşa înălţime; boierii ascultau fără a pricepe ceva, lăutarul însă pricepea; mânca cu ochii pe cel ce cânta, nu pierdea nicio notă şi fisionomia sa era straniu mişcată în tot timpul acestei strălucite improvizări.

Liszt se sculă în mijlocul aplauzelor frenetice ale adunării. Barbu Lăutaru se duse drept la dânsul şi dându-i la rândul său un pahar de şampanie, îi zise româneşte: la rândul meu stăpâne, te rog să bei. Paharele se ciocniră din nou.

Barbule Lăutarule, îi zise Liszt, ce zici de această melodie?

E aşa de frumoasă stăpâne, răspunse bătrânul lăutar, că, dacă-mi dai voie, am să mă încerc să ţi-o cânt şi eu.

Liszt zâmbi cu un aer de neîncredere, făcând semn cu capul, că primeşte.

Lăutarul se întoarse către taraful său şi după ce puse scripea la gât, începu a cânta marşul unguresc.

Nimic nu fu uitat, nici trilurile, nici arpegiile, nici variaţiunile cu notele repetite, nici acele adorabile treceri din semiton în semiton, care-i sunt atât de obişnuite pentru a reveni la întâiul său motiv.

Barbu Lăutaru cânta cu amănunţime pe scripca sa toată improvizaţiunea pianistului, ce asculta inspăimântat opera, ce cu un moment mai înainte o cântase pe clavir pentru întâia dată şi pe care poate o şi uitase.

Taraful său îl urma cu preciziune, observând nuanţele şi uitându-se drept la Barbu, carele mergea cu cântecul înainte, străpungând inima lui Liszt.

Când se sfârşi cântecul, Liszt se sculă deodată şi mergând drept la bătrânul Barbu, îl sărută călduros, apoi luând după vechiul obiceiu paharul cu şampanie, i-l întinse, zicându-i: Bea Barbule Lăutar stăpânul meu, bea căci Dumnezeu te-a făcut artist şi tu eşti mai mare decât mine!”[412].

b) Alt caz interesant s'a întâmplat în 1900, cu ocazia Expoziţiei Universale din Paris, la care a luat parte şi România.

Într'un pavilion erau adunaţi muzicanţi ai diferitelor ţări, pentru executarea unui concert. La un moment dat, în toiul execuţiei, lumina electrică se stinge – sala rămâne în intunerec, iar orchestra amuţeşte. Numai ţiganii români au continuat să cânte până s’a aprins lumina din nou, fiindcă ei nu prea aveau de suferit din cauza luminii. Notele, pe care dacă le ştiau nu le vedeau, le aveau întipărite cu mult înainte.

Ţiganul de altfel are ureche muzicală foarte fină, putând prinde uşor orişice cântec.

[412] Apud. C. Bobulescu, Lăutarii noştri. Buc., 1922, p. 161–167. (S'a extras din ziarul francez „La Vie Parisiene” din Paris, 1874, 28 Noemvrie şi s'a publicat de T. Burada în „Convorbiri Literare” anul XXI (1888), sub titlul „Cronica muzicală a oraşului Iaşi”.

În ceea ce privește muzica ei sunt specialişti întrecând orice națiune, „chiar pe Persi precum au mărturisit şi însuşi Hanul fratele Şahului Persiei, carele trimis la Napoleon Bonaparte ca ambasador şi întorcându-se din Franţa prin Ţara Românească în anul 1810, s'a minunat de talentul lăutarilor ţigani mai vârtos la muscal. Ei cântă şi din gură de minune şi fără a avea o învăţătură oarecare sistematică compun şi cântece foarte dulci, încât şi muzicanţii Europei îi admiră”[413].

În trecut, muzica domnească era compusă din muzică „pământeană” (lăutari ţigani) şi muzică străină – în special turcească care a decăzut încetul cu încetul, luându-i locul cea dintâi. „Lăutarii ţiganii cântau deobiceiu din gură însoţindu-se cu ghitare, cobze, viori, naiuri şi mai târziu cu flauta, viole, contrabasuri, cimbale, formând o adevărată orchestră”[414].

În scrisorile ambasadorilor străini ni s'a păstrat amintirea unor cortegii domneşti în care intrau în rândurile prime – tarafurile de lăutari.

Astfel Kreuchely-Schwertberg, consul prusian în Iaşi şi Bucuresti, scrie lui Miltitz, ambasador prusian la Constantinopol, despre intrarea lui Grigore Ghica în București (1822 – 6 Noemvrie).

Poporul curios se aduna în număr foarte mare pe străzile pe care trebuia să treacă cortegiul domnesc, care aducea oarecum veselia şi satisfacţia mulţimii.

În rândul al şaptelea în faţa domnului, venea armaşul călare cu ofiţerii săi şi înconjurat de peste 200 ţigani, cântând din tot felul de instrumente şi „îmbrăcaţi de asemenea bine întocmai ca burghezii”[415].

Tot în această epocă, în timpul revoluţiei dela 1821, când a avut loc bătălia dela Drăgăşani se spune că „batalionul sacru” care trebuia să se jertfească în această luptă, înainta „având în fruntea sa şi muzica de ţigani a boierului Constantin Golescu, pe care o luase dela Colintina”[416].

Amintim că muzica turcească decăzuse cu mult în acest timp, fiindcă de abia în rândul al 20-lea urma terbana (meterhaneaua şi toată muzica turcească a prinţului). Motivele muzicale ţigăneşti au făcut pe unii compozitori, cum a fost spre exemplu Liszt, să aranjeze opere nepieritoare. „Rhapsodies hongroises nu sunt decât nişte teme ţigăneşti aranjate de el”[417].

În afară de România, existau ţigani foarte meşteri în muzică în Ungaria. La mijlocul secolului al XVIII-lea, un oarecare ţigan Barnamihaly, în Ungaria, ajunsese un muzicant celebru, fiind angajat să cânte la capela contelui Emeric Czaky.

În Principatele româneşti ţiganii lăutari erau şi sunt şi astăzi foarte numeroşi, Ei erau cântăreţii baladelor româneşti, – cu toate că le deformau oarecum prin „floricelele” pe care le adăugau. Folcloriştii au cules de multe ori baladele noastre populare dela aceşti ţigani, care în realitate nu dădeau exact balada curat românească, dar care totuşi a fost bine că s'a cules, fiindcă altfel nu se păstrau nici acelea pe care le avem.

G. Dem. Teodorescu a cules dela Petrea Creţu Solcanu, lăutarul Brăilei câteva zeci de mii de versuri, – şi numai din acest exemplu putem să ne dăm seama de memoria extraordinară a ţiganilor.

În afară de artă, – lăutăria – a fost pentru ei o meserie mai uşoară pentru câştigarea existenţei.

Cine şi-ar putea închipui la sate o horă, petrecere sau nuntă fără lăutari ţigani?

„În grupe de trei şi patru merg din sat în sat, totdeauna unde e nevoie de muzică, cântând răbdător, neobosit ceasuri întregi, în soare sau în ploaie, noapte şi zi, la nunţi, la îngropări ori la sărbători”[418].

Lăutarii ţigani „dăruiţi de natură cu o minunată pricepere a muzicii, nu numai a muzicii naţionale, ci a oricărei alta le-ar atinge auzul, au putut, din vremile cele mai vechi, să încânte, – cuvântul nu e prea pretenţios, – nenumăratele generaţiuni de oameni ce i-au ascultat.

---

[413] D. Fotino, Ist. generală a Daciei, vol. III, p. 239. Bucureşti, 1859; Şi D. C. Olănescu, Teatrul la Români „An. Acad. Rom. Mem. S. L., Seria II, Tom. XVIII. București, 1897, p. 144.

[414] D. G. Olănescu, Raport general asupra expoziţiei din Paris. Bucureşti, 1901, p. 180.

[415] Doc. Hurmuzachi, vol. X. Bucureşti, 1897, p. 183.

[416] N. Iorga, Izvoarele contimporane asupra mişcării lui Tudor Vladimirescu, Bucureşti, 1921, p. 307.

[417] Nicolaescu Plopsor, Muzica Ţiganilor, în ziarul „Ştiinţelor şi Călătoriilor” Martie 1923,

[418] Regina Maria, Ţara Mea, p. 50.

Scriitorii cei mai cu vază, călători de înalte trepte sociale şi chiar suveranii, care au avut prilejul de a-i auzi, au admirat iscusinta, talentul şi dibăcia lăutarilor dela noi".

„În Iaşi, pe la începutul veacului (XIX), toată muzica se încheia în taraful lui Barbu Lăutaru şi al lui Angheluţă, iar la Botoşani era al lui Năstase. Barbu însă era cel mai vestit. El făcea desfătarea boierilor la mese şi la petreceri, el dădea târcoale mahalalelor cu tinerii care voiau să-şi cânte patima dragostei către vreo Afrodită.

Alecsandri a făcut dintr'însul un tip ce va rămâne viitorimii. Cântecele lui de lume, ca: Ajungă-ţi puiule, – Lună, lună, mult eşti plină! – Iată floarea vieţii mele, – Soarta mea ticăloasă, – Vezi nemilostivo, vezi! – Dacă strig cine m'aude? şi altele multe, băgau văpăi în inimi tinere şi bătrâne; iar horile şi danţurile de salon, pe care le mesteşugea el, ar fi desteptat şi pe un mort"[419].

Voiu aminti numai câteva nume de ţigani muzicanţi care au ajuns celebrităţi locale, iar alţii trecând mult departe peste granitele ţării, ex.: Bulan, Ionică, Dumitrache şi Anastasiu (Muscalagiu) care delectau publicul din Bucureşti pe la mijlocul secolului al XIX-lea.

Peste vreo treizeci de ani erau renumiţi: Marinică Buzatu, Năstase Ochi Albi, Buică şi Petrea Creţu Solcanu.

Sfârşitul secolului trecut şi începutul celui actual s'a mândrit cu Cristache Ciolac despre care Radu Rosetti a scris cuvinte atât de duioase şi interesante, încât merită a fi menţionate şi cunoscute de toţi[420].

Mulţi, chiar foarte mulţi oameni mari şi de talent l-au ascultat pe acest strașnic lăutar, dar din păcate niciunul n'a scris nimic despre el, afară de Radu D. Rosetti, care l-a zugrăvit într'un chip cât se poate de minunat.

Cristache Ciolac o viaţă întreagă a cântat pentru fericirea tuturor acelora care l-au ascultat şi l-au chemat.

„Ceea ce a fost Barbu Lăutaru pentru generaţia lui, a fost Cristache Ciolac pentru a noastră.

N'a fost artist priceput în ale mesteşugului să nu-l considere ca un fenomen. Enescu se delecta la ariile lui populare şi Kubelic de câte ori venea în ţară nu se mai sătura ascultându-l.

În loc de antereu, Cristache purta fracul modern, în loc de taclit, şirul sclipitor de decoraţii la cari în urmă se adăugaseră Bene-Merenti, Steaua României şi Legiunea de onoare.

Înalt, frumos, legat armonios, cu o faţă de mulatru, cu ochi blânzi, degaja o simpatie infinită. Când îşi pleca languros capul pe vioară şi începea să cânte, legănându-se după cadenţa melodiilor, nu-l mai pierdeai din ochi. Se simţea iubit şi rând pe rând îşi fixa privirea asupra admiratorilor, mulţumindu-i pe toţi. Când raza vizuală venea dela un sex diferit, arcuşul pornea mai cu foc, coardele vibrau să se rupă.

Aproape patruzeci de ani, n'a fost chiolhan la vie, nuntă, banchet sau orice fel de petrecere în familii cuprinse, fără banda lui Ciolac şi tot pe el îl chema oficialitatea să mângâie urechile monarhilor şi persoanelor distinse venite să viziteze Curtea Regală Română.

La câte alaiuri domneşti n'a cântat el „Trăiască Regele", câte evenimente mari din istoria României moderne nu le-a slăvit cu vioara lui fermecată! C'a fost masă mare de 10 Mai, pe el l-au chemat; banchet la inaugurarea podului peste Dunăre, tot pe el; şi tot lui s'a adresat oficialitatea când s'a serbat nunta de argint a regelui Carol, căsătoria regelui Ferdinand sau mai ştiu eu ce praznic împărătesc".

Când ne vizitau ţara străinii printre primii cunoscuţi era şi Cristache Ciolac şi despre o astfel de cunoştinţă ne pomeneşte în acelaşi articol Radu Rosetti.

„Mi-a rămas întipărită în minte pe vecie noaptea petrecută cu Jean Richepin dela Academia Franceză, care după o conferinţă ţinută la Institutul Pompilian s'a delectat savurând pe Ciolac până la ziuă.

Nu ştiu dacă Liszt a sărutat pe Barbu Lăutarul; dar Richepin, entusiasmat, care de altfel îşi făcea o glorie să spună că descinde din neam de ţigan, încălzit şi de un vin generos, a ciocnit cu el până în zori şi la despărţire l-a îmbrăţişat plângând".

În ultimul timp, înainte de a muri, din cauza unei boale nemiloase, R. Rosetti s'a dus să-l viziteze acasă

[419] D. C. Olănescu, Teatrul la Români, p. 168.
[420] Radu D. Rosetti, Eri..., Ed. e Universul", Bucureşti, 1931.

unde trăia retras părăsit chiar de ai săi, care altădată îl adorau ca pe un zeu.

Vremea i se scurgea în depănarea amintirilor dintre care unele erau mărturii vii pe pereţii camerei unde locuia. „Ici Legiunea de onoare sub portretul preşedintelui Republicii care i-o oferise cu o dedicaţie măgulitoare, colo autograful lui Enescu; mai încolo fotografia Ţarului, dată cu mâna lui, omagii iscălite Sarah Bernhardt, Paderewsky, Robert de Flers, atâţia şi atâţia ale căror inimi le-a încălzit cu arcusul lui de vrăjitor".

Actualmente avem ţigani muzicanți celebrități europene care încântă cu arcușul lor mii de persoane.

Astfel, Fănică Luca foarte cunoscut şi apreciat pentru desăvârsitul lui talent în cântecul naiului, a putut în vara anului trecut cu ocazia Expoziţiei dela Paris, la care a participat şi România, să uimească pe toţi vizitatorii doritori de o muzică rară, iar printre aceştia se numărau oameni din toate păturile sociale şi de pretutindeni, dela cei mai simpli până la capetele încoronate ale diferitelor state din lume.

Acolo la Paris a obţinut succese nebănuite; – cântând pretutindeni devenea din ce în ce mai cunoscut şi în acelaşi timp mai dorit.

Sărbătoarea naţională a Franţei – 14 Iulie l-a avut în programul ei măreț. iar posturile de radio i-au difuzat cât mai dedeparte fluerăturile „Steluţei" şi ale sălbaticei „Ciocârlii".

Vestitul pictor american, Leslie Cauldwell încântat de marele talent al compatriotului nostru a ţinut cu tot dinadinsul să-i facă portretul. Şi i l-a făcut, neprimind în schimb, nimic, cu toate că valoarea acestui tablou e destul de mare.

Dar în afară de Franţa au voit şi alte ţări să asculte pe vestitul fluerător al zeului Pan; astfel Englezii l-au angajat să cânte la marele teatru Palladium din Londra, iar Americanii au fost refuzaţi în ofertele lor, de altfel destul de ispititoare, fiindcă lui Fănică Luca „i se usca sufletul în piept de dorul ţării".

După mărturisirile pe care le-a făcut unui ziarist român[421], spunea că atunci când a ajuns la graniţa ţării, în gara Jimbolia, îl podidise plânsul şi-i venea să-şi umple gura cu ţărână, să muşte din pământul scump al ţării româneşti.

[421] Ziarul „România", 3. VIII. 1938.

Onomastică şi toponimie

Toate numele de botez cât şi de familie, pe core le-am dat în acest capitol, sunt scoase din diferite studii, colecţii de documente tipărite cât şi inedite.

O parte din ele sunt extrase din documentele secolului al XV-lea, iar cealaltă parte din documentele secolelor XVI–XX.

Multe din ele sunt specific ţigănesti, ele sună cu totul curios şi nu se găsesc la ceilalţi locuitori ai ţării: n'am avut însă posibilitatea să fac o comparaţie cu celelalte nume dela ţiganii din diferitele țări ale Europei, sau de aiurea.

Pe lângă numele ţigăneşti sunt multe de origine românească şi încă din cele mai pitoreşti; nume de localități: Bârlad, Giurgiu, Hârşova, Hertea; nume de sărbătoare: Crăciun, Duminecă; nume de animale: Cârlan, Cioară, Ciocârlan, Cocoş, Curcă, Furnică, Lebăda, Lupa (Lupoaica), Lupul, Mierla, Păun, Rătoiul, Sosoi (epure), Ţapu, Ursul; nume de plante: Ciulin, Leustean, etc., etc.

Diminutivele sunt de asemenea foarte frecvente la ţigani, astfel: Albicu, Dochita, Dudulet, Fetiţa, Gavrilicioru, Lupulică, Mărinel, Praluta, Săvita, Sorica dela Sora, Stănică, Todorică, etc., etc.

În ceea ce priveste influentele străine care s'au exercitat asupra lor ele se văd foarte bine din acest capitol de onomastică.

Aceste influenţe după comparaţii şi presupuneri ar fi următoarele: slavă-veche, turco-cumană, tătărească, greacă, sârbească, unguresc ă şi rusească.

Prescurtări pentru toponimie

Acad. Rom. ms. (Academia Română, manuscrisul).
Arch. Ist. a Rom. (Archiva Istorică a României).
B. C. M. I. (Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice).
Bogd. I. (Documentele lui Ştefan cel Mare) vol. I.
Bogd. II. (Documentele lui Ştefan cel Mare) vol II.
Conv. Lit. (Revista Convorbiri Literare).
Cost. I. Documente moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare, vol. I.
Cost. II. Documente moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare, vol. II.
D. G. R. (Dicţionarul geografic al României).
Ghib. (Ghibăneseu) S. şi Izv. (Surete şi Izvoade).
Ghib. (Ghibăneseu) S. şi Izv. (Ispisoace şi Zapise).
Ind. Stat. (Indicatorul statistic al satelor şi unităților administrative din România. Bucureşti, 1932.
St. şi doc. (N. Iorga, Studii şi documente).
Ştef. (Alexandru Ştefulescu) Tism. (Mănăstirea Tismana).
Ştef. (Alexandru Ştefulescu) Doc. d. Gorj (Documente din Gorj).

Onomastica

A

Acsănie (Ghib. XXIV, S. şi Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754).

Acsente (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Adam (Acest nume vine probabil dela alte neamuri din forma Adamus care se găseste la Unguri, Poloni şi Ruteni; Arh. Stat. M-rea Secul, Pach. I, Nr. 6 Ianuarie 1637, idem Nr. 7 Iulie 1671).

Agachi (St. şi Doc. XXI, p. 184).

Agafiia (St. şi Doc. XVI, p. 298, c. 1650).

Agapie (St. şi doc., XVI, p. 331, c. 1750).

Albicu (diminutiv din Alb; St. şi doc. XVI, p. 299, c. 1680).

Albu (Ghib. XIX, S. şi Izv., p. 199, Acad. Rom. doc. XX/79).

Aldea (Acad. Rom. doc. XC/25 din anul 1619).

Alexu (Bogd. I., 1 Noemvrie 1487).

Alexandru (Acad. Rom. ms. 4843, 1820).

Alezea Hertea (Bogd. I, 1 Noemvrie, 1487).

Alistar (Nume de familie întâlnit de mine prin judeţul Muscel; în legătură cu numele Alistar se găseşte în N. Iorga, St. şi doc., V, p. 515, Alistarhi Spătar; St. şi doc. VI, p. 276, doc. din 4 Februarie 1742, Alistarho Ban.

Ambrosie, Anbrosie (Ghib. XXIV, S. şi Izv., p. 50, 15 Mai 1754.

Anca, Anucta (Ştef. Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613; St. şi doc., V, p. 442.

Andonie (St. şi doc., XVI, p. 298, 31 Martie 1645.)

Andrea (Bogd. I, 1 Aprilie 1470).

Andrei (St. şi doc. V, p. 170; St. şi doc. XVI, p. 320, 5 August 1727; influenţă ungurească dela Indres, Andras).

Andrei Ţurcanu (St. şi doc., XVI, p. 325, 25 Iulie 1736).

Andreico (Bogd. I, p. 311, 1 Noemvrie 1487).

Andronica (Conv. Lit. 1888, p. 902, 25 Noemvrie 1727). Angelina (Conv. Lit. 1888, p. 904, Doc. din 3 Iulie 1746). Anisăe (Ghib. XXIV, S. şi Izv., p, 45, 23 Ianuarie 1754).

Anija, Anuta (Acad. Rom. ms. 4843, 1820; St. şi doc., V, p. 101; Conv. Lit. 1888, p. 903, 15 Iunie 1734).

Antimie (St. şi doc., XVI, p. 331, c. 1750).

Antohi (Acad. Rom. ms. 4843, din anul 1820).

Apostol Mavrichi (St. şi doc. XVI, p. 325, 25 Iulie 1736).

Arhiri (Acad. Rom. ms. 4843, 1820).

Armean (Acad. Rom. doc. XX/79, (1756).

Avram (Arch. Ist. a Rom. I, p. 134, 22 Mai 1572, Acad. Rom. doc. LXXXIX/155, (1658).

Avramia (Arch. Ist. a Rom. I, p. 134, 22 Mai 1572).

Azenia şi Azinia (St. şi doc., XVI, p. 325, 25 Iulie 1736).

Axentie (Acad. Rom. doc. LXV/161, (1759).

B

Babul (Bogd. I, 13 Dec. 1465; întâlnit la Macedoneni ca diminutiv dela numele Barbul).

Baboi (Acad. Rom. doc. IX/40, (1682).

Badea (Bogd. I, 1 Noemvr. 1487; (Acad. Rom. doc. CXXIV/107, (1636).

Badiu (Cost. II., p. 506).

Badu (Bogd. I, 31 August 1458).

Baico (Ghib., XIX, S. şi Izv., p43, 31 Iulie 1559).

Bamboiu Nicolae (Acad. Rom. doc. XXIV/6, (1800).

Bana (Posibil ca acest nume să-şi aibă originea în cuvântul macedo-român Bănă subst. fem.– vie, viaţă. Haşdeu îl pune în legătură şi cu verbul bănare = a trăi. Acest nume dacă într'adevăr vine de acolo explică oarecum venirea ţiganilor din Sud pe unde au trăit şi au împrumutat acest nume).

Bancea (Ştef. Tism., p. 324, 11 Ianuarie 1650).

Banciul (Acad. Rom. ms. 5291, f. 25).

Bandor (St. şi doc. XVI, p. 320, 1729).

Barbul (Ştef. Doc. d. Gorj, p. 342, 2 Mai 1613).

Bascal (St. şi doc. XVI, p. 325, 25 Iulie 1736. Acest nume poate fi de origine turcească dela basca – impărtitor, despărtitor, sau dela cuvântul tracic, bască–lână; B. P. Haşdeu credea că acest cuvânt se putea să aibă o origine primă, indoeuropeană).

Batos (Cost. II., p. 344).

Băbiļa (Acad. Rom. doc. CIX/107, (1833).
Bădiţă (Acad. Rom. doc. XX/79, (1756).
Bădiţoi (Ghib. XXIV, S. şi Izv., p. 48, 15 Mai 1754).
Bălaia (St. şi doc. XVI, p. 29%, c. 1640).
Bălaşa (Acad. Rom, ms. 4843, din anul 1820).
Bălăuţ Ion (Acad. Rom. doc. CIX/107, (1833).
Băta Nastasie (St. şi doc. XVI, p. 330, doc. 95).
Bătog (St. şi doc. XVI, p. 298, c. 1650).
Bătol Toader (Acad. Rom. doc. CXXX/80, (1693).
Bâra (Cost. II., p. 506).
Bârlad (Cost. II., p. 239; Ghib., S. şi Izv., I, p. 113). Ghib. S., şi Izv. III, p. 181, 193; Ghib., S. şi Izv., XXI, p. 46).
Bázálă (Cost. II., p. 80).
Bâzdág (Bogd. I, 13 Dec. 1465; expresiune trivială, i-a sărit cuiva bâzdâgul (bâzdâcul) – i-a sărit ţandăra, s'a supărat din nimica toată. Etimologie necunoscută, probabil din ruseste bzdjochb). Becşea (Arch. Ist. a Rom. I, p. 134, 1572).
Bejan (Ghib. I. şi Zap., V, partea I, p. 14; Acad. Rom. ms. 783 f. 37 v. din anul 1760).
Belibou (St. şi doc. XVI, p. 330, c. 1750).
Bera, Berea (Bogd. I, 31 August 1458; Cost. II n., p. 506).
Berbeace (Ghib., XX, S. şi Izv., p. 28, 2 Mai 1592).
Berheci (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754).
Bicoe (Ştef., Tism., p. 258, 22 Octomvrie 1567 (Acad. Rom. doc. CXXXI1/216).
Blega Oancea, (Acad. Rom. doc. X1/233, din arul 1802).
Boba, ţigancă (Ghib., XX, S. şi Izv., p. 109, 23 Martie 1602; Acad. Rom. doc. 1X/50, (1602); CXXVII/98, (1602).
Bobariciu (St. şi doc., XVI, p. 307, doc. 34).
Bobric (T. Codrescu: Uricariul, XVIII, p. 173, doc. 1570.)
Bodea (Bogd. II, 8 Septemvrie 1503; Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, 1572).
Bodin,(Acad. Rom. doc. XCVI/36, (1657).
Bogdan (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754).
Bogza (Ghib., XXII, S. şi Izv.), p. 149, 11 Septemvrie 1622).
Boia (Bogd. I, 4 Aprilie 1488).
Bojin (Acad. Rom. ms. 5292, i. 25).
Boldor, Boldur (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487).
Bologa (Acad. Rom. doc. XX/215. (1696).
Bordea (Acad. Rom. CXXVI/19, (1616).
Borha Ştefan (Acad. Rom. doc. V/103, (1659).
Boroghină Simion (Acad. Rom doc. CIX/107, (1833).
Bonco, Boncul (Arch. Ist. a Rom. I, p. 134, doc. 1572; St. şi doc. XVI, p. 299, c. 1680).
Bosilca (Ştef., Doc. d. Gorj, p. 342, 2 Mai 1613).
Bosna (Cost. II., p. 447).
Boştoc Văsăli (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 48, 15 Mai 1754).
Botocdan (St. şi doc., XVI, p. 325, 25 Iulie 1736).
Bratul (Bogd. I, 1 Noemvr. 1487; Acad. Rom. doc. XCVI/36, (1657).
Brăţea (Rev. T. Codrescu, I, p. 50, 18 Mai 1575).
Breazã Tudor (Acad. Rom. doc. XXXV/192, din anul 1802).
Buda (Acad. Rom. ms. 5291, f. 25).
Budai (Acad. Rom. XLVII/145, (1818).
Budina (Acad. Rom. doc.C1X/107, (1833).
Budur (Arh. (1532).
Buhaci lon (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754).
Buhiea (Rev. T. Codrescu, I, p. 50, doc. 18 Mai 1575).
Buică (Conv. Lit. 1888, p. 906– 907, 5 Noemvrie 1759).
Bulaiu Neculai (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 46, doc. din 15 Mai 1754).
Buliţă Ion (St. şi doc. p. 330, doc. 102). doc. Stat. Sect. Ist. XVI,
Buna (Acad. Rom. CXXVIII/109, (1662).
Bunaci (Ştet., Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613).
Buncul (Acad. Rom. CXXVI/19, (1616).
Buragă (Acest nume de familie l-am întâlnit la un ţigan actual; acest cuvânt ar însemna trecătoare îngustă între două dealuri

încât de abia poate trece un car, apud T. Porucic[422].

Burbina (Ştef., Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613).

Burice (Acad. Rom. ms. 4843, i. 15).

Butuci (Acad. Rom. LXXXIX/177, (1673).

Bufcat (Bogd. I, 13 Noemvrie 1487).

Buţuiu Crăciun (Acad. Rom. doc. XX/79, (1756).

Buză (Ghib., Z. şi Isp., I, p. 31, doc. c. 1768).

Buzălan (Acad. Rom., ms. 4843, 1820).

Buzdugan (Cost. II., p. 239).

Buzea (Bogd. I, 4 Noemvr. 1487).

Buzuca bărbat (St. şi doc., XVI, p. 298, doc. e. 1640).

C

Caba (Bogd. I, 13 Decemvr. 1465 şi 12 Aprilie 1458).

Caisin (Acad. Rom. CXXX/42, (1695).

Calicea (Ştef., Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1643).

Calie (St. şi doc., XVI, p. 305, c. 1700).

Calincea (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487).

Calotă (Acad. LXVIII/52.

Careia (Uricariul, XVIII, p. 173, doc. 1570).

Carfin (a) (Bogd. I, 13 Decemvrie 1465 şi 4 Aprilie 1488).

Caraman (Cost. I., p. 214).

Casandra (Acad. Rom. CIX/107, (1833).

Casuchea (St. şi doc., XVI, p. 295, Decemvrie 20. 1712).

Catalina (Ştef, Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613).

Catrina (St. şi doc. XVI, p. 295, c. 1630; Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754 I, Acad. Rom. doc. CXXIV/113, (1692).

Cazamir (Cazimir ?) (Ghib., XXIV S. şi Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754).

Căcăi (Acad. Rom. doc. XX/79, (1756).

Căldaru (Arch. Ist. a Rom. I, p. 134, doc. 22 Mai 1572.

Căliman (Cost. II., p. 81).

Călin (Călina) (St. şi doc., XVI, p. 298, c. 1640, Acad. Rom. doc. CXXIV/126, (1656).

Căpătin (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 49, 15 Mai 1754).

Cărăiman (St. şi doc. XXI, p. 184; XVI, p. 298, c. 1650).

Cărbune (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, doc. 22 Mai 1572).

Cărlan (St. şi doc. XXI, p. 184).

Cărloira (Ştef. Tism., p. 245, c. 1555).

Cărstăna (St. şi doc. XVI, p. 305, c. 1680).

Căsar (St. şi doc., V, p. 109).

Căsoaia (Ştet., Tism., p. 245, c. 1555).

Căţa (St. şi doc., XVI, p. 298, c. 1640).

Căţul" (Acad. Rom. CLXXXV/188, (1741).

Cernat (Bogd., I, 12 Aprilie 1458; Cost., I, n., p. 214).

Cernislav (Cost. I., p. 393).

Chesco (St. şi doe., XVI, p. 305, c. 1700).

Chetrarul Vasile (St. şi doc., XXI, p. 185, 1792–4793).

Chiera (Acad. Rom. doc. XX1/279, (1641). A

Chilebaş Marie (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 50, 15 Mai 1754).

Chimigeri Macsăn (St. şi doc., XVI, p. 308, e. 1710).

Chiria, Chira (Acad. Rom. ms. 4843, 1820 – prin influenţă grecească).

Chiriac (Acad. Rom. XCVII/182, (1802).

Chirtizu Toader (St. şi doc. XVI, p. 325, 25 Iulie 1736).

Chiţa (Acad. Rom. doc. CIII/159, 1635; ms. 4173).

Ciocan (B.C.M.I., 1929, p. 111, nume din secolul XIX).

Ciora Drăgoi (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, doc. 1572).

Ciorăia (St. şi doc. XVI, p. 298, c. 1640).

[422] T. Porucic, Lexiconul termenilor entopici din limba română în Basarabia, „Arch. Basarabiei", 1933.

Ciorică (B.C.M.I., 1929, p. 111, nume din secolul XIX).
Ciorsacu (St. şi doc., XXI, p. 185, 1792–1793).
Ciulin (Acad. Rom. doc. XX1/279, (1641; CXXIV/90, (1652).
Ciurcă Vasile (St. şi doc., XVI, p. 326, doc. 83).
Climintie (Clement) (St. şi doc., XVI, p. 307, c. 1709; Acad. Rom., ms. 4843, anul 1820).
Coca (St. şi doc., XVI, p. 331, c. 1750).
Cocoş (St. şi doc., XVI, p. 298, c. 1650).
Cojan (Cost. I., p. 214).
Coljea (St. şi doc., XVI, p. 298, c. 1650).
Coman (Bogd. I, 1 Noemvr. 1487 şi 31 August 1458; Cost I. 214, Acad. Rom. doc. CIX/107, (1833).
Comancea (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487),
Constantin (St. şi doc., XVI, p. 295, e. 1630; vezi Costandin).
Costanda (Ştef., Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613, Acad. Rom. doc LXXXIX/155, CXXIV/115.
Costandin Bădros (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 47, 15 Mai 1754).
Coste (a) (Bogd. I, 13 Decemvrie 1465; Cost. I., p. 214 şi 393; Ghib., XIX, S. şi Izv., p. 42, 31 lulie 1559).
Cotora (Cost. I., p. 214).
Coţagă (Acad. Rom. doc. XLIX/2, (1592).
Cozma (St. şi doc., XXI, p. 185, 1792–1793).
Crăciun (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487; T. G. Bulat l. c., p. 1; Ghib., XXII, S. şi Izv., p. 129, 4 Ianuarie 1612 – nume de sărbătoare.
Crudul Ion (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 48, 15 Mai 1754).
Cucueta. Cucueata (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, doc. 1572). Curca (Cost. lI., p. 343; Acad. Rom. ms. 5291, f. 27).
Curchea (Cost. I., p. 214).
Curchi (Ştef, Tism., p. 334, 23 Julie 1659).
Curciu (Acad. Rom. ms. f. 49).
Cutu (Vasile a Cutului) (St. şi doc., XVI, p. 307, c. 1709).

D

Dadoi (Ghib., XXIV, S. şi Izv. p. 45, 23 Ianuarie 1754).
Dadul (Bogd. I, 4 Aprilie 1488; Cost. II n., p. 344),
Dafina (Ştei., Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613).
Dafna (Dafina?) (St. şi doc., XVI, p. 326, doc. 82).
Dan (Acad. Rom. doc.CXXVI/19, (1616).
Danciul (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487 şi 16 Martie 1490; Acad. Rom. ms. 5291, f. 25 şi ms. 4843, p. 15; Cost I, p. 214).
Dundea (Acad. XLVII/92). Durie (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Dutco (Acad. Rom. doc. XX/79, (1756).
Dămiian (St. şi doc. XVI, p. 325, 25 Iulie 1736; Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Dănilă (St. şi doc., XVI, p. 331, c. 1750).
D'cusară (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 49, 15 Mai 1754).
Despa (Ştef., Tism., p. 352, 4 Noemvrie 1668).
Didoiu (Ştef., Tism., p. 245, c. 1555).
Dighija (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487).
Dilan (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 46, 15 Mai 1754).
Dinga (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487; Cost. IT n., p. 443. Am găsit un boier moldovean purtând acelaşi nume).
Dobra (Ştef, Tism., p. 245. 1555, Acad. Rom. doc. CXXIV/127, (1653).
Dochia (Arch. Ist. a Rom., p. 134, doc. 1572).
Dochiţa (St. şi doc., XVI, p. 305, c. 1700; diminutivul din Dechia, – vine din grecescul Evdochia).
Docu (Acad. Rom. doc. LXXXIX/190, (1696).
Doda (Acad. Rom. ms. 5292, f. 48 verso).
Dodanu (St. şi doc. XVI, p. 324, doc. 78; Rev. p. Ist. Arch. şi Filologie I (1883), p. 191, doc. 24 Aprilie 1590).
Dodul (St. şi doc. XVI, p. 331, c. 1750).
Dolca (St. şi doc. XVI, p. 298, c. 1640).
Dorcă (Ştef., Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613).
Draga (Acad. Rom. doc. XX/79, (1756).
Drăgana (Ştet., Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613).
Drăghici (Ştef., Tism., p. 324, 11 Ianuarie 1650).
Drăghina (St. şi doc., XVI, p. 298, c. 1640).
Drăgoia (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, doc. 1572).
Dragomir (a) (Conv. Lit., 1888, p. 902, 25 Noemvrie 1727; Ghib., XIX, S. şi Izv., p. 97, 18 Martie 1576).

Dragsin Mazăre (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, doc. 1572).
Drăgulici (Conv. Lit., 1888, p. 627–628, sec. XVIII).
Drăgune (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754).
Drumana (Uricariul, XVIII, p. 173, doc. din 1570).
Dudău Lupul (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 52, 15 Mai 1754).
Dudea (Acad. Rom. doc. XX/79, (1756),
Dudulea Toader, Dudulet (St. si doc. XVI, p. 298, c. 1650).
Dulcanu (Acad. Rom., ms. 4843, anul 1820).
Duma (Cost. II., p. 344).
Duman (u) (St. şi doc., XVI, p. 298, e. 1650).
Dumbravă (Acad. XCVI/36, (1657).
Duminecă (Acad. Rom. ms. 5292, f. 49).
Dumitraşcu (St. şi doc. XVI, p. 320, 1 Martie 1726).
Dumitrasco Tacul (St. şi doc. XVI, p. 325, 25 Iulie 1736).
Dumitru (Ştef., Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613; Cost. II n., p. 239).
Durca, femeie (St. şi doc., XVI, p. 324, doc. 78).
Durda (Acad. Rom. ms. 5291, f. 25).
Durnoiu Toader (Acad. Rom. doc. X1/233, (1802).
Duşea (Ghib., XXI, S. şi Izv., p. 129, 4 Ianuarie 1612).
Duţă (Ştef, Tism., p. 352, 4 Noemvrie 1668).

E

Eftimie (Conv. Lit. 1888, p. 904–905, 20 Decemvrie 1749).
Ehava (Iehova?) (Cost. I p., 214).
Eladii (Heliade?) (St. şi doc. XVI, p. 330, doc. 91).
Elina (Acad. Rom. doc. CXXIV/92, (1640).
Enachi (e) (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820; St. şi doc., V, p. 145 101–102; Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 48, Mai 1754).
Eremia (Acad. Rom. CII1/159, (1635). Erina (Acad. Rom. doc. XX1/280, (1641, vezi Irina).

F

Fără (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 46, 15 Mai 1754).
Fântâna (St. şi doc. XVI, p. 298, c. 1640).
Fărâmă (Ghib., XXIV, S. şi Izv. p. 45, 23 Ianuarie 1754).
Fătul (Acad. Rom. doc. CII1/159, (1635).
Felea (St. şi 184).
Fetiţa (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 52, 6 Iunie 1754).
Filip (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 49, 15 Mai 1754).
Floca (St. şi doc., XVI, p. 320, 1 Martie 1726).
Flore, Floare (St. şi doc., XVI, p. 305, c. 1700).
Fonie (St. şi doc., XVI, p. 331, c. 1750).
Frăsina (Frusina) (Bogd. I, 15 Sept. 1480; Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, doc. 1572).
Frăţil (Ghib., XIX, S. şi Izv., p. 10, 8 Mai 1549).
Fronia (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, doc. 1572).
Furnica (St. şi doc., XVI, p. 298, 31 Martie 1645, Acad. Rom. doc. IX/30, (1679).

G

Gaciţa (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Gafia (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, doc. 1572).
Gafita (Ghib. XXIV, S. şi Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754; Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Gaftona (Uricariul, XVIII, p. 173, 20 Martie 1570).
Gago (Acad. Rom. doc. CXXVII/75, (1651). Gagul (Acad. Rom. doc. LXXXIX/154, (1658).
Garofa (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Gavril (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487; Acad. Rom. ms. 4843, 1820; Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, doc. din 1572;
Gavril Bolocan (Ghib., XXIV, p. 47, 15 Mai 1754).
Gavrilicioru (St. şi doc., XXI, p. 185, 1792–1793).
Găitan (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1€20).
Găli (St. şi doc., XVI, p. 320. De la – galie – s. f. = glob, ghiulea „cu galii de her înfierbântare ars în susâori” (Dosoftei v. 134). Acest cuvânt pare a fi de origine polonă.

Gălima, ţigancă (Ghib., XIX, S. şi Izv., p. 195, 12 Ian., 1586. Poate că se spunea aşa uneia care vorbea prost, bâlbâit; gălima = bâlbâita ? dela galimatie = vorbire confuză, lipsită de înţeles.
Găngul Andrei (Bogd., II, 8 Sept. 1503; St, şi doc. XXI, p. 185, 1792–1793.
Gănuleasa Mariuţă (St. şi doc., XXI, p. 185, 1792–1793).
Gârdea (Cost. II., p. 343).
Gefer (St. şi doe., XVI, p. 299, c. 1680).
Ghelemeiu Ursul (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 49, 15 Mai 1754).
Ghengulas Marie (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 50, 15 Mai 1754).
Gheorghe (St. şi doc., V, p. 144).
Gherghina (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Ghinea (Acad. Rom. doc. XC/67, (1662).
Ghira, Ghera (Acad. Rom. ms. 500, p. 402–103) .
Giosia (St. şi doc., XVI, p. 320, 1729).
Giurgiu (Cost. I n., p. 214).
Glăvan Sava (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 50, 15 Mai 1754).
Gliga (St. şi doc., XVI, p. 295, 20 Mai 1586; Ghib., XIX, p. 199).
Gligoraş (St. şi doc., V, p. 101).
Gloabes (Acad. Rom. doc. CXXVI/19, (1616).
Gogosat (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487).
Goia (Bogd. II, 8 Septemvrie, 1503).
Golea (Cost. I., p. 214).
Gontea (Acad. Rom. CXXVII/75, (1651).
Gorgan (Acad. Rom. ms. 1669, foaia 57, (1768).
Gratia (Ghib., Isp. şi Zap., II, p. 79, 26 Noemvrie, 1765).
Grigoraş, Gligoras, Grigorie (Acad. Rom. ms. 4843 anul 1820; Arch. lst. a Rom., I, p. 134, doc. 1572).
Gripina (Agripina?) (Arch. Ist. a Rom. I, p. 134, doc. 1572).
Griul (St. şi doc., XVI, p. 298, 31 Martie 1645).
Grosul (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754).
Grozava (Arch. Ist. a Rom. I, p. 134, doc. 1572).
Gruie, Gruiţă (Acad. Rom., ms. 4843, anul 1820; St. şi doc., XVI, p. 299, c. 1680; Conv. Lit. 1888, p. 907, Ianuarie 1760).
Gudul (Acad. Rom. ms. 4843).
Gugui (Acad. Rom. doc. XC/44, (1644).
Guguian, (Acad. XCVI/36, 1657).
Gură-gata (Acad. Rom. oc. CLXXXVIII/227, 1736).
Guţilă (St. şi doc. XI, p. 99).
Guţinea (Bogd. I, 4 Aprilie 1488).
Guzea (St. şi doc., XVI, p. 333 –334, doc. 103).

H

Hac (Bogd. I, 16 Martie 1490).
Halânga, Halunga (St. şi doc., XVI, p. 305, c. 1700; Acad. Rom. ms. 5292, f. 25).
Halga (Acad. Rom. doc. XX/79, (1756).
Hamrade (Acad. XX/17, 1645).
Hangan Gligoras (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 49, 15 Mai 1754).
Îlârbu (Bogd. I, 16 Martie 1490).
Hărman, Herman (Bogd. I, 31 August 1458; Cost. I., p. 214).
Hârşova (Acad. Rom. ms. 500, f. 106 v.).
Hearta sau Hortea (Cost. Il., p. 353).
Herjea (Bogd. I, 1 Aprilie 1470).
Hilip (Filip?) (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820, influenţă rusească).
Hinca (St. şi doc., V, p. 551, doc. 1591).
Holovaiecu Trifu (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, doc. 1572).
Holban (St. şi doc., XXI, p. 184).
Horbatii Ştefan Grosul (St. şi doc., XVI, p. 307, c. 1709).
Horin Ion (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 48, 15 Mai 1754).
Horoscu (Acad. Rom. CLXXIX/47, 1724).
Horpina (Uricariul, XVIII, p. 173, 20 Martie 1570).
Horusco (St. şi doc., XVI, p. 295, 20 Decemvrie 1712 şi p. 305).

Hurmuzachi (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820, Acad. Rom. Rom. doc.doc. 1833) CIX/107.

I

Iachim, Ioachim (Bogd. I, 4 Noemvrie 1487). 10%
Iacob (Acad. Rom. doc. XLIX/17, (1650).
Ianăș (Ștei., Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613, influenţă ungurească dela Ianoș).
Iancu (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Iane (Acad. Rom. ms. 5292, f. 49; doc. CXXIV/135, (1699).
Idita (ludita?) (Acad. Rom. ms. 500, f. 106 v.).
Ifrim (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820, derivat din Efraim).
Iftica (Săftica ?) (St. şi doc., XVI, p. 338, doc. 115).
Ignat, Ignat (St. şi doc., XVI, p. 298, c. 1640).
Ilea (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, doc. 1572).
Ilie (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Ilinca (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754).
Ilința (Acad. Rom. doc. IX/52, 1680).
Ioan, Ion (Bogd. I, 16 Martie 1490; Acad. Rom. ms. 500, f. 107; Ghib., XX, p. 28, 2 Mai 1592;
Ion Bârsan, Ion Ciocârlan (St. şi doc., XVI, p. 325, 25 Iulie 1736).
Ionascu (Ghib., XX, S. şi Izv., p. 28, 2 Mai 1592).
Ioniţă Ciulei (St. şi doc., V, p. 258).
Ionosu (St. şi doc., XVI, p. 302, doc. din 1700).
Iordachi (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820; Ghib., Isp. şi Zap., V, p. I, p. 231).
Irimia (vezi Eremia) (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Irina (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, doc. 1572; Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Isac (Acad. Rom. doc. XCVI/36, (1657).
Isirota (Uricariul, XVII, p. 173, 20 Martie 1570).
Istina dela Justina, se obisnueste în Ardeal (Ghib. XXIV, S. şi Izv., p. 46, 15 Mai 1754).
Istodor (Acad. Rom., ms. 4843, anul 1820).
Istratie (Ghib. XXIV, S. şi Izv., p. 48, 15 Mai 1754).
Iia (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Iuda (Ștef, Tism., p. 191, 17 Noemvrie 1479).
Iuraşco (Ghib., Isp. şi Zap., V, partea II, p. 24, de influenţă rusească ca şi Pătraşco, Vidraşco).
Ivan (Const. I p. 214; Bogd. I, 1 Noemvrie 1487; St. şi doc., XVI, p. 298, c. 1650).
Ivanco (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487)
Ivașco (Cost. I n., p.214. Acad. Rom. doc. XCVI/36, (1657).

J

Jădauca (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Jamba (Bogd. I, 16 Martie 1490).
Jipa (Acad. Rom. doc. XX/79, (1756).
Jumulea Ștefan (Acad. Rom. doc. X1/233, 1802).
Jurea (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487).

K

Kadina (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Kighiceana (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, doc. 1572).
Kia (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Kondurachi (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

L

Lalu (Bogd. I, 29 August 1480).
Langa (Bogd. I, 16 Martie 1490).
Larion (Ilarie ?) (St. şi doc., XVI, p. 307, c. 1709).
Lajco, Latcu (influenţă rusească ca şi Stetco; Bogd. I, 1 Noemvrie 1487; Cost. II p. 353).
Lazăr (St. şi doc., XVI, p. 299, c. 1680).
Lazaroi, ţigancă (Ghib., XXII, S. şi Izv., p. 140, 13 Sept. 1619).
Lazor Minciună (St. şi doc., XVI, p. 330, c. 1750).
Lebădă (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 50, 15 Mai 1754).

Leca (Ştef., Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613).
Lefter (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Leontie (Acad. Rom. doc.LXV/145, (1717).
Leuştean (Acad. Rom. doc. XX/79, (1756).
Lepădatul (Acad. Rom. ms. 4843, p. 15).
Liana (Ştef., Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613).
Liciul (St. şi doc., XVI, p. 320, anul 1729).
Litovca (Uricariul, XVIII, p. 173, doc. 1570).
Liţu (Ştef., Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613).
Luca (Bogd. I, 1 Aprilie 1470, 1 Noemvrie 1487; St. şi doc., XVI, p. 295 şi p. 337; Cost. II n, p. 443).
Luchian(Acad.Rom.doc.CVI/294, (1804). i
Lud (Acad. Rom. doc.CXXIV/126, 1656).
Luna, ţigancă (B.C.M.I., Vălenii de Munte, 1929, p. 111).
Lupa (Uric., XVIII, p. 173, doc. din 1570).
Lupasca, Lupaşcu, (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 49, 15 Mai 1754).
Lupul (trad. slav. vâlc = lup; St. şi doc., XVI, p. 295, c. 1630; Ştef., Tism., p. 258, 22 Oct., 1567).
Lupulică, diminutiv dela Lupul (Acad. Rom. ms. 4843).
Luja (Acad. Rom. ms. 4843, arul 1820).

M

Machedon Gheorghe (St. şi doc., XXI, p. 185, 1792–1793).
Macsăn şi Macsin (St. şi doc., p. 299, c. 1680; Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Mughiţa (St. şi doc., XVI, p. 298, c. 1640).
Mahra (Uric., XVIII, p. 173, doc. din 1570).
Malca (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Malcociu (Acad. XX/79, (1756).
Manciul (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487; Acad. Rom. ms. 5292, f. 49).
Manda (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820; Conv. Lit. 1888, p. 912, Februarie 1803).
Mane (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 49, 15 Mai 1754).
Mangul (Acad. Rom. XX/79, (1756).
Mara (Bogd., II, 8 Septemvrie 1503; Ghib., XX, S. şi Izv, p. 28, 2 Mai 1592).
Maranda (din Smaranda) (Acad. Rom. ms. 4843).
Marco, Marcul (Bogd., I, 1 Noemvrie 1487; Cost. II., p. 214; Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Mardarie (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Marja (Uricariul, XVIII, p. 173, 20 Martie 1570).
Margarita (Conv. Lit., 1888, p. 901, doc. 30 Martie 1725).
Marghioala (Acad. Rom. ms. 4843 anul 1820).
Maria (Ştef, Tism., p. 245, c. 1555).
Marica, Martica (St. şi doe., XVI, p. 298, c. 1640; Conv. Lit. Rom. doc. 1888, p. 904–905, doc. 20 Dec. 1749).
Marişca (Uricariul, p. 173, 20 Martie 1570).
Matei (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Matina (Üricariul XVIII, p. 173, 20 Martie 1570).
Măcicat (Bogd. I, 13 Dec. 1465. Există şi satul Măcicătesti).
Măciucă Constantin (Conv. Lit., 1888, p. 910, Martie 1791).
Măguja (St. şi doc., XVI, p. 295 şi p. 305).
Măinea (Acad. Rom. CLXXXI/44, (1815).
Mălina (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Mănasie (Acad. Rom., ms 4843, anul 1820).
Măndachi (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Mărgărita (Acad. CIX/107, 1833).
Mărina (Uricariul XVIII, p. 173, 20 Martie 1570).
Mărinel, diminutiv dela Marin (Acad. Rom. ms. 4843, 1820).
Măslina (B.C.M.I., Vălenii de Munte 1929, p. 111).
Mătasă (Cost. I., p. 214).
Măzărachi (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Măzgoae (Ştef, Tism., p. 302, 18 August 1625).
Melinte, Melintie (St. şi doc., XVI, p. 295 şi p. 305).
Mertic (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 50, 15 Mai 1754).

Mesa (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487).
Miarla, Mierla (Ghib. XXV, S. şi Izv., p. 41–42; Uric., XVIII p. 173, doc. din 1570).
Mica, Micul (Acad. Rom. doc. XCVI/36, (1657); doc. CXXIV/134, (1640); doc. CXXIV/135, (1699).
Micula (a), Miculiţă (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487, 1 Aprilie 1470; Cost. II., p. 239).
Miculie (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 50, 15 Mai 1754).
Miculitea (Cost. I., p. 393).
Midus (Acad. Rom. CXXIV/133, (1692).
Mierăuţ (Acad. Rom. ms. 5292, f. 49).
Mihai, Mihul (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820; Bogd. I, 1 Noemvrie 1487; Bogd. II, 8 Sept. 1503; Cost. II., p. 443; St. şi doc., XII, p. 260).
Mihart (St. şi doc., XI, p. 224, notă).
Mihăilă (St. şi doc., V, p. 117).
Mihocu (Acad. Rom. doc. CXXIV/107, (1636).
Mihuţă, nume obișnuit în Transilvania (Uric., XVIII, p. 173, doc. 1570).
Milu (Bogd. I, 16 Martie 1490).
Mircea (Ştei., Tism., p. 191, 17 Noemvrie 1479; Cost. I., p. 214).
Miron (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Modoran (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754).
Molda (Bogd. I, 16 Martie 1490).
Moni (Acad. Rom. doc. XC/48, (1646).
Moş (Acad. Rom. doc. XX/79, (1756).
Motrea (Uricariul, XVIII, p. 173, doc. din 1570).
Mulga, bărbat (Conv. Lit. 1888, p. 627–628, doc. sec. XVIII.
Musteaţă (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Muşa (Ştef., Tism., p. 245, c. 1555; Acad. Rom. ms. 5292 p. 48 v.).

N

Nan, Nanul (Bogd. I, 13 Dec., 1465, 1 Noemvrie 1487 şi 1 Aprilie 1470; Cost. I., 214).
Nana, bărbat (Ştef., Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613).
Narco (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487, poate gresit pronuntat dela Marco).
Nastasia (St. şi doc., XVI, p. 330 c. 1750; Acad. Rom. ms. 4843, p. 15;
Nastea (Ghib., XX, p. 28, 2 Mai 1592; Arch. Ist. a Rom., I, p. 134 Mai 1572).
Natasca (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, Mai 1572).
Natul (Arch. Ist. a Rom. I, p. 134, Mai 1572).
Neacşa (Ştef., Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613).
Neaga, Niaga (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, Mai 1572; Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 49, 15 Mai 1754).
Neagul (Bogd. I, 16 Martie 1490).
Neanciul (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487).
Nechita, Nichita (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487).
Necula, Nicule,Y Nicolai (Ştef. Tism., p. 191, 17 Noemvrie 1479; Cost. II p. 343; St. şi doc., V, p. 106).
Nedeiu (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754).
Nedelcu (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Negoiţă (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Negreaiu Frâncul (St. şi doc. XVI p. 295, 20 Dec. 1712).
Negru (Acad. Rom. doc. X1/233, din anul 1802).
Nenul (Cost. II p. 443).
Nestor, Nistor (Ghib., XX, S. şi Izv., p. 28, 2 Mai 1592).
Nevriga Gavril (St. şi doc. XVI, p. 306).
Nica (Ghib. XXIV, S. şi Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754; Ştef., Doc. din Gorj, p. 342).
Nistor (a) (St. şi doc., XVI, p. 298, c. 1640).
Niţă (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

O

Oanta (Bogd. I, 1 Aprilie 1470).
Oagca (St. şi doc. XVI, p. 320, 5 August 1727).
Ochiiană Toader (St. şi doc., XXI, p. 184).
Ochiia (forma rusească dela numele grecesc Evdochia, St. şi doc. XVI, p. 298, 31 Martie 1645).
Olecsa Boboriciu (St. şi doc., XVI, p. 307, c. 1709);

One (St. şi doc., XVI, p. 295, 20 Mai 1586; Ghib. XIX, p. 199).
Oniţă (dela Ion, de unde derivă şi Onu, Onut, Nuţu, Onciu; Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, doc. din 1572).
Opre (a), (Bogd. I, 16 Martie 1490; Ştef. Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613; Ştef, Tism., p. 352).
Oprina (St. şi doc., XVI, p. 325, 25 Iulie 1736; Acad. Rom., ms. 4843, anul 1820).
Opris (Acad. Rom. doc. CXXXIIT/64, 1578–1583). Oprita (Ştef., Tism., p. 302, 18 August 1625).
Ostahie (Ghib., XXIV, S. şi Izv., Rom. doc.

P

Pagul Neculai (St. şi doc., XXI, p. 185, 1792–1793).
Palad (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754).
Palaghia (Pelaghia, Acad. Rom., ms. 4843, anul 1820).
Pana (Ştef, Tism., p. 334, 23 Iulie 1659).
Panaghiţa (Acad. CIX/107, 1833).
Panaite (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Pandrea (Bogd. I, 13 Noemvrie 1487).
Panhilie (Panfilie). (Acad. Rom. doc. LXV/161, 1759),
Pantea (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, 22 Mai 1572).
Paraschiva, Părasca (Ghib., XXIV, p. 49, 13 Mai 1754; Uricariul, XVIII, p. 173, 20 Martie 1570).
Pardos (Ghib., XIX, S. şi Izv., p. 10, 8 Mai 1549).
Parfenie (Acad. Rom. doc. LXV/149, 1742).
Pascalina (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Pascul (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Pavăl (Pavel) Pitaru (St. şi doc,. XXI, p. 185, 1792–1793).
Pălte Petre (St. şi doc., XVI, p. 124).
Pătici Dumitru (Conv. Lit. 1888, p. 627–628, doc. sec. XVIII).
Pătru (Ştef., Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613, Acad. Rom. doc. XC/54, 1652).
Păun (Conv. Lit., 1888, p. 900, 8 Martie 1707).
Pena (Acad. Rom. doc. XI1/144, (1730).
Pepelea (St. şi doc., XVI, p. 2%, 18 Noemvrie 1635).
Petcul (Acad. Rom. doc. CLXXX/44, 1815).
Petre (a), (u), (St. şi doc. XVI, p. 298, c. 1640; Bogd. I, 16
Martie 1490; St. şi doc., XII, p. 252).
Petrica (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, 22 Mai 1572).
Petriman, Piatriman (St. şi doc., XVI, p. 298, c. 1640).
Piatrea (St. şi doc., XVI, p. 298, c. 1650).
Piciman (Bogd. I, 1490).
Piciorog (Bogd., I, 1 Noemvrie 1487).
Picul (Bogd., I, 1 Noemvrie 1487)
Pintilei (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Piruda (St. şi doc. XVI, p. 320).
Piscoaia (V. C. Nicolau' Vechea org. adm. a Moldovei, p. 81–84 vezi lucrarea citată la bibliografie).
Pistol (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754).
Platon (St. şi doc., XVI, p. 2%, 5 August 1631).
Popujia Rătoiu (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487).
Postolache (Acad. Rom. doc. XCVI/36, (1657), dela Apostol.
Praluta, diminutiv dela Pralea, obişnuit în jud. Buzău; Bogd., I, 1 Noemvrie 1487).
Preda (Ghib., XXIV, p. 50, 15 Mai 1754; Acad. Rom. ms. 500, f. 107).
Pricopie (Procopie), (Acad. Rom. ms. 4843 anul 1820).
Proca Vasile (Acad. Rom. doc. CLXXXVIII/227, (1736). 16 Martie
Prodan (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Prodea (Acad. Rom. ms. 5292, f. 48 verso).
Profira (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 52, 6 lunie 1754).
Prună (St. şi doc., XVI, p. 337).
Prundur Tudor (Acad. Rom. doc. X1/233, (1802).
Pulsin Lupul (Ştef., Tism., p. 324, 11 Ianuarie 1650).

R

Radu (Acad. Rom. ms. anul 1820).

Radu (l), (Bogd. I, 13 Noemvrie 1487; St. şi doc., XVI, p. 298, c. 1640).
Rafia (Acad. Rom. doc. XCV1/36, (1657).
Ratu Ianoş (St. şi doc., XVI, p. 298, c. 1650).
Răduca (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Răscărachi (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Răscol (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Recea (Acad. Rom. doc. CXXIV/118, (1675).
Riza (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Rocsandra, Ruxandra (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 45, 23 Ian. 1754).
Roman (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Romăscanu (St. şi doc., XVI, p. 299, c. 1680).
Romasco (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, doc. din 1572).
Ruju Avram (Acad. Rom. doc. VII/47, (1802).

S

Safta (Acad. Rom. ms. anul 1820).
Salomia (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, 22 Mai 1572).
Sanda (Acad. Rom. ms. 4843; St. şi doc., V, p. 101; Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754).
Sava (u), (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754; St. şi doc., XVI, p. 305).
Săbuna (Acad. Rom. doc. XLIX/3, (1596).
Săntilie (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 50, 15 Mai 1754).
Săviţa, diminutivul femenin dela Savu (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Scânteia (Ştei., Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613).
Scrana (Acad. Rom. doc. CXXVII/75 (1651).
Severin (St. şi doc., V, p. 436, 1591 Decemvrie 11).
Sima (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487).
Simeon (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Simina (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Simdziana (St. şi doc., XVI, p. 298, c. 1640).
Sinat (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487;
Cost. II., p. 343; Cost. I,
p. 214). Sinca – bărbat – (Acad. Rom. doc. LXXXIX/135, (1634).
Singur (Rev. „T. Codrescu", I, p. 52, 5 Mai 1720).
Slav (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487; St. şi doc., XVI, p. 298; Cost., I n, p. 393).
Slăvoaia (Ştef, Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613).
Smaranda (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Snagovan (Ghib., Isp. şi Zap., |, p. 31, doc. c. 1768).
Soare (Conv. Lit., 1888, p. 904– 905, doc. din 1749).
Sofia (Bogd. II, 8 Septemvrie 1503; Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, doc. din 1572).
Sofronia (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Sofronie, câteodată Sofrine (St. şi doc. XVI, p. 325 şi 305).
Solca, Solce (St. şi doc., XVI, p. 315, 15 Mai 1722).
Soltan (a) (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Sora (corespondentul numelui Frate), Ştef., Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613; St. şi doc., XVI, p. 298, e. 1640, Acad. Rom. doc. CXXIV/134 1640).
Sorica, diminutiv dela Sora, (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754).
Spilea (B.C. M. I., Vălenii de Munte 1929, p. 111).
Staia (Bogd., I, 15 Septemvrie 1480).
Stan (a) (Bogd. II, 8 Septemvrie 1503; Ştef. Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613).
Stanca (Stel., Tism., p. 245, c. 1555).
Stănică, diminutiv (Acad. Rom. ms. 4843, 1820).
Stanimir, influenţă veche slavă ca şi Radomir, Tocomir; „Şapte biserici cu averea lor proprie", Buc. 1904).
Stat, Stăit (Ştef., Tism., p. 258, 22 Octomvrie 1567; Ştef., Doc. din Gorj, p. 495, 25 Ianuarie 1642).
Siănigoi (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Stăvărachi (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Stegaru (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Stelea (Acad. Rom. doc.CXXIV/90, dela Stan, (1652).
Stoica (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Stratina(Acad. Rom. doc.XCVI/36, (1657).
Stratul (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 50, 15 Mai 1754).
Sandro (Cost. I., p. 214). Serban (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Ş

Şiman (Sisman?), (St. şi doc. XVI, p. 295, 20 Decemvrie 1712).
Şofultea (Sofletea?), (Cost. I p., 214).
Şosu, poate dela Sosoi care înseamnă în ţigăneste iepure.
Ştefan, dela ungurescul Istvan, fiindcă în slavoneste se spune Stephan (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754).
Ştefana (Acad. Rom. doc. 1/444, (1794).
Ştefan (Bogd. I., 1 Noemvrie 1487; St. şi doc. XVI, p. 298, c. 1640).
Ştirban Radu (Ştef. Tism., p. 352)
Ştrenga (Arch. Ist. a Rom., I, p. 314, 22 Mai 1572).
Şuica (Arch. Ist. a Rom., p. 134, 22 Mai 1572).

T

Tabară (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Tacul (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 48, 15 Mai 1754). Nume întâlnit astăzi în regiunea Vrancei.
Talpă (Bogd. I, 16 Martie 1490).
Tanas, Tanasie (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 50, 15 Mai 1754).
Tasie, dela Athanasie, (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Tatul (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487, Acad. Rom. doc. CCXVI/1, (1506).
Tăbac (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Tăbrian Constandin (Acad. Rom. doc. CXVII/182, (1808).
Tăbucioae, Tăbucoae (Ghib., XX, S. şi Izv., p. 28, 1592).
Tămpa (Bogd. I, 16 Martie 1490).
Tărcanu (St. şi doc. XVI, p. 308, c. 1710).
Tăsaia (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 51, 15 Mai 1754).
Tecla (St. şi doc., XVI, p. 295, c. 1630).
Tenfă (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Tertelici Toader, Tertelici ca şi Tilici, Drăgulici, Pasici, etc., prin influenţă sârbească; Ghib. XXIV, S. şi Izv., p. 49, 15 Mai 1754).
Tetia (Uricariul, XVIII, p. 173, 20 Martie 1570).
Tetica (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Tica (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Tiia (Filofteia), (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Tiionu, Tionu (St. şi doc., XVI, p. 298, c. 1640).
Timofti (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Tinca (bărbat) (Acad. Rom. doc. CXXVII/114, (1653).
Tiruc (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 46, 15 Mai 1754).
Tutea, Titia, Tita (St. şi doc. XVI, p. 305, c. 1700; Uricariul, XVIII, p. 173, 20 Martie 1570; St. şi doc., XVI, p. 320, c. 1729; Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, 22 Mai 1572).
Toader (Bogd., I, 1 Noemvrie 1487; Toader Dudulea (St. şi doc. XVI, p. 298, c. 1640;
Toader Tufar (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 50, 15 Mai 1754).
Toasca (Conv. Lit. 1888, p. 627– 628, sec. XVIII).
Toda (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, 22 Mai 1572).
Todorică, diminutiv dela Toader, (Bogd., I, 16 Martie 1490);
Tudorachi (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Todosca (Acad. CXXX/72, (1695).
Todosia (e), (Acad. Rom. ms. 4843, anul 18 20).
Tofana (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Toma (Bogd. I, 1 Noe mvrie 1487; Cost. I., p. 214; Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Tomanică (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Tomaşcu (Acad. Rom. ms. 4843; anul 1820).
Topală (St. şi doc., XVI, p. 185, 1792–1793).
Tota (Bogd. I, 1 Noem vrie 1487).
Totocu (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Totoi (St. şi doc. XVI, p. 308, c. 1710).

Tova (Acad. Rom. doc. XL/86, Rom. doc. (1598).
Trida (Acad. Rom. doc. CIX/107, (1833).
Turnecea (Acad. Rom. doc. CXXIV/118, (1675).
Trifan (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, 22 Mai 1572; Acad. Rom. doc. XX, p. 225, 1614).
Trutea (Cost. I., p. 214).
Tuja (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 51, Iunie 1754).

Ţ

Ţacul Dumitraşco, Tancul (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, 22 Mai 1572).
Ţapu (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, 22 Mai 1572; Acad. Rom. doc. XX/225, din anul 1614).
Ţăcno, Ticno (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754).
Ţica, Ticul (St. şi doc. XVI, p. 305, şi 325, 5 August 1727).
Ţigan (Cost. I., p. 543, doc. din 1437; Codr. Cosmin, 1927– 1928 part. I. Cernăuţi 1929, p. 583; St. şi doc. XII, p. 97, doc. din 1778).
Ţinca (Bogd. I, 1 Aprilie 1470 (probabil Tinca).
Ţincul (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 47, 15 Mai 1754).
Ţitul (Bogd. I, 1 Noemvrie 1487).
Ţugulea (Acad. Rom. doc. CCXVI/1, (1506).
Ţui (Dl. profesor N. Iorga spune că numele terminate în – ui sunt de origine turco-cumană. Ex. Bahlui, Călmăţui; Revista Istorică, XIX, p. 307).
Ţujmie (Rev. „I. Neculce" Iaşi, 1922, p. 303, 1658).
Ţunghel (St. şi doc., XVI, p. 308, c. 1710).
Ţunta, Ţonţa (St. şi doe., XVI, p. 295 şi 305, 1712).

U

Unguraş (T. Gh. Bulat. c., p. 1, doc. 1570).
U ngureanul Ioan (Acad. Rom. doc. CLXXX V/321, (1801). Urco (St. şi doc. XVI, p. 298, c. 1640–1650).
U rîta (Uricariul, XVIII, p. 173 20 Martie 1570; Acad. Rom. doc. IX/40, (1682).
Ursa (Ştet., Do c. din Gorj, p. 342 2 Mai 1613).
Ursei (Acad. Rom. doc.; CXXIV/134, (1640).
Ursul (Ghib., XX, p. 109, 23 Martie 1602; St. şi doc., XVI, p. 298) (Ursul Bărcă).
Uzuca, bărbat – nume de origine tătărească; (St. şi doc., XVI, p. 298, c. 1640–1650).

V

Vadila, bărbat (Acad. Rom. ms. 5292, f. 48 verso).
Vania (St. şi doc., XVI, p. 320, 1729).
Vasia, Vasiica, Vasilca (Bogd. I, 16 Martie 1490; St. şi doc., XVI, p. 298, e. 1640; St. şi doc., XVI, p. 295, c. 1630).
Vasile, Vasilie, Vasăl (e), (St. şi doc., V, p. 117; Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 45, 23 Ianuarie 1754; Acad. Rom. ms. 4843, p. 15).
Vărhăr (Bogd. I, 16 Martie 4490).
Vărlan (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Vărluia (Ştef. Doc. din Gorj, p. 372, 24 Aprilie 1618).
Vărvara (St. şi doc. XVI, p. 295, 20 Decemvrie 1712).
Văscan (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820; Uricariul XVIII, p. 173, doc. din 1570; Acad. Rom. doc. XCVI/36, (1657).
Văturachi (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Văzdoaga (St. şi doc., XVI, p. 326.
Veziri (Acad. Rom., ms. 4843, anul 1820).
Vicol Fagure (Ghib., XXIV, p. 48, 15 Mai 1754).
Vicol Giosia (St. şi doc., XVI, p. 320, 1729).
Vina (Bogd. II, 8 Septemvrie 1503).
Vintilă (Ştef, Doc. din Gorj, p. 342, 2 Mai 1613).
Visa (e), (Ghib., XIX, S. şi Izv., p42, 31 Iulie 1559; Acad. Rom. ms. 5292, f. 49; St. şi doc. XVI, p. 320).
Vişan (St. şi doc., V, p. 621).
Vitolt (Arch. Ist. a Rom., I, p. 134, 22 Mai 1572).
Vlad (Bogd. I, 4 Aprilie 1470; Cost. I, p. 214; Cost. IT, p. 353; Acad. Rom. doc. XXI/280, (1641).
Vlas (Ghib., XXIV, S. şi Izv., p. 52, 6 Iunie 1754).
Vlaşin (Uricariul XVIII, p. 173, doc. din 1570).
Voica Voico, Voicu (St. şi doc., V, p. 436, 11 Decemvrie 1591; Ştei., Tism., p. 352; Cost. I n., p. 214; Ghib., XIX, p. 42, 31 Iulie 1559; Bogd. I, 1 Aprilie 1470).

Vonca (Cost. II, p. 443).

Z

Zaharia (St. şi doc., V, p. 551). Zamfir, Zanfir (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Zavadin (Acad. Rom., ms. 4843, anul 1820). Zavid (Bogd., 1, 1 Aprilie 1470;
Cost. I, p. 214; Cost. II, p. 353). Zavinca (Acad. Rom. doc. CIX/107, (1833).
Zirnea Ionaşco (Acad. Rom. doc. XXI1/169, (1640).
Zmău (Zmeu) (Acad. Rom. doc. CXXI/2, 1779).
Zazulia (Uricariul XVIII, p. 173, doc. din 1570).
Zăican (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).
Zoița (Acad. Rom. ms. 4843, anul 1820).

Toponimie

Balta Ţiganului, baltă pe moşia şi comuna Fântânelele, plasa Siretul, jud. Botoşani[423].

Cotul Ţiganului, în apropierea comunei Suraea, pe pârâul Putna, jud. Putna (Cost. II n. p. 171 nota 6).

Dealul Ţiganului, la vărsarea Jiravăţului în Bârlad (Cost. I n. p. 107.

Dealul Tigănestilor în jud. Muscel (Acad. Rom. ms. 5292 f. 47).

Grindul Ţiganului (grind de 110 ha în plasa Sulina, jud. Tulcea; în D. G. R. vol. V, p. 676 şi I. Iordan: Toponomastik p. 101.

Muncelul Ţigancii, la gura Cuejdiului pe râul Bistriţa în Moldova (Doc. 14.1.1629, doc. 10.X.1631, în anuarul Lic, „Petru Rares", Piatra-Neamt, 1936, p. 139 şi p. 142).

Rudari, sat în jud. Dolj (Ind. Stat.).

Rudari, sat în jud. Dâmboviţa (Ind. Stat.).

Rudari, sat în jud. Dâmboviţa (Ind. Stat.).

Rudaru, sat în jud. Vâlcea (Ind. Stat.).

Rudăria, sat în jud. Caraș (Ind. Stat.).

Rudăria, sat în jud. Gorj (Ind. Stat.)

Rudăria, sat în jud. Vâlcea (Ind. Stat.).

Rudeni, sat în jud. Argeş (Ind. Stat.).

Rudeni, sat în jud. Ilfov (Ind. Stat.).

Tătărusi, sat în jud. Baia (Ind. Stat.).

Tătăruşi, sat în jud. Iaşi (Ind. Stat.).

Tătăruşii Noui, sat în jud. Soroca (Ind. Stat.).

Tătăruşii Vechi, sat în jud. Soroca (Ind. Stat.).

Ţiganca sau Ţigănești, sat în jud. Argeş (D. G. R. vol. V, p. 675 şi Ind. Stat. p. 907).

Ţiganca, sat în jud. Cahul (Ind. Stat.).

Ţiganca, sat în jud. Tulcea, plasa Isaccea (D. G. R., vol. V, p. 675).

Ţiganca, deal în jud. Tulcea, plasa Isaccea (D. G. R., vol. V, p. 676).

Ţiganca, pârâu în jud. Roman, se varsă pe partea stângă a Siretului (D. G. R., vol. V, p. 676).

Ţigănaşi, sat în jud. Iaşi (Ind. Stat.).

Tigănaşi, sat în jud. Mehedinţi (Ind. Stat.).

Ţigănauca, sat în părţile transnistriene pe malul stâng al Nistrului, dela Movilău până la Ovidiopol, în faţa Cetăţii Albe. La Tigănauca, Duca-Vodă îşi construise un palat frumos cu „beciuri din piatră" şi cu grădini imense de toată frumuseţea[424].

Ţigănasi, comună în jud. Mehedinţi, plasa Blalnita, la 42 km departe de oraşul Turnu-Severin (D. G. R., vol. V, p. 676).

Ţigănasi, insulă în Dunăre, jud. Mehedinţi (D. G. R., vol. V, p. 676).

Ţigănasul (Căminăresti), sat în plasa Turia, jud. Iaşi (D. G. R., vol. V, p. 676).

Ţigănei, sat dispărut în jud. Putna; poate că a fost spre Sud-Est de Dimaciu unde astăzi e Cotul Ţiganului la o depărtare de vreo 4 km dela Dimaciu pe râul Putna[425].

Ţigănești, com. în jud. Ilfov, plasa Snagov; pe terenul acestei comune se află mânăstirea Ţigănești (D. G. R., vol. V, p. 676).

Tigănesti , com. în jud. Muscel plasa Podgoria, la Sud de Câmpulung (D. G. R., vol. V, p. 676;

Ţigănești, sat şi mănăstire în jud. Odorhei (Ind. Stat. şi Dicţionarul Geografic al Basarabiei, p. 218).

Ţigănești, sat în jud. Tecuci, plasa Nicorești (D. G. R., vol. V, p. 677; Ind. Stat.).

Ţigănești, sat în jud. Tecuci, plasa Berheciul (D. G. R., vol. V, p. 677; Ind. Stat.).

Ţigănești, sat în jud. Teleorman, plasa Marginei, pe partea dreaptă a râului Vedea, situată la 8 km de oraşul Alexandria (D. G.R., vol. V, p. 676; Ind. Stat.).

Ţigănești, mănăstire de călugăriţe zidită la 1812 şi situată pe o peninsulă din lacul Bălteni în judeţul Ilfov (D. G. R., vol. V, p. 677).

Ţigănești, pădure în plasa Snagov, judeţul Ilfov (D. G. R., vol. V, p. 678).

Ţigănești (Ţigăneştii de Criș) – Czigányfalva – în jud. Bihor, plasa Aleşd[426]; (Ind. Stat.).

Ţigănești (Tigănestii de Beiuș), sat în jud. Bihor, plasa Beiuș 2); (Ind. Stat.).

ŢigăneştiUrsoaia, moşie în comuna Rusavătul, jud. Buzău (D.G.R. vol. V, p. 678).

Ţigănesti-Vechi, sat în jud. Tecuci, plasa Nicorești, aşezat pe malul stâng al râului Bârlad. În acest sat s'a născut la 1777 poetul şi marele Logofăt Costachi Conake (D. G. R., vol. V, p. 678).

Ţigani, movilă şi punct trigonometric lângă Dunăre între comuna Selistoara și Gârcovul din jud. Romanați (D. G. R., vol. V,

---

423 M. Costăchescu, Doc. Moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare, vol. I. Iaşi, 1933, p. 233.

424 Codrul Cosminului" anul I. Cernăuţi, 1926, p. 528

425 I. Bogdan, Doc. lui Ştefan cel Mare, vol, II, p. 46.

426 S. Moldovan şi N. Togan, Dicționarul numirilor de localități cu poporațiune română din Ungaria, p. 61 şi 234.

p. 676).

Țigani (Czigány), plasa Cristur, jud. Sălagiu[427].

Țigănia (Czigányfalva), plasa Timiş, jud. Caraş-Severin[428].

Țigănia, sat în jud. Dâmboviţa (Ind. Stat.).

Țigănia, sat în jud. Argeş în apropierea mănăstirii Curtea de Argeş. Satul a fost intemeiat de ţiganii stabiliţi acolo de episcopie. (D. G. R., vol. V, p. 678).

Țigănia, sat în jud. Prahova, plasa Târgşorul, comuna Cocorăşti, udat de râul Prahova (D. G. R., vol. V, p. 678).

Țigănia, sat în jud. Prahova, comuna Târgşorul Nou (D. G. R., vol. V, p. 678).

Țigănia, sat în jud. Ilfov, comuna Țigănia-Crivina, plasa Sabarul. (D. G. R., vol. V, p. 678).

Țigănia, sat în jud. Vâlcea, plaiul Horezul, comuna Costești, situat pe ambele maluri ale râului Bistriţa (D. G. R., vol. V, p. 678).

Țigănia, sat în jud. Vâlcea, plaiul Cozia, comuna Călimăneşti (D. G. R., vol. V, p. 678).

Țigănia, parte din satul Cotori-Tigănia, jud. Muscel, plasa Râurile, comuna Stâlpeni (D. G. R., vol. V, p. 678).

Țigănia, mahala în comuna Govora, plasa Ocolul, jud. Vâlcea (D. G. R., vol. V, p. 678).

Țigănia dela Adumaţi, altă numire a cătunului Afumaţi, comuna Bivoliţa, plasa Târgului, jud. Teleorman (D. G. R., vol. V, p. 678).

Țigănia-Brâncoveanca, altă numire a satului Elisabeta din plasa Călmăţuiul, jud. Teleorman (D. G. R., vol. V, p. 678).

Țigănia-Crivina, comună rurală, plasa Sabarul, jud. Ilfov (D. G. R., vol. V, p. 678).

Țigănia dela Drăgăneşti, cătun al comunei Drăgăneşti, plasa Târgului, jud. Teleorman (D. G. R., vol. V, p. 678).

Țigănimea, sat care aparţinea în 1931 de comuna Călugăra, jud. Mehedinţi (Ind. Stat.).

Țiganul (Vasluetul), pârâu în plasa Codrul, jud. Iaşi (D. G. R., vol. V, p. 676)[429].

Ursari, sat în jud. Lăpuşna (Ind. Stat.).

Ursari, sat în jud. Roman (Ind. Stat.).

Ursari, sat în jud. Turova (Ind. Stat.).

Zlătăreasa, sat în jud. Tecuci, plasa Berheci (D. G. R., vol V, p. 794).

Zlătărei, comună rurală, plasa Oltul de Jos, jud. Vâlcea (D. G. R., vol. V, p. 794).

Zlătari, sat, plasa Siretul de jos, jud. Bacău (D. G. R., vol. V, p. 794 şi Cost. II p. 23).

[427] S. Moldovan şi N. Togan, Dicționarul numirilor de localităţi cu poporațiune română din Ungaria, p. 61 şi 234.

[428] S. Moldovan şi N. Togan, Dicționarul numirilor de localităţi cu poporațiune română din Ungaria, p. 61 şi 234.

[429] S. Moldovan şi N. Togan, Dicționarul numirilor de localităţi cu poporațiune română din Ungaria, p. 234.

Vocabular

Vocabularul limbii ţigăneşti are un număr de cuvinte destul de redus, în raport cu celelalte limbi ale popoarelor civilizate pe care le cunoaștem.

Cu timpul însă, acest vocabular s'a înmulţit prin cuvintele noui, pe care le-au împrumutat din ţările pe unde au trecut, sau dela popoarele în mijlocul cărora trăiesc.

Cuvintele adevărat ţigăneşti se aseamănă la ţiganii din toate ţările, dar dacă am face o comparaţie între vocabularul ţigănesc din România, spre exemplu, cu al ţiganilor din altă ţară, am vedea că este o mare deosebire, fiindcă sunt cuvinte noui, împrumutate din acea limbă a poporului respectiv.

Pe lângă cuvintele lor originale, ţiganii au în vocabular tot felul de cuvinte străine, orientale, bengale, industane, malabareze, persiene, turceşti şi greceşti, nemai vorbind de celelalte noui pe care le-au împrumutat dela popoarele în mijlocul cărora locuesc.

Printre învățații care s'au ocupat cu limba ţiganilor şi au dat o listă de cuvinte, sau un vocabular, citez pe Grellmann care (la 1783 ediţie germană şi 1810 ediţie franceză) face chiar un studiu comparativ între limba ţigănească şi cea industană.

Alţi scriitori care au căutat să anexeze studiilor lor câte un vocabular, sunt: Mihail Kogălniceanu la 1837, care dă un glosar franţuzesc-ţigănesc de 700 cuvinte pe care mai târziu, în 1906, când Gh. Ghibănescu face traducerea studiului, îl înmulțește la 806 cuvinte, aranjându-l să fie ţigănesc-românesc (dar felul neexact în care M. Kogălniceanu a scris acest vocabular mă face să cred că el nu l-a cules din viu graiu, ci l-a luat după diferite texte germane şi franceze); I. A. Vaillant[430], la 1868, cu un vocabular ţigano-francez; Wlislochi la 1884, cu un vocabular ţigano-german şi Jesina la 1866, cu un dicţionar ţigano-german şi germano-ţigan.

Trebue să mai citez, ca români, pe lângă Mihail Kogălniceanu pe Barbu Constantinescu care a dat traducerea din ţigăneste în româneşte la o mulţime de cuvinte, pentru a face să se înţeleagă cântecele şi poeziile ţigăneşti în limba românească. Ultimul român este Pop Şerboianu care şi-a tipărit studiul în franţuzeşte, la Paris, dând şi un dicţionar ţigano-francez.

M'am hotărât să dau şi eu un vocabular mai întins ţigano-român (1556 cuvinte) şi unul mai redus, româno-ţigan (514 cuvinte) pentru a servi de aici înainte tuturor acelora care se vor ocupa în mod serios de limba ţiganilor.

Totalul cuvintelor ţigăneşti este alcătuit din vocabularul lui M. Kogălniceanu (cu multe cuvinte străine ţiganilor din România) completat de Gh. Ghibănescu; cuvintele traduse de Barbu Constantinescu şi toate celelalte cuvinte adunate de mine dela diferiţi ţigani, printre care citez pe d-ra Florica Constantinescu, fosta secretară a Uniunii Generale a Romilor şi Costică „Spoitorul" din cartierul Tei Bucureşti.

Cuvintele care provin din vocabularul lui Kogălniceanu sunt însemnate cu litera K.; cele din studiile tipărite ale lui Barbu Constantinescu cu litera C. şi cu C. ms. din manuscrisele aceluiaș ce se păstrează la Acad. Rom.; iar cele adunate de subsemnatul, pentru completarea celor de mai sus, cu litera P.

Unele cuvinte dela un autor sau altul, le-am exclus, fiindcă nu sunt altceva decât cuvinte româneşti cu o terminatie ţigănească oarecare.

[430] I. A. Vaillant, Grammaire, dialogues et vocabulaire de la langue des Bohémiens ou Cigains, Paris, 1868.

Vocabular ţigano-român

A

ab = peste (K.)
abeau = nunta, pl. = îl abeava (C.)
abor = cât (C. ms.)
abraso – iabraș. se zice că un cal este iabraș când pe la nări și coadă are păr alb
acană = acum (P);
acana = aceasta (C. ms.).
te aceheș = a tăcea (P.)
acharimos = chemare (P.)
te achorles = a chema (P.)
achimos = tăcere
achor = nuc (P.)
akharin = nucul (C. ms.)
achoriu = nucă (P.)
akhoe = nuca (C, ms. 3923).
aciu devlasa = rămâi cu Dumnezeu, adio (P.)
adacdate = deodată (P.)
adladepai = aschie (P.)
agor = margine; gean ando agor le vasesko = mă duc la marginea pădurii (C. ms.)
ahor = adânc (P.).
aiecte = simplu (K.)
airat = aseară (P.)
aiukearimos = așteptare
ajukerél = dela ajukerearau = aștept) (C.)
akanak vezi acana acum; Kai geas akanak = unde te duci acum (C. ms.)
akhoro = urciorul
akra – câmp (K.)
alau = nume (P.) alau = cuvânt, numele, (G. ms.)
aleă, avileăs, avilé = a venit (C.)
aleau = viu (dela a veni) (C.)
alemas, ailemas = aci (C.)
alo = cuvânt (K.)
alo = tipar (K.)
allullo = ros (K.)
amantos = amant, iubit (P.)
ambri = ruch = arbore, pom (P.)
amelitisardem, camleru= (amenințător (P.)
amortisardas = amortit (P.)
an = în (K. şi P.)
anau = numele (lăeseste) – (C. ms.)
anda = pentru, din (C. şi P.)
andasoste = despre (P.)
andau (în loc de anda-o) = din (C.)
andere (în loc de ande) = în (K.)
to ando carfi = a agăța (P.)
andriric = lature, margine (K.)
androssasterkardo = încătușat (K.)
angali, muș = braț (P.)
angar = cărbune (K. şi P.)
anglă (prepozitie) = înainte (C.)
anglal = dinainte (P.);
angli = înainte, geal
angli = merge înainte, prosperează (C. ms.)
anzard (dela anzarau și inzoran) = întind (C.)
aok = cap (K.)
apono = alb (K.)
arai = boier, gentilom, nobil (K.); a se vedea rai
araiunah = doamnă (K.)
arakhlemas (dela arakhau) = găsesc (C.)
te des arămaio a a blestema (P.)
san dino arămaio = blestemat (P.)
areslineas (areslino, dela aresau) æ ajung (C.)
arest (dela arestau) = ajung (C.)

arincino = plăcut (K.)
arisarna, arisardem a a ara (P.)
arpa = orz (K.)
arti = artă, chip, meşteşug (K.)
asaé-l (dela asau) a râz (C.)
asas = râs (P.)
asfea m lacrimă (P.)
aşel, acel (dela acéau) = rămâi (C.)
aspin æ piatră de ascuţit (K.)
aşundas (dela aşunau) = auz (C.)
ate, gade a aici (P.)
te auriggu a a desbrăca (K.)
aver = altă (K.)
avlin = curtea, pl.
avri æ afară (C.)
avulo (dela avdu) = (C.)
avzis, aighes æ astăzi (P.)
ayaka = aşa (C.)
îl avlina (C.)

B

baboya æ anteriu pl. = îl baboyă (C.)
bachico m oaie (K.)
bachi = oaie (P.).
bacre, uspritudlilom æ berbece (P.)
bacro = miel (P.)
bah = noroc (P.)
baharadohilo: (bakro) = miel (K.); vezi bacro
bakero = berbece (K.); vezi bacre
bako = obosit (K.)
bakringhero = păstor (K.)
bakro (vezi bachico = oaie) (K.)
bal, a = păr de pe cap (K. şi P.)
balai = albie, balie (P.)
balal = în urmă (K.)
baleo m porumb (P.)
balamd æ negustor, pl. a îl balame (C.)
balano – mako = stejar (K,)
balendar (dela o bal æ părul din cap, pl. a îl bal (C.)
bali = scroafă (K.)
balici = purcică (K.)
balo = porc (P.)
balou = în urmă (K)
balolo = păros (P.)
balora = purcel (K.)
balu = nisip (K.)
balval m vânt (K.)
bana = clădire (K.)
bandi, banghi æ strâmba (C.)
te bandoben = a lega (K.)
banduk = pistol (K.)
te bangheores a a strâmba (P.);
banghеareau a strâmbez (C. ms.)
te banghia, te banzo = a apăsa
bango æ încovoiat, schiop (K.);
bango æ strâmb (C. ms.)
bango = strâmb (P.)
te bangoben – a schiopăta (K.)
bani æ lac, fluviu, mare, ocean, pârâu, râu, gârlă (K.)
bâno æ ban, pl. a îl banurea (C.)
bar = colină, costişă (K.)
bar piatră, grădină, curte, pl.–îl barea (C.)
baragaesheri = măgar (K.)
barahilo = greu (K.)
bareakiri = grădinăresc, dela o bar (C.)
bareares – creştere (P.)

bareol (dela barivan) – cresc (C.)
bareskrolen = a străluci (K.)
bari = mare (C.)
baricani = (masc.) = fudul (C.)
baricano (fem.) = fudulă (C.)
baringhero æ corăbier, matroz (K.)
baro æ mare (K. şi P.) vezi bari
barorea – piatră (dela o barord) pl. = îl barori (C.)
bars = corabie (K.)
bars = anul, pl. a îl bărşa (C.)
barvalo şi barvello m bogat (K.) şi P.)
bas (prepozitie) a la, lângă, (K.)
te basaben = a cânta (K.)
koba basaben = musică (K.)
basno cocoş (C.)
te bauzo, baughio = a apăsa (P.)
baxt = fericire (K.)
bear – vânt (K.); vezi balval
bechari sticlă (dela germ. becker) (K.)
beciucher încet (K.)
behiir – mulțimea (K.)
belbich = seară (K.)
o beng dracul, pl. îl benga (C.); vezi benk
bengolo – aghiută, drăcusor (P.)
baek drac, şearpe, balaur (K.)
belea (dela e beli) furca cortului (C.)
beng, bengolo drac, aghiută
berecheto belşug (P.)
berui albină (P.)
besso gros (K.)
beş stau (K.)
beş an (K.)
beşau = stau, şed (C.)
te beses = a sta (P.)
bezeach = păcat, pl. (C. şi P.)
bi nu (se întrebuințează ca negativ în compunerea cuvintelor (C.);
bibaldo = nebotezat bipoghime neîncăltat (C. ms.)
bibbi babă (K.)
bibi mătuse, pl. îl bibeá (C.)
biboldo = nebotezạt (se întrebuintează la desemnarea Evreilor (C.)
te biggherit = a căra (K.)
bikaris = mistreț (K.)
bikin (dela bikindu) = vând (C.)
te bikken a vinde (K.)
birdo greutate (K.)
birliu = albină (K.)
bisa = ploaie (K.) vezi brişint, bresindo
biseal, biceal (dela bicealu) = trimit (C.)
bişiek = douăzeci şi unu (K.).
bisothilo = vultur (K.)
îl bezeacha = bitto mic (K.)
boborka = castravete, pepene (K.)
bok = foame (K.)
bokhalo = înfometat (C.)
bokk = foame (G.)
bokoli – turtă, pl. = îl bokolă (C.)
te bolanas = a boteza (P.)
bolau = botez, înting (C.)
bolepen = cerul, lumea (K.)
bolimos = botez (P.)
bolka = scoarță (K.)
bolo = porc (K.); bezi balo
boldinem (dela boldau) = întorc (C.)
boreă (dela e bori) = noră, pl. îl boreá (C.)
borum = larg (K.)
bosimangri = scripcă (K.)
te boşri = a cânta din vioară (K.)

bouro = culbelc, melc (K.)
brac = sân (P.)
bral = pe, peste (K.)
brăsănd = ploaie (P.); vezi bișa
brat = lipsă (K.)
braval = vânt (P.)
bresindo = ploaie (K.)
briia = fertură (K.)
te brisaben = a ploua (K.}
brisint = ploaie (P.); vezi bisa, bresindo.
brișind ploaia, pl. = îl brisinda (C)
brohl = pară (K.)
brumita = inelus, pl. = îl brumite (C.)
te bukaloben = a flămânzi (K.)
buchas = carte (dela germ. buch) (K)
buchlipen = loc (K.)
buciuma = buturugă (P.)
buhl = dosul (K.)
buklo = cetate (K.)
buko = ficat (K.)
bulhailo = larg (K.)
bur = buruiană (P.)
burnusori = brăcinarul (G. 1ns.)
burruco = prăvălie (K.)
te burvin = a plânge (K.)
but = gloata (K.)
but = mult (C. şi P.)
butin = lucru, muncă (K.)
butsi = lucru (K.)
buzlo = larg, lată (P.)
buzui = capră (P.)

C

caca, caia = asta (P.)
câcai = căldare (P.)
caha = casă (K.)
caiarsa, alunichisardan (P.)
calabaluco = bagaj (P.)
cali = neagră (P.)
calo = negru (P.)
caluigio, bucho = ficat (P.) vezi buko alunecus
calopiperi = aluniţă (P.) cam ureche (K.)
camizono = bluză (P.),
camizon = cuvânt popular întrebuințat la periferia orașelor; origine franceză.
cană = când (P.)
canauvo = nap (K.)
canci = nimic (P.)
candoi = șoarece (P.)
camingaru = suvită (K.)
caningo = iepure de casă (K.)
canni = găină (K.)
capai-anicursa = arcan (P.)
capiu = gâscă (K.)
caremosopral = acoperiș (P.)
carestâr, amestechis = amestec (P.)
caring = încotro (P.)
cass = fân (K.)
cas, casti = băț (P.)
caşuco = surd (P.)
catepaşe = apropiere (P.)
cau = spre (P.)
caughi = pieptene (P.)
cavlo = moale (P.)
cazom = câte (P.)
au cazom = încât (P.).
ceaceo = credincios (P.)

ceaces = drept (P.)
ceai, cei, sei = faţă, pl. = îlciaya (îl seya) (C.)
ceaililém (dela ceailivau) = mă salur (C.)
ceanga (dela e ceang) = genunchiul (C.)
cear = iarba, pl. îl cearea (C. şi P.)
cear, zelimos = verdeață (P.)
ceayori = fetiță (diminutiv dela
ceai = fată (C.)
cedilo = a frige (K.)
cehao = fecior (P.)
cehao-șuchar = Făt Frumos (P.)
cehao-baro = flăcău (P.)
cehaoro = băietas, fecior (P.)
cehaudimos = miros (P.)
ceheao, ticcino = copil (P.)
ceheaorăschi = copilăros, copilărie (P.)
cehei, rachssi = domnișoară (P.)
cehenot = lună (P.)
ceherai = stea (P.)
cek = virgină (K.)
cemut = lună (K.); vezi cehenot
cerosz = ceriu (K.)
te cerru = a fierbe (K.)
cetogas = ținut (K.)
chaca = papuci (K.)
chado = mâncare (K.)
chadșabasgro = arzător (K. şi P.)
kola kam chadșabasgro = soarele arde (K.)
te chadsaben = a străluci (K.)
chadsido = ars, fript (K.)
chadsole = arde (K.)
chadum = sabie (K.)
chaiu = găină (P.)
chalu = pantaloni (K.)
cham = soare (P.)
te chamaben = a mânca (K.)
chamasgri = masă (K.)
chanmi borţoasă, gravidă (P.)
chao = copil (C.)
te chandes = a mirosi (P.)
changhiri, changri = biserică (P.)
chaumo = bortos; vezi chanmi (P.)
char, magari = măgar (P.)
cher = casă (P.)
cheheroro = căsuţă (P.)
te chelau = a juca (P.)
chelrinos = joc (P.)
chenerea = cismă (P.)
cherchimos = amărăciune (P.)
cherco = amar (P.)
cherdas = naștere (P.)
cherdem caicipa = afacere, am de făcut ceva (P.)
cheră = acasă (P.); vezi cher
te cherel-bezeaho = a păcătui (P.)
te cheres = a naște (P.)
chidimos = adunare (P.)
chidino = strâns (P.)
chinnamangri = secure, topor (K.)
chinet = a lovi (K.)
chinglet = a sfâsia (C.)
chir = furnică (P.)
chiar = brânză (P.)
chocheben = a minți (K.)
chola, gamoben = dragoste (P.)
chomeresgro = pâine (K.)
chur = călcâiu (P.)
churi = cuţit (K.)

churoro = cârlan, mânz (P.)
ci = nu (se întrebuinţează mai mult de lăeşi) (C,)
te ciaben = a rămânea (K.)
ciabo = fiu, băiat, copil (K.)
ciacio = adevăr, drept (K.); vezi ceaces
kola ciaciaben = a spune adevărul (K.)
te ciacvie = a arunca (P.)
ciaiagro rom = ginere (K.)
ciam = buca obrazului (K.)
cia–endini = lovire (K.)
me ciano = eu ştiu, a şti (K.)
cianga = genunchiu (K.)
ciar = cenuşă, sperlă (K.)
ciar = hot (P.)
te ciaraben = a linge (K.)
ciater = şatră, cort (K.)
ciben = pat (K.)
cic = noroiu (P.)
cicat = frunte (P.)
cido = culcuş, aşternut (K.)
te cihadipe = a vărsa (P.)
chib = limbă (P.)
cihor, cior = barbă (P.)
te cihos = a pune (P.)
te cihudes = a svârli (P.)
te cihues = a tăia (P.)
cik = noroiu (C.); vezi cic
cikateben = a strămuta (K.)
te cil = a palpita (K.)
cilhimau = chitară (K.)
cimaster = veşnic (K.)
cindo-rup = argint viu, mercur (K.)
cineben = rănire, rană (K.)
cingârdan = strig (C. ms.) cingheardi (dela cinghearau rup (C.)
cinnaben = a ferestrui (K.)
cino = cositor (K.)
cioa = a fura (K.)
cionas-ma (dela ciau) = pun (C.)
cior = barbă, gură (K.) vezi cihor
cior = tâlhar (K. şi P.)
cior = satră (K.)
ciordano (dela ciordan = fur) (C.)
ciordas = furt (K. şi P.)
te ciordem = a fura (P.)
cioren = a fura (P.)
ciorero = urit (K.)
cioro = sărac, mizerabil (C. şi P.)
ciorori = sărăcie (K.)
ciosoi, şoşoi = iepure (K.)
cip (cib) = limbă (K.)
circlo = pasăre (K.)
cirikli = vrabie (C.)
ciricliro = păsăruică (K.).
ciro = timp, vreme (K.)
ciucea = haină (K.)
ciucic = mamelă, tâtă (P.)
ciuckini = bici, cnut (K.)
te ciucoie = a arunca
ciuhri, churi = cuţit (P.)
te ciumaben = a săruta íP.)
ciumidau = sărut (C.)
ciupini = bici (P.)
ciutino (dela ciau) (C.)
te civaben = a pune (K.)
civava = viaţă (K.)
ciuri = cuţit, pl. = îl ciurea (C.)

clidin = chee (K.)
te clisn = a închide (K.)
coc = bunic, unchiu (K.)
cociae = nasture (P.)
cocioliba = bordei (P.)
coliu = piept (P.)
coloupiri, provingra = cartot (P.)
coppa = cuvertură (K.)
cora = oarbă (P.)
coro = orb (P.)
te cosăs = a şterge (P.)
costi = băţ, baston (K.)
coté acolo (P.)
craton = bumb, buton (K.)
te cua = a scoate arma (K.)
cuciahu = cleiu, argilă (K.)
cuchui = boabă (P.)
cuitus = adăpost (P.)
currio = oală (K.)
cutta = ban, para (K.)

D

dab = lovitură (C.)
te daben = a da (K.)
dad = tată, pl. – îl dad (C. şi K.)
dadesgripen = bunică (K.)
dadesgropal = unchiu (K.)
dadika = tăticu (C.)
dai = mamă (K.)
dalo = atunci (K.);
dala = atunci (P.)
dandalou = mușc (C.)
te dandales = a musca (P.)
te dandesdal = a lovi (P.)
dant = dinte (K.)
dar = frică (P.)
te daraben = a (se) teme (K.)
dardo = în picioare, în sus (mehom dardo = sunt în picioare (K.)
darimos = teamă (P.)
darya = dinte (K.); vezi dant
dașni = găină (K.)
dat = şi (K.)
deba = (în loc de, de, dau (C.)
debank = pâne neagră (K.)
deblank = pâne albă (K.)
deblo = zeu (K.)
dei = mama, pl. =îl deya (C.)
deino = alienat, nebun (P.)
te deinsledal = a iubi (P.)
deisa = mâine, ieri (deisa me homes koi = am fost ieri, deisa me vabo koi = voi fi mâine) (K.)
deisale = mâine (K.)
del = a lovi (K.)
del (dela dau) = dau (C.)
Del. Deve, Devel = Dumnezeu, pl. îl Devlă (C. şi K.)
del-ame, dal amenghi (C.)
o del te miluiltu = binecuvântare (P)
delecedoman = pat (K.)
te delman = a întreba (K.)
Deloro = Dumnezeu (K.); (a se vedea Del şi Deve)
deişel = două sute (K.)
denili = nebună, proastă (G.)
derai = stăpân (K.) vezi rai
te desdumo = a vorbi (P.)
deuv = idol (K.)
Deve, Devol = Dumnezeu (K.)
di = dacă (K.)
diamba = brotăcel (K.)

diansbut = aglomeratie (P.)
te dic = a vedea (K.)
te dichau = a vedea (P.)
te dichezma = binevăzut (P.)
dichlo = basma (P.)
dichomos = vedere (P.)
te dicles suno = a visa (P.)
diic = durere (K. şi P.)
diiplo = cenuşă (K.)
dikindos = văzând (C.)
diklo = văl (K.)
dilimos = nebunie (P.)
dilo, deino = nebun (P.)
diman = arvună (P.)
te dimiac = a da foc (P.
te dinaşimos, naşebeu a alerga (P.)
diopre = ascuţit (P.)
diro, diri, dvie = al tău, a ta, ai tăi, tale (K.)
dives, divus ziua (K.)
vaver-dives = poimâine (K.)
diz = oraş, pl. îl dizá (C.)
doga = lucru (K.)
dorsok, de kaná = de cât (C.)
doro doro, pl. = îl durea (C.)
dorusvacherla = adevărat este (P.)
drin kope des = treizeci (K.)
dritto(o) = al treilea (K.)
drom(o) = drum (C.)
dromna = gresală (K.)
drosiu = brumă (P.)
te dsaben = a merge (K.)
dsado = îngheţata (K.)
dsaido = răcituri, piftie (K.)
dsamba = broasca (K.)
dsi = inimă (K.)
te dsivaben = a vieţui (K.)
dsukklo = câine (K.)
dşulo păduche (K.)
dşurie = lovire (K.)
duber = îndoit (K.)
dud = lumină (K.)
duddramangru = lampă (K.)
dudum = dovleac, tărtăcută (K.)
e dugheana = prăvălie, pl. îl dugheâne (C.)
dui = doi (K.)
duijene = amândoi (P.)
dui-şel = două sute (K.)
duito(o) = al doilea (K.)
dukalmo-ma = mă doare (C.)
dume = voi (K.)
dumino = nebun (dela germ. du–) (K.); vezi deino
du–o = dosul (K.) vezi ghev
dur = departe (K. G. şi P.)
durimos = depărtare (P.)
durearáu = depărtez (C.)
te durkeben = a prorooci (K.)
duruvli butea pl. îl duruvleá (G.)

E

eaş = lemn (P.)
ecopralavesti = alandala (P.)
efta = şeapte (K.)
ek = nu (C.)
ekezeros = o mie (K.)
ela = vino (C.)
ennia = nouă (din grecescul évvéa (K.)

enonechi = lumânare (P.)
erio = rău (K.)
te erisailo = a întoarce (P.)

F
faizel-la, fal-la (dela fal-ma) = îmi pare (C.)
far = pană, peniță (K.)
feizrile = mâine (K.)
felheşine = zăcitoare (K.)
felhoeşnodi = nour (K.)
àc felo = calitate (P.)
finitringhero = sticlar (K.)
fla–us = flacăre (K.)
foliasi = izvor (K.)
fortoltu = viol (P.)
te fortoltu = a viola, a forţa (P.)
frill = unt (K.)

G
gaba = acesta (K.)
gaben = mâncăruri (K.)
gád = cămase, pl. îl gada (C. şi K.)
gade = aici (K.)
gader = (dela, unde, de unde) (K.)
gadni = foarfeci (K.)
gadşi = muiere (K.)
gadşo = păgân (K.) (ebraic – goi; turcesc – ghiaur)
gaia = acela (K.)
gal = sat (K.) vezi gane
galvay = fată (K.)
te gamaben = a iubi (K.)
kola gamaben = a iubi, dragoste
gambaiughero = ceasornicar (K.)
garadi (dela garado) = ascund (C.)
garatul = ascuns (P.)
gane = sat (K.) vezi gal
gazhdo = degetul cel mare (K.)
te geal = a duce (P.)
geamutro = ginere (P.)
te geanes = a şti (P.)
te geau = a merge (P.)
gesipe = ziua (P.)
ghas = tuse (K.)
te ghasen = a tusi (K.)
ghe, ghes, ghesa = ziua (C.)
gheb = bortă, gaură (K.)
ghele (în loc de gheliné) = mă duc (C.)
ghelinéas (în loc de ghelo, dela giau) = merg (C.)
ghelmederis = plămădesc (C.)
ghelé-ghelatas = dus, s'a dus (P.)
gheosi inimă; o ghi = inimă, pl. il ghiyá (C.)
ghere = groapă, sant (K.)
ghereta cretă, tibisir (K.)
ghes = ziua, pl. îl ghesa (C.) vezi gesipe
ghev = oraş (K.)
ghev = dosul (K.) vezi du–o
ghib = orz (K.)
te ghilaba = a cânta (P.)
ghilabadas = cântat (P.)
ghilabadimes = cântec (P.)
ghilabal = cântăreţ (P.)
ghilabas = cântare (P.)
ghili cântec, pl. = îl ghileâ (C.)
ghinau = în număr (C.)
te ghiu = a numi (K.)
ghiu = grâu (P.)
ghiri = furnică (K.)

ghiromni = femeie (K.)
ghiv = cântec (K.), vezi e ghili
ghivaben = a cânta (K.); vezi ghilaba
gina = păduche (P.)
giorni = catâroaica, pl. – îl giornea (C.).
giuclano = câinesc (P.)
glan = înainte (K.)
glurchel = câine (P.)
goba = acesta (P.)
godoya-koya, koi = aceea (G.)
te gohené = a înşela (K.)
goi = cărnat (P.)
goia = acela (P.)
te goiemen = a încredința (K.)
goii = cârnaţi de porc (K.)
goni = cotul mânei (sancrist, ganu genunche) (P.)
gono = sac (C.)
gono = desagi (K.)
gor = adânc (K.)
goro = sabie (K.)
gorum = ochiu (K.)
gostring = inel (K.)
gosvro = manieră (K.)
gosiu = balegă (P.)
te goşoben = a minţi (K.)
goşt = lemnul (K.)
gotter = bucata (K.)
govr = mormânt (K.)
graci = armăsar (K.)
grai = cal (K. o gras calul C.)
granza = hambar, pătul, (K.)
gras = cal (P.) vezi grai
grasnea (pluralul dela e grasni = iapa) (C.)
grast = armăsar (vezi graci) (K.)
greni = iapă (K.)
tarno greş = mânz
groapa paiesa = băltoacă (P.)
grumni = vacă (K.)
gruvni = animal (K.)
gudlam = zahar (K.)
gudli = vuict, sgomot (K.)
gudlo = dulce (K.)
gullub = pantaloni (K.); vezi kam.
gumu = bivol (P.)
gunno = sac (K.); a se vedea gono
gurdo = bătut (K.)
te guren = a bate (K.)
gurghe = Duminecă, săptămână; (tiganii nau nume pentru zilele săptămânii) (K.)
guristi, cutto = ban (K.)
guru gurub = bou (K.)
gurung = cioară (C.)
gusto = deget {K.)
gvin = miel (K.)
gvittrolo = tunet (K.)

H

habari = adeverință (P.)
habe = mâncare (P.)
hai = rac (K.)
hăi = măgar (P.)
hai, thai, ai = şi (C.)
haing, hain = fântână (P.)
halile (dela halivau) = sunt mâncat (C).
halineăs (în loc de halas, dela hau) = mănânc (C.)
halipe = ceartă (P.)
te halpes = a certa (P.)

hamosopro = agricultură (P.)
hamosopro lo câmpi = toate grânele de pe câmp (P.)
hani = fântână, put, izvor (K.)
haning = put, fântâna, pl. îl haninga (C.)
hanti = puţin (C.)
hapristi ciro = vreme de masă (K.)
har = vale (C.) vezi hor
harcuma = aramă (P.)
harcumloli= aramă roşie (P.)
harkomo = aramă, pl. il harcome (C.); vezi harcuma
harmi = platoşă (K.)
harnearau = scurtez (C.)
harni = scurt (C.)
harori (dela e har) = valea (C).
hasardeom, hasardem = pierz (C.)
hâsmeti = afacere, treabă (P.)
hastrailem (dela hastrau) = scap (C)
hau, hai = o am; şi (C.)
te hau = a mânca (P.)
hau = gaură (P.)
te hav = a veni (K.)
te hecco = a se grăbi (K.)
hedio = munte (K.)
herbuzo = harbuz, pepene (K.)
herro = picior (K.)
te hiciaua = a purta (K.)
hirhil = mazăre (K.)
te hivitaleya = a abate (K.)
hohaiel = minte (P.)
te hohaies = a minţi (P.)
hohaimos, hohamuo = mincinos (P)
hohavdilem (dela hogavdivan) = mă insel (C).
holeaimos = necaz (P.)
holearico = necăjit (P.)
holearime = supărat (P.)
holearimos = supărare (P.)
holi = necaz, pl. îl holeâ (C.)
homokoro = piatră (K.)
hor = vale (P.) vezi har
huffo = bonetă (K.)
te hulanau = a împărţi (P.)
huleavdo (dela hulavau) = pieptene (C.)
hulistem (dela huleau) = scobor (C.)
hunte = trebuincios (C.)
hurdi (fem.) = mică (C.)
hurdo (masc.) = mic, mărunt (C.)
hureado = îmbrăcat (dela hureas vau = îmbrac) (C.)
huteau m (eu) săr (C.)
te hutel = a sări (P.)
huvea = gaură, groapă (P.)

I

iacho = ochiu (P.); vezi iak
iag = foc (P.); vezi iak
iagai = armă, puşcă (P.)
iagaro = pădure (K.)
iak = ochiul (K.)
ak = foc (K.)
ia–adar = general, hatman (K.)
iangustri = inel (K.)
iaok = cap (K.)
iardâmi = ajutor (P.)
iaringhero = şepcar, bonetier (K.)
iaro = făină, mălai (K.)
iaros = ou (K.)
te ichinisailo = a obosi (P.)
ichino =boseală (P.)

iegag = sat (K.)
ieghekorobăr = cremene (K.)
ieko = ghiată (K.)
iemia = o milă (măsură marină) (K.)
te ien a cunoaște (K.)
ierni = ceară (K.)
iesinghingri = capră (K.)
iiv = grâu (K.)
iive = omăt, zăpadă, neauă (K.)
ilo = inimă (P.)
te incheores = a ţine (P.)
inkalavan = scot (C.)
te insurilpes = a se însura (P.)
insurimos = căsătorie (P.)
iob = el (K.)
te iodra = a intra (K.)
ioi = ca (K.)
ion = ei, ele (K.)
isema = odaie, cameră (K.)
ital (interjectie) = iată! (C.).
ifalo = rachiu (C.)
izdral = tremurat (P.)

J
jangle = năvală (P.)
jau, giau = mă duc (C.)
jazo = iaz, pl. = îl jázurea (C.)
jele, ghele, gheline (dela jau) =mă duc (C.)
jilțiharcuma = alamă galbenă (P.)
jua = purice (K.)
jungali (fem.) = rea (C.)
jungalo (masc.) = rău (C.)
juvleă (dela e juvli, giuvli=femeie) pl. = îl juvleă (C.)

K
kadea, gadea = așa (C.)
kai = ea, unde (C.)
kak = neam, gen (K.)
kako = văr (K.)
kali (fem.) = neagră (C.
kalo (masc.) = negru (C.)
kalşis = pantaloni (K.)
kam = soare (K.); vezi gullub
kambana = clopot (K.)
ka–ava = datorie (K.)
kan = ureche (K.). vezi khan
kana = când (C.)
te kandini = a suferi (K.)
kangri = biserică (K.)
kani = cot (K.)
kanralo = mărăcinos (C.)
kanro = mărăcine pl. = îl kanra (C.)
kara-ma, kerau-ma = mă fac (C.)
kardem, kerdem (dela kerau) = fac (C.)
te kari = a impusca (K.)
karro = scai (K.)
karodi = rac (K.)
kâsa = cine (C.)
kaste = ca să (C.)
katuna = cort (se obisnueste la lăeşti) pl. = îl katune (C.)
kecica = capră (K.)
kej = mătase, pl. = îl kejă (C.)
kejlana = mătăsos (C.)
nani kek = nimenea (K.)
kel = plăcere, distracție, joc (K.)
te kelaben = a juca, a dansa (K.) de unde vine jocul chilibaoa

keldeâs (din kelau) = joc (C.)
kelin = piept (K.)
te kellitopra = a acoperi (K.)
te kelloben = a atinge (K.)
ker = casă, zidire, pl. = îl kerà (C. şi K.)
te keraben = a face (K.)
kerdileas = sbor (C.)
kerdol (dela kerdivau) = mă fac (G.)
khălau, khelau = joc (C.)
khamorô (dela o kham) = soare, pl. = îl khamă (C.)
khan = ureche, pl. = îl khan (C.) vezi kan
khanceschiri (dela khânci) = nimic (C.)
khanci = nimic (C.)
khangarea (pl. = dela e khangări) (C.)
khangări, khanghir = biserică (C.)
khanikâs (dela khânik =nimeni (C.)
khanili = leneşă
khas = fân, pl. = îl khasă (C.)
kheré = casa (C.); vezi cher
khoyâkere (adj. dela e khoi = seu) pl. îl khoyă (C.)
kil unt (K.) kikai = căldare, pl. îl kikaye;
kikaveari = căldarar (C.)
kileavin = prun, pl. Îl kilea vina (C.)
killin joc, = dans (K.); vezi khalău
kiló = păr (C.)
te kin = a cumpăra (K.)
kinas (dela kinau) = cumpăr (C.)
kinau = cumpăr (C.)
te kindir = a se despărți (K.)
kindo = gol (K.)
kinghearau = ud (C.)
kiral f kiras \ kirchenghero = cismar, ciubotar (K.)
kirchissagro ruk = ciresiu (K.)
kirghissin = cireasă (K.)
kirmo = vierme (K.)
te kisla = a încăleca (K.)
kiraél (dela kirivau) = ferb (C.)
kiruvau = fierb (C.)
kiro = seamă (C)
kişi = o cârciumă, crâşmă (K.)
klidiu, bango-klidiu = cârlig (K.
klindinesá (dela o klindinó) = cântar (G.).
klidino = càntar (C.)
klusturi = mănâstire (dela germ. kloster) (K.)
ko, kiró = al tău (C.)
koba, o u el; koia, i = ea; kola, i e ci, ele (K.)
kociavicia = ariciu (K.)
koed lo = negreată (K.)
koi = a lui, aceasta (K.
koi = acea (C.)
koia, = ea (K.)
kola = ele (K.)
kolagre = ale sale (K.)
kolagro = a sa (K.)
kolengro = pe (K.)
pl. kolengre = a lor (K.)
kolesgre = ai săi (K.)
kolesgro = al său (K.)
kon = cine (C.)
kon, kona = acel (C.)
kor = gât, pl. – il korâ (C.)
korâr = la (imperativul din korarau orbesc) (C.)
kori (fem.) = oarbă (C.) vezi cora
koro (masc.) = orb (C.) vezi coro
kote = aci (C.)
kotor = codru, pădure (C.)
kotora (dela o kotór) (C.)

te kovokardas = a încânta (K.)
krohilo = mistreț (K.)
kubrigen = război, luptă (K.)
kunare = țărm, mal (K.)
kuni = cot, măsură (K.)
kurkó = săptămâna (C.)
kurmi = meiul, pl, îl kurmea (C.)
te kuroben = a căsăpi (K.)
te kuroben = a întâlni (K.)
koba kuroben = război (vezi kugriben (K.)
kuromanghero = dorobant (K.)
kuştikasa = brâu, pl. îl kuştika (C.)
kutca = aci (C.)
kutwnaskero = soldat (K.) vezi lurdo
kuzhilo = deget (K.)
lab = cuvânt (K.)
laccho = bun (P.); vezi lacio
te lacear = a lipi (P.)
laceartan = aşternut (P.)
laceho = blând (P.)
lacerdom, lacardem laci (fem.) = bună (C.)
lacio (masc.) = bun (C.)
lacihi = bună (P.)
lacihimos = bunătate (P.)
lacihilo = falş (K.)
nai lacio = apătos (P.)
te lacit = a afla (K.)
ladavku = încarce (C.)
lagavo ruşine, pl. îllagiave (C.)
lageamos = ruşinos (P.)
lageao = ruşine (P.)
landi (dela o lou) = aranjat (P.)
laka (în loc de laka, dativul dela oi ea) (C.)
lan = ea (C.)
landavdi (dela ladavdo) = încărcat (C.)
langs = lângă (K.
lasdo = bun (pentru oameni şi animale) (K.)
lascardi (dela lacearau = dreg) (C.)
te latsakerit = a vinde (K.)
lave = nume (K.)
lazahalo, lubechir daspas = adulter (P.)
le = ele (K.)
te leben = a lua (K.)
te leiauna a purta (K.)
leium = pâine (K.)
leşi susai las leşinat (P.)
liel = scrisoare, răvaş (K.)
lill –= scrisoare, carte (K. şi P.)
lila-but = blibliotecă (P.)
te li–aughi = a produce (K.)
lindri = somn (G.)
linkearau = (eu) ţin (C.)
linkearél = tin (C.)
lipa = tei, pomul de tei, pl. = îl lipé (C.)
livin = raclă, sicriu, cosciug (K.)
lo = el (K.)
loevu = argint, monetă (K.); vezi rup
loie = bani (P.)
lokes = încet, înceată (K.)
lolipurum = ceapă (K.)
loló (mas.) = roşu;
loli (fem.) = roşie (C.)
lon = sare (K.) vezi lun
bi-londi = nesărată (C.)
lonkeren = silitră (K.)
lova = ban, monetă (C.)

lou = sare (P.); vezi lon
lubekirdaspas = adulter, a curvi (K.)
lubenita = pepene (P.)
luiné = Luni (C.)
lulaua = lulea, pl. = îl lulaye (C.)
luludi, lulughi = floare (C.)
lun = sare, vezi lon) (C.)
lunine, luine = apa (C.)
te luno = a însura (K.)
lurdo = soldat (K.) vezi kutwnaskero

M

macico=mâţă, pisică (K.); din ungurescul macico
maciho = peşte (P.)
macio = peste (K.)
macio = peşte, pl. îl macé (C.)
macinghero = pescar (K.)
madiho = muscă (K.) vezi matlin
mahlo = tovarăş (K.)
maklau = ung (C.)
maladem (dela malavau) = găsesc (C.)
te maladopes = a întâlni (P.)
malo = deal (P.)
mama le oseschi = muma pădurii (P)
mami = bunică (K.)
mamoşischi = omenesc (P.)
te man = a tăia (K.)
mande (dela me) = eu (P.)
mandradei = mamă (P.)
manet = o lună de zile (K.)
mangaben = a cerşi (K.)
mangava = rugăciune (K.)
manghésa (dela mangaú mannişi) = femeie (K.)
manos = om (P.)
manuş = om, pl. menii (K. şi C.)
marazo = necaz, pl. – îl maruzurea (C.)
mardi (fem.) = bătută (C.)
mardo (masc.) = bătut (gurdo) (C.
te maren = a bate (K.)
marél (din marau) = bat (P.)
te mares, guren = a bate (K.)
mareskero = pitar, brutar (K.)
marestuche-joco = batjocură (P.)
maricli = plăcintă, fagure (K.)
marinos = bătaie (P.)
îl manus = oamâr la (imperativul din marav) = bat (C,)
maro = pâne (K.)
maro = al nostru; mari =a noastră, plural mare (K.)
du maro =al vostru, du mare (pl) = (K.)
du mari = ale voastre, du mare (pl.) = (K.)
mas = carne, mâncare (K,)
maseskero = casap, măcelar (K.)
massob = treaz (K.)
maşkar = mijloc, pl. = îl maşı karâ (C.)
maşkre = între (K.)
matilen (dela mativau) = mă îmbăt (C.)
matinos = beţie (P,)
mativau = mă îmbăt (C.)
matlin = muscă (K.) vezi madiho
mauchidinci = arvună, acont (P.)
mauro = pâne, pl, = îl mauri (C.); vezi maro
mavis = albastru (P.)
mazlôzel (dela mazlozau = dreg, încing) (C.)
me = eu, pe mine, noi (K.)
me, mire, minri = ale mele (C.)
te meches = a lăsa (P.)
mehom = sunt (mare infinitiv) (K.)

mekhleas (din mekhau = las) (C.)
melalo = murdar (C.)
melali = murdară (C.)
melelo = negru (K.)
men = gât; e men = gâtul (K,)
te meraben = a muri (K.)
koba meraben = moartea (K.)
merél, merâu = mor (C.)
mericla = salbă (K,)
meşo = miel (K,)
miciach = aspru (K,)
migamea = milă, măsură (K,)
mire = ai mei, ale mele (K.)
miri = a mea (K.)
miro = al meu (K,)
te mişchilpe = a mişca (P,)
mişchimos = mişcare (P,)
mişdo = bun (la lucruri) (K.) autorul respectiv a scris greşit acest cuvânt
misto = bine (P.)
cher mişto = binefacere (P.)
misto ailau = binevenit
mistoro = binisor (P.)
mó, miró, minrô = al meu (P.)
mohoros = mohor, pl. = îl mohor rurea (C.)
molibo = plumb (K.)
momal = aliat, tovarăş (P.)
momeleânţa (dela e momeli) = lur mânarea, pl, = îl momelea (C.)
moméskă (dela o mom = ceară). pl, = îl mâma (C.)
mondo = lună (K.)
te mongna = a căuta (K.)
mossin = braţ (K.)
mot = vin (K.)
mothau = spui (P.)
motho = spune (P.)
mraşa = rouă (K.)
te mudaraptu = a ucide, a omori (P.)
mudardem = ucigaş, omoritor (P.)
te mudares = a omorî (P.)
mui = gură, pl, = îl muia (C.)
te muk = a lăsa (K,)
mukhlou (dela mukhau = las) (C.)
mulea, mulcâs, mulas (dela mer rau = mor) (C.)
mulo = mort (K,)
mulo = peste (K,: vezi o macio)
mubro = spirit, duh (K.)
mumeli = lumină (K.)
te mumi = a suferi (K.)
mumli = candelă (K,)
te muncamatele = a cobori (P,)
murga = pisică (K.)
muri = mură (K.)
muscatela = balsam (K,)
musi, vas = antebraf (P.)
muş = braţ (K.)
musi = capelă (K,)
te muterben =a se pisa (K,)
muttremangri = caaiu (K,)

N

naffli = sunt supărat (K.)
nák = nas (K.)
nakh = nasul, pl. = îl nakha (C.)
nak (dela nakhau = trec) (C.)
te nakkeben = a sughita (K.)
nai = nu are (C.)
nai = unghie, deget (C.)

nai, ni-nana = ci (C.)
te naiestu = a se scălda (P.)
na-nai, nana-mai = numai (C.)
naioan = baie (P.)
namo = numai (în loc de nanamai) (C.)
nana = nu era (P.)
nanaș naștiu = anevoie (P.)
nane = bade, nene (P.)
naneleskekso = îndărătnic (K.)
nango = singur, numai (K,)
nangé (masc.) = gol, nanghi (fem) = goală (C.)
nanilaș = rău (K.)
nas, nai-sas = n'a fost (C.)
nasfal = boală (P.)
nasfali (fem.) dela nasfalo = bolnav (C.)
nasul = rău (P.); prea nasul = fioros (P.)
naşaldeom, naşaldem = fug luând ceva (G.)
te naşaben = a curge (K.)
nasimos = fugă (P.)
nav = nume (K.)
necumimul = concubină, ţiitoare (P.)
nei = nu (K.)
neleolda = nebotezat (P.)
nepringeardo = necunoscut (P.)
nerel = moare (P.)
nevé (pl. dela neó = nou); fem. nevi (C.)
nevo = nou [(K.)
ni, nana = nu (C.)
nie li = vară (K.)

Q
oacheso = brunet (P.)
obres = anul (P.)
okolka (pron. demonstr.) = aceea (C.) on = el (C.)
opaș = jumătate (P.)
opre (prepoziție) = sus (C.)
e órba = vorba, pl. = îl orbe (C.) ordon = căruță (P.)
oroșlano = leu (K.)
or-sav = oricare (C.)
or = rouă (K.)
os = pădure (P.)
te ovel = a veni (P.)
ozale = ager (P.)

P
pabui = măr (K.)
pac, paca = aripă (K. şi P.), pl. ril pacheă
te pagheanta (dela e poghi poala) (G.)
paghel (dela pagau) = frâng (P.)
te paggherben = a rupe (K.)
paho = ghiată (K.)
pai = apă (K.)
pai-zoralo = apă tare, acid azotic (P.)
pal = frate (K.)
pal = scândură (K.)
pala = după (P.)
palaireat = miazănoapte (P.)
palanghes = miazăzi (P.)
pale ma dară, iar, după, înapoi (K.)
palmande = urmare (K.)
paloș = sabie, pl. = îl paloșurea (C.)
palto = degetul cel mare (K.)
panda = 50 (K.)
panduki = banul (C.)
pani = apă, pl. = paiá (K. şi C.); vezi pai
baro pani = mare, apă întinsă (K.)
pano = floare (K.)

papinoci = momifă (K.)
papiu = gâscă (P.)
păr = burtă, pântece, pl. = îl pară (K. şi G.)
păr-zelino = „burtă verde”, om gras (P.)
paramici = basm, poveste (P.)
parnemus = albus de ou (P.)
parni (fem.) = albă (P.)
parno (masc.) = alb (K.)
paro = greutate (K.)
parra = mal (K.)
te parrac = a mulţumi (K.)
te pastuche, soutuche = a adormi (P.)
pasves = insulă (K.), vezi ves
pas = jumătate, pl. = îl o pas şi îl o pasima (C. K.)
paşa = lângă, pre lângă (P.)
paşan = păduche (K.) vezi păzhum
pase = aproape (P.)
patrin frunză, foaie, pl. = îl patrineá (C. şi K.)
pazari = aldămas (P.)
peav, peau = beau iv.)
peco = copt (P.)
te pekgum = a frige, a coace (K.)
pekleân = frig (C.)
pen, phen = soră (K.)
te penaben = a zice; vezi te phenes (K.)
baro peng = leu (K.)
peors = piept (K.)
peperi, piperi = ardei (K.)
per = pântece (K.)
te peraben = a cădea (K.)
perau = cad (C.)
perdo = plin (K.)
perel = pe râu (C.)
pevli = văduvă (K.); vezi phivli
phabau, phabivau = arz (C.)
te phaghilas = a rupe (P.); vezi paggherben
phago = boală, beteşug, şchiop (P.)
phen = soră (P.)
phenâu = zic (P.)
phendineas (în loc de phendas, dela phenau = zic (C.)
te phenes = a zice (P.)
pherdo = plin (P.); vezi perdo
phiko = numărul, pl. = îl phike (C.)
te phirel = a umbla (P.)
phivli = văduvă (P.)
phivlo = văduv (P.)
phraloro = frate (dela o phral), pl. îl phral (C.)
phu = pământ, pl. = îl phuya (C.)
phucherdo = umflătură, burtos (P.)
phuevi = bubă (P.)
phukili = mă umilu (C.)
phurami = veche (P.)
te phurdau = a sufla (P.)
phurde (dela phurdau = suflu) (C.)
phaudads (dela phaudasau = închid (C.)
phango = legat (P.)
pharadas, (dela pharavau =sparg (C.)
te pharau = sparg = a crăpa (P.)
pharavel, dela pharavau = sparg (C.)
phar6 = greu (P.)
phun = pământ (P.)
pi = pe (P.)
pibblerauni – curcan (K.)
picheal = picătură (P.)
pido = băut, băuti (K.)
pien = a bea (K.)

pien tuuli = a bea tutun, a fuma (K..)
pilas, pel-but, pico = băut, băutor (P.)
pimos = băutură (P.)
piri = oală, pl. = îl pireă (C.)
piro = liber, slobod (K.)
piro = picior (K.) vezi puuro
te pirronit = a deschide (K.)
pisla = puţin (K.)
pisa = miel (K.)
plaiu = munte, pl. = îl plaiua (C.)
plaşla = suman (K.)
pleisserdum = recompensă (K.)
pleme = val (K.)
plimbosilem (dela plimbôu-ma) = mă plimb (C.)
po = cap (K.)
po = al său (K.)
podo = plin (K.)
pofe = câmp {K.}
pohenda = nucă (K.)
pohtan = pânză (P.)
pokinel (dela pokinău = plătesc (C.)
polade (dela polavau = întind (C.)
pomya = măr (K.); vezi pabui
pop sobă, tigaie (K.)
por = pană (K.); pori = pană, coadă (K.)y vezi posi
por = mat, pl. = îl pora (C.)
porau = casc (C.)
poreanta (dela e pori = coada (C.) îl = îl porea
pos = pai (K.); vezi pul
posi = coadă (P.)
posom = bumbac (P.)
posi = smârc, glod, noroiu (K.)
prabal = aer (K.)
te prahoule = a îngropa (P.)
pral = sus, înalt (K.)
prandizeu, dela prandizau = mărit (C.)
pratness = întunecat (K.)
te pretterdum = a ameninţa (K.)
pricopsime = bogat (P.)
priesterben = a ruga (K.)
prinierdo = cunoscut (K.)
pringeardo = cunoscut (P.)
pringeardol, prinjardol (dela pringiarau = cunosc (C.)
pro = prin (C.)
provingra = cartofi (K.)
pul = pai (K.); vezi pos
pup = pământ (K.) vezi phuu
pura = usturoi (K.)
purana = vârstă (K.)
purano = antic, vechiu (P.)
puri, phuri = bătrână, babă (K. şi P.)
purilos = bătrânatec (P.)
purimata = bătrâneţe (P.)
puro, phuro = bătrân, babalâc (K.) vezi puri
puruciau = nepot (K.)
purum, purumb, loli-purum = ceapă (C. şi K.)
pusavau = înţep (C.)
pusramangara = furculită (K.)
put – mult (K.)
putardo – deschis (P.)
te putari = a deschide (P.)
putium = chestie, cerere (K.)
puuro = picior (K.); vezi piro
păzhum – păduche vezi pasan (K.)
puzhum = lână (K.)

R

rachlio = flăcău, holteiu (K.)
rachsii = domnişoară (K.)
te rackerben = a vorbi (K.)
koba rackerben = limbă, graiu koba rackriben = vorbă (K.)
radsa = noapte (K.)
rag = principat (K.)
o rai = prinţ, boier (K.)
e rai = prinţesă, boieroaică, cucoană (P.); pl. îl rai
raikai (în loc de raikani) = boierească (C.)
raimos = boieresc (P.)
a răki = aseară (C.)
rakli = slugă (K.)
rakli = fată (P.)
rani = prințesă (K.)y vezi e rai
rașai = popă (P.)
rat = sânge (K.)
ratalo = sângeros (P.)
ratli, ratti = noapte (K.); vezi radșa şi ratli
ratya = rachiu (în limba ţigănească rachiu se mai numeşte şi italo (C.)
o rayoro = boieraș, pl. = îl raiori (C.)
reat = seară, noapte (P.)
renade = vulpe (K.)
repani = gulie (K.) neogrec perdu
reta = rață (K.)
rezh = mătase (K.)
ricineâriskero = ursăresc (C.)
o ricinô = ursul (C.)
rikevala = memorie (K.)
rincano = frumos (K.)
rittero = soldat cu platoșă (K.)
roi = lingură (K.)
te roies = a plânge (P.)
roimos = plâns (P.)
rom = om, bărbat (K.) (în limba ţigănească înseamnă ţigan)
romanés = ţigăneste (P.)
romani (adj. femenin dela o rom) = ţigănesc (C.)
romaro = bărbătel (P.)
romino = ţigan (K.)
romni = femeie, soție (K. şi P.))
romnicel = ţigan (K.)
ropen = mizerabil (K.)
rosa = trandafir (K.)
rozho = furcă (K.)
rovél (dela rovau = plâng) (C.)
rovli = ciomag, pl. = îl rovleà (C.)
ru = lup (K.); vezi ruiu
te ruddi = a îmbrăca (K.)
rughimos = rugăminte (P.)
ruiu = lup (P.)
ruk = arbore (K.)
rundo = cerc, farc (K.)
rup = argint, pl. =îl rupâ (K. şi C.)
rup-giindo = argint viu (P.)
ruzha = floare (K.)

S

sa = tot (C.)
sa = râsul (K.)
te saien = a râde (K.)
sanche = adică (P.)
sani (fem.), sano (masc.) = subţire (K. şi C.)
or sao = oricare (P,)
sap = şarpe, balaur (K. şi P.)
sappin, sapuni = săpun (K.)
sar = cum, ca (P.)
sare, sarore = toţi (G.)

saro = făină (K.)
sas = era (C.)
sasdo = sănătos (K.)
saster = fier, ghiață (K.)
sastri = fier (P.)
sastringhero = fierar, meșter (K.)
sastruni (dela o sastri = fierul (C.)
te sburiel = a sbura (P.)
scaurnin = scaun (K.)
scenio = auzul (K.)
sea = tot, toată (P.)
te sel = a lua (K.)
te selitapraa = a ridica (K.)
te sellitaria = a tăia, a scoate (K.)
sem = sunt (C.)
semambitioso = ambițios (P.)
semenis, benzeusin = asemănare (P.)
senelovisa = a înfuria (K.)
serti, miciach = aspru (P.)
o sfârco le ciuceao = sfârcul țâței (P.)
sgârcime = sgârcit, avar (P.)
si = da (P.)
sicom = ursăreste |C.)
sie = suflet (K.)
sik = sărguintă (K.)
sik = gust (K.)
te sikeraben = a învăța (K.)
sili-man, silis-man = am (C.)
silis, silos (în loc de si) = este (G.)
simanghea (pl. dela e simanghi) =zălog (C.)
te simanghi = a creea (K.)
simazi (simaghi) =zălog, amanet (C).
te sivaben = a coase (K.)
te sivit = a coase (K.)
sivri = ciocan, pl. = îl sivré (C.)
skil = rece, frig (K.)
smentino = smântână (K.)
soben = a dormi (K.)
sofa = pat, culcus (K.)
te soimos = a dormi (P.)
sola = mâine (K.)
solahadimos = jurământ (P,)
somnac, somnacai = aur (C.) vezi sonnai
somnacuné = de aur (C.)
somnal = sfânt (P.) vezi somnac
sonnai = aur (K.)
sonnikey = aur (K.)
sorlo = puternic {K.)
so, sos, şi = ce este (P.)
sostar, di = dacă, de ce (P. şi C.)
soste, dela so = ce (C.)
te soutuche = a adormi
sovava = somn (K.) vezi suth
soves (dela sovâu = dorm (C.)
sovlearau = adorm (C.)
spinga = bold (K.)
te staben = a sălta (K.)
staclinghero = ariciu (K.)
staddi = capelă, pălărie (K.)
staghi = căciulă (P.)
te stakkerben =a călca în picioare (K.)
starrapan = închisoare (K.)
stepre = scoală-țe (K.)
sterna = stea (K.)
stigga = uliță (K.)
te stildum = a apuca (K.)
stirna = pisică (K.)

strafil = fulger (P.)
su = ac (P.)
sub ac (K.)
suchar, şuchar = frumos (P.)
sucarimos = frumuseţe (P.)
suhlo = acru (P.)
sung m Miros, mirosul, pl. = îl sunghéa (C.)
fe sung = a mirosi (K.)
suno = vis (P.)
suth = somn (K.); vezi sovava
sua = lacrimă (K.)

Ş

şa = buruiană (K.)
şach varză, curechiu (K.) vezi şoc
şah varză, pl. = îl şah (C.)
saducca = pastelcă (K.)
te şamander = a se despărţi (K.)
şaşo = iepure (K.); vezi şoşoi
segari = vânat (K.)
şelenghero = îrânghier (K.)
sello = izvor (K.)
sero = cap (K.)
setra = vioară (K.)
seck = ţărână (K.)
sin coloare (K.)
şindealo= cuţit, pl. = îl şindeâla (C.)
te singher = a se certa (K).
şilav = mătură, pl. = îl şilava (C).
şilavau = mătur (C.)
te siven = a sui, a pune {K.)
te sivitrada = a vâri (K.)
sivya = cleşte (K.)
şnablus = cioc, plisc (K.)
soc = varză (K.); vezi şach
soker = cinstit (K.)
te sokerben = a pretui (K.)
şommit = lanţ (K.)
somnakai = aur (K.; vezi somnac
son = lună (K.)
şoro, po =cap; o şoró = capul, pl. = îl şere (C.)
soste = izmene (K.)
sosoi = iepure (P.)
o ştarto = al patrulea (K.)
şubbus = rochie (K.)
sucarimos = farmec (P.)
suco = uscat (P.)
te succo = a usca (K.)
şudri = rece (P.)
te sudrian = a răci (P.)
şudrimos, prabol = aer (P.)
sukar = frumos (P.); vezi sukker
sukaroro = frumusel (P.)
sukar-ararkblen fut = bine te-am găsit (C.)
sukker = frumos (K.)
sukkerben = frumuseţe (K.)
sukrohilo = sec (K.)
fe sunaben = a înte.ege (K.)
fe şundan = a auzi (P.)
şunta (imp. dela aşunau = aur, formă foarte rară (C.)
sut = oţet (K.)
şuti = uscat, suki (fem.) suko(masc. (C.) vezi suco
şveto = ceriu (K.)

T

ţa = dar, de (P.)

tabios, fabilas, chadsido = ars (P.
te tabolo, aştares = a aprinde(P.)
tabuk = tobă (K.)
takivau = mă încălzesc (C.)
talau, telau, telao = supt, dedesupt (C.)
tallo baltă, = lac (K.)
tamlo = întunerec (K.)
tang = îngust (P.)
tangó = strâmt (P.)
tanya = cort (K.)
tarnepen = copil (K.)
e tarnivan = întineresc (C.)
tarno = tânăr; târni = tânără (K. şi G.)
tasilo = înnecat (P.)
tatimos = cald, călduros (P.)
tató (tatto) = căldură (K.)
tattopani = rachiu (K.)
tava, tau = aţă (P.)
teha = mâine (în loc de theară) (C.)
tela = supt (prepozitie) (C.)
tele = jos (G.)
telal = de jos (C.)
telel = animal (K.)
te televres = a pleca (P.)
teşta = corp, trup (K.)
te thabdel = a curge (P.)
thagâr = împărat, rege, pl. îl thagara (C.)
than = loc, pl.
thar = măsea (P.)
tharau = arz (C.)
them = ţară, pl. = îl thema (P.)
thearo = mâine (P.)
thovau = spăl, thodo = spălată (C.
thua = fum (P.)
thub = fum (K.)
thulilas = îngrăşat (P.)
thulo = gros (P.)
ticcino = copil, plod (K.)
tigno = scurt (K.)
tikasko (dela tika) tikni = mică (P.)
to, ko, kiro = al tău (P.)
tober = topor (K.); vezi tover
te tofe = a fuma (K.)
tokam = numai (C.)
toer = topor, pl. = îl toeré (G.)
tol = cântar, pl. = îl toleă (C.)
tombun = tobă (K.)
tovadei = porumbel, hulub (K.)
tover = topor, bardă (K.); vezi tober, toer
traşa (dela traşau) = mă tem (C.)
trupo = corp, trup (K.)
truppai = pustă? (K.)
truş = sete (C.)
truşul = cruce, pl. = îl truşulă (C.)
truzhilo = sete (K.)
te tsacioben = a se certa (K.)
tsilka = scoarță (K.)
tu (pronume) = tu (P.)
tud = lapte (K.) vezi zud
tuggonso = supărat (K.)
tulo = grăsime (K.)
tumaro = al vostru (P.)

Ţ

țara = cort (C.)
țarurea (dela e țara = cortul (C.)
țâcne = mititei (P.)

țefniakero = pește (K.)
țicnida – urzică, pl. = îl ticnida (C.)
tidada, tirdava (dela ţirdau) = trag (C).
țiria = usturoi (K.)
țora = puțin (P.)
țua = parice (K.)
țuruvlea = opincă (P.)

U
uceavau, uces = înalt (C.)
uci = înaltă (C.)
ucivau = mă înalţ (C.)
ugiledo = dator (P.)
urdon = căruţa, pl. = îl urdoná (C.)
te ustcaies = a călca (P.)
te ustel = a se scula (P.)
ustilas = s'a sculat (C.)
uștеado = călcat (C.)
uști (dela usteau) = mă scol (C.)

V
te vaben = a deveni (K.)
puro vaben = a îmbătrâni (K.)
vaggaulus = iarmaroc (K.)
vallin = garafă, sticlă (K.)
valval = vânt (C.)
vardindos (dela vardiu privesc (C.)
vardo = car, căruţă (K.)
varinhilo = viţel (K.)
vas = mână, pl. = îl vas (C.)
vass = mâna (K.)
vast = mâna (K.)
bi vastengo = fără mâini (C.)
la vastesa (dela o vas = mâna (C.)
te vattogudli = a striga (K.)
te vazh = a vâna (K.)
vaziné (dela văzdau = ridic (C.)
veleto = valet, serv (K.)
verda = han (K.)
vermo = sant (K.)
veș = ostrov, insulă (K.)
ves = pădure (K.)
veșiskero = pădurar (K.)
vezheokero = vânător (K.)
te vias = a ajunge (K.)
viknia = soim (K.)
vind = iarnă, timp urit (țiganii n'au cuvinte pentru primăvară și vară, sic.) (K.)
vingro = fals (K.)
virthus = crâșmar (K.)
vodi = suflet (K.)
vudda = poartă (K.)
vudres = pat (K.)
vuddrusti ciro = vreme de culcat (K.)
te vusza = a abate (K.)
te vusrit = a arunca (K.)

Y
yag, yoro(k) = ochiu, pl. îl yaga (C.)
yakhali = deochiată
yaleasca = jalea (C.)
yaska = iască (C.)
yav = plimbare (K.)
yoggramangri = pușcă (K.)

Z
zahâro = zahăr, pl. = îl zaharurea (C.)

zeleno, zelino = verde (P. şi K.)
zelo = întreg (K.
te zhasvaver = a se divorţa (K.)
zhedum = eroare, gresală (K.)
te zhinaben = a scoate (K.)
te zhingher = a ocări (K.)
zlach = plantă (K.)
zubrui = anteriu, haină lungă (P.)
zud = lapte (K.); vezi tud
zumi = ciorbă (P.)
zuralo = tare (P.)

Vocabular româno-țigan

A
ac = su
acasă = a cheré
acela = goia
acesta = goba
acolo = coté
acont, arvună = mauchidinci
acoperiş = cearemosopral
a acoperi = te kellitopra
acru = şuhlo
acum = acana
aldămaş = pazari
adânc = ahor
adăpost = cuitus
adecă = sanche
adevăr = ciaces, ciacis
adevărat este = dorusvacherla
adeverinţă = habari
adio, rămâi cu Dumnezeu = acui devlesa
a adormi = te pastuche, te soutuche
adulter = bezahalo, lubechirdaspas
adunare = chidimos
aer = gudrimos, prabol
afacere, am făcut ceva = cherdem caicipa
afacere, treabă = hâsmeţi
afară = avri
a afla = te lacit
a agăţa = to andi carfi
ager = ozalo
aghiuţă = bengolo, scaraoschi = beng
aglomeraţie = diansbut
agricultură = hamosopro,
hamoso-pro la câmpi = toate grânele de pe câmp
aici = ate, gade
ajutor = jardami
alamă = jilţiharcuma (alamă galbenă)
alandala = ecopralavesti
alb = parno
albastru = mavis
albie = balai
albingé = berui
albus = parnemus, parnemus aresco
a alerga = te dinasimos, te nacaben
aliat, tovarăş = momal
alienat, nebun = deino
a lipi = te lacear
alunenes = caiarsa, alunichisardan
aluniţă = calopipeti
amândoi = duijene
amanet = simazi, simaghi
amant = amantos
amar = cherco
amărăciune = cherchimos
ambiţios = semambiţioso
ameninţa (a) = te pretterdum
ameninţător = amelitisardem, camlem
amestec = careştar, amestechisi
amorţit = amorţisardas
anevoie = nanaşi, naştiu
animal = gruvui
antebraţ, musi = vas
antic, vechiu = purano
anteriu, haină lungă = zubrui
an = obreş
apă= pai
apă tare (acid azotic) = pai zoralo
apătos = nai-lacio
apăsa (a) = te banghia, te banzo
aprinde (a) = te tabolo, te astares
a da foc = dimiac
aproape = paşe
apropiere = catepaşe
ara (a) = te arisarna, te arisardem
a răci = şudrian
arama = harcuma; harcumloli = arama roşie
aranjeat = lacerdom, lacardem
arbor = ambri, ruch
arcan = capai, anicursa
ardeiu = peperi, piperi
argint = rup
argint viu = rup-giindo
aripă = pac, paca
armă, puşcă = iagai
armăsar = graci
ars = tabios, fabilas, chadsido
a arunca = te ciucoie
arvună = diman
arzător = chadşabasgro
ascuţit = diopre, ascutime
aseară = airat
asemănare = semenis, benzeusin
asin, măgar = char, magari
aspru = serţi, miciach
asta = caca, caia
astăzi = avzis, aighes
aşternut = laceartan
asasin, omorâtor = mudardem
aşchie = atladepai
ascuns = garatut
aţă = tava, tau
atunci = dala
aur = somnac, somnacai
a auzi = te şundan
avar, sgârcit = sgarcime

B
bogat = barvalo
babă = puri
babalâc = puro
bade = nane
bagaj = calabaluco
băiat = cehao
baie = naioan
băieţaş = cehaorò
balaur = sap
balegă = goşin
băltoacă = groapa paisa
bandit = cior
bani = gurişti, cutto
barbă = cihor, cior
bărbat = rom
barăţel = romorò
basm = paramici
basma = dichlo

băţ = caş, caşti
bătaie = marimos
bate (a) = te mares, te guren
batjocură = marestuche joco
bătrân, babalâc = puro, phuro
bătrână, babă = phuri
bătrânatec = phurilas
bătrâneţe = phurimata
bătut = mardo, gurdo
băut, băutor = pilas, pel-but, pido
băutură = pimos
belşug = berecheto
berbece = baere, upritudlilom
beteşug, boală = phago
beţie = matinos
bibliotecă = lila-but
bine = misto
binecuvântare = O Del te miluitu
binefacere = cher-migto
binevăzut = te dichezma misto
binevenit = misto-ailan
binişor = mistoro
biserică = changhiri, changri
bivol = gumu
blând = laceho
blestema (a) = te des aradmaia
blestemat = san dino aranaia
bluză = camizonò
boabă = cuchiu
boală = nasfal
bogat = pricopsime
boier = rai
boieresc = raimos
boieroaică = rai
bolnav = nasfalo
bordei = cocioliba
borţos = chanmo
borţească = channi
botez = bolimos
boteza (a) = te bolanas
bou = guru, gurub
brânză = chiral
braţ = angali, mus
brumă = drosiu
brunet = oacheso
bubă = phueni
bumbac = posom
bun = laccho
bună = lacihi
bunătate = lacihimos
bunic, babalâc, bătrân = phuro
burtă = par
burtă-verde, gras = păr-zelino
burtos = phucheardo
buruiană = bur
buturugă = buciuma

C

căciulă = staghi
câine = giuchel
câinesc = giuchano
cal = gras
călca (a) = te ustcaies
călcâiu = chur
călcat = ugteado
cald = tatimos
căldare = cacai
căldură = tatò
călduros = tatimos
calitate = àc feld
cămaşă = gad
când = canà
cânta (a) = te ghilaba
cântare = ghilabas
cântăreţ = ghilabal
cântat = ghilabadas
cântec = ghilabadimos
cap = şoro, po
capră = buzui
cărbune = angar
cârlan = churoro
cârnat = goi
carne = mas
carte = lil
cartof = coloupiri, provingra
căruţă = ordon
casă = cheher, cher
căsătorie = iusurimos
căsuţă = cheheroro
câte = cazom
căzut = pelas
ceapă = purumb, purum, lolipurum
ceartă = halipé
certa (a) = te halpes
chema (a) = te acharles, achorles
chemare = acharimos
chior = cord
ciorbă = zumi
cismă = cheherea
coadă = pori
cobor (a) = muncama tele
cocoş = basno
concubină, ţiitoare = necunimue
copil = ceheao, ticcino
copilăresc, copilărie = ceheaoraschi
copt = peco
crăpa (a) = te pharau
credincios = ceacso
creştere = bareares
cruce = trugul
cunoscut = pringeardo
curge (a) = te thabdel
cuţit, = ciuhri, churi
cuvânt = lab

D

da = si
dacă = sostar, di
dară = pale
dator = ugiledo
deal = malo
deget = nai
deodată = adacdate
departe = dur
depărtare = durimos
deschide (a) = te putari
deschis = putardo
despre = andasoste
din = anda
dinainte = anglal
domnişoară = cehei, rachssi
dormi (a) = te soimos
dragoste = chola — gamoben
drept = ceaceş

duce (a) = te geal
dulce = gudeo
Duminecă = Gurghe
Dumnezeu = Del, Deve, Devel
după = palo
durere = diic
dus, s'a dus = gheld, ghelatas

F
fântână = haing, hain
farmec = sucarimos; vezi frumusete
făt frumos = cehao — şucar
fecior = cehaoro,
fiu = ciabo
femeie = romni
ficat = calingio, bucho
fier = sastri
fioros = prea nasul
flăcău = cehao — bard
floare = lulughi
foc = iag
frică = dar
frumos = gucar
frumuseţe = sucarimos
frunte = cicat
frunză = patriu
fugă = nagimos
fulger = strafil
fum = thua
fura (a) = te ciordem, cioa,
furt = ciordaş
furnică = chir

G
găină = chaiu
gâscă = papiu
gaură = hau
ginere = geamutro
gol = nango
grâu = ghiu
greu = phard
gros = thulo
gură = mui

H
hoţ = cior

I
iarbă = cear
iepure = sosoi
inima = ild
iubi (a) = te deiustedal

Î
îmbrăcat = hureado
împărţi (a) = hulanau
în = an
înalt = uceo
înapoi = palpale
încât = au cazom
încotro = caring
îngrăşat = thulilas
îngropa (a) = te prahoule
îngust = tang
înnecat = tasilo
însura (a se) = te insurilpes
întâlni (a) = te maladopes
întoarce (a) = te erisailo

J
joc = chelrinos
jos = tele
juca (a) = te chelau
jumătate = opas
jurământ = solahadinos

L
lacrimă = asfea
lângă = paşa
lapte = tud, zud
larg, lată = buflo
lăsa (a) = te meches
legat = phanglo
lemn = eaş
leşinat = leşisusailas
limbă = cihb
lovi (a) = te dandesdal
lumânare = enonechi
lună = cehenot
lup = ruiu

M
măgar = hai
mâine = thearo
mamă = mandradei
mamelă = ciuci
mână = vas
mânca (a) = te hau
mâncare = habe
mânz = churoro
mare = baro
mărunt = hurdo
măsea = thar
merge (a) = te geau
miază-noapte = palaireat
miazăzi = palanghes
miel = baero
mijloc = mascar
mincinos = hohaimos, hohamuo
minciună = hohaimos
minte = hohaiel
minîi (a) = te hohaies
miros = cehaudimos
mirosi (a) = te chaudes
mişca (a) = te mischilpe
mişcare = mig-chimos
mititei = ţâcne
moale = covlo
moare = merel, dela te meraben = a muri
mort = mulo
moş = phuro
muiere = romni
mult = but
muma-pădurii = i mama te oşeschi
muşca (a) = te dandales

N
naşte (a) = te cheres
naştere = cherdas
nasture = cociae
năvală = jangle
neagră = cali

nebotezat = neboldo, biboldo
nebun = dilo, deino
nebunie = dilimos
necăjit = holearico
necaz = holeaimos
necunoscut = nepringeardo
negru = calo
nimic = canci
noapte = reat
noroc = bah
noroiu = cic
nuc = achor
nucă = achoriu
nume = alan

O
oaie = bacri
oală = piri
oarbă = cora
oboseală = ichino
obosi (a) = te ichinisailo
ochiu = iacho
om = manos
omenesc = mamosischi
omorâ (a) = te mudares
opincă = ţuruvlea

P
păcat = bezeah
păcătui (a) = te cherel — bezeaho
păduche = gina
pădure = os
pământ = phuu
pânză = pohtan
păr = bal
păros = balalo
pe = pi
pepene = lubeniţa
peşte = maciho
piatră = bar
picătură = pichial
piept = coliu
pieptene = canghi
plânge (a) = te roies
plâns = roimos
pleca (a) = te teleores
plin = pherdo
ploaie = brasand
popă = ragai
porc = balo
porumb = boleo
poveste = paramici
pune (a) = te cihos
puţin = tora

R
râs = asas
rău = nasul
roşu = lolo
rugăminte = rughimos
rupe (a) = te phaglilas, te paggzherben
ruşine = lageao
ruşinos = lageamos

S
sac = gono
sân = brac
sânge = rat
sângeros = ratalo
sărac = cioro
sare = lou
sări (a) = te hutel
şarpe = sop
sbura (a) = te zburil
scălda (a se) = te naiestu
şchiop = phago
scula (a se) = te ustel
seară = reat
sete = trus
sfârc (de ţâţă) = o sfârco le ciuciaco
soare = cham
şoarece = candoi
soră = pheu
soţie, femeie = romni
spre = can
spune = motho
sta (a) = te beşes
stea = ceherai
şterge (a) = te cosas
a şti = te geanes
strâmb = bango
strâmba (a) = te bangheoreş
strâmt = tangò
strâns = chidino
strica (a) =
subţire = sano
sufla (a) = te phurdau
supărare = holearimos
supărat = holearime
surd = caguco
sus = opré
svârli (a) = te cihudes

T
tăcea (a) = te acehes
tâia (a) = a scoate = te cihues, te man, te sellitaria
tâlhar = cior
tânăr, tânără = tarno, tarni
tare = zuralo
tată = tikasko, dad
teamă = darimos
teme (a se) = te daraben
timp, vreme = ciro
tobă = tabuk, tombun
topor = toer, tover
tot, toată = sa, sea
tovarăş = mahlo
trag = tidada, tirdava
trandafir = rosa
treaz = massob
trebuincios = hunte
tremurat = izdral
trup, corp = testa, trupo
turtă = bokoli

Ţ
ţară = them
ţărână = seck
ţarc, cerc = rundo
ţârm, mal = kunare
ţaţă = ciucic
ţigan = rom, romino, romnicel
ţigăneşte = romanes; geanes romanes? = ştii ţigăneşte?
ţine (a) = te incheores

ţinut = cetogaş
ţipar = alo

U
ucide (a), omorî = te mudaraptu
uliţă = stigga
umbla (a) = te phirel
umflătură = phucherdo
umflu (mă) = phuchili
unchiu, bunic = coc, dadesgropal
ung = makalau
urciorul = akhoro
ureche = cam
urît = ciorero
urs = ricino
ursăreşte = sicom
uscat = şuco
usturoi = pura, tiria

V
vacă = grumni
văduv = phivlo
văduvă = phivli
val = diklo
vale = hor
valet = serv, veleto
vâna (a) = te vazh
vânător = vezheokero
vânt = balval, bear, braval
văr = kako
vărsa (a) = te cihadipe
varză = sah, soc
văzând = dikindos
veche = phurami
vedea (a) = te dir, te dichau
vedere = dichimos, dichomos
veni (a) = te ovel, te hav
verde = zelino
verdeaţă = cer, zelinos
veşnic = cimaster
viaţă = civava
vieţui (a) = te dsivahen
vin = mot
vinde (a) = te bikken, te latskerit
vioară = şetra
viol = forţoltu
viola (a), forta = te forţoltu
virgină, fecioară = cek
vis = suno
visa (a) = te dicles suno
viţel = varinhilo
viu = aleau
voi = dume
vorbi fa) = te desdumo te tackerben
vostru (al) = tumaro
vrabie = cirikli
vreme, timp = ciro
vulpe = renade
vultur = bisothilo

Z
zahăr = zahoro
zălog, amanet = zapadi in, iive
zeu = deblo
zi = ghes
zice (a) = te phenes
zidire, casă = cher, ker
ziuă = dives, divus, gesipe, (ghesipe), ghes,

Numerale[431]

Pentru a arăta influenţa străină exercitată asupra limbii lor, ţiu să dau ca probă aici, numeralele, pentru a se vedea că pe lângă asemănarea numeralelor ţigăneşti cu cele din limba hindusă, s'a exercitat, pe lângă alte influențe, şi cea grecească.

1 = iec
2 = dui
3 = trin; drin
4 = ştar
5 = panic; pangi; banş
6 = şo; şou; şob (k)
7 = eftá
8 = octo; ohto
9 = enia. Enna
10 = deş
11 = deşuiec; deşiek
12 = deşudui; deşdui
13 = deşutrin
14 = deşuştar
15 = deşupanci
16 = deşuşo
17 = deşuefta
18 = deşuocto
19 = deşuenia
20 = biş
21 = bištuiec; bişiek
22 = bištudui
23 = bištutrin
24 = bişteştar
25 = bištepanci
26 = bişteşo
27 = bişteefta
28 = bişteochto
29 = bişenia
30 = trianda; drin kope deş; tranda (k
31 = triandaiec
32 = triandadui
33 = triandratrin
34 = triandraştar
35 = trianda-panci
36 = triandaşo
37 = triandaefta
38 = trandaochto
39 = triandraenia
40 = saranda; staranda; ştar-verdeş
50 = pendá; iepássel; panda; panciverdeş; pousaudis (k)
60 = şovárdeş; şoandis (k)
70 = eftavárdaş; eftáverdeş
80 = octovárdeş; octoverdeş
90 = eniavárdeş; eviandis; eniaverde; enniandis
100 = şel; cel; plural – şela (P.)
200 = duivárşel; deişel; duişel
400 = ştarváşel
600 = şovárşel
800 = ochtovárşel
900 = eniavárşel
1000 = deşvárşel; deşvárşel; ekezeros (ungureşte), sero (k)
2000 = bişvarşel
3000 =triandavarşel
5000 = pendavarşel

[431] Numeralele sunt luate după Wlislochi, M. Kogălniceanu (k) şi G. Potra (P.).

Documente

A) Regeşte

1483 Mai 12, Târgovişte. Vlad Vodă, Domnul Țării Românești, dărueşte un sălaş de ţigani stolnicului Dragomir.

Acad. Rom. doc. XC, 5.

1496 Iunie 18, M-rea Clavacioc. Radu Vodă, Domnul Țării Românești, întăreşte stăpânire mănăstirii Govora, peste un ţigan cu copiii lui.

Acad. Rom. doc. XI1/257.

1506 Iunie 23, București. Porunca lui Radu Vodă, Domnul Țării Românești, prin care întărește boierului său Dragomir Măţilă stăpânire peste ţiganul Țugulea dimpreună cu al său copil Tatul, ce i-a fost dat de vărul său Căzan.

Acad. Rom. doc. CCCVI 1.

1511 Aprilie 19. Vlad Vodă (Vlad IV zis şi Vlăduţ), Domnul Țării Românești, întărește mănăstirii Govora, stăpânire peste ţiganii dăruiţi de jupăniţa Neaga, fata lui jupan Dan Durduca.

Arh. Stat. Sect. Ist.

1518 Octomvrie 30. Neagoe Basarab, Domnul Țării Românești, întărește mănăstirii Govora, stăpânire peste un ţigan, dăruit mănăstirii de Tatul dela Râmnic.

Arh. Stat. Sect. Ist.

1520 Septemvrie 5. Neagoe Basarab, Domnul Țării Românești, întăreşte mănăstirii Valea, stăpânire peste un loc de mănăstire, peste o parte din moșia Băjeştii şi Cureştii, peste via din Goleşti şi peste nişte sălaşe de ţigani.

Arh. Stat. Sect. Ist.

1520 Septemvrie 16. Neagoe Basarab, Domnul Țării Românești, întărește mănăstirii Seaca din judeţul Olt, stăpânire peste satele Muşeteşti, Vaideei şi Criva, peste moara din Olteţ, dela Leoteşti şi peste câteva sălaşe de ţigani.

Arh. Stat. Sect. Ist.

1523 Iulie 11. Vladislav (III), Domnul Țării Românești, întăreşte mănăstirii Dobruşa, stăpânire peste satul Crivina, ocina din Poiană, peste câteva sălaşe de ţigani, şi peste găleata domnească din Crivina.

Arh. Stat. Sect. Ist.

1525 Aprilie 19, București. Porunca lui Vladislav, Domnul Țării Românești, prin care întărește lui jupan Stanciul gramatic stăpânire peste toate părţile de moşie pe care tatăl său Stanciul Obrazlat le-a avut în satele Drugăneşti, Cornăţeni, Conţeşti, Vintileşti şi Cliciu şi peste ţiganii ce se vor alege ca ai tatălui său.

Acad. Rom. doc. CCXVI 2.

1526 Martie 31. Radu Vodă (Radu IV dela Afumaţi) întărește mănăstirii Govora stăpânire peste mai mulţi ţigani, unii dăruiţi mănăstirii de Magdalina monahia, iar alţii cumpăraţi de egumenul Dorotei.

Arh. Stat. Sect. Ist.

1526 Iulie 12, Târgovişte. Porunca lui Radu Vodă, Domnul Țării Românești, prin care întărește lui jupan Radul mare logofăt, soţiei lui Voica, fratelui ei jupan Pârvul şi nepoților lui: Danciul şi Preda, feciorii Boicăi, stăpânire peste nişte sălaşe de ţigani.

Acad. Rom. doc. CCXVI/3.

1526 August 6. Radu Vodă (dela Afumati) întărește lui Vlaicu clucerul stăpânire peste ţiganul rămas din ţiganii monahiei Magdalina. Arh. Stat. Sect. Ist.

1529 Septemvrie 25. Cartea lui Barbu Banul Craiovei, prin care întăreşte mănăstirii Bistriţa stăpânire peste stupăria din Murgaş și peste mai multe sălaşe de ţigani, coborite lui dela părinţi şi dela Pârvu Banul.

Arh. Stat. Sect. Ist.

1532 Julie 24. Vlad Vodă, Domnul Ţării Româneşti, întăreşte jupânului Vlaicu clucerul stăpânire peste ţiganul Budur.

Arh. Stat. Sect. Ist.

1532 Decemvrie 29 Vlad Vodă, Domnul Ţării Românești, dă jupânului Vlaicu clucerul şi fraţilor stăpânire în Năpârsteni, Găvăneşti, etc. şi peste mai multe sălaşe de ţigani.

Arh. Stat. Sect. Ist.

1533 Februarie 2. Vlad Vodă (Vlad VII, Vintilă) întăreşte mănăstirii Argeş stăpânire peste două sălaşe de ţigani dăruitţi de Basarab Voievod.

Arh. Stat. Sect. Ist.

1533 Aprilie 16. Vlad Vodă (Vlad VII, Vintilă) întăreşte mănăstirii Bistrița stăpânirea peste moşia Stroeşti şi trei sălaşe de ţigani dăruite de jupâneasa lui Barbu Banul.

Arch. Stat. Sect. Ist.

1535 Aprilie 1. Vlad Vodă (Vlad VII, Vintilă) episcopiei de Râmnic, dă stăpânire printre altele şi peste ţiganii dăruiţi episcopiei de Doamna Anca.

Arh. Stat. Sect. Ist.

1535 Noemvrie 23, Bucureşti. Radu Vodă, Domnul Ţării Românești, întăreşte stăpânire lui Mihnea postelnicul peste moşia din Bădeni şi peste nişte ţigani ce i-a dăruit mumă-sa, jupâneasa Stanca, în care moşie fraţii săi Radul şi Vlad să nu se amestece.

Acad. Rom. doc. CXXVI/15

1536 Iulie 7, Târgovişte. Radu Vodă, Domnul Ţării Românești, întăreşte stăpânire lui Radomir dvornicul şi fiului său Drăghici scriitorul peste moşiile Petrosul, Mereani, Brăzesti şi peste mai mulţi ţigani.

Acad. Rom. doc. LIX/27

1536 Octomvrie 24. Radu Vodă (Paisie) întăreşte lui Vlaicul logofătul şi fraţilor lui stăpânire peste mai multe ocine şi munţi din Stăneşti, între care şi muntele Mamaia, cum şi peste mai multe sălaşe de ţigani.

Arh, Stat. Sect. Ist.

1537 Iulie 2, Târgovişte. Radu Vodă, Domnul Ţării Românești, feciorul Radului Vodă, întăreşte stăpânire peste nişte ţigani a Bratului armaşului şi a fratelui său Vlaicu.

Acad. Rom. doc. CXXVI/136.

1538 Iulie 16, Târgovişte. Radu Vodă (Paisie) întăreşte stăpânire lui Drăghici spătarul şi fratelui său Udrişte mare vistier, feciorilor lor şi vărului primar Vintilă comisul, peste câteva moşii şi mai multe sălaşe de ţigani.

Acad. Rom. doc. XXXIX 5.

1538 August 28. Radu Vodă (Paisie) întăreşte Sarei călugăriţa şi soru-si Ana stăpânire peste toate satele şi ţiganii lui Stoica al lui Milco, fiindcă aceasta a vândut lui Basarab Voievod satul Aninoasa, ocină dreaptă a Sarei.

Arh. Stat. Sect. Ist.

1539 Ianuarie 8. Radu Vodă (Paisie) întăreşte mănăstirii Cozia stăpânire peste mai multe sate, peste vinăriciul domnesc, găletăria din judeţul Vâlcii şi peste 300 sălaşe de ţigani.

Arh. Stat. Sect. Ist.

1540 Iunie 22, Târgovişte. Radu Vodă (Paisie) întăreşte stăpânire Stanciului postelnic şi soţiei sale Moma, peste toate moşiile şi ţiganii ce i-au agonisit.

Acad. Rom. doc. XXX111/214.

1545 Iunie 16. Mircea Vodă (Ciobanul) întăreşte aşezământul jupanului Radul pârcălabul, care lasă după moartea soţiei sale Caplea, satul Elhovătul şi trei sălaşe de ţigani.

Arh. Stat. Sect. Ist.

1546 Iulie 7. Cartea arhiepiscopului Paisie dela Buzău, prin care mărturisește că Țintea marele armaș, la moartea sa, a dat de pomană sfintei episcopii, satele Răhovul şi Cozleacii, două sălaşe de ţigani şi via dela Bucov.

Acad. Rom. doc. CXXVI/206.

1548 Aprilie 5, București. Mircea Vodă (Ciobanul) întărește stăpânire episcopiei Buzăului, peste un sălaş de ţigani şi peste patru pogoane de vie din dealul Săsenilor, ce le-a dat danie sfintei episcopii, Miclea logofătul.

Acad. Rom. doc. CXXV1/136.

1548 Iulie 2, Bucureşti. Mircea Vodă (Ciobanul) întăreşte stăpânire lui Mihail Pisetu şi feciorilor lui peste mai multe părţi de moşie din moșia Fata şi peste mai mulţi ţigani.

Acad. Rom. doc. XL 29.

1548 Septemvrie 1. O mărturie a cinci oameni dată unui jupân Nicula pentru fugirea unei ţigance.

Arh. Stat. M-rea Bradu Pach. VII 1.

1552 Aprilie 28, Iaşi, Ştefan Vodă (Ştefan VI, Rareș) întăreşte stăpânire lui Gheorghe logofătul, peste mai multe moșii şi peste un ţigan.

Acad. Rom. doc. VI/49.

1555 Martie 31, Vaslui. Alexandru Vodă (Lăpuşneanu) întărește stăpânire lui Dan portar de Suceava peste mai mulţi ţigani şi părţi de vie din plaiul Gladcovului, Horodistea şi din plaiul Voievodului.

Acad. Rom. doc. V/75.

1555 Mai 10. Cartea lui Pătraşcu Vodă (Pătraşcu cel Bun) prin care întăreşte lui Udrişte slugerul şi soţiei sale Stanca, stăpânire peste câteva moşii şi mai mulţi ţigani, coborâţi prin moştenire dela jupâniţa Musa, mama Stanchii.

Arh. Stat, Sect. Ist.

(1559–1567) Iulie 5. Petru Vodă întărește mănăstirii Dobruşa stăpânire peste satul Crivina şi peste moșia Poiana lui Ciolan şi altele, întărind şi trei sălaşe de ţigani.

Arh. Stat. Sect. Ist.

1562 Noemvrie 20. Petru Vodă, fiul lui Mircea Vodă, întăreşte mănăstirii Tismana şi egumenului Ioan stăpânire peste următoarele sălaşe de ţigani: Danciul, Radul, Nana, Danciul, Oprea şi Radul cu ţigăncile şi cu copiii lor, poruncind totdeodată globnicilor domneşti să nu mai socoată pe aceşti ţigani ca fiind „domneşti” deoarece domnul i-a „scos din catastih”.

(Publicat de Al. Ştefulescu, Tismana, p. 251–252.).

Originalul la Arh. Stat. Sect. Ist.

1564 Aprilie 10, Ilărlău. Ştefan (Tomşa I) Vodă, Domnul Moldovii, întăreşte stăpânire lui Toader logofătul peste o moşie şi peste nişte ţigani.

Acad. Rom. doc. LXIV 108.

1567 Iunie 17. Petru Vodă (Petru II, 1556–1567) întăreşte mănăstirii Tismana stăpânire în Izvarna peste o parte de moşie şi peste un sălaş de ţigani, închinate mănăstirii de jupâniţa Rada şi de nepoţii ei Dragomir logofătul, Radul şi Badea.

(Publirat de Al. Ştefulescu Tismana, p. 255–256.).

Arh. Stat. Sect. Ist.

1567 Octomvrie 22. Petru Vodă (Petru II) dă mănăstirii Tismana să ţie mai multe sălaşe de ţigani care fugiseră peste munte în Ţara Ungurească şi au fost aduși înapoi de Ioan egumenul mănăstirii.

(Publicat de Al Ştefulescu, Tismana, p. 257–258.; originalul la Arh, Stat. Sect. Ist.;

copie la Acad. Rom. doc. CXXXII 216.)

1569 Mai 31, Bucureşti. Alexandru Vodă (Alexandru III, 1567–1577), Domnul Ţării Româneşti întăreşte mănăstirii dela Cricov cu hramul Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavril, stăpânire peste jumătate din satul Zănoaga, anume peste partea Mandeştilor, şi peste un sălaş de ţigani.

Acad. Rom. doc. XL 39.

1569 Iulie 2. Alexandru Vodă (Alexandru III) întăreşte episcopiei Buzăului stăpânire peste nişte ţigani ce i-a dat la moartea sa stolnicul Radu din Boldesti şi mumă-sa jupânita Maria.

Acad. Rom. doc. CXXVI 21.

1570 Martie 29, Bucureşti. Alexandru Vodă (Alexandru III) întăreste stăpânire părintelui Atanasie, episcopul Buzăului, peste nişte ţigani.

Acad. Rom. doc. CXXVI 172.

1570 Noemvrie 12, Bucureşti. Alexandru Vodă (Alexandru III) întăreşte mănăstirii Mărgineni cu hramul Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavril, stăpânire peste satul Zănoaga, anume peste jumătatea din parte Mândeştilor din Stănceşti şi peste un sălaş de ţigani.

Acad. Rom. doc. XL 41.

1571 Ianuarie 9. Cartea lui Alexandru Vodă (Alexandru III) relativ la nişte ţigani ai mitropoliei, dăruiţi de Radul stolnicul.

Arh. Stat. Mitr. Bucureşti, CLV/1.

1571 Martie 20, Bucureşti. Alexandru Vodă (Alexandru III) întăreşte stăpânire lui Zlate, peste satul Tămbureşti partea Cojesculuí a treia parte, asemenea pentru Comani, Cojeşti şi Buora şi peste ţigani tot a treia parte.

Acad. Rom. doc. XL/42.

1572 Aprilie 15, Bucuresti. Porunca lui Alexandru Vodă, Domnul Ţării Românesti, prin care întăreşte lui Stroe vătaf stăpânire peste părţile Chirei, Vilaiei şi Oancei din Svinteşti, peste părţile: Stoicăi Grosul şi Schitei din Borâla şi peste două sălaşe de ţigani.

Acad. Rom. doc. CCXVI/5.

1572 Iulie 28. Alexandru Vodă (Alexandru III) întăreşte stăpâaire lui Lupul vătaf şi lui Pârvu grămătic peste satul Nicnia, lui Lupu vătaf şi peste mai mulţi ţigani ce i-a cumpărat.

Acad. Rom. doc. XL/45.

1575 Ianuarie 19. Alexandru Vodă (Alexandru III) întăreşte lui Berivoe logofătul stăpânire peste Neacşa ţiganca.

Acad Rom. doc. X X1/288.

1576 Februarie 15. Alexandru Vodă (Alexandru III) întăreşte stăpânire lui Stoica mare postelnic peste un ţigan care a fost de moştenire al jupâniţei Maria din Ragul.

Acad. Rom. doc. CĂXVI|18.

1576 Februarie 15, Bucureşii. Zapisul jupâniţei Slavna călugăriţa şi al Jupâniţei Stanca Bengăi, cu fiul ei Vladislav, prin care vând un sălaş de ţigani lui Dumitru postelnicul din Lăcusteni.

Acad. Rom. doc. CXXVI/I 7.

1577–1583 Iulie 23. Mihnea Vodă (Turcitul) întăreşte mitropoliei stăpânire peste un ţigan.

Arh. Stat. Mitr. Bucureşti CLXVI/1.

1578 Aprilie 27. Mihnea Vodă (Turcitul), Domnul Ţării Românești, feciorul lui Alexandru Voievod, întăreşte lui Neagoe fost mare logofăt, stăpânire peste o ţigancă anume Anca.

Acad. Rom. doc. XIII/287.

(1578–1583) Iunie 14. Mihnea Vodă (Turcitul) judecă pricina episcopului Atanasie dela sfânta episcopie a Buzăului ce a avut cu Dragomir Roade-mei, pentru un ţigan.

Acad. Rom. doc. CXXXII/145.

(1578–1583) Iulie 12. Mihnea Vodă (Turcitul) Domnul Ţării Românești, întăreşte stăpânire lui Drăghici şi Giurgiu postelnici din Tomeni peste ţiganul Opris ălăutariu pe care îl cumpărase tatăl lor Stroe biv vtori dvornic dela jupâneasa Despina din Drăgoesti.

Acad. Rom. doc. CXXXI11/64.

1578 Octomvrie 4. Mihnea Vodă (Turcitul) întăreşte stăpânire lui Baciul din Câmpulung, peste un sălaş de ţigani.

Acad. Rom. doc. XX1/193.

1579 Mai, Bucureşti. Mihnea Vodă (Turcitul) întăreşte stăpânire lui Giura din Şerbăneşti peste moşia Fata, anume peste partea ce-a cumpărat-o dela fiica lui Stanciu pentru 1700 aspri şi peste mai mulţi ţigani, ce i-a cumpărat dela alţii.

Acad. Rom. doc. XL/51.

1579 Iulie 19. Zapisul lui Stoichita fost mare postelnic, prin care dărueşte nepotului său Creţu, moşia Berindesti de pe apa Buzăului şi nişte ţigănci. |

Acad. Rom. doc. CXXVI/97.

1530 Martie 16, Bucureşti. Mihnea Vodă (Turcitul) întăreşte stăpânire lui jupân Mitrea mare dvornic şi a jupânesei lui Neaga, peste nişte ţigani, pe care i-a cumpărat dela Radul postelnicul şi dela jupâneasa lui Maria.

Acad. Rom. doc. CXXVI/20.

1580 Iunie 10, Suceava. Cartea lui Iancu Vodă, Domnul Moldovii, dată în privinţa unor ţigani. Acad. Rom. doc. XL/49.

1581 Martie 18. Cartea lui Mihnea Vodă (Turcitul) prin care schimbă cu Dragul postelnicul, o ţigancă pe un ţigan. Arh. Stat. Mitr. Buc. CLI X,1.

1581 August 21, Suceava. Iancu Vodă, Domnul Moldovii, întăreste stăpânire lui Condrea Bucium, mare vornic de Ţara de jos, peste părţile de moşii, ce a cumpărat dela unii şi alţii, anume: Nănesti, Tescani, Bizăghesti, Proselnici şi Otesti, precum şi peste ţiganii ce a cumpărat, iarăşi dela unii şi alţii şi peste drepţi ţiganii lui.

Acad. Rom. doc. V/70.

1581–1582, Bucureşti. Mihnea Vodă, Domnul Tări-Românesti, întăreşte stăpânire lui Mitrea fost mare dvornic şi a jupânesei lui Neaga peste un sălaş de ţigani, care sălaş de ţigani a fost de moştenire al jupânesei Neaga şi al fratelui ei Pătrasco postelnic.

Acad. Rom. doc. CXXVI/207.

1582 Septemvrie 2, Suceava. Iancul Vodă, Domnul Moldovii, întăreşte vânzarea făcută de Gavril şi fraţii săi a unei ţigănci pe nume Teodora lui Eremie Chicer diacul, pentru 500 aspri.

Acad. Rom. doc. ALIXȚI.

1583 Mai 20. Porunca lui Mihnea, Domnul Ţării Româneşti, prin care întăreşte slugii sale postelnicului Radu din Slavica stăpânire peste partea lui Staicu şi a jupânitei lui, Leana, ce o au în Pisculeşti şi peste o ţigancă ce a cumpărat-o dela Badea din Vâlsăneşti.

Acad. Rom. doc. CCĂVI 9.

1585 Ianuarie 13. Hrisovul lui Petru Vodă (Cercel) relativ la nişte ţigani.

Arh. Stat. Mitr. Buc. CLX 1.

1585 Noemvrie 6, Bucureşti. Porunca lui Mihnea Vodă, Domnul Ţări Româneşti, prin care întăreşte lui Drăghici şi lui Giurgiu postelnici stăpânire peste părţile jupânitei Buica din Sventeşti şi peste ţiganii jupăniţei Buica.

Acad. Rom. doc. CCXVI/I

1587 Iunie 10, Tecuci. Petru Vodă (Șchiopul, a doua domnie) Domnul Moldovii, întăreşte stăpânire mitropoliei de Roman, cu hramul sfintei Paraschiva, peste mai multe sălaşe de ţigani.

Acad. Rom. doc. LXIJ8.

1585–1591 Iunie 23. Mihnea Vodă (Turcitul), Domnul Țării Româneşti, dă voie părintelui arhiepiscop Luca dela Buzău ca să ţie şi să caute pe ţiganii fugiţi pe care îi are dela Stoichita fost mare postelnic.

Acad. Rom. doc. CCCVI/115.

1588 Ianuarie 26. Hrisovul lui Mihnea Vodă (Turcitul), Domnul Ţării Româneşti, prin care întăreşte

mănăstirii Dobruşa, stăpânire peste nişte ţigani.

Acad. Rom. doc. LXXXIX 15.

1589 Ianuarie 24. Mihnea Vodă (Turcitul), Domnul Ţării Românesti, întăreşte stăpânire jupăniţei Stanei peste un ţigan pe care l-a cumpărat dela jupăniţa Anca din Crăsani.

Acad. Rom. doc. CXXVI 72.

1590 Martie 25, Bucureşti. Porunca lui Mihnea (Turcitul), Domnul Ţării Româneşti, prin care întăreşte slugii sale Giurgiu postelnic stăpânire peste o ţigancă.

Acad. Rom. doc. CCXVI/13,

1590 Aprilie 18, Bucureşti. Mihnea Vodă (Turcitul), Domnul Ţării Româneşti, întăreşte stăpânire lui Radu fost mare armaş, peste mai multe vii din Strejeşti şi peste mai mulţi ţigani ce i-a cumpărat.

Acad. Rom. doc. XL/70.

1592 Martie 15, Iaşi. Aron Vodă, Domnul Moldovii, întăreşte vânzarea făcută de Ilea jitnicerul a unui ţigan pe nume Coţagă cu soţia şi copiii lor, lui Macri aprodul pentru 20 taleri frumoşi.

Acad. Rom. doc. XLIX 2.

1593. Mai 27, Iaşi. Aron Vodă, Domnul Moldovii, întăreşte stăpânire mitropoliei de Roman, cu hramul sfintei Paraschiva, peste mai multe sălaşe de ţigani.

Acad. Rom. doc. LXI/1I1.

(1593–1600) Decemvrie 20. Mihai Vodă (Viteazul), Domnul Ţării Românești, feciorul lui Pătraşco Vodă, întăreşte stăpânirea lui Detco logofăt peste nişte ţigance ce le-a cumpărat dela Voinea şi dela fiul său Stanciul.

Acad. Rom. doc. CXXVIII/213.

1595, Bucureşti. Mihai Vodă (Viteazul), Domnul Ţării Românești, feciorul lui Pătraşco Vodă, întăreşte stăpânire lui Stoica al doilea logofăt, peste nişte ţigani.

Acad. Rom. doc. XXIX/283.

1596 Aprilie 16, Gherghiţa. Mihai Vodă (Viteazul), Domnul Ţării Românești, feciorul lui Pătrasco Vodă, întăreşte stăpânire lui Jipa din oraşul Buzăului, peste un ţigan pe care l-a cumpărat dela Tudor logofătul din Slăviteşti.

Acad. Rom. doc. CXXVI/78.

1596 Iulie 20, Suceava. Eremia Moghilă, Domnul Moldovii, întăreşte vânzarea făcută de Toader Turcitul şi Tăutu diacul cu fratele său Toader, a două ţigănci pe nume: Marfa cu fiica şi Săbuna cu copiii săi, lui Macri mare armaş, pentru 200 zloţi tătăreşti.

Acad. Rom. doc. XLIX/3.

1598 Martie 28. Eremia Moghilă, Domnul Moldovii, întăreşte stăpânire lui Sava Topovici, peste nişte ţigani ce au cumpărat dela Obreja aprodul.

Acad. Rom. doc. X/55.

1596 Iunie 26, Suceava. Eremia Moghilă, Domnul Moldovii, întăreşte episcopiei Romanului stăpânire peste nişte ţigani, ce i-au fost dăruiţi de Agaton episcopul d'acolo.

Acad. Rom. doc. LXI/12.

1598 Septemvrie 9. Zapisul lui Jipa din Tălpăsesti prin care dă jupânului Stoica mare vistier şi soţiei sale Dochia, un ţigan pe nume Tova. Acad. Rom. doc. XL/86.

1599 Martie 28, Iaşi. Eremia Moghilă, Domnul Moldovii, întăreşte vânzarea de ţigani a lui Obreja aprod către Sava Topa.

Acad. Rom. doc. IX/12.

B) Documente în extenso

1.

1600 Iaşi.

Zapisul lui Alexandru, feciorul Tudosiei, nepotul lui Nădăbaico, prin care vinde lui Gligorie Bogdan, pe un Ursul ţiganul, pentru un cal bun preţuit 15 galbeni.

Adecă eu Alixandru fecior Todosiei, nepot lui Nădăbaico dvornic scriu şi mărturisesc cu (a)cest zapis al mieu, cum eu de bună voia mea am vândut un ţigan anume Ursul ţiganul cu feciorii lui; vân(du)tu-l-am lui Gligorie Bogdan direpţ un cal, preţuit direpţ cinsprezece galbeni bani buni, ca să-i hie lui direpţ ţigan şi în tocmeala noastră au fost Ivaşco Crăje şi Ghiorma şi Vasilie Crăje, eu şi Vasilie Crăneanul şi Lupul din Tovăeşti şi Costache şi Ivaşco Mărăganul şi Eremia Nădăbaico şi Stamate şi alţi mulţi oameni buni.

Mai spre mare credinţă ne-am (pus) pecetile ca să să ştie.

Iaşi 7108 (1600).

Az Sava diac sam pisahmo i bihom vă siiu tocmalu.

x Eu Necula Ghiorma mărturisesc cum mai sus scrie.

x Az Vasilie Crăje.

Doc. original, hârtie, rupt în câteva locuri. Întărit cu şase peceţi inelare în negru.

(Acad. Rom., doc. XXXVII/112)

2.

1601 Mai 25.

Zapisul logofătului Şerban Doicescul şi al jupânesei sale Caplea, prin care fac schimb de ţigani cu păharnicul Matei Tătăranul.

Adecă eu Şerban log(ofăt) Doicescul denpreună cu jupâneasa mea Caplea scriem şi mărturisim cu acesta al nostru zapis ca să fie de bună credinţă la mâna dumnealui Matei păh(arnic) Tătăranul, cum să să ştie că am făcut tocmeală cu dumnealui de i-am dat pre Neacsa ţiganca şi dumnealui mi-au dat pre Stana ţiganca, schimb cap pentru cap. Derept aceia i-am dat acest zapis al nostru la mâna dumnealui ca să-i fie această ţigancă ce scrie mai sus de moşie şi stătătoare lui şi feciorilor lui în veaci. Şi boiari mărturie care vor iscăli mai jos şi noi pentru mai adeverită credinţă mai jos ne-am pus peceţile[432] şi iscălituri ca să să crează.

7109 (1601) Mai 25.

x Eu Şerban Doicescul

x Eu jupâneasa Caplea a (lui) Şerban logofăt Doicescul.

Doc. original, hârtie.

(Acad. Rom., doc. CXXVII/8)

3.

1602 August 20.

Zapisul lui Măciucă clucerul şi al jupânesii lui Maria prin care vând o ţigancă Doamnei Neaga.

Eu Măciucă cluceriul şi ju(pâneasa) (lui) (Maria scris-am noi al nostru zapis ca să stea (la) mâna Doamnei Neagăi, cum să se ştie c'am vândut pre o ţigancă anume Boba ţiganca. Deci o-am vândut derept 1200 aspri şi ne-au dat banii toţi gata şi i-o-am vândut de a noastră bună voie, cu ştirea tuturor megiaşilor, de prin prejurul locului, cum ca să-i fie Doamnei Neagăi de moşie şi nepoţilor şi strănepoţilor şi de nimeani ligănat, nici clătit, preste vânzarea noastră.

Şi mărturii Papa vistierul şi Stanciul slugear şi Oancea logofăt şi din Procicu, Neagu, şi din Boziani, Dragomir şi alţi mulţi. Aşa să să ştie.

[432] De pecete nici vorbă, nu ştiau nici să iscălească, pentru care motiv şi-au pus degetele peste respectivele semne făcute cu cerneală.

7110 (1602) August 20.

Doc. original, hârtia foarte stricată din cauza umezelii, cuvintele puse între paranteze nu se pot ceti în original, în acele locuri doc. fiind rupt.

(Acad. Rom., doc. CXXVI/98)

4.

(1610) Februarie 15, Bârlad.

Cartea lui Apostol şi Gligorcea, deregătorii de Bârlad, prin care mărturisesc că Ştefan şi Mafteiu au vândut nişte ţigani lui Nicoară spătariul.

Adecă eu Apostol şi Gligorcea deregătorii de Bârlad, iată a venit naintea noastră Ştefan şi Mafteiu şi au vândut a lor ţigan anume (loc liber) lui Nicoară spătariul, derept 20 de galbeni, deci noi am văzut de bună voia lor tocmeala, deci noi le-am făcut zapis dela noi ca să-i hie lui dela noi întăritură până-şi face şi domnescii şi în tocmeala lor au fost Gligorie stolnicel de în Politeani şi au fos Vartic vistiernicel de în Bătineşti şi au fost Precup şetrărel de Incărjăoani şi Crăciun de Orblai, Ionaşcu de acolea şi mulţi oameni buni.

De aceasta scriem şi mărturisim cu (a)cest zapis al nostru şi ne-am pus pecelile

Pis u Bârlad, Februarie 15.

Doc. original, hârtie, întărit cu cinci peceţi în tuş negru, neprecise. Pe verso este scris de altă mână mult mai târziu – 7097 (1589) Oct. 7 – nu ştiu de unde rezultă data de 1610?

(Acad. Rom., doc. CLXXXVI/6)

5.

(1612) Iulie 18.

Cartea jupânului Enache mare ban de Craiova dată în pricina de judecată a jupânesei Velicăi, a banului Vodei, ce au avut cu globnicii domneşti din Craiova, pentru o ţigancă.

Jupan Enache velichi ban Cralevschi scris-am această a noastră carte jupânesei velicăi a banului Vodei (ca) să-i fie ei o ţigancă pre nume Maria şi cu trei fete ale ei pre nume Neacşa şi Rada şi Paraschiva, pentrucă această ţigancă cu featele ei o luat şi au zis că iaste domnească. Iar când au fost acum au venit jupâneasa Velica cu globnicii de faţă înaintea noastră de s'au pârit şi au spus, feciorul Gudlei globnicul că această ţigancă ce iaste mai sus scrisă nu iaste domnească. Deci am dăvărat cu mulţi boiari că iaste megiesească a jupânesei Velicăi, moşie ohabnică. Derept aceia am dat cartea noastră jupânesei Velicăi ca să fie volnică să ţie această ţigancă ce iaste mai sus scrisă.

Toe govorim inaco da nest po nas reci.

(1612) Iulie 18.

Doc. original, hârtie, pecetea căzută.

(Acad. Rom., doc. CXAVI/99)

6.

1614 Octomvrie 12.

Zapisul Mariei, fata lui Staico postelnic de Bucov, prin care vinde un sălaş de ţigani, lui Stoica logofăt de Tărceni, drept 10.800 aspri gata.

Vă imë Otfja i Sina i svătogo Duha, Amin. Troiţa edinosăstna i nerazdealna.

Eu jupâneasa Maria, fata jupânului Staico postelnic de Bucov, scris-am aceasta a mea carte Stoicăi logofătul de Tărceni ca să-i fie un sălaş de ţigani anume Tapul[433] faur şi cu ţiganca lui, anume (loc liber) şi cu feciorii lor câţi vor avea, pentrucă aceşti ţigani ce sunt mai sus scrişi ei sunt ai mei dela părinţii mei de moşie de strămoşie, deci când au fost acuma în zilele Domnului nostru Radul Voevod feciorul Mihnei Voevod, iar mie mi-au căzut o năpastă mare pre cap, deci văzând eu atâta nevoie mare pre capul meu şi cheltuială, iar eu am făcut acest sălaş de ţigani Tapul faurul vânzători şi m'am tocmit de a mea bună voie cu Stoica logofătul de

[433] Ţapul (în original e scris Ţavul dar mai jos e corectat cu Ţapul ce are în satul Cornet în bună pace de către jupâneasa Mara, sora lui Vodă banul.

i l-am vândut derept 10.800 aspri gata şi mi-au dat aceşti bani toţi gata de mi-am rădicat nevoia, de m'am îmbrăcat şi mi-am hrănit coconele şi după aceasta s'au întâmplat la această a noastră tocmeală mulţi boiari mărturie: Muşat postelnic şi Dumitru logofăt şi Radul logofăt de Cămşor şi Muşat logofăt şi Stepan logofăt ot Ţigăneşti şi Buta şi Şteful ot Merleşti şi Crăstea logofăt ot Buciumeni. Derept aceia să-i fie acest sălaş de ţigani moşie, derept ohabă: Înaco da neast po moe reci.

Pis az Neagoe logofăt 7123 (1614) Octomvrie 12. Stepan logofăt

Doc. original. Întărit cu patru peceţi inelare, în negru.

(Acad. Rom., doc. XX/225)

7.

1616 Aprilie 28.

Radu Vodă, Domnul Ţării-Româneşti, întăreşte stăpânirea coconului Radul, nepotul jupânesei Velicăi, ce au fost a Vodei banul, peste ţiganii mătuşii sale Velica şi să ţie şi nişte pâine şi nişte stupi, ce are în satul Cornet în bună pace de către jupâneasa Mara, sora lui Vodă banul.

Milostieiu bojieiu Io Radul Voevoda (i gospodini) davat gospodstvo mi sie povelenie gospodstva mi, acestui cocon anume Radul nepotul jupânesei Velicăi ce au fost a Vodei banul ca să fie volnic cu cartea domniei meale să-şi ţie ţiganii ai mătuse-sa Velicăi şi ai lui, anume Ciupina cu feciorii lui Gloabeş şi Buncul şi Bordea şi Dan şi Dumitru şi featele Ciupinei anume Maria şi Tudora şi Anca, pentru că sunt ai lui de moşie. Şi iară să fie volnic Radul cu cartea domniei meale, nişte pâine şi nişte stupi ce are lăsat la Cornet, să-şi ia toate bucatele câte va avea în sat şi de nimenilea opreală să n'aibă. Derept aceia şi tu jupânească Maro sora Vodei banul ce ţii satul Cornetul încă să cauţi câte bucate va avea acest cocon acilea să i le dai şi mai mult val să n'aibă, că aşa iaste învăţătura domniei meale.

Înaco da neast po rect gospodstvo-mi i is(pravnic) sam reci gospodstvo mi.

7124 (1616) Aprilie 28.

Doc. original, hârtie, scris frumos, monogramă mică roşie, pecete aplicată căzută.

(Acad. Rom., doc. CXXVI/19)

8.

1618 Septemvrie 15.

Gavril Moghilă Vodă, Domnul Ţării-Româneşti, hotărăşte ca Ştefan cu jupâneasa lui Stana şi fratele ei Radul, nepoţii jupânesei Velicăi, jupâneasa Vodei banul, să împartă cu nepoţii Vodei banul, cu Dona, Mihai şi cu Dima, pe din două toate moşiile, satele şi ţiganii ce vor fi câştigat amândoi, banul Vodă cu jupâneasa lui Velica, de când s'au împreunat amândoi.

Milostieiu bojieiu Io Gavril Moghila Voevoda i gospodină davat gospodstvo mi siiu poveleanie gospodstvo mi, lu(i) Ştefan şi cu jupâneasa lui Stana şi fratele ei Radul, nepoţii jupânesei Velicăi, jupâneasa Vodei ban ca să fie volnic cu această carte a domniei meale de să împartă cu nepoţii Vodei ban cu Dona şi cu Mihai şi cu Dima, toate moşiile, satele şi ţiganii şi altele ce vor fi, de toate să aibă a împărţi tot de în două frăţeşte, însă nepoţii Vodei ban ei toţi să ia o parte, iar nepoţii jupânesei Velicăi să ia altă parte, jumătate din toate, din sate şi din ţigani şi din toate ce va fi până la un cap de păr, însă ce vor fi câştigat amândoi, banul Vodă cu jupâneasa lui Velica, de când s'au împreunat amândoi, iar moşiile lor ce-au avut amândoi mai de mult, să şi le ţie cine ce va fi avut pentru c'au avut pâră înaintea domniei şi faţă cu jupâneasa lui Stana şi cu cumnatu-său Radul, avut-au pâră cu nepoţii Vodei ban ce sunt mai sus scrişi, pentru moşie, sate şi ţigani, şi alt câştig ce-au fost al (a)cestor boiari Vodei ban şi jupânesei lui Velicăi, câştigate amândoi împreună, de când au fost în zilele Radului Voevod feciorul Mihnei Voevod întâmplatu-s'au amânduror moarte, de-au perit de către Radul Voevod, când au fost acuma după moartea lor, deci au căzut acele moşii toate, sate, ţigani, pre mâna lor, acuma în zilele domniei mele, iar nepoţii Vodei ban ce sunt mai sus scrişi, ei nu vrea să facă parte acestor nepoţi ai jupânesei Velicăi, ce zic ei că sunt aceste moşii, sate şi ţigani cumpărate numai de unchiu-său Vodă ban.

Într'aceia domnia mea am căutat şi-am judecat pre derept şi pre lege de'mpreună cu cinstitul şi prea lume-

natul părintele vlădica Luca mitropolitul şi cu toţi deregătorii domniei mele, şi-am văzut domnia mea cum nu iaste cu cale şi cu dereptate să ţie numai acele moşii şi bucate numai nepoţii Vodei ban, ci le-a ales domnia mea cu tot Divanul domniei mele ce vor fi câştigat acei boiari amândoi împreună, de când s'au împreunat, să aibă a împărţi toţi, în două, nepoţii Vodei ban cu nepoţii jupânesei Velicăi din toate ce vor fi din două, numai moşia lor ceia ce va fi avut, să şi-o ţie. Şi-au rămas nepoţii Vodei ban de lege şi de judecată dinaintea domniei mele, de aceia am dat şi domnia mea lui Ştefan cu jupâneasa lui şi Radul cum să fie volnic să împartă tot cum scrie mai sus, în cartea domniei mele.

Înaco da neast po reci gospodstvo mi, 1 ispravnic sam reci gospodsivo mi. 7127 (1618) Septemvrie 15.

Doc. original, hârtie, pecete căzută.

(Acad. Rom., doc. CXXVI/28)

9.

1619 Ianuarie 21.

Gavril Moghilă, Domnul Ţării Româneşti, dă voie lui Ştefan şi Radului ca să-şi strângă ai lor rumâni câţi vor fi fost la legătura lui Mihai Vodă în satul lor în Lăcusteni asemenea să-şi strângă şi pe ceilalţi ţigani ai lor ce vor fi fugiţi.

Miostiiu bojiiu Io Gavril Moghila Voevoda i gobpodini dacat gospadsiwo in sie; pevelenţe, gospodsteu,, mă lu(j) Ştefan şi Radului casă: fie volnici cu cartea domniei meale şi cu sluga domniei meale anume (loc liber) de să-şi strângă ai lor rumâni câţi vor fi fost la legătura lu(i) Mihaiu Voevod în satele lor, de în sat de în Lăcusteni, anume Gherghe şi Lupul şi Radu prăcălabul şi Dumitru cu fraţii şi şi toţi câţi au fost la:(le)gătura lu(i) Mihaiu Vodă în sat în Lăcusteni, ori unde-i vor afla, ori în satele domnii meale, ori în sate boiereşti ori călugăreşti, ori la oraşe, toţi să'i strângă să-i ducă la urmă la sate unde li'i moşia şi unde i-au apucat legătura lu(i) Mihai Vodă. Incă şi alţi rumâni: Stan şi Calotă şi Manea şi să aibă a-şi strîngerea şi ai lor ţigani ce vor avea fugii de pretutindenea, pre unde-i vor afla în ţara domniei mele, ori în ţiganii domniei mele, ori în ţigănie boierească ori călugărească şi de nimenea opreală să n'aibă.

Înaco da nest, po reci gospodstvo mi

Is(pravnic) Papa vel logofăt. Pis Idoxie. 7127 (1649) Ghenarie 21.

Doc. original, hârtie, peceţia căzută.

(Acad Rom, doc. (XX1V/177)

10.

1619 Septemvrie 23.

Zapisul lui Dragomir, feciorul armaşului Pătru din Fărcăşeşti, prin care face schimb de ţigănci cu jupâneasa Evdochia vistiereasa.

Vă imë Otta i Sina i svëtoga Duhay Amin.

Eu Dragomir feciorul armaşului Pătru, ot Fărcăşeşti scris-am zapisul mieu la mâna jupânesei Evydochiei vistiereasa pentrugă am avut o ţigancă anume Opriana după un ţigan al ei anume Aldea, de aceia mi-au dat altă ţigancă a ei anume Voica, de mi-au dat ţigancă pentru ţigancă şi am dat zapisul mieu la mâna ei, pentrucă această ţigancă mai sus zisă anume Opriana au fost a mea fără de a frăţine-mieu Drăghici: pentrucă mi-o dat mie tata nostru Pătru armaşul, derept aceia am dat ţiganca mea şi mi-am luat schimbul ţigancei dela jupâneasa Evdochia vistiereasa şi i-am făcut zapisul mieu ca să-i fie moşie ohabnică.

7128 (1619) Septemvrie 23

(L. P)

Doc. original, hârtie. Intărit cu o mică pecete inelară în tus negru. Pe verso: „Zapis a lu(i) Dragomir snă armaşul pentru schimbul unei ţigănci anume Opriana.

(Acad. Rom., doc. XC/25)

11.

1622 Mai 1, Bârlad.

Zapisul lui Gavril, fiul lui Bădin, prin care vinde un sălaş de ţigani, vornicului Dumitraşco Gheuca, drept 30 de galbeni.

Eu Gavril sin Bădin scriu şi mărturisesc cu acest zapis al meu cum am vândut de bună voia mea un sălaş pe Ursul ţiganul cu ţiganca lui şi cu feciorii lui cu toţi câţi va fi având, dvornicului Dumitrasco Gheucăi, direpţ 30 de galbeni. Şi direse ce am avut domneşti încă le-am dat pe mâna lui. Şi în tocmeala noastră au fost dvornicul Vartic şi Costantin Bujoranul.

Gavril (Bădin)

Vartic iscal vornic.

Bârlad, 7130 (1622) Mai 1.

Doc. original, hârtie, întărit cu trei iscălituri dintre care una indescifrabilă. Pe verso; „Zapisul dela Gavril Bădin pe Ursul ţiganul ce l-au vândut lui Dumitrașco Gheucăi stolnicului".

(Acad. Rom., Pach. 1X/34)

12.

1625 Aprilie 21.

Hrisovul lui Radu Mihnea Voizvod, Domnul Moldovu, către egumenul mănăstirii Neamţu, dându-i voe să cheme înapoi ţiganii fugiţi în Ţara Ungurească, scutindu-i de orice dări şi munci.

Io Radul Voevoda bojiiu milostiiu gospodar zemli Moldavscoi, dat-am cartea domnii meale rugătorilor noştri egumenului şi a tot săborul dela svânta mănăstire dela Neamţu spre aceia ca să aibă a-şi chema a lor ţăgani cari au fugit în Ţara Ungurească, ca să vie toţi în ţară la svânta mănăstire, iar dela domnia mea vor avea pace, nici o nevoe nu vor avea de (la) nime, nici un lucru nu vor lucra domnii meale, numai ce vor avea ei, ce vor hi treabele şi posluşaniile sventei mănăstiri, aşijderea şi voi toate slugile noastre cari veţi îmbla pentru ţăganii, şi slugi hătmăneşti şi judeţi şi vătaşi de ţigani încă să aveţi a lăsa foarte în pace, întru nemic să nu-i învăluiţi.

Site pişet inac ne beadet. Sam gospodin veleal.

Hârlău, 7133 (1625) Aprilie 21.

Doc. original, cu pecete inelară domnească, în ceară roşie, bine conservată,

(Arh. Stat., M-rea Secul 1/4)

13.

1629 Ianuarie 8.

Alexandru Vodă, Domnul Ţării Româneşti, feciorul lui Iliaş Vodă, volniceşte pe călugării şi posluşnicii dela episcopia Buzăului, ca să ia nişte ţigance dela Jipa, nepotul Vlădicăi Luca, pentrucă sunt ale sfintei episcopii de Buzău de moşie.

Milostieiu bojieiu Io Alexandru Voevoda i gospodini snă pocoinago Io Iliaș Voevoda davat gospodstvo mi sie povelenie gospodstvami, călugărilor şi poslusnicilor dela sfânta episcopie dela Buzău, ca să fie volnic cu (a)ceastă carte a domnii meale şi cu sluga domnii meale anume (loc liber) să ia nişte ţigance dela Jipa nepotul vlădicăi Luca, pentrucă sunt ale sfintei episcopii de Buzău de moşie, iar cui va părea strâmb să fie (vie) de faţă naintea domniei meale.

Înaco da nest po reci gospodsivo-mi, i ispravnic sam reci gospodstvo mi.

7137 (1629) Ghenarie 8.

Doc. original, hârtie, monograma domnească roşie, pecetea căzută.

(Acad. Rom., doc. CXXIV/139)

14.

1634 Mai 28.

Zapisul Bratului logofătul, feciorul lui Voico logofătul din Ragul, prin care vinde doi ţigani lui Neaniul vornicul.

Adecă eu Bratul logofăt snă Voico logofătul ot Ragul scris-am acesta al mieu zapis cum să să ştie că m'am tocmit de a mea bunăvoie cu Neaniul vornicul, solul ce au venit dela Ţara Moldovii, de i-am vândut doi ţigani amândri (amândoi) fraţi, anume! Sincă cu ţiganea lui şi Simeon şi mumia lor. Derept doi cai şi cinci cioţi de postav, însă aceşti ţigani ce scrie mai sus sunt fugiţii la Moldova în ţigănia domnească.

Şi la tocmeala noastră fost-au mulţi bojari mărturie, anume jupan Ivaşco vel dvomic şi Bălan: vtori vornic şi Gherghe atori vornic şi Dumitru vtori vornic şi Neaniul vornic şi Ghiorma clucer şi Radul vataf za postelnicei şi alti boiari mulţi carei nu, sunt scrişi aici.

7142 (1634) Mai 28.

Bratul logofăt

Şi pentru credinţă am iscălit eu cu mâna mea să să ştie.

(L. P.) Ivasco dvornic

(L. P.) Bălan vornic

(L. P.) Gherghe vornic

(L. P.) Dumitra vornic

Doc. original, hârtie, întărit cu patru peceţi inelare, frumoase, în tuş negru şi cinci iscălituri. Pe verso: Stoica Rălea ţiganul tatăl Sincăi şi a lu (i) Simion.

„Şi am văzut domnia mea şi uricile Bratului de moşie pre aceşti ţigani".

Acad. Rom., doc. CXXXIV 135

15.

1634 Mai 31, Târgovişte.

Zapisul lui Pribeag Simon din ţinutul Făgăraşului, din satul Săvestrenii, prin care vinde sbugerului Todoran, din satul Vlădeşti, un sălaş de ţigani, în preţ de 50 galbeni.

Scris-am eu Pribeag Simon din ţinutul Făgăraquini ot sel Săvestrenii acesta zapis al me, cum să să ştie că am vândut eu un sălaş de ţigani anume Stan ţiganul şi cu ţiganca lui anume (lăsat loc liber care mai târziu a fost complectat cu cuvintele: 4 şi Copi") slugerului Todoran ot sel Vlădeştii derept 50 de galbeni bani gata, să'i fie dumnealui de moşie şi i-am vândut aceşti ţigani ce sunt mai sus scrişi de a mea bună voie, că i-am scos cu judecată dreaptă dinaintea dom(nului) nostru luminat Voevod iar alt cineva din ruda mea sau din podrugia mea sau din feciorii mei să nu aiba nime a vălui pre slugerul Todoran pentru Stan ţiganul şi pentru ţiganca lui anume (loc liber), că i-am vândut eu de a mea bună voia mea. Şi aceşti ţigani să să ia dela mănăstire din Brădet să-i ducă la casa dumnealui lui Todoran sluger, pentrucă aceşti bani ce s'au dat 50 de galbeni, i-au luat dumnealui cu camătă. Şi când am făcut eu acest zapis la mâna slugeriului Todoran au fost mulţi oameni buni: popa Tanasie cliiarful (eclesiarhul) şi popa Ioan şi popa Cherfotă şi popa Ivan ot Sveata Petca şi oameni buni de în oraş, de în (o)raş de la Trăgoviste, Stan vătatul de grădinari, cel domnesc, Udrea logofătul şi Voico logofăt şi Dima cup(et) şi mulţi oameni buni ce nu sunt scrişi. Şi am scris acest zapis ot grad Trăgoviste (Târgovişte).

7142 (1634) Mai 31.

(Urmează câteva iscălituri greceşti)

Şi eu popa Tanasie clesiarh am pus pecetea mea.

Şi eu popa Chirfotă mărturisesc

Doc. original, hârtie, întărit cu iscălituri şi 9 peceţi în tuş negru.

(Acad. Rom., doc. XX./89)

16.

1635 Ianuarie 12.

Zapisul lui Costandin (Cantacuzino) mare postelnic prin care dă voie părintelui Efrem, episcopul Buzăului, să ia oriunde va găsi o ţigancă, din ţigănia Doamnei Elinei.

Jupan Costandin vel postelnic scriem cartea noastră de credinţă la mâna părintelui (episcopului Efrem Buzăvschi, ca să se ştie cum (indescifrabil) sfinţia lui zicând că au avut episcupia o ţigancă în ţigănia răposatei Doamnei Elinei, plătită mai denainte vreame. Intr'aceia noi am socotit, ca să nu ne fie păcat, ce am dat cartea noastră la mâna părintelui episcopului, cum unde va afla sfinţia lui o ţigancă din ţigănia Doamnei Elinei să aibă a luarea sfinţia lui o ţigancă, au fată, au ţigancă bătrână; una, să nu ne fie păcat, alta şi pentru pomeana la sfânta episcopie. Aceasta am scris şi pentru credinţă am pus şi pecetea şi iscala.

7143 (1635) Ghenarie 12.

Costandin vel postelnic

Notă: Doc. original, hârtie.

(Acad. Rom., doc. CXXVII/88)

17.

1635 Martie 1. Iaşi.

Cartea boierilor prin care mărturisesc că Procopie, Ionaşco, Gligorie şi Erina, feciorii lui Dumitraşco Grama, nepoţii lui Trepăduş armaşul, strănepoţii lui Oprea ce au fost armaş mare, au vândut nişte ţigani lui Neaniul vornicul de gloată.

Elo az Pătrasco Başotă vel logofăt şi Savin vel dvornic dolneai zemli şi Dumitraşco Şoldan vel dvornic ot vişneai zemli şi Gavril Gherman prăcalabu Suciavscomu şi Gheorghie vel ceasnic şi Iordachie vel vistiarnic şi Grama vel stolnic şi Toma vel sulgear şi Furtuna biv vel postelnic şi Gheorghie Roşca biv vistiarnic şi Apostol biv vel pitar şi Ionascul Prăjescul postelnic şi Tănasie Gheorghie Năvrăpăscul dvornic glotnăi i inih boleari ot dvor gospodinu ego milostiiu, scriem şi mărturisim cu (a)cest zapis al nostru cum au venit înaintea noastră Procopie cu fraţii lui, lonaşco şi Gligorie şi sora lor Erina, feciorii lui Dumitraşco Grama, nepoţii lui Trepăduş armaşiul, strănepoţi Oprei ce au fost armaş mare, de a lor bună voie, de nimene nevoiţi nici asupriţi şi au vândut a lor direpte şerbe ţigance aneme (anume) Chiţa şi Fătul cu feciorii lor, featele (lui) Eremia ţiganul, din ispisoc de miluire ce au avut strămoşul lor Oprea ce au fost armaş dela Pătru Vodă. Acelea le-au vândut Neaniului vornicului de gloată direpţ cincizeci de taleri bătuţi şi s'au sculat Neaniul vornicul şi au plătit aceia bani cum mai sus scriu, deplin, întru mânele lui Procopie şi a fraţilor lui denaintea noastră.

Deci noi văzând a lor de bună voie tocmală şi deplin(ă) plată, făcut-am şi noi dela noi, vornicului Neaniului acest zapis ca să-i fie de mărturie, să-şi facă şi direase domneşti şi (s)pre mai mare credinţă pusu-ne-am şi peceţile şi iscăliturile cătră acest adevărat zapis,

Şi eu Borăleanul uricar cu mâna mea am scris să să ştie.

Iaşi. 7143 (1635) Martie 1.

Doc. original, hârtie; întărit cu nouă peceţi în tuş negru şi zece iscălituri. Pe verso: „Zapis pre ţigance ce-am cumpărat dela Procopie Grama şi dela fraţii lui.

(Acad. Rom., doc. C111/159)

18.

1635 Aprilie 3.

Matei Basarab dărueşte părintelui Efrem, episcopul Buzăului, o ţigancă fără de bărbat din ţigănia domniei sale dela Brâncoveni, însă din ţigancele domniei sale cele de moşie.

Milostieiu bojieiu Io Matei Băsărab Voevoda i gospodină davat gospodstvo-mi sie poveleanie gospodstva-mi otţu Efrem, episcop Buzăvschi, ca să hie volnic cu această carte a domniei meale, ori unde va afla o ţigancă din ţigănia domniei meale dela Brâncoveani să aibă a luarea o ţigancă fără de bărbat, pentrucă o am dat domnia mea la sfânta episcopie pentru pomeană. Aşijderea şi voi globnicilor care veţi fi, în vreme ce veţi vedea această

carte a domniei meale, iară voi încă să căutaţi să-i daţi o ţigancă fără de bărbat la episcopie, că o am dat domnia mea, însă din ţigancele domniei meale ceale de moşie. Şi de către nimenelea să n'aibă opreală, să n'aibă, că aşa iaste învăţătura domniei meale.

Înaco da neast po reci gospodstvo mi, i ispravnic sam reci gospodstvo mi.

7143 (1635) Aprilie 3.

Doc. original, hârtie. Iscălitura domnului foarte clară. Pecete inelară în roşu.

(Acad. Rom., doc. CXXIV/140)

19.

1636 Mai 27. Bucureşti.

Zapisul popei Eremia, egumenul mănăstirii Strâmba prin care face schimb de ţigani cu jupâneasa Marica.

Adecă eu popa Eremia egumen ot sventa monastire Strâmbul, scris-am acesta al mieu zapis ca să fie de mare credinţă la mâna jupâneasii Maricăi, cum să să ştie că au schimbat cu jupâneasa Marica, cu un ţigan anume Mihocu cu feciorii lui, anume Neacsul şi Ion să hie la mâna jupâneasii Marica ca să-i hie ei de moşie (şi) feciorilor ei, iar eu jupâneasa Marica, eu am dat pre Dragomir ţiganul şi cu fiu-său Radul şi Tudosie şi Badea, iar pe Badea feciorul (lui) Dragomir ţiganul îl iau eu popa Eremia egumenul pentru feciorul Lupului, iar ţiganca lu(i) Dragomir să o plătească jupâneasa Marica, pentru un fecior a Lupului ţiganul.

Şi am schimbat noi de a noastră bună voie fără nicio silă şi cu ştirea a tuturor boiarilor anume: Tudor (v)ornicul (indescifrabil) şi Lupul vel căpitan, i ot Făntesti, Vlaicul, i ot Că... (loc rupt) Ionaşco postelnic, i ot To... (loc rupt), i ot Cernătesti, Pavel postelnic, i ot Tutovani, Mihnea şi Misail (loc rupt)... Bărcan.

Şi mai pentru adeverită credinţă pusune-am şi pecetile şi iscăliturile.

Pis u Bucureşti az Stan gramatic,

7144 (1636) Mai 27.

L. P. L. P. L. P. L. P. L. P. L. P.

Pavel postelnic, Ionaşco postelnic snă Miroslav logofătu, Lupul vel căpitan, Vlaicul, Irimie.

Doc. original, hârtie, rupt în câteva locuri. Intărit cu şase peceţi inelare în negru şi cu iscălituri.

(Acad. Rom., doc. CXXIV/107)

20.

1637 Ianuarie 13.

Hrisovul lui Vasile (Lupul) Voievod, Domnul Moldovii, prin care dă poruncă aprozilor, slugilor hătmănesti şi vătafilor hătmăneşti ca să nu mai ia ţiganii mănăstirii Secul.

Io Vasilie Voevoda bojieiu milostieiu gospodar zemli Moldavscoi, scriem domnia mea la slugile domnii meale la aprozi şi la slugile hătmăneşti şi la vătaşii de ţăgani şi la judeţi ce vor îmbla derept ţăganii la ţănutul dămu-vă ştire că s'au jeluit egumenii cu tot Săborul de pre la sfentele mănăstiri că le învăluiţi ţăganii şi-i mânaţi aicea la Iaşi şi le luaţi ciobote şi-i globiţi, drept aceea nu-i pot ţinea ce fug pentr' alte ţări, de care lucru nu vă iaste învăţătura dela domnia mea, să le faceţi atâtea nevoi ţăganilor mănăstireşti, derept aceea deacă veţi vedea cartea domnii meale, deacmu înainte, voi nicio treabă cu ţăganii mănăstireşti să n'aveţi treabă, cu ţăganii Săcului mănăstirei anume Stan Robul şi Stănişor şi Radul şi Pătrul şi Necula şi Parhila şi Adam, întru nemică să nu-i invăluiţi, nici ciobote să le luaţi, nici la lucru să-i mânati, numai să nu să amistuiască în ţăganii lor niscari ţăgani domneşti, iar ţăganii călugărilor cu fămeile lor şi cu feciorii lor să aibă treabă călugării a lucra cu dânşii ce vor fi treabele lor bregiur (la) svănta mănăstire, iar cine-i va învălui cu capul va plăti. Aceasta scriem domnia mea, într'alt chip să nu hie,

Sam gospodină veleal.

Iaşi. 7145 (1637) Ghenarie 13.

(Işcălitura proprie a domnului).

L. P.

Doc original, hârtie, întărit cu iscălitura domnească şi pecete în ceară, roşia bine conservată

(Arh. Stat., M-rea Secul, Pach. 1/6)

21.

1638 Aprilie 18.

Zapisul lui Preda paharnicul, prin care face schimb de ţigani, cu părintele Ignatie episcopul Râmnicului.

Adecă eu Preda pahărnicul (dau) acesta al mieu zapis ca să fie de mare credinţă (la) mâna părintelui Ignatie (episcopul şi la alţi călugări, ca să fie de credinţă cum să să ştie că am făcut schimb pentru un ţigan ce-au avut (e)piscopia ot Râm(nic) anume Oprea la noi, deci, pentru a nu sparge sălaşul datu-i-am ţigan pentru ţigan, anume Stanciul pentru Oprea ca să fie sfintei (e)piscupii moşie. Şi am tocmit noi de a noastră bună voie şi la tocmeala noastră fost-au mulţi boiari mărturie, anume: Tatul sulger, Buni logofăt, Sărban logofăt, Ivan logofăt, Albul clucer, Marcu logofăt şi alţi mulţi boiari şi Preda postelnic.

Şi am, scris eu Prodan logofăt.

7146 (1638) Aprilie 18.

L. P

Preda paharnic

(urmează alte trei iscălituri)

Doc. original, hârtie, pecetea inelară în tuş negru, cu un desemn vechiu.

Acad. Rom., doc XC437)

28.

1639 Ianuarie 22.

Cartea lui Matei Basarab prin care volniceşte pe Stanciul logofătul din Bojoreani ca să ie o ţigancă din ţigănia Condili postelnicului.

Milostieiu bojieiu Io Matei Basarab Voevoda i gospodini davat gospodstvo mi sie poveleanie gospodsiva mi slugii gospodstva mi Stanciul logofăt ot Bojoreani ca să hie volnic cu această carte a domnii meale şi cu sluga domnii meale, na ime (loc liber) de să aibă a-şi luarea o ţigancă din ţigănia Condili postelnic, pentrucă au venit Stanciul logofăt aici înaintea domnii meale la divan împreună cu Condili postelnic şi aşa jeluia Stanciul logofăt cum a avut o ţigancă, deci au făcut schimb cu Preda comis din Albeşti, bărbatul jupânesii Stancăi cum să-i dea ţigancă pentru ţigancă, apoi s'au prins Predii comisul moarte de au murit şi au rămas ţiganca neplătită şi am văzut domnia mea şi zapisul Predii comis la mâna Stanciului logofăt, de schimb, ca să-i dea ţigancă pentru ţigancă şi au rămas ţiganca neplătită. Deci domnia mea am judecat împreună cu tot divanul cum să hie volnic Stanciul logofăt cu cartea domnii meale şi cu sluga domnii meale să-şi ia o ţigancă din ţiganii Predii comis, pentrucă au stătut de faţă cu Condilie postelnic şi au rămas de leage şi de judecată de în divan. Că aşa iaste învăţătura domnii meale.

Inaco da neast po reci gospodstvo mi i sam reci gospodstvo mi.

L. P.

7147 (1639) Ghenarie 22.

Doc. original, hârtie, rupt în câteva locuri, pecete inelară cu tuş roşu.

(Acad, Rom., doc. XC/38)

23.

1640 Mai 31

Zapisul părintelui Averchie, egumenul schitului Ciolanul, şi al lui Gavril cel bătrân, nepotul lui Ciolan, prin care vând o ţigancă părintelui Ştefan episcopul Buzăului, în preţ de doi boi şi 300 aspri.

Adecă eu egumenul Averchie din mănăstirea dela Ciolan şi cu alți călugări cu toți şi cu Gavril cel bătrân, nepotul lui Ciolan, scris-am acest zapis al nostru de mare credință, să fie la episcopie la Buzău, să se știe cum ne-am tocmit cu părintele episcopul Ştefan de i-am vândut o ţigancă anume Elina, fata Costei ţiganului al Ciolanului şi io am prețuit derept aspri 10 galbeni, deci ne-au dat 2 boi că n'am (n'au) avut, deci au fost mănăstirea lipsită de vite, şi s'au aflat ţiganca de adăman (sic) într'altă parte.

Deci ne-au ajuns părintele episcopul Ştefan cu judecata să nu ne dea nimica, iară apoi am rugat pre părintele să nu ne lase fără de nimica, deci ne-am tocmit de ne-au dat alți 2 boi și aspri 300, şi când ne-am tocmit fost-au mulți boiari şi părinți mărturie: egumenul dela Banul, er(o)monahul Righin şi monahul Matei şi din episcopie Ghelasie dicheiul şi Nechifor şi Rafail cel bătrân şi Paisie şi diacon(ul) Ioan şi popa Mihai şi diacon (indescifrabil) din Mărăcineni, căpitanul Sava Benghiul şi Lupşe vornicul şi Vasilache şi Jipa coconul, ot Verneşti Jipa postelnicul şi Stanciul Grecul şi Balea logofăt şi Jipa logofăt ot Răteşti şi alți mulți oameni buni. Amin.

Pis Maie măsiața 81 o Nedele văse sviatyh.

(Scris în luna Mai 31, în Dumineca tuturor sfinților.)

leat 7148 (1640).

Doc. original, hârtie, bine păstrat. Pecetluit cu şapte peceți inelare, în negru, dedesuptul cărora se afla iscălitura fiecăruia.

(Acad. Rom., doc. CXXIV/92)

24.

1640 Decemvrie 19. Dereneu.

Zapisul jupânesei Candachiei a Ursului fost pitar, din Văsiani, prin care dărueşie un sălaş de ţigani, frățâne-său, lui Ianco Frăţiman.

Adecă eu Candachia jupâneasa lui Ursu biv pitar ot Văsiani însămi (însumi) mărturisesc cu această scrisoare a mea de nime nevoit(ă) nici învoită, ci de bună voia mea, de am dat frătine-meu lui Ianco Frăţiman un sălaş de ţigani, anume Ionasco Zirnea sin Danciului, cu toți feciorii lui şi cu nepoții lui şi cu strănepoții lui ca să-i fie frătine-meu lui Ianco moşie şi cuconilor lui şi nepoților lui.

Şi când i-am dat au fost popa Maftei ot Dereneu şi frate-meu Gligorie ce e de-acolea şi nepotu meu Moiseiu sin Frăţiman biv paharnic ot Văsiani şi Istratie sin Poleitul ot Suceava şi Arsenie sin Bou ot Zubrăşti şi Saula dregătorul ot Tareuca şi nepotu-meu Dumitraşco sin Gligorcea şi alți oameni buni de pre acolea. Şi după scrisoare ca să-şi facă şi zapis domnesc ca să nu mai aibă treabă nimea dintru fraţii mei, sau dintru nepoții mei, peste scrisoarea mea, după moartea mea. Şi de mai mare credință ne-am pus peceţile şi iscăliturile. Şi eu Ştefan Mătiaşescul am scris ca să să știe.

Pis ot Dereneu. 7149 (1640) Dechemvrie 19.

Candachia, Popa Maftei, Gligorcea.

(urmează opt iscălituri indescifrabile, dar de sigur a celor care sunt menţionați în doc.).

Doc. original, hârtie.

(Acad. Rom., doc. XXII/169)

25.

(1640–1649).

Cartea părintelui arhiepiscopul Buzăului pentru ţiganii sf. episcopii ce se află fugiți în Moldova la Lupaşco din Horgeşti de pe apa Răcătăului şi la Gheorghiţă din Buciuleşti de pe apa Bistriţei, feciorul logofătului Dumitraşco.

Arhiepiscop chir Ştefan ot Buzău.

Să se ştie nişte[434] ţigance ale sfintei episcopii la Mo(l)dova, la Lupasco din Horgesti de pre apa Răcătăului, trei ţigance, anume Mica şi cu două feate anume Crăstina şi Nastasia. Şi pre Mica o ţine Ursei ţiganul. Şi la Gheorghiţă din Buciuleşti de pre apa Bistriţii feciorul logofătului Dumitraşco sunt două ţigance anume Sora şi Crăciuna, featele Radului ţiganul al episcopii din Buzău.

Episcop Ştefan ot Buzău

Doc, original, hârtie,

(Acad. Rom., doc. CXXIV/134)

26.

1641 Ianuarie 13.

Zapisul jupânesei Ivana, fata lui Vlăsan logofătu dela Vlădila din judeţul Romanaţi, prin care vinde nişte ţigani, lui Matei Basarab.

Adecă eu jupâneasa Ivana fata lu Vlăsan logofăt ot Vlădilă ot sudstvo Rom(anati) scris-am acesta al mieu zapis să fie de mare credinţă la cinstita mână a domnu(lui) nostru Io Matei Basarab Voievod, ca să se ştie cum am vândut, domnului nostru nişte ţigani anume Radul Cerneaiu şi cu ţiganca lui Visa şi cu feciorii lor pre nume Stan şi Erina şi fata Erinei, Stana şi Mrăzea şi Mărin şi Vlad şi Cărstea şi (loc liber) za ughi 70, bani gata, care ţigani au fost de moşie iar din ţigănia domnu(lui) nostru Io Matei Basarab Voievod, daţi mie, când m'au cununat jupâneasa Calea şi Barbul postelnic şi domnu nostru Io Matei Voievod, încă mai denainte vreame. Iar când au fost acum, vândutu-i-am de a mea bună voie, fără de nici o silă, de nimenilea, cum scrie mai sus, ca să fie iară la domnu nostru, cum i-au fost ai domnii lui de moşie, să fie şi acum şi am luat toţi banii de în mâna domnu(lui) nostru Io Matei Voievod ughi 70, pre aceşti ţigani ce scrie mai sus, denaintea a tuturor boiarilor ai Divanului care au fost la această tocmeală a noastră, mărturii anume: jupan Teodosie vel Ban şi jupan Hriza vel dvornic şi jupan Gligorie vel logofăt şi jupan Radul vel vistier şi jupan Preda vel spătar şi Dragomir vel clucer şi Socol vel stolnic şi Radul vel comis şi Vucina vel paharnic şi Costandin vel postelnic şi Drăgusin vel armaş şi Diicul vel agă. Aceasta mărturisesc ca să se ştie şi pentru credinţă pus-am şi peceate.

I napisah az Lepădat logofăt

U Trăgoviste (Târgovişte) 7149 (1641) Ghenarie 13.

(L. P.) Eu jupâneasa Ivana

Hrizea vel dvornic

Gligorie vel logofăt

Radul vel vistier

Costandin vel postelnic

Socol vel stolnic

(L. P.) Dragomir vel clucer

Radul vel comis

Fiseanţea logofot.

Doc. original, hârtie

(Acad. Rom., doc. XXI/280)

27.

1641 Iunie 4.

O însemnare subscrisă de Matei Basarab despre toţi ţiganii şi ţigancele cu care au făcut schimb, încă pe când era boiarin.

Să se ştie ţiganii şi ţigancele cu cine-am făcut domnia mea schimb încă de când am fost domnia mea

[434] Textul original al doc. e greşit în acest loc.

boiarină.

Radul fecior Stanului fost-au ţiganca a jupâneasii Grăjdanii ot Văleani, dat-am pre Crăciuna ţiganca, pentru Stana ţiganca şi am dat pre copila Crăciunii pre Chiera pentru copila Stanii, copilă pentru copilă şi Ganga feciorul Stanului fostu-i-au ţiganca a lui Mihail postelnic ot Văleani, dat-am pre fata lu(i) Vlad ţiganul ot Brâncoveani de am plătit pre Musa ţiganca la Mihail postelnic, ţigancă pentru ţigancă şi aceste schimburi am făcut domnia mea în boierie.

Nicola feciorul Stanului fostu-i-au ţiganca a Vladului ot Dranovetu şi a lu(i) Vădislavü, dat-am bani gata de o am cumpărat dela dânşii pe Dobra ţiganca. Incă tot de când am fost domnia mea boiarin, Gotea feciorul Stanului, fost-au ţigancă a domnii mele de moşie, Stoia ţiganca, Ciulin feciorul Danciului fostu-i-au ţiganca lui Boba de moşie a domniei mele, Nedelco feciorul lu(i) Ciulin fostu-i-au ţiganca lui Pociva (?) a domnii mele de moşie, Stoica feciorul Hătăganului fostu-i-au ţiganca a jupâneasei Voicăi care iaste după Marco logofăt.

Şi am dat pentru ţiganca Stoicăi o ţigancă a domnii mele de moşie, anume Stanca în mâna jupânesei Voicăi, ţigancă pentru ţigancă şi frate-său Stanciul fostu-i-au ţiganca a lu(i) Dumitru Banul de Vărăti, dat-am pre Musa ţiganca fata lu Drăgan fratele lu(i) Găină de am plătit ţiganca lu(i) Dumitru Banul, ţigancă pentru ţigancă, Antonie feciorul lui Taico (Staico) fostu-i-au ţiganca lu(i) Stroe ot Greci, dat-am pre Malea ţiganca care au fost a domnii mele de moşie, în mâna jupânesei lu(i) Stroe pentru Dragomira ţiganca ce au fost a ei.

Nica ţiganul fostu-i-au ţiganca a lu(i) Stroe ot Greci, dat-am pre Visa ţiganca fata lu(i) Anghel, care au fost a domnii mele de moşie, de am plătit pre Neaga ţiganca, ţigancă pentru ţigancă.

Şi aceşti ţigani datu-i-am domnia mea la mănăstire la Căldăruşani, deci să n'aibă nimenilea treabă nici cu ţigan, nici cu ţigancă, nici cu copii, că toate le-am plătit domnia mea den boierie.

7149 (1641) Iunie 4.

Io Matei Voevoda

Doc. original, hârtie. Intărit cu iscălitura domnului. Pe verso: „Catastif de schimbul ţiganilor mănăstireni". În josul doc.: „La omul Gheormei Radul la vel iuzbaşă, să dea omul să apuce pre Badiul Mărariul ot Băbeani.

(Acad. Rom., doc. XXI1/279)

28.

1643 Mai 7.

Zapisul părintelui Climis, egumenul m-rii dela Vaideei, prin care vinde părintelui Neofit, egumenul mănăstirii dela Meledic a lui Vintilă Vodă, un ţigan drept 100 vedre de vin.

Adecă eu Climis egumenul dela mănăstire dela Vaideei scriu şi mărturisesc cu acesta al mieu zapis ca să hie de mare credinţă la mâna părintelui Neofit, egumenul dela mănăstire dela Meledic, cum să să ştie că au miluit măria sa domnul nostru Matei Voievod un sălaş de ţigani sfânta mănăstire numile (cu numele) Vaideei, pre nume Vasilie ţiganul şi s'au fost tâmplat ţiganca acestui ţigan de n'au fost domnească, ci au fost a mănăstirei a Meledicului a lui Vintilă Vodă, deci n'am putut sparge sălaşul ci ne-am tocmit dinaintea măriei sale domnului nostru şi am luat pentru ţigan o sută de vedre de vin dela părintele Neofit egumenul dela mănăstirea lui Vintilă Vodă şi am lăsat acest sălaş ce e mai sus scris să hie al mănăstirii a Meledicului şi ne-am tocmit de a noastră bună voie din (în) Divanul domnului nostru.

Şi la tocmeala noastră au fost mulţi boiari mărturie şi dinaintea jupan Radu(lui) velichii comis şi Gherghe spătar şi Moisie spatariul şi ot Mărăcineani, Sava căpitan şi (indescifrabil) şi Vasilache şi Lupse vornicul şi ot Vernesti, Jipa şi Stanciul şi Balea logofăt şi Dumitru căpitan za pitari şi ot Odobeani Lefter şi Ianni logolăt. Şi pentru mai mare credinţă am pus şi pecetea.

Mai 7, leat 7151 (1643).

Eu Crăciun părinte, jupan Sima ot Odobeani, Balea logofăt martor, Sava căpitanul, Gherghe spătar, Jipa postelnic, Moise spătar[435].

[435] Acest text e scris în slavoneşte.

Doc. original hârtie, puţin cam ros în locurile unde a fost îndoit. Pecetluit cu patru peceţi inelare, în negru, având şi mai multe iscălituri greceşti şi româneşti, dintre care câteva indescifrabile.

(Acad. Rom., doc. CXXIV/102)

29.

1643 Octomvrie 30.

Zapisul preotesei Stana Borcea către Matei Basarab Vodă, pentru schimbul unor ţigani.

Adecă eu Stana preoteasa biv clisiereasă şi cu ştirea feciorilor miei, scris-am şi mărturisim cu acesta al nostru zapis ca să fie de mare credinţă la cinstita mână a domnului nostru Io Mateiu Voievod pentru o ţigancă ce am avut noi cumpărată dela jupâneasa Călina şi dela mumă-sa Stana şi ţiganca anume Fiinţa, deci această ţigancă au fost luat pre un ţigan al domnu(lui) nostru anume Radu ţigan, deci aceşti ţigani i-au dat domnu nostru la sfânta mănăstire dela Căldăruşani hramul sf. Dimitrie şi ne-au dat domnu nostru pentru Fiinţa ţiganca pre Voica ţiganca, ţigancă pentru ţigancă, de s'au plătit de către noi. Deci să fie Fiinţa ţiganca de acum nainte a sf. mănăstiri ce e mai sus scrisă, de moşie în vecie şi nouă Voica ţiganca care ne-au dat domnu nostru iar să ne fie de moşie neclătită în vecie. Şi am pus şi blăstem cine va întoarce această schimbare, au ei, au feciorii mei, acela om să fie blăstemat de tri (318) sventi Oteţi ije vă Nikei şi am pus şi mărturii boiari şi preoţi, anume popa Dragul clisiarh şi jupan Sima vistiar ispravnecul ce e pus de domnu nostru la scaunul Bucureştilor şi jupan Ion căpitan şi jupan Radu logofătul şi jupan Manul şi popa Stoica şi popa Mărzea.

Pis popa Tatomir

7152 (1643) Octomvrie 30.

(L. P.) Eu Stana biv clisiereasă.

Ion căpitan, Eu Manul pârcălab, mărturie,

Radu logofăt Dudescu,

Damaschin logofăt, mărturie. (urmează o iscălitură indescifrabilă)

Doc. original, hârtie, întărit cu trei peceţi în negru şi şase iscălituri. Pe verso se află scris: „Zapis de o ţigancă dela preoteasa popei Borcei ot Bucureşti" şi o însemnare în greceşte.

(Acad. Rom., doc. XXI/278)

30.

1644 Iulie 27.

Zapisul ieromonahului Ştefan egumenul m-rii Cozia prin care dă schimb o ţigancă arhiepiscopului Ignatie al Râmnicului, pentru nişte bivoli.

Adecă eu ermonah Ştefan, egumen ot Cozia, împreună cu tot săborul scrim şi mărturisim cu acesta al nostru zapis ca să fie de mare credinţă la cinstita mâna părintelui nostru chir Ignatie arhiepiscop Râbnicescăi cum să să ştie că au luat un ţigan al sfinţii lui anume Neagoe Golac ţiganul, au luat o ţigancă a sfintei mănăstiri a Coziei, anume pre Stanca ţiganca dela Ocnă fata lui Gugui ţiganul, deci noi am zis să ne dea sfinţia lui ţigancă pentru ţigancă cum iaste obiceiul, iar sfinţia lui au socotit că au avut nişte capete de bivoli la noi, anume două bivolite mari şi două gonitoare şi doi mânzaţi şi două viţeale, deci au socotit sfinţia lui de au lăsat aceşti bivolaşi pentru ţigancă, deci şi noi n'am eşit din cuvântul sfinţii lui ci am preţuit ţiganca derept 20 de galbeni şi am preţuit şi bivolii ce au ajuns acei bani, nici au ajuns mai mult nici mai puţin, şi ne-am tocmit de a noastră bună voie fără de nici o silă să fie plătită ţiganca cu aceşti bivoli. Să fie ţiganca moşie sfintei episcopii şi bivolii ai sfintei mănăstiri Cozia de moşie. Şi la tocmeala noastră fost-au jupan Spahiul căminar ot vel ocnă şi Stroici postelnic ot Otetelesti.

7152 (1644) Iulie 27.

(L. P.) Ştefan ermonah, egumen ot Cozia, împreună cu tot săborul.

Doc. original, hârtie, pecete în tuş negru.

(Acad. Rom., doc. XC/44)

31.

1645 Aprilie 4.

Târgovişte. Matei Basarab, Domnul Ţării Româneşti, volniceşte pe părintele Neofit, egumenul m-rii Menedicul ca să-şi întoarcă o sută de vedre de vin pritoc dela părintele Climen egumenul m-rii Vaideei, ce au dat pentru un ţigan, pentrucă acel ţigan nu i-au fost cu pace egumenului Neofit ci l-au luat Eremia Dabija Moldoveanul, al cui a fost ţiganul.

Milostieiu bojieiu Io Matei Basarab Voevoda i gospodină davat gospodstvo mi sie povelenie gospodstva mi, părintelui egumenului Neofit dela sfânta mănăstire Menedicul hram sventi Necolae ca să fie volnic cu această carte a domnii meale şi cu sluga domnii meale na ime (loc liber) de să-şi întoarcă 100 de vedre de vin pritoc dela egumenul) Climen(t) dela mănăstirea Vaideei, hram sventi Necolae, pentrucă au fost cumpărat igumenul Neofit un ţigan anume Vasilie dela egumenul Clima (sic) derept aceaste vedre de vin pritoc ce scrie mai sus, iar acum nu i-au fost ţiganul cu pace lu(i) Neofit egumenul, ci l-au luat Irimie Dabija Moldoveanul al cui au fost. Deci au (venit) (loc rupt) egumenul Neofit aici naintea domniei meale la Divan de s'au pârit de faţă cu egumenul Clima ce au rămas de leage şi de judecată denaintea domniei meale din Divan. Derept aceia am dat domnia mea egumenului Neofit ca să fie volnic cu această carte a domniei meale şi cu sluga domniei meale ce scrie mai sus, de să ia 100 de vedre de vin pritoc dela egumenul Clima acest vin ce scrie mai sus şi de nimenile opreală să n'aibă.

Inaco da nest po reci gospodstvo mi. Pis ot Trăgoviste.

7153 (1645) Aprilie 4.

Doc. original, hârtie roasă la ambele capete de carii – monograma și pecetea domnească în roșu.

(Acad. Rom., doc. CXXIV/181)

32.

1645 Aprilie 25.

Zapisul postelnicului Bălaci prin care face schimb de ţigani cu paharnicul Negoiţă feciorul lui Preda postelnic.

Adecă eu Bălaci postelnic scris-am şi mărturisesc cu acesta al meu zapis ca să fie de mare credință la mâna lu(i) Negoiţă paharnic sin (feciorul) lui Preda postelnic cum să știe că mi-au fost dator o ţigancă anume Stanca cu o fată, iar Negoiţă paharnic mi-au dat pre Rada ţiganca. Şi când am făcut această tocmeală fost-au mărturie Sârbul şi Costandin ot Totivan (Tutovani?) şi popa Mosu ot tam, Badea ot tam și Lăpadat ot tam şi Coman.

Şi pentru credință pus-am şi pecetea.

7153 (1645) Aprilie 25.

(Urmează o iscălitură indescifrabilă lângă o amprentă digitală).

Doc. original, hârtie.

(Acad. Rom., doc. CXXVII/5)

33.

1645 August 7, Bucureşti.

Zapisul lui popa Şerban ot Drăgoești pe Mostişte judeţul Ilfov, împreună cu feciorii lui prin care se răscumpără de rumânie dela m-rea Znagovul, dând nişte ţigani în locul lor, afară de moşie pe care n'au voie a o răscumpăra.

Adecă eu popa Şerban ot Drăgoesti pe Mosteste ot sudstvo Ilfov, împreună cu feciorii mei Dima şi Sava şi Oprea scriem acesta al nostru zapis ca să fie de mare credinţă la sfânta mănăstire Snagovul, hram Văvedenie

Bogorodite i otțu egumen Ignatie ca să să știe cum am fost rumâni mănăstirii din Drăgoesti de moșie. Deci când au fost acum în zilele domnului nostru Io Matei Vodă, iar noi am căzut la tot săborul mănăstirii ca să ne slobozească, să ne răscumpărăm de rumânie. Derept aceia părintele egumenul şi toţi călugării într'alt chip nu ne-au putut slobozi, că n'au voie a cumpărarea moşia mănăstirii, numai ce-am căutat de am cumpărat ţigani de am dat în mănăstire, capete pentru capete.

Însă am dat o ţigancă anume Anca cu feciorul ei Ion care i-am cumpărat dela Andrei Grec(ul) ot Broşteani ot Iolomita za ughi 55 şi altă ţigancă anume Nana care o am cumpărat dela Andreica din Horez pre Hamrade ot Gorj, derept 27 de galbeni și așa ne-am răscumpărat dela mănăstire, însă numai capetele şi feciorii ce ne va da Dumnezeu, fără de moșie. Ca să poată fi mănăstirii, acești ţigani ce scriu mai sus de moşie și întărire şi noi încă să fim niște oameni în pace și slobozi de rumânie cu feciorii cu tot în veac,

Aceasta am scris,

Pis Dumitru logofăt u București.

7153 (1645) August 7.

Eu popa Șerban i sinŭ ego Diman,

Sava i Oprea

Eu popa Vladul

Ianache feciorul lu(i) Anghel de (din) Bucureşti

Eu popa Bratu

(Eu) popa Bran

Șteful postelnic, Radul logofăt ot Țigănești

Damaschin logofăt, mărturie.

Doc. original, hârtie. Intărit cu pecetea mănăstirii şi iscălitura eclesiarhului; de asemenea cu trei peceţi inelare boierești, precum şi mai multe iscălituri.

Pe verso: „Zapisul rumânilor din Drăgoesti ce s'au răscumpărat ei singuri dela mănăstire şi au dat ţigani şi așa s'au slobozit eis.

(Acad. Rom., doc. XX/17)

34.

1646 August 21.

Cartea lui Ignatie arhiepiscopul Râmnicului şi a toată Mehadia, prin care face schimb de ţigani cu Iordache vornicul.

Ignatie, milostiiu bojiiu arhiepiscop Răbnicescâi i vseia Mehedia.

Scris-am episcopia mea, cartea episcopiei meale, ca să fie de mare credinţă la mâna dumnealui Iordache dvornicul cum să să știe că au fost fugit un ţigan al sfintei episcopii, anume Ioan la dumnealui, după aceia noi neputându-l aduce şi prinde tocmitu-ne-am cu dumnealui de ne-au dat pentru dânsul o ţigancă anume Stanca şi o am dat după ţiganul Moni ca să fie cap pentru cap şi ohabnică sfintei episcopii în veac.

Drept aceia pentru credinţă am dat cartea noastră iscălită.

7154 (1646) August 21.

Smereni arhiepiscop Ignatie

Doc. original, hârtie. Scris frumos iscălitura arhiepiscopului interesantă.

(Acad. Rom., doc. XC/48)

35.

1647 Iulie 20.

Zapisul lui Lupu feciorul Neculii dela Cătun prin care vinde lui Ghiorma mare Ban al Craiovei, o fată de ţigan de zece ani.

Adecă eu Lupul fe(cio)rul Neculii ot Cătun scris-am zapisul nostru să fie de mare credinţă la mâna jupan(ului) Ghiormei vel Ban Cralevschi cum să se ştie că i-am vândut o fată de ţigan de 10 ani anume (loc liber) fata Todorii ţiganca, derept ughi 14 şi o am vândut eu de a mea bună voie şi cu ştirea frătâne-meu Ghinii şi cu ştirea tuturor fraţilor mei şi a toată rudenia mea ca să-i fie moşie ohabnică dumnealui şi coconilor în veci. Şi când o am vândut fost-au mulţi boiari mărturie: părintele popa Stanciul clisiarh dela beserica domnească ot Craiova şi popa Lupul şi Iane diaconul şi jupânul Chiriţă şi Pană cămăraş ot Căpreni şi Dima armaşul ot Mierea şi jupan armaş ot Căpreni şi Hamzucul postelnic ot Sineşti şi Oancea ceauşul ot Craiova şi mulţi boiari care ş'or pune iscăliturile mai jos şi pentru credinţă pus-am şi pecetea mea.

7155 (1647) Iulie 20.

Eu popa Stanciul

Eu popa Lupul

Eu jupan armaşul

Eu Dima armaş ot Mierea, mărturie

Oancea ceauş, en Pan peh(arnic)

(urmează şi alte iscălituri)

Hamzucul ot Iazuri.

Doc. original, hârtie. Intărit cu iscăliturile de mai sus şi două peceţi inelare

(Acad. Rom., doc. VI/55)

36.

1648 Ianuarie 9.

Matei Basarab scuteste pe toţi ţiganii câţi vor veni din Ţara Moldovii şi din Ţara Turcească şi vor fi fără de stăpân şi se vor lipi lângă sf. mănăstire dela Măcsineni, să fie în pace de către toţi globnicii domneşti şi de către toţi boierii din ţară.

Milostieiu bojieiu Matei Busurab Voievoda i gospodină davat gospodstvo mi sie poveleanie gospodstva mi, tuturor ţiganilor câţi vor veni din Ţara Turcească şi Moldovii şi vor fi fără de stăpân şi să vor lipi lângă sfânta mănăstire a domniei meale dela Măcsineani, ca să fie în pace de către toţi boiari de aici din ţară şi de către toţi globnicii domniei meale şi de către globnicii boiereşti, de către nimenea nici un val, ci să aibă bună pace de către tot omul, numai să aibă a asculta de părintele egumenul, de toate lucrurile deci, de va da învăţătură, iar de alţi oameni să aibă bună pace de către tot omul, că cine să va ispiti a-i învălui acela om va avea mare certare de către domnia mea.

I. ispravnic sam reci gospodstvo mi.

7156 (1648) Ianuarie 9.

Doc. Original, hârtie, rupt şi lipsă în câteva locuri. Peste monogramă se află iscălitura originală a domnitorului: Io Matei Voievod.

(Acad. Rom., doc. CXXVI 203)

37.

1648 Ianuarie 20.

Zapisul jupânesii Tudosii împreună cu fiii ei, prin care dărueşte mănăstirii Căldăruşani, o ţigancă.

Adecă eu jupâneasa Tudosii şi cu fiu-meu Tudor postelnicul şi cu fie-mea Ioana, scris-am acesta al nostru zapis ca să fie de mare credinţă la sfânta mănăstire ot Căldăruşani care este hramul sfântului mucenic Dimitrie, cum să să ştie că am avut nişte ţigance la sfânta mănăstire, anume Safta ţiganca cu fetele ei, care ţigancă o fost dat jupâneasa Tudosii sora Doamnei Marghiti când o au cununat.

Deci într'aceia găsitu-le-am la sfânta mănăstire ot Căldăruşani, deci dintr'aceste ţigance care scrie mai sus dat-am o ţigancă anume Stana fata Saftei ţigancei ca să ne fie de pomană nouă şi părinţilor noştri în veci, iar

celelalte noi ni le-am luat şi când am dăruit această ţigancă la sfânta mănăstire tâmplatu-s'au boieri mărturii, anume: Iordache vornicul ot Cozlici şi jupanul Tudor ot Târsor şi s'au întâmplat atunci când o am dat această ţigancă de au fost Varlaam egumenul în sfânta mănăstire şi pentru credinţă pus-am şi pecetile ca să să crează.

Pis Ianache postelnic u Berleşti

7156 (1648) Ghenarie 20.

Doc. original, hârtie. Intărit cu peceţile şi iscăliturile următorilor:

Tudor postelnic, Varlaam igumenul, Iordache vornicul, Tudor ot Târşor, Borcea logofăt.

(Acad. Rom., doc. XXI/273)

38.

1648 Aprilie 22.

Cartea lui Matei Basarab prin care dă în stăpânirea Predei feciorul Stoicăi şi jupânesei sale Tudorei din Veşti pe un rumân Neagoe cu toată moşia lui şi un sălaş de ţigani.

Milostieiu bojieiu Io Matei Basarab Voevoda i gospodini davat gospodstvo mi sie poveleanie gospodstva-mi, Predăi feciorul Stoicăi, şi jupâneasei lui Tudorii fata lu(i) Dumitru de Ueşti şi a jupânesei Caplei nepoata Stanciului ca să-i fie ei un rumân pre nume Neagoe cu toţi feciorii lui de sat de Ueşti şi cu moşia lui câtă va avea toată partea lui de preste tot hotarul cu tot venitul şi cu dealniţa lui de în sat şi un sălaş de ţigani pre nume Stoica ţiganul cu ţiganca lui anume Rada şi cu toţi feciorii lor; pentrucă aceşti rumâni cu ocina lui de sat de Ueşti şi cu dealniţa lui şi acest sălaş de ţigani ce scrie mai sus datu-i-au Dumitru şi cu jupâneasa lui Caplea şi Stanciul cumnatul lui Dumitru zestre fie-sa Tudorei şi ginere-său la nunta lor, căci, că alte zestre n'au avut să-i dea, nici dobitoace, nici haine, nici nimic fără de numai acest rumân cu feciorii lui şi cu dealniţa lui de (din) sat şi cu toată partea lui cum scrie mai sus şi acest sălaş de ţigani ce scrie mai sus şi cu zapis cu mărturii, pre nume Dumitrașco comis care i-au cununat şi Preda feciorul comisului Bratului şi i-au ţinut trei ai (ani) pre sama lor, iar când au fost acum ei n'au vrut să-i dea ci s'au rădicat cu piră de au venit naintea domniei meale de s'au pirit de faţă cu ginere-său şi cu fie-sa Tudora şi aşa pâria şi zicea naintea domnii meale cum nu i-au dat zestre acest rumân cu moşia lui şi cu feciorii lui şi acest sălaş de ţigani ce scrie mai sus.

Într'aceia domnia mea am căutat şi am judecat pre direpţ şi pre leage şi am dat domnia mea lu(i) Dumitru şi jupânesei lui şi cumnatu-său Stanciului leage ţării doi boiari pre răvaşe domneşti care au fost la tocmeală, pre nume: Dumitru comis feciorul Mitrei pitar şi Preda armaş feciorul Bratului comis de Oeşti ca să jure Dumitru şi cumnatu-său Stanciul cu aceşti doi boiari cum nu i-au dat zeastre aceşti rumâni şi ţigani ce scriu mai sus şi cum iaste zapis derept cel mincinos. Deci când au fost la zi şi la soroc ei n'au putut jura, ci au rămas de leage şi de judecată denaintea domnii meale de în Divan şi am dat domnia mea Predei şi muerii lui ca să fie volnic cu această carte a domniei meale şi cu sluga domniei meale po ime (loc liber) să-şi ia rumânul şi ţiganii care scriu mai sus să-i ducă la casa lor să le fie rumâni şi cu toată partea lor de moşie şi ţiganii în veac stătători, că am văzut domnia mea amândouă răvasele şi cartea jurătoriului la mâna Predei şi a jupânesei lui Tudorei.

Înaco da neast po reci gospodstvo mi i ispravnic sam reci gospodstvo mi.

7156 (1648) Aprilie 22.

Doc, original, hârtie, pecete mare în tuş roşu. Peste monogramă se află iscălitura domnului.

(Acad. Rom., doc. XCVI/31)

39.

1648 Iulie 27.

Cartea lui Paisie patriarhul Ierusalimului şi a toată Palestina, prin care dă voie lui Varlaam egumenul m-rii Căldăruşani să stăpânească nişte ţigani ce au fost daţi m-rii de jupâneasa Tudora călugăriţa.

Paisie cu mila lui Dumnezeu patriarh al sfintei cetăţi Ierusalimului şi a tot Palestinului.

Întâmplându-se umerenia noastră a venire la sfânta mănăstire la Căldăruşani venit-au înaintea umereniei

noastre egumenul Varlaam dela acea sfântă mănăstire dela Căldăruşani cu un zapis al jupâneasei Todorei care jupânească s'au călugărit la acea sfântă mănăstire, arătând egumenul Varlaam acel zapis al jupânesei Todorei naintea umereniei noastre pentru nişte ţigani ce au fost închinaţi şi daţi la sfânta mănăstire până au fost vie ea, cu voia ei, deci umerenia noastră văzând zapisul ei şi mărturisind egumenul Varlaam cu tot săborul lui dela mănăstire cum că acei ţigani i-au dat şi i-au închinat la sfânta mănăstire la moartea ei.

Deci văzând umerenia noastră zapisul ei şi mărturisind şi egumenul într'acea potrivă am dat cartea umereniei noastre egumenului Varlaam ca să ţie pre acei ţigani ce sunt mai sus scrişi, să-i ţie la sfânta mănăstire cu pace cum i-au dat acea jupânească, iar alt nimenilea treabă să n'aibă cu acei ţigani, iar cine va vrea să strice zapisul acei jupănease care i-au închinat şi cartea umereniei noastre, acela om să fie blestemat şi afurisit de 318 oteţi ije vii Nikei, asijderea şi de umerenia noastră afurisit şi proclet, însă de va fi zapisul acei jupânease aşa lăsat la moartea ei cum scrie mai sus, să fie cum am scris mai sus, acei oameni care am scris mai sus, supt acea legătură şi supt acel blestem.

Iar pacea şi darul şi blagoslovenia umereniei noastre să fie pre creştinii cei adevăraţi, Amin.

7156 (1648) Iulie 27.

Doc. original, hârtie, întărit cu iscălitura grecească a patriarhului.

(Acad. Rom., doc. XXI/272)

40.

1650 Martie 12.

Zapisul Nastasiei jupâneasa Udrei lui Vasilie, prin care lasă lui Vasilie Udrea pe Iacob ţiganul cu un copil al său, spre a-l vinde şi a-i plăti datoria ce are către doi turci şi a-i face 300 de liturghii şi 8 sărăcuste.

Eu Nastasia, jupâneasa Udrei lui Vasilie, scriu şi mărturisesc cu acest zapis al meu cum eu am lăsat cu limbă de moarte la dat sufletului meu, lui Vasilie Udrei pe Iacob ţiganul şi cuconii lui să aibă a-l vinde cine să va găsi cu bani gata să-mi plătească datoria ce sunt datoare eu a (către) doi turci şi să-mi facă 300 de liturghii şi 8 sărăcuste şi altul nimenea din fraţii noştri să n'aibă a să amesteca întru ne(mi)că naintea cestui zapis al meu, iară cine să va amesteca hie proclet şi triclet şi neiertat de Dumnezeu şi de 318 de Oteţi şi de 12 Apostoli şi de mine păcătoasa.

Aceasta am mărturisit naintea duhovnicului meu popa Petre.

7458 (1650) Martie 12.

Doc. original, hârtie, întărit cu două peceţi inelare în negru. Pe verso: „S'au scris la condică”

(Acad. Rom., doc. XLIX/17)

41.

1650 August 16.

Zapisul lui Ivan ţiganul prin care se bagă a fi rob ţigan părintelui Serafim episcopul Buzăului.

Adecă Ivan ţiganul scris-am zapisul meu la mâna părintelui episcop Serafim ot Buzău cum că m'am închinat ţigan sfintei episcopii, cum că am luat o ţigancă a (e)piscupiei, fata lui Ignat, deci să fiu rob sfintei episcopii în veaci. Şi sunt chezaşi pre mine Oprea şi Ignat şi Costea şi Marin şi pentru credinţă ne-am pus şi degetele peceti.

7158 (1650) August 16.

x Oprea x Ignat x Costea x Marin x Ivan

Doc. original, hârtie. Pe verso: „Pentrucă s'au robit la episcopie un sălaş de ţigani”.

(Acad. Rom., doc. CXXIV/111)

49.

1651 Iunie 28.

Zapisul lui Sava cel mare din Mărăcineni şi al feciorilor săi Radul şi Avram prin care fac schimb de ţigani cu părintele Serafim episcopul Buzăului.

Adecă eu Sava cel mare de Mărăcineani cu feciorii miei anume Radul şi Avram ce scriem şi mărturisim cu zapisul nostru de mare credinţă la mâna părintelui episcopul chir Serafim dela Buzău, cum să să ştie c'au fost luat un ţigan al nostru anume Gago pre o fată a Oprei ţiganu a episcopiei dela Buzău, anume, fata Scrana. Deci cât au locuit ţiganul nostru cu ţiganca episcopiei făcut-au un copil şi o copilă. Drăcii ţiganca i s'au întâmplat de au murit, şi schimbul părintelui nu l-am fost dat la episcopie, fiind încă tocma din zilele părintelui episcopul Ştefan, iar când au fost acum părintele episcopul Serafim şi-au luat copila cea din ţiganca episcopiei, care iaste din fata Oprei ţiganul, şi ne-a apucat de i-am plătit schimbul carele au fost să-i dăm pentru fata Oprei, care scrie mai sus.

Şi ne-au mai întors părintele episcopul Serafim bani ughi 4; însă numele ţigancei care o dăm schimb o cheamă Ioana fata lui Gonţea ţiganul.

Şi când ne-am tocmit cu părintele fost-au la tocmeala noastră: Iordache vornicul şi Popescul căpitan şi Lupşa iuzbaşă şi ceausul Mircan ot Mărăcineani şi Stanciu culcer feciorul lui Mârseviţ şi popa Mihai şi Vreameş vătaful.

7159 (1651) Iunie 28.

(L. P.) Sava, (L. P.) Iordache vornicul, (L. P.) Lupsa iuzbaşă, (L. P.) Mircan ceaus.

Doc. original, hârtie, întărit cu peceţi inelare şi iscăliturі.

(Acad. Rom., doc. CXXVII/75)

43.

1651 Noemvrie 8.

Zapisul lui Cărsiea spătarul de Mălăeşii şi al soţiei sale Neacşa, prin care fac schimb de ţigani cu părintele Serafim, episcopul Buzăului.

Adecă eu Cârstea, spătar de Mălăeşti, cu soţia mea anume Neacşa scriem şi mărturisim cu zapisul nostru de mare credinţă la mâna părintelui episcopului chir Serafim dela Buzău, pentru c'au fost luat un ţigan al nostru anume Costandin pre o ţigancă a (e)piscopiei dela Buzău, încă în zilele părintelui episcopului chir Ştefan, iar când au fost acmu în zilele părintelui lu(i) Serafim, eu am venit cu carte domnească să iau ţiganul său să-mi dea schimb. Deci neîndurându-se părintele să spargă sălaşul datu-mi-au pentru Costandin ţigan şi pentru un copil al lui mic de tâtă, anume alt ţigan, anume Crăciun din ţigănia episcopiei, fecior Mirce(i) ţiganul şi mi-au dat bani gata ughi 13 şi un cal. Deci, într'aceia dacă ne-am tocmit noi de bună voie şi mi-au dat părintele schimb şi banii ce scriu mai sus şi un cal, făcutu-i-am şi noi zapisul nostru la mâna sfinţiei lui, ca să aibă a ţinea de moşie pre Costandin ţiganul şi pre copilul lui ce scrie mai sus, de nimenea val sau bântuială episcopia pentru Costandin sau pentru copilul lui să n'aibă, pentrucă ne-am tocmit noi cu părintele de bună voia noastră.

Şi la tocmeala noastră fost-au împreună cumnatu-mieu Caraton adălmăsar şi mărturie şi diacii mărturie, Gherghe spătar şi Moise spătar şi Popescul spătar şi Grigorie iuzbasa şi popa Mihai dela episcopie şi fiu-său Mihai, călugării dela episcopie, Serghie eclesiarh şi Ghelasie dichiu şi Nicolae diacon igumenul dela Aluniş şi alţii.

I napisah Mihail Rasodir

7160 (1651) Noemvwrie 8.

(urmează trei arnprente digitale în dreptul cărora se găseşte însemnat câte un nume).

Doc. original, hârtie, o parte din doc. dela cuvintele „ca să aibă a ţinea de moşie" în jos, şi cuvintele subliniate mai sus, sunt scrise cu cerneală ruginie.

(Acad. Rom., doc. CXXIV/94)

44.

1652 Iulie 17.

Zapisul lui Ciulin, vătaful de ţigani domneşti, prin care dă părintelui Serafim, episcopul Buzăului, nişte ţigani în schimbul altor ţigani, după cum au fost învăţătura Doamnei Ilinei.

Adecă eu Ciulin vătaful, care sunt vătaf de ţigani domnești, scriu și mărturisesc cu acesta zapis al mieu ca să fie de mare credintă la mâna părintelui episcopului chir Serafim ot Buzău, cum să să ştie că au luat Oprea ţiganul al sfintei episcopii o ţigancă din ţigănia domnească anume Musa, fata Stelei ţiganul, de o au dat după fiu-său Oprea, iar eu Ciulin, vătaful am luat altă ţigancă dela părintele episcopul, anume Ioana, schimb pentru schimb, cum au fost învăţătura Doamnei Ilinei.

Deci (de) acum înainte să aibă pace părintele episcopul de către toţi ţiganii care vor fi vătaşi de ţiganii domnești. Şi mărturie fost-au Popescul căpitan şi Gheorghe spătar şi popa Mihai şi Tarasie și eromonahul Mihail eclesiarh și popa Serghie şi din ţigani, Ignat ţiganul şi Lupul ţiganul şi Slav ţiganul. Şi pentru credinţă mi-am (pus) pecetea.

7160 (1652) Iulie 17.

(L. P.) Ciulin vătaf

x Dumitru vătai

(L. P.) Prodan cupet

Doc. original, hârtie, dintre cei trei iscăliti singur Dumitru vătatul pune degetul, ceilalţi, peceţi în negru, frumoase.

(Acad. Rom., doc. CXXIV/90)

45.

1652 Iulie 18.

Zapisul lui Crăciun armaşul, prin care marturiseste că a primit banii ce-i dăduse pentru un ţigan lui Stamatie paharnicul.

Scris-am eu Crăciun acesta al meu zapis ca să fie de mare credinţă la mâna lu(i) Stamatie paharnic, cum să să ştie că mi-au vândut Stamatie paharnic doi ţigani, anume Preda şi Pătru şi o ţigancă anume Mara. Deci când am trimes la aceşti ţigani la Stamatie paharnicul să mi-i dea, iar Stamatie paharnicul mi-au dat numai un ţigan anume Preda şi ţiganca Mara, iar pentru Pătru ţiganul n'au avut să mi-l dea ce mi-au dat banii îndărăt, căci am fost dat pre Pătru ţiganul. Şi când mi-au dat banii, zapisul lu(i) Pătru nu i l-am dat că l-am fost perdut şi i-am făcut acest zapis la mâna lui Stamatie paharnic, cum de va afla acel zapis vreodată ce scrie pre Pătru ţiganul să nu să crează, ci să fie mincinos să să spargă.

Şi mărturie Stanciul paharnic, Bengi comis şi Gherghina stolnicul şi Preda paharnic şi pentru credinţă mi-am pus pecetea ca să să crează.

7160 (1652) Iulie 18.

(L. P.) Eu Crăciun armaş

Stanciul paharnic, Preda paharnic ot Urdari, Oancea paharnic ot Costereni, Iane postelnic ot Drănic, Negoiţă paharnic ot Buciumeani. Gherghina stolnicul ot Şitia, Crăstian paharnic ot Călduruşani.

Doc. original, hârtie. Intărit cu o pecete inelară în tuş negru şi 8 iscălituri.

(Acad. Rom., doc. XC/54)

46.

1653 Ianuarie 8.

Zapisul Doamnei Elina prin care arată că a primit o ţigancă în schimbul alteia ce se măritase cu un ţigan al părintelui Serafim episcopul Buzăului.

Io gospojda Elina, zapisul domniei meale, la mâna părintelui episcopului Serafim ot Buzău cum să să ştie că au avut domnia mea o ţigancă a domniei meale anume Musa ţiganca dupre un ţigan al părintelui episcopul,

anume după feciorul Oprei ţiganul. Deci s'au plătit părintele de domnia mea de mi-au dat pentru Musa ţiganca pre (loc liber) ţiganca.

Deci domnia mea am dat zapisul domniei meale la mâna părintelui episcopului şi părintele încă au dat zapis la mâna domniei meale.

Ca să să crează aceasta scriu domnia mea.

7161 (1653) Ghenarie 8.

(L. P.).

Doc. original, hârtie, pecete inelară în roşu, foarte slabă.

(Acad. Rom., doc. CXXIV/132)

47.

1653 Februarie 18.

Zapisul lui Averchie, egumenul mănăstirii Ciolanul, şi a lui Gavril călugărul, nepotul lui Ciolan, popa Jipa, Dragomir feciorul diaconului, Mircan, Jipa Sorescul şi Dragomir feciorul lui Gavril călugărul, prin care fac schimb de ţigani cu părintele Serafim episcopul Buzăului.

Adecă eu Averchie egumenul dela sfânta mănăstire dela Ciolanul şi cu Gavril călugărul nepotul lu(i) Ciolan, împreună cu popa Jipa şi cu Dragomir feciorul diaconului şi Mircan şi Jipa Sorescul şi Dragomir feciorul lu(i) Gavril călugărul nepotul lu(i) Ciolan, scris-am acesta zapis al nostru ca să fie de mare credinţă la mâna părintelui, episcopului sfinţia lui chir Serafim, dela sfânta episcopie dela Buzău, cum să să ştie că am făcut noi schimb cu sfinţia lui de am dat pre Stan ţiganul să fie ţigan de moşie sfintei episcopii, iar părintele episcopul ne-au dat pentru Stan ţiganul două ţigance anume Dobra şi cu fie-sa Stana.

Iar pentru altă ţigancă, iar a noastră, care o au fost luat feciorul lu(i) Marin ţiganul, anume Stana, iar am făcut schimb cu sfinţia lui, de ne-au dat nouă în locul Stanei ţigăncii altă ţigancă anume Floare, iar fata Dobrei ţigancei, care iaste după Costea ţiganul.

Şi ne-au dat sfinţia lui după schimb o vacă şi un bou şi ne-am toc(mit) de a noastră bună voie şi când ne-am tocmit şi am făcut acesta zapis fost-au mărturie anume Nectarie igumenul dela Bradul i ot Buzău Popescul căpitan i brat ego Meleştean şi Neagul iuzbaşă şi alţi mulţi boiari.

Pentru credinţă ne-am pus pecetile şi degetile şi iscăliturile.

Pis az popa Gavril.

7161 (1653) Februarie 18.

Şi din călugării sfintei episcopii anume Mihail eclesiarhul şi Ghelasie dichiul şi eromonah Serghie şi popa Tanasie şi popa Malahia şi diacon Dosoteai (Dosoftei) şi diacon Gavril şi alţi călugări Buzeani (dela Buzău) şi din curte-ne fecioru Manei vătaful anume Radul şi Neagul şi Oprea curteanul şi Radul şi Stan şi Apostol.

(L. P.) Popescul căpitan

(L. P.) Meleştean

(L. P.) Neagul iuzbasa

(L. P.) Dragomir snă Gavril călugărul

Doc. original, hârtie groasă, patru peceţi inelare în negru.

(Acad. Rom., doc. CXXIV/127)

48.

1653 Decemvrie 4.

Zapisul Pătranei, jupâneasa Jipei spătarul, nepotul Jipei celui bătrân din Buzău, prin care dă episcopiei Buzăului, nişte ţigani, pe care îi lăsase răposatul soţul ei, la moartea sa, ca să se dea sf. episcopii spre a se îngropa în sf. episcopie.

Adecă eu Pătrana, jupâneasa Jipei spătariul, nepotul Jipei celui bătrân din Buzău, scriu şi mărturisesc cu

zapis dela mâna mea, cum s'au întâmplat[436] când au vrut să moară soţia mea (soţul), Jipa spătariul, de au zis să se îngroape în sfânta episcopie şi au dat partea lui din ţigani, pre Stanciul feciorul Tincăi ţiganul şi cu doi feciori ai lui anume (loc liber) să fie de moşie ai sfintei episcopii, în veaci pentru pomeana unde-i zac oasele.

De care lucru pentru rândul ţigancei ce iaste după Stanciul ţiganul carele să scrie mai sus, să să ştie că iaste a popei lu(i) Mihai, ci de va naşte feate, măcar câte, să fie ale popei lu(i) Mihai, iar de va naşte dintrânsa şi din Stanciul, feciori parte bărbătească, măcar câţi, ei să fie toţi ai sfintei episcopii, cum s'au scris mai sus, că sunt daţi de pomeană sfintei episcopii de soţia mea Jipa spătariul, pentru sufletul dumnealui.

Şi când s'au făcut acest zapis fost-au mărturii boiari, pre nume: Gherghe spătar şi Moise spătar şi Popescul căpitan şi Borcea căpitan şi Todor iuzbaşe brat şi popa Mihai şi fiu-săn Mihai şi tot săborul sfintei episcopii.

Şi acest zapis l-am făcut să fie la mâna părintelui episcopul Serafim din sfânta episcopie dela Buzău.

Ispisah az Mihail Rasodir

7162 (1653) Dechemvrie 4.

Doc. original, hârtie groasă.

(Acad. Rom., doc. CXXVII/114)

49.

1654 Iunie 14.

Cartea lui Stoian Vasile, pârcălabul Sucevei, prin care întăreşte mănăstirii Neamţului stăpânire asupra unor ţigani.

Stoian Vasilie, hătman i părcalab Sucevei.

Adecă a venit Vlădica Sava şi cu toţi călugării dela mănăstirea ce iaste la târgŭ la Neamţŭ şi şi-au adus ale lor direase şi urice pre ai săi direpţi ţigani ce le spun într'acele zapise şi urice de moşii şi de s'o pârit anume Stratul şi Căzacul şi Maftei şi Lupul şi Ifrim şi Luchian şi Vasilie şi Tiron şi Larion şi Bejan şi Dumitru şi Ion şi ig(umenul) Vasilie şi Necolai, deci şi noi văzând ale lor direpte zapise şi urice scriind pre aceşti ţigani, care sunt mai sus scrişi, deci şi noi le-am făcut acest zapis dela noi, ca să le hie lor întăritură, aşijderea şi voi ficiorii noştri şi vătaşi ţigăneşti şi giuzi tot ca să-i lăsaţi în pace pre aceşti ţigani cari spun într'acest zapis, întru nemic să nu-i învăluiţi, nici la lucru să-i aduceţi. Aceasta scriu, într'alt chip să nu faceţi.

Iaşi. 7162 (1654) Iunie 14.

Doc. original, hârtie, pecetea căzută.

(Arh. Stat., M-rea Secul, Pach. 1/7)

50.

1654 Iulie 8.

Cartea lui Costandin Şerban Vodă, Domnul Ţării Româneşti, prin care volniceşte pe Stamatie paharnicul ca să-şi ia o ţigancă dela Gherghie vornicul din Sărdăneşti.

Milostiiu bojieiu Io Costandin Şerban Voevoda i gospodini davat gospodstvo mi siiu poveleanie gospodstva mi slug(i) gospodsiva mi Stămatie paharnic ca să fie volnic cu această carte a domnii meale şi cu sluga domnii meale po im (loc liber) de să-şi ia o ţigancă anume Maria dela Gherghie vornicul ot Sărdăneşti, care ţigancă au fost după un ţigan al lu(i) Stamatie peharnic, iar Gherglie vornicul el au mers de au luat ţiganca, de au spart sălaşul şi având ei pârişi, gâlceavă pentru acea ţigancă, deci să fie volnic sluga domniei meale să meargă să ia ţiganca să o dea ţiganului, că domnia mea nu dau să despartă sălaşul, iar după ce vor sta de faţă şi să va afla că iaste ţiganca a lu(i) Gherghie vornicul i să va da ţigancă pentru ţigancă, că domnia mea nu dau (voie) să să despartă sălaşul, că nu să cade să se despartă sălaşul. Iar de nu o va da de voie, să o ia şi fără voia lui şi iar să ia nişte boi şi alte bucate dela Gherghie vornicul ce au luat dela Stămatie peharnicul şi să ia dela Brăiloi şi dela Sorghie şi dela Căclaul şi dela alţii tot ce vor fi luat dela Stămatie peharnic pentrucă fiind

[436] Acest cuvânt e scris greşit în document.

Stamatie peharnic aici, ei i-au luat aceste bucate cu jaful. Ce să-şi în tot cum scrie mai sus dela tot omul, iar cui va părea strâmb să vie de faţă.

I ispravnic sam reci gospodstvo mi.

7162 (1654) Iulie 8.

(L. P.) Io Costandin Voevod

Doc. original, hârtie. Intărit cu pecetea inelară şi iscălitura domnească.

(Acad. Rom., doc. XC/56)

51.

1654 Iulie 30.

Căpitanul Preda Boloagă dă zapis lui Teodosie ieromonahul mănăstirii Strehaia, că i-a vândut pe ţiganul Ghera împreună cu toată familia lui.

Adecă eu căpitanul Preda Boloagă scris-am acesta al meu zapis ca să fie de mare credinţă la mână părintelui igumenului Teodosie, cum să să ştie că i-am vândut pe acest ţigan anume Ghera şi cu ţiganca lui anume Stana şi cu copii cu tot, anume: Sultana, Salifir (Zamfir?), pentrucă acest ţigan carele iaste mai sus scris el au fost de moşie mai denainte vreame al răposatului Matei Basarab Voievod. lar când au fost acum în zilele lui Constandin Şerban Voievod, iar acest ţigan carele iaste mai sus scris, el au fost furat şase cai; – deci fiind noi pârcălab aici la Strehaia l-am prins cu cai şi l-am dus să-l spânzure ca pre un hoţ. Iar părintele egumenul care iaste mai sus scris, el s'au sculat împreună cu tot soborul, mici şi mari carele sunt ai sfintei mănăstiri, de au dat ughi 30, bani gata, în mâna jupânului Predei Boloagă de l-a scos dela spânzurători, ca să fie ţigan de moşie mănăstirii şi de nimeni val şi bântuială să aibă; iar cine se va scula cu vreo piră, să n'aibe nicio treabă la mănăstire, ci să caute la mine.

Şi când am vândut pre aceşti ţigani, fost-au la tocmeala noastră anume: Radul căpitan, Lupul ceausul şi Gherghe pârcălabu(]).

De aceasta am scris. Şi am scris eu Tudor logofăt.

7162 (1654) Iulie 30.

(L. P.) Preda căpitan Boloag

(Acad. Rom., ms. 500, p. 102–103)

52.

1654 August 31.

Cartea lui Costandin, fost mare postelnic, prin care porunceşte globnicilor săi, să lase în pace pe ţigăncile, ce le-a dat, după tocmeala Radului mare comis.

Jupan Costandin, biv vel postelnic, scris-am cartea noastră vouă globnicilor noştri. Dau-vă în ştire pentru nişte ţigance ale noastre ce sunt la episcopie din Buzău că am avut tocmeală cu dumnealui jupan Radul vel comis, de mi-au dat alte ţigance ale dumnealui, de au plătit ţigancele noastre. Şi ne-am făcut şi zapis pre tocmeală, des den vreame ce veţi vedea această carte a noastră să aveţi a le dare bună pace, de nimic să nu bântuiţi, că cine va mai face val, certare va avea de către noi.

Aceasta scriu, într'alt chip să nu fie.

7192 (1654), August 31.

Doc. original, hârtie, pecete în ceară verde, neclară, în josul căreia se află însemnat „biv vel postelnic".

(Acad. Rom., doc. CXXVIII/86)

53.

1655 Ianuarie 9.

Constandin Şerban Vodă, Domnul Ţării Româneşti, porunceşte părintelui Mihai dela episcopia Buzăului,

ca să dea lui Andrei din Târgovişte, fetele ţigăncit lui ce a murit în ţigănia episcopiei.

Milostieiu bojieiu Io Costandin Șerban Voevoda i gospodini piset gospodstvo mi ţie părinte popă Mihai dela sfânta episcopie dela Buzău, către aceasta-ţi fac în ştire domnia mea că aici înaintea domniei meale la Divan au avut piră Andrei ot Trăgoviste (Târgovişte) cu părintele episcopul, de faţă, pentru o ţigancă a lui care o au aflat acolo şi acum o fac moartă, iar Andrei a spus cum că are fete. Deci iar câte (las) domnia mea cu numele lu(i) Dumnezeu să ai a mărturisi cu dreptul cum veri (vei) şti cu sufletul tău la drept, de să va afla vreo fată dintr'acea ţigancă, iar să (de) nu să va afla nimic şi nu va îi a lui să rabde, însă cum veri adevăra cu sufletul tău aceasta-ti scriu domnia mea.

I ispravnic sam reci gospodstvo mi.

7163 (1655) Ghenarie 9.

Doc. original, hârtie nu prea bună din care cauză cerneala s'a întins puţin. Doc. e întărit cu monograma şi pecetea mare domnească, în roşu.

(Acad. Rom., doc. CXXIV/146)

54.

1655 Ianuarie 10.

Cartea mitropolitului Ignatie prin care porunceşte lui popa Mihai din Buzău ca să cerceteze pricina ce are Andrei cu Serafim pentru o ţigancă.

Îgnatiiu bojieiu milostieiu arhiepiscop vsoe zemle Ungrovlahiscoe i proci.

Pace şi blagoslovenie trimitŭ molitvei tale popa Mihai ot Buzău.

Alta ti se face ştire că aicea naintea măriei sale lu(i) Vodă avut-au Andrei pâră cu fratele Serafim pentru o ţigancă. Deci Vodă au trimes la tine cum vei şti cu sufletul tău. Deci de vei socoti pe direptate să fii iertat şi blagoslovit, iar de vei făţări să fii supt blestemul milostivului Dumnezeu şi al smereniei noastre.

Aceasta am scris.

7163 (1655) Ghenarie 10.

Vlădica Ignatie

Doc. original, hârtie. Semnătura mitropolitului foarte interesantă.

(Acad. Rom., doc. CXXVI/88)

55.

1655 Ianuarie 26.

Zapisul lui popa Mihai dela episcopia Buzăului prin care face mărturie pentru o ţigancă a sf. episcopii.

Eu popa Mihai dela episcopie dela Buzău mărturisesc cu sufletul mieu pentru Calea ţiganca cum iaste a sfintei episcopii de moşie, milă domnească, dela cei domni de demult şi o am pomenit aicea şi au murit aicea şi nici o gâlceavă n'au avut părintii până acum. Aşa am mărturisit şi către Andrei şi către Necula, aşa mărturisesc şi înaintea judecăţii, iar de voiu mărturisi cu strâmbul să fie blestemul carele scrie în cartea măriei sale şi în cartea părintelui Vlădicăi, acel blestem să fie asupra mea.

Ş'am scris eu cu mâna mea denaintea părintelui şi a tot săborul de i-am pus mărturie şi au fost şi Popescul căpitanul.

7163 (1655) Ghenarie 26.

(L. P.) Eu popa Mihai.

Doc. original, hârtie. Pecete inelară în negru având scris pe ea: „popa Mihai”.

(Acad. Rom., doc. CXXVII/85)

56.

1655 Martie 30.

Cartea lui Costandin Şerban Vodă, Domnul Tării-Româneşti, prin care dă în stăpânire lui Dumitraşco spătarul şi Alexandru postelnic, feciorii Ghiormei banului, mai mulţi ţigani foşti ai Radului cupetul.

Milostieiu bojieiu lo Costandin Voevoda i gospodină davat gospodstvo-mi sieiu povelenie gospodstvo mi bolearii gospodstvo mi Dumitraşco spătar şi Alexandru postelnic, feciorii Ghiormei banul, ca să fie volnici cu această carte a domniei meale de a ţine pre Stana ţiganca şi pre fiu-său Stanciul şi cu fata ei anume Rada, care ţigani au fost ai Radului cupetul. Deci după moartea Radului cupeţul, iar răposatul Matei Vodă fost-au luat pre Stana, domnească, şi au miluit pre boiarinul domniei meale Ghiorma banul, iar pre fiu-său Stanciul l-au fost cumpărat pre bani cu zapis dela mâna lor şi tot i-au ţinut pre acesti(a) cu bună pace până acum, iar când au fost acum, iar Muşat aprod şi cu fata Radului cupetul şi au venit de s'au pîrit de faţă cu Dumitraşco spătar şi Alexandru postelnic pentru aceşti ţigani ce scrie mai sus, zicând Muşat aprod că ţine aceşti ţigani în silă şi fără de nici o treabă, iar Dumitraşco spătar şi Alexandru postelnic ei au scos şi cartea lui Matei Vodă care au fost miluit pre Ghiorma banul şi cu această ţigancă ce scrie mai sus, iar pre fiu-său Stansiul ei l-au fost cumpărat cu bani cum am văzut domnia mea şi zapisul de cumpărătoare şi s'au citit în Divan.

Derept aceia domnia mea am judecat cu toţi boiarii Divanului şi am dat domnia mea lui Dumitraşco spătar şi Alexandru postelnic ca să ţie pre aceşti ţigani ce scriu mai sus cu bună pace, iar pentru Rada ţiganca fata Stanei ţigancii, domnia mea am judecat să aibă a da Dumitraşco spătar şi Alexandru postelnic lui Muşat aprod, ţigancă pentru ţigancă şi să-şi ţie ei aceşti ţigani ce scrie mai sus cu bună pace.

Înaco da nest po reci gospodstvo mi.

7163 (1655) Martie 30.

Doc. original, hârtie, pecete mare timbrată, stricată. Peste monograma roşie iscălitura domnului.

(Acad. Rom., doc. XCVI/35)

57.

1655 Aprilie 17.

Cartea lui Costandin Şerban, Domnul Ţării Româneşti, prin care porunceşte părintelui Serafim arhi-episcopul Buzăului ca să dea lui Andrei călăraşul din Târgovişte, fetele unei ţigance ce fugise dela el, de multă vrme şi se aflaseră acum, acele fete, la sf. episcopie.

Milostieiu bojieiu Io Costandin Şerban Voevoda i gospodini pişet gospodstvo mi cistneiïsomu Olju naşemu chir Serafim arhiepiscop Buzăvschi zdravie, către aceasta îţi fac în ştire domnia mea că aicea înaintea domniei meale la Divan venit-au Andrei călăraşul ot Târgovişte de a spus pentru o ţigancă ce şi-au aflat acolo la episcopie fugită de multă vreme. Deci acea ţigancă au murit şi i-au rămas featele ei şi s'au adevărat cum iaste a lui acea ţigancă şi v'ati fost pârit şi de faţă înaintea domniei meale şi sfinţia ta acum nu vii să o dai, pentru carele lucru să cauţi deverirea (adeverirea) sfinţia ta, niscare cărţi sau zapis, pre acea ţigancă, de cumpărătoare. Sfinţia ta să vii aicea la Divan să te întrebi cu dânsul, iar de nu vei avea deresuri pre acea ţigancă într'alt chip să nu faci sfinţia ta nici să nu-l mai porţi de val, ci să-i dai featele carele vor fi ale acei ţigănci. Să nu mai vie cu vre o jalbă la domnia mea, că te-au aşteptat ca să vii sfinţia ta acum să te întrebi de faţă al doilea rând şi n'ai venit.

Însă acea ţigancă de va avea veri feate, veri feciori, în două să-i împarţă precum iaste leagea, nimica de val să nu-l mai porţi.

Aceasta-ţi scriu domnia mea, într'alt chip să nu faci.

I ispravnic sam reci gospodstvo mi.

7163 (1655) Aprilie 17.

(L. P.) Io Costantin Voevoda.

Doc. original, hârtie. Peste monograma domnească destul de simplă se află iscălitura Voievodului, iar alăturea, în roşu, pecetea inelară.

(Acad. Rom., doc. CXXIV/131)

58.

1656 Aprilie 22.

Zapisul lui Oprea vătaful şi al unor ţigani ce-l dau la mâna părintelui Serafim, episcopul Buzăului, prin care iau în chezăşie pe Tudora ţiganca că nu va fugi cu Pădure ţiganul din ţigănia sf. episcopii.

Adecă eu Oprea vătaful şi Costandin ţiganul şi Ion Arsul şi Stanciul al lu(i) Tinca ţiganul şi Ivan ţiganul şi Călin ţiganul şi Pavel snă Gligorie ţiganul şi Lud ţigan şi Stan Brădeanul şi Iane snă Marco ţiganul şi Stan ţigan scriem şi mărturisim cu acesta zapis al nostru, cum să să ştie că am luat noi aceşti ţigani, care suntem scrişi mai sus, în chezăsie pre Tudora ţiganca dela părintele episcopul chir Serafim Buzăvschi, cum nu va fugi cu Pădure ţigan(ul) din ţigănia sfintei episcopii, nicăirea, ci va şedea cu Pădure ţiganul în ţigănia sfintei episcopii, iar de va fugi undeva noi să avem a o căuta şi a o plăti cu ughi 100. Şi pentru credinţă ne-am pus toţi degetele.

7164 (1656) Aprilie 22.

x Oprea Vătaf x Costandin x Ion x Pavel
x Stanciul x Ivan x Călin x Stan
x Lud x Stan x Iane

Doc. original, hârtie.

(Acad. Rom., doc. CXXIV/126)

59.

1656 Mai 7.

Zapisul lui Drăghici paharnicul prin care vinde o fată de ţigan vărului său, lui Stamatie paharnicul.

Adecă eu Drăghici paharnicul scris-am zapisul meu la mâna vărului Stamate paharnic cum că am dat o fată de ţigan anume Stana ţiganca şi o am dat de a mea bună voie, dere(p)t bani gata, ughi 25, să-i fie lui moşie ohabnică, lui şi coconilor câţi îi va da Dumnezeu.

Şi mărturie, Pătrasco postelnic ot Rovenari şi Radul postelnic ot Corbeşti şi Pătru părcălabul ot Poiană şi Oprea ot tam şi Radul Grecu ot tam şi pentru credinţă pus-am şi peceta (sic) şi iscălitura mai jos.

x Drăghici paharnic

7164 (1656) Mai 7.

Doc, original, hârtie. Intărit cu pecetea inelară şi iscălitura lui Drăghici paharnicul.

Scrisul doc. e foarte rău, litere sărite şi cuvinte foarte încurcate.

(Acad. Rom., doc. XC/59)

60.

1657 Mai 18.

Cartea lui Gheorghe Ghica Vodă prin care întăreşte stăpânire peste mai mulţi ţigani vornicului Vasile Avram Misăhănescu.

Adică domnia mea am dat şi am întărit boiariului nostru, lui Vasile Avram Misăhănescul vornic, feciorul lui Ion vistier, şi feciorilor lui, Ionasco şi Costandin şi Mărie, pre ai săi drepţi şerbi ţigani din ispisocul de danie şi de miluire ce-au avut mosul lor Ion vistier dela Ion Vodă pre aceşti şerbi ţigani şi din direse de întăritură dela Irimie Movila Vodă şi dela Costandin Movila Vodă şi dela Ştefan Tomşe Vodă şi dela Gaspar Vodă, pre anume Vasile ţiganul şi cu femeia lui şi cu feciorii lor şi Isac cu femeia lui şi cu feciorii lor şi Ivaşco cu femeia lui şi cu feciorii lor şi (loc liber) cu femeia lui şi cu feciorii lor, toţi feciorii lui Guguian ţigan şi Danciul cel bătrân.

Aşijderea şi Oniţă şi cu femeia lui Zamfira şi cu feciorii lor şi Stratina şi Gheorghie şi Postolache şi Dumitru şi Irimie cu femeia lui şi cu feciorii lor şi Ticse şi Simeon sin Creţului nepot lui Dumbravă cu femeia lui şi cu feciorii lor şi Micul şi Dumitru şi Văscan cu femeile lor şi cu feciorii lor şi Costantin feciorul lui

Toader Bratu cu femeile lor şi cu feciorii lor şi Rafia ţigancă fată lui Bodin cu feciorii ei, pentru aceşti mai sus scrişi ţigani, casei boeriului nostru mai sus numitului Vasilie Avram Misăhănescul vornic sin Ion vistier şi feciorilor lui Ionaşco şi Costantin şi Mărie şi dela domnia mea i-am dat drepţi şerbi ţigani şi uric şi întăritură cu tot venitul nestrămutaţi şi neclătiţi nici odănăoară în veci. Şi altul să nu să amestece înaintea aceştii cărţi a noastre.

Trad. românească de pe ispisocul sârbesc dela Gheorghe Ghica Vodă din văleat 7165 (1657) Mai 18, care nu se mai păstrează. Are însemnat:

„Acest suret l-am scris eu Simeon Chesco uricar la văleat 7249 (1741). Mai 28.

(Acad. Rom., doc. XCVI/36)

61.

1658 Mai 26 Iaşi.

Cartea lui Gheorghe Ghica Vodă, Domnul Moldovii, prin care porunceşte slugilor domneşti ca să lase în pace pe câtiva ţigani ai lui Racoviţă Cehan marele logofăt.

Noi Gheorghie Ghica Voevoda bojiiu milostiiu gospodar zemle Moldavscoi, scriem domnia mea la slugile noastre la aprozi şi la slugi hătmăneşti şi la juzi şi la vătaşi ţigăneşti, dămu-vă ştire dacă veţi vedea cartea domniei meale, iar voi să lasati în pace pre Gagul ţiganul şi pre frate-său Fănachi şi pe Costantin snă Ursul şi pe Ionaşco căldărarul şi pe Ion de unde să vor hrăni în ţara domniei meale pentru căci sunt ţigani derepţi de moşie a boiarinului nostru a dumisale Racoviţă Cehan marele logofăt şi şi-au arătat şi derese domneşti ce au avut mai de mult şi s'au aflat scrişi acei ţigani ce mai sus scrie. Pentr'aceia nime întru nemică să nu-i învăluiască.

Toe pisem gospodstvo mi.

Sam gospodină velel.

Iaşi, 7166 (1658) Mai 26. (L. P.)

Doc. original, hârtie, pecete mare cu tuş roşu.

(Acad. Rom., doc. LXXXIX/154)

62.

1658 Iulie 9 Iaşi.

Zapisul fostului căpitan Isac Misăhănescul şi al femeii sale Irina, prin care dăruesc un sălaş de ţigani lui Racoviţă Cehan mare logofăt şi jupânesei sale Tofanei.

Adecă eu Isac Misăhănescul biv căpitan şi femeia mea Irina scriem şi mărturisim cu acest zapis al nostru cum noi de bună voia noastră de nime siliţi nici asupriţi, ci de bună voia noastră, am dat şi-am dăruit un sălaş de ţigani, anume pre Micul feciorul lui Avram nepotul Hetrii cu femeia sa cu Costanda şi cu feciorii lor.

Aceia i-am dat şi i-am dăruit dumisale lui Racoviţă Cehan marele logofăt şi jupânesei dumisale Tofanei şi coconilor dumisale, ca să le fie lor derepţi ţigani dela noi dăruiţi şi să-şi facă şi derese domneşti pre dânşii.

Şi noi pentru credinţă pusu-ne-am şi pecetile ca să să ştie.

(L. P.) pecetea lui Isac.

(L. P.) pecetea lui Spiridon.

Iaşi 7166 (1658) Iulie 9.

Doc. original, hârtie, două peceţi cu tuş negru.

(Acad. Rom., doc. LXXXIX/155)

63.

1659 Mai 4, Iaşi.

Gheorghe Ghica Vodă, Domnul Moldovii, dărueşte lui Chiriac Sturza mare jicnicer, nişte ţigani.

Io Gheorghie Ghica Voevoda bojiiu milostiiu gospodar zemli Moldavscoi, adecă domnia mea m'am milostivit de am dat şi am miluit pe boiarinul nostru credincios Chiriac Sturzea marele jicnicear cu aceşti şerbi ţigani pre nume Simion fratele Ganei judelui şi cu femeia lui anume (loc liber) şi cu toţi feciorii lor şi pre Ştefan Borha şi cu femeia lui (loc liber) şi cu toţi feciorii lor, care au fost domneşti. Cu aceştia l-am miluit pre dumnealui boiarinul nostru ce scriem mai sus, ca să-i fie dumisale derepţi şerbi ţigani şi jupâneasei dumisale şi cuconilor dumisale, – şi alt nimea să nu aibă a să amesteca preste cartea noastră. Iarăşi după a noastră viaţă pre cine Dumnezeu va aleage să fie domn întru a noastră ţară a Moldovei să n'aibă a strica a noastră danie şi miluire, ce ca să aibă a întări. Aceasta dăm ştire.

Sam gospodini veleal.

Iaşi, 7167 (1659) Mai 4.

Io Gheorghie Ghica Voevoda

Doc. original, hârtie. Pecetea căzută, întărit cu iscălitura domnului. În josul doc. e însemnat: Constantin Surdul.

(Acad. Rom., doc. V/103)

64.

1659 Septemvrie 5, Tutora.

Gheorghe Ghica Vodă, Domnul Moldovii, judecă între Iuraşco feciorul Anghelinii Isăpoaie, cu Sefer aprodu, pentru un ţigan.

Noi Gheorghie Ghica Voevoda bojiiu milostiiu gospodar zemli Moldavscoi, cum s'au pârît de faţă înaintea domnii meale Iurasco feciorul Anghelinii Iusăpoae, nepotul Cozmei lui Veardeş, cu Seferi ce-au fost aprod, pentru un ţigan anume Ion feciorul lui Moisăi ţiganul, zicând Seferi aprodul cum acel ţigan Ion au fost jumătate a lui de pre (indescifrabil) lui Ion, şi Iurasco l-au vândut slugii noastre, lui Poiană uricariului, şi-a dat samă şi Iurașco că l-au vândut lui Poiană derept 12 ughi, de câtăva-i vreame, de vreo 12 ani. Deci domnia mea i-am socotit dacă l-a cumpărat Poiană pre acel ţigan de atâta vreame, am lăsat să ţie Poiană ţiganul cum l-au cumpărat, iară Iurașco să întoarcă lui Seferi aprodul jumătate de ţigan, precum g'au vândut jiumătate, şi să ia galbeni şi de această pâră să nu mai pârască nici odânăoară în veaci.

Sam gospodină veleal. Tutora,

7168 (1659) Sept. 5.

(L. P.).

Doc. original, hârtie, întărit cu pecete mare în chinovar. Pe verso se află câteva rânduri din acelaşi document, dela început, dar s'a renuntat la ele, textul fiind scris complet pe partea cealaltă.

(Acad. Rom., doc. 1X/25)

65.

1660 Februarie 22, Bucureşti.

Gheorghe Ghica, Domnul Ţării Româneşti, întăreşte stăpânirea părintelui Serafim episcopul Buzăului peste un ţigan ce l-au dăruit sf. episcopii Jipa spătarul, nepotul Jipei cel bătrân din Buzău, pentru care ţigan a avut pâră episcopia cu Despina şi rudele ei din Alicseni, ce au zis că sunt rude Jipei spătarul.

Milostieiu bojieiu Io Gheorghie Ghica Voevoda i gospodină davat gospodstvo mi sie poveleanie gospodstva mi, sfintei şi dumnezeeştei episcopii dela Buzău şi părintelui chir Serafim episcopul, ca să fie sfintei episcopii un ţigan anume Stanciul feciorul Tincăi ţiganul şi cu toţi feciorii lui câţi va avea, pentrucă acest ţigan au fost al Jipei spătarul, nepotul Jipei cel bătrân ot Buzău, de cumpărătoare dela Tudor ot Slăviteşti, încă mai denainte vreame, iar apoi Jipa spătarul au dat şi au închinat la moartea lui pre acest ţigan la sfânta episcopie pentru pomeană şi pentru sufletul lui. Şi au dat la sfânta episcopie şi cartea lu(i) Mihai Vodă, care-au fost făcut(ă) de Jipa cel bătrân pre cumpărătoarea acestui ţigan şi tot l-au ţinut sfânta episcopie pre acest ţigan cu

bună pace, iar când au fost acum în zilele domnii meale s'au rădicat cu pârâ Despina şi cu rudele ei ot Alicseni, zicând cum că sunt ei rudă Jipei spătarul şi vrând ca să ia pre acest ţigan dela sfânta episcopie. Deci au venit la Divan naintea domniei meale împreună cu părintele episcopul Serafim de s'au pârît de faţă şi au mărturisit în Divan boiarinul domniei meale Gherghie vel pitar şi mulţi boiari, cum că au fost dat Jipa spătarul pre acest ţigan la sfânta episcopie şi cum n'are Despina cu rudele ei nicio treabă. Intraceia domnia mea am judecat pre direpţ împreună cu toţi boiarii Divanului şi n'am putut domnia mea călca pomeana mortului, că-i zac şi oasele lui în sfânta episcopie. Derept aceia am dat domnia mea sfintei episcopii ca să ţie pre acest ţigan ce scrie mai sus cu bună pace, să-i fie stătător cu toţi feciorii lui în veac, pentrucă a rămas Despina şi cu rudele ei de leage şi de judecată denaintea domnii meale din Divan.

I ispravnic sam recoh gospodstvo mi.

Pis az Costea logofăt u Bucureşti,

7168 (1660) Februarie 22.

Doc. original, hârtie, pecete timbrată.

(Acad. Rom., doc. CXXIV 138)

66.

1662 Iunie 7.

Zapisul Pârcului postelnic din Breaza, prin care face schimb de ţigani cu părintele Ghenadie egumenul mănăstirii Dobruşa.

Adecă eu Prăvul (Pârvul) postelnic ot Breaza scris-am zapis(ul) mieu ca să fie de mare credinţă la mâna părintelui egumenului Ghenadie ot Dobruşa, cum să să ştie că mi-au fost luat un ţigan al mănăstirii o ţigancă a mea anume Neguita şi cu fata ei anume Anca, deci ne-am tocmit noi de bună voia noastră şi mi-au dat schimb pre Ghinea ţiganul şi mi-au dat şi bani gata ughi 7; şi ca să-şi ţie mănăstirea ţigancele cu bună pace şi ca eu să ţiu ce-am luat de la mănăstire. Deci să fim tocmiti, mănăstirea de către mine şi eu de care (către) mănăstire.

Şi când am făcut acest zapis şi ne-(am) tocmit fost-au mulţi boiari mărturie, (a)nume: Albul postelnic şi Radul şi Stoica postelnic şi Dumitru croitoriul ot Bălăceni şi pentru credinţă pusune-am şi peceltile.

7170 (1662) Iunie 7.

x Albul postelnic x Stoica postelnic x Radul

x Dumitru x Părvul

Doc. original hârtie, o pecete în tuş negru şi patru amprente digitale; cinci îscătituri.

(Acad. Rom., doc. XC/67)

67.

1662 Octomvrie 27.

Zapisul lui Paisie Vlădica, egumenul mănăstirii Izvoranii, prin care face schimb de ţigani cu Serafim episcopul Buzăului.

Adecă eu Paisie vlădica, igumenul dela mănăstirea ce să chiamă Izvoranii, scriu şi mărturisesc cu aceasta al mieu zapis ca să fie de credinţă la mâna părintelui episcopul chir Serafim dela Buzău, cum să să ştie, că au fost luat un ţigan al episcopiei pre o ţigancă a mănăstirii Izvoranii, anume Buna, deci noi am făcut schimb cu sfinţia lui, de mi-au dat altă ţigancă pentru Buna, anume Oprina să fie mănăstirii de moşie, iar Buna să fie sfintei episcopii stătătoare de moşie.

Şi mărturii fost-au jupan Gherghe biv vel pitar şi popa Partenie egumenul dela Bradul şi popa Grigorie egumenul dela Banul şi popa Rafail egumenul dela Ciolanul.

I ispisah az popa Gavriil şi pentru credinţă pus-am iscălitura.

7171 (1662) Octomvrie 27.

Urmează câteva iscălituri, greceşti apoi următoarele: Gherghe biv vel pitar şi Rafail egumen ot Ciolan.

Doc. original, hârtie groasă, scris mare, foarte clar, cerneală neagră.

(Acad. Rom., doc. CXXVIII/109)

68.

1664 Mai 13.

Zapisul lui Paraschiva postelnicul, feciorul Pârvului postelnicul din Vulcăneşti, prin care vinde un copil de ţigan părintelui Ştefan egumenul mănăstirii Sadova.

Adecă eu Paraschiva postelnic, snă Pârvul postelnic ot Vălneşti[437], scriu şi mărturisesc cu acesta al mieu zapis ca să fie de mare credinţă la mâna părintelui Ştefan igumenul ot Sadova şi a tot săborul sfintei mănăstiri cum să să ştie cam venit eu de a mea bună voie de i-am vândut un copil de ţigan anume Neagoe, feciorul Oprei ţiganul, derept bani gata ughi 15, şi l-am vândut eu de a mea bună voie, fără de nici o silă.

Şi la această tocmeală fost-au mulţi boiari şi oameni buni mărturie, anume: Drăgan căpitanul ot Giorocil şi Stoica căpitanul ot tam şi Gavril păharnic ot Zrănavă şi Crăciun armaşul ot Comosteani şi alţii care-şi vor pune pecetile şi iscăliturile şi pentru mai adevărată credinţă pusu-mi-am şi pecetea şi iscălita (iscălitura) mai jos ca să să crează.

Pis az Nichifor eromonah

7172 (1664) Mai 13.

(L. P.) Paraschiva postelnic

x Eu Grăjdan ot Vlăcănesti Badea logofăt

Doc. original, hârtie, pecete cu tus negru, trei iscălituri.

(Acad. Rom., doc. XC/68)

69.

1670 Mai 18.

Zapisul lui Pan vătaful za copii, feciorul lui Pan Pepenu din Târşor, prin care face schimb de ţigani cu vornicul Negoiţă Tătăranul şi cu Iane iuzbaşa de Tătuleşti.

Adecă eu Pan vătaf, feciorul lu(i) Pan Pepenu ot Tàrsor, scriu şi mărturisesc cu acesta al mieu zapis ca să fie de bună credinţă la mâna lu(i) Negoiţă vornicul Tătăranul cum să să ştie că mi-au fost dator nişte ţigance, pre nume Boga ţiganca şi cu fetele anume Ioana şi Maria, deci pentru aceste ţigance mi-au dat pre Costandin ţiganul şi cu frate-său Stan, feciorii Danciului ţiganul, deci pre Costandin ţiganul datu-l-am lu(i) Iane iuz(başa) de Tătuleşti pentru Stoiana ţiganca care o ţine Neagul feciorul Poloagăi ţi(ga)nul ce sau dat schimb pentru ţigancă, iar pre Stan ţiganul l-au dat la mâna mea, şi ne-am tocmit de a noastră bună voie ca să-i fie ţigancă stătătoare şi am făcut zapisul mieu la mâna lu(i) Negoiţă vornicul să-i poată fi aceste ţigance stătătoare cu pace în veci şi mărturie boiari care-şi vor pune iscăliturile mai jos.

Aceasta am scris şi pentru credinţă pusu-mi-am şi eu pecetea... (loc rupt).

7178 (1670) Mai 18.

(L. P.) Pan vătaful za copii

Doc. original, hârtie, rupt în câteva locuri din cauza umezelii şi îndoiză.

(Acad. Rom., doc. CXXVI/85)

70.

1671 Iulie 29.

Cartea lui Duca Vodă, Domnul Moldovii, prin care întăreşte mănăstirii Secul stăpânire asupra familiei ţiganului Adam, cumpărat în preţul unor heleşteie, în vremea lui Barnovschi Vodă.

Io Duca Voevoda bojieiu milostieiu gospodar zemli Moldavscoi, scriem domnia mea la rugătoriul nostru

[437] Greşit, fiindcă mai jos e scris Vlăcăneşti (Vulcăneşti).

la egumenul şi la tot săborul dela sfânta mănăstire dela Bistrită. Dămu-vă știre că la domnia mea veni rugătoriul nostru egumenul dela sfânta mănăstire dela Săcul, să jălui zicând înaintea domnii mele egumenul că ai avut o tocmală pentru nişte hăleşteae şi ai dat un ţigan anume pre Adam ţiganul şi cu femeia lui Tinca şi cu toţi feciorii lui în preţul acelor helăşteae şi aceia tocma (tocmeală) ai făcut din zilele lui Barnovschi Vodă şi de atuncea sunt 37 ai (ani) şi acel ţigan de atunci până acmu au fost tot (dat) pre sama rugătorilor noştri călugărilor dela sfânta mănăstire dela Săcul, precum ne-au arătat ei şi un zapis dela voi; iar cându-i acmu voi faceţi trăsură ţiganilor şi vreţi să-i luaţi pentru acesta lucru.

Iată că vă scrie domnia mea să lăsaţi în pace pre Adam ţiganul cu ţiganca lui, cu feciori cu tot, să nu-i mai învăluiţi, iar de va părea vreo strâmbătate vei veni după vremea lucrului la un prilej, de față, de veţi întreba.

Toe piset.

Sam gospodini veleal.

Iași. 7179 (1671) Iulie 29.

Doc. original, hârtie, pecete mare în tuș.

(Arh. Stat., M-rea Secul Pach. 1/12)

71.

1671 Septemorie 17. Iaşi.

Cartea lui Duca Vodă, Domnul Moldovii, prin care volniceşte pe Dumitraşco fost pitar a-şi căuta şi aduce acasă pe un ţigan ce-i fugise.

Noi Duca Voevoda bojiiu milostiiu gospodar zemli Moldavscoi, dat-am cartea domnii meale boiarinului nostru lui Dumitrasco ce au fost pitar, şi pe cine va trimete, ca să fie tare şi puternic cu cartea domnii meale a cerca şi căuta în ţara domnii meale unde-l va afla în ţara domnii meale pre Gavril Mărture ţiganul, căci este drept ţigan al dumisale. Deci ca să aibă a-l lua de grumazi și să-l ducă la moșia dumisale pentru căci iaste ţigan de moșie, şi nime să nu cuteze a ţine sau auzi peste cartea domnii meale.

Inac ne budet.

Sam gospodini văleal. Iaşi.

7180 (1671) Septemvrie 17.

(L. P).

Doc. original, hârtie, pecete mare cu tuș.

(Acad., doc. Rom. LXXXIX/176).

72.

1672 Mai 22. Iaşi.

Duca Vodă, Domnul Moldovu, împuterniceşte pe Lazăr şi Niculae juzii de ţigani, a căuta şi a strânge pe toți ţiganii lui Ţopa ce au fost armaş.

Io Duca Voevoda bojiiu milostiiu gospodariu zemli Moldavscoi, dat-am cartea domnii meale cestui jude de ţigani, anume lui Lazăr şi lui Neculai iarăşi jude de ţigani să hie tari şi putearnici cu cartea domnii meale a căuta şi strânge pre toți ţiganii Ţopei ce-au fos tarmas şi a nepoților lui, feciorii lui Ionasco Ţopa, pre direasă ce au. Şi nime să nu cuteaze a ţinea pread listom naşem.

Iași. 7180 (1672) Mai 22.

Iar cine va avea niscai direase pe acei ţigani să vie să stea de faţă.

Alexandru Buhuş hatman iscal.

Doc. original, hârtie. Întărit cu pecete mare în chinovar, ștearsă, și cu iscălitura hatmanului.

Ceea ce este scris în josul datei se pare, după cerneală, că e scris de hatmanul Buhuș.

(Acad. Rom., doc. 1X/68)

73.

1673 August 5. Iaşi.

Cartea lui Ştefan Petru Vodă, Domnul Moldovii, prin care dărueşte un sălaş de ţigani lui Ilie vornicul despre Doamna.

Noi Ştefan Pătru Voevoda bojiiu milostiiu gospodar zemli Moldavscoi, scrie domnia mea şi dăm ştire că domnia mea m'am milostivit şi am miluit pre boiarinul nostru credincios Ilie vornicul despre Doamna cu un sălaş de ţigani din ţiganii care sunt a Doamnei, anume Butuci feciorul lui Gheorghe cu ţiganca lui Ghiniţa cu feciorul lor Vasile, ca să-i fie dumisale direpţi şi şerbi, neclătiţi în veci, pentrucă ne-au slugit cu dereptate şi cu bună slujbă. Pentru aceia să fie dumisale în veci robi şi ţigani şi coconilor dumisale şi pre cine va aleage Dumnezeu să fie domn după a noastră viaţă, ca să aibă a-i întări şi a-i înnoi dereapta danie şi miluire. Aceasta scrie domnia mea şi dăm stire.

Iaşi, 7181 (1673) August 5.

(L. P.) Noi Ştefan Petru Voevoda.

Doc. original, hârtie, pecetea inelară şi iscălitura domnului, clare si frumoase.

(Acad. Rom., doc. LXXXIX/177)

74.

1674 Octomvrie 16. Iaşi.

Dumitrasco Cantacuzino, Domnul Moldovii, împuterniceşte pe Ion Ciolpan a-şi căuta un ţigan ce-i fugise.

Noi Dumitraşco Cantacuzino Voivoda bojiiu milostiiu gospodar zemli Moldavscoi, dat-am cartea domnii meale slugii noastre lui Ion Ciolpan ca să fie tare şi putearnic cu cartea domnii meale a mearge şi a cerca în ţara domnii meale ori unde-şi va afla al său drept şerbii de moşie ţigan anume Liontie, ori în târgŭ ori în satele domnii meale, ori în sate boiereşti, ori în sate călugăreşti, ori în slobozii, ca să aibă a-l lua de grumazi unde-l va afla pentru căci e ţigan de moşie şi când au fugit ţiganul dela Ion i-au furat şi patru zeci de lei bătuţi, pentr'aceia ca să aibă a-l lua de grumazi şi nimenea să nu cuteaze a ţinea sau a popri peste cartea domnii meale, iar cui va părea cu strâmbul să vie să stea de faţă să şi-i întreabe. Toe piset.

Sam gospodini veleal. Iaşi, 7183 (1674) Octomvrie 16.

(L. P.) Alexandru Buhuş hatman iscal.

Doc, original, hârtie. Întărit cu pecete mare în chinovar, aproape ştearsă şi iscălitura hatmanului.

(Acad. Rom., doc. LXVI11/86)

75.

1675.

Zapisul lui Negoiţă paharnicul din Tătărani şi al fiului său Matei prin care declară că Turnecea ţiganul a răscumpărat pe noru-sa, ţiganca fiului său Voico, plătind 40 lei bani gata.

Adecă eu Negoiţă, paharnic ot Tătărani, împreună cu fie-meu Matei scris-am al nostru zapis ca să fie de mare credinţă la mâna Turnecii ţiganul şi a feciorului Voico şi la alţi câţi va avea şi a nepoţilor lui, cum să să ştie că (a) (ră)scumpărat pe noru-sa, ţiganca lui Voico, dela mâna noastră, derept bani gata lei 40, ca să nu mai avem noi treabă cu dânsa, căci o am (ră)scumpărat noi de bună voia noastră şi fără nici o silă, iar cine s'ar ispiti din rumedenia (?) (rubedenia) noastră a facerea într'alte chipuri, piste zapisul nostru, să fie blăstemat de vlădica Isus.

Şi când sau făcut acest zapis şi această tocmeală fost-au mărturii: Pascul pârcălab ot Tătărani, Stoica ţiganul Talpă, Necula ţigan ot Brânceani şi Tudosie vătaf, Ivan viorarul ot Tătărani şi pentru adevărată credinţă pusu-ne-am mai jos şi iscăliturile ca să se crează. Şi (a)ceastă ţigancă iaste fată a Recii.

Pis Ion logolăt.

7182 (1675).

(L. P.) Negoiţă paharnic.

Doc. original hârtie, pecete inelară în tus negru, imitând în desemn, pe cele apusene; deasupra reliefului se află iniţiala numelui său, N.

(Acad. Rom., doc. CXXIV/118)

76.

1676 Noemvrie 14.

Zapisul lui Ignat ţiganul prin care se leagă să fie rob comisului Dumitraşco, pentrucă l-a scos dela nevoie când a fost băgat îm temniţă după ce a prădat împreună cu alţi ţigani mănăstirea lui Barnovschi.

Adecă eu Ignat ţigan, ce-am fost a lui Tuderasco Joriu, scriu şi mărturisesc cu acest al meu zapis precum am căzut la temniţă pentru nişte furtişaguri când a furat nişte ţigani mănăstirea lui Barnovschi şi m'au pus şi pre mine soţie (tovarăş), apoi văzând c'am căzut la nevoie, am căzut la picioarele lui Dumitraşco comisul de m'au scos dela nevoie, dela temniţă, ca să hiu dumisale rob în veci şi nime să n'aibă treabă cu mine, căci, că dumnealui m'au scos dela nevoie.

Iar pentru mine ca să nu fug este chezaş fratele-meu Andrei şi Sima ţigan s'au prins chezaşi denaintea căpitanului Ionaşco.

Şi când am scris zapisul fost-au dumnealui vistiernicul Magrodin (Mavrodin) şi eu am scris zapisul, popa Ion ot ţârcov ot sventi Gheorghe şi s'au prilejit şi alţi oameni buni şi pentru credintă ne-am pus şi degetul, să să ştie.

7185 (1676) Noemvrie 14.

(urmează mai multe iscălituri).

Doc. original, hârtie, scrisul este foarte greu de cetit.

(Acad. Rom., doc. CV/92)

77.

1679 Aprilie 5, Bujoreni.

Zapisul lui Gavril ţiganul cu ţiganca şi copiii lui prin care se vând şerbi lui Pavel Bujoranul, pentrucă i-a plătit capul, către Stan ţiganul cuţitarul, dela care furase o iapă.

Adecă eu Gavril ţiganul feciorul lui Săcuian ţiganul şi a Furnicăi şi cu ţiganca mea cu Nastasia şi cu trei copii ai noştri anume Năstasie şi Vasilie şi Ioana scriem şi mărturisim cu acest zapis al nostru, precum eu Gavril am furat o iapă a lui Stan ţiganul cuţitariul şi m'au prins şi-am căzut la legătură şi la închisoare şi la mare nevoie, ce văzându-mă eu la atâta nevoie şi neavând cu ce-mi plăti capul despre păgubaş şi de gloaba armaşului, numai am căzut la dumnealui Pavel Bujoranul şi-au dat pentru mine păgubasului o iapă cu mânz şi cinci lei bani cheltuială şi zece lei bătuţi gloaba armaşului Costantin căci dumnealui m'au prins.

Şi pentru căci m'au plătit dumnealui dela moarte, eu m'am dat dumisale cu ţiganca mea şi cu aceşti trei copii, care mai sus scriem, să fim a dumisale ţigani în veaci de veaci şi cuconilor dumisale, iar de mi se va afla undeva vreun stăpân să n'aibă treabă, că dumnealui ne-au scos dela moarte.

Şi când m'au plătit dumnealui, m'au plătit denaintea dumisale comisului Costantin şi Costantin armaşul şi preotul Ioan de Fideşti şi preotul Gavril ot Bujoreani şi Gavril Poroşnicul şi Milea vătaful. Şi eu Dumitraşco diacul am scris şi mulţi oameni buni sau prilejit şi pentru mai mare credinţă ne-am pus degetele pecete, dempreună cu aceşti boiari ce s'au prilejit, ca să să ştie.

Gavril snă Săcuian

Bujoreni, 7187 (1679) Aprilie 5.

Vasilie snă ego

Nastasia ţiganca

Nastasie snă ego, – Furnica

(urmează alte multe iscălituri).

Doc. original, hârtie.

(Acad. Rom., doc. IX/30)

78.

1680, Iulie 1, Epureni.

Zapisul lui Gavril Costache mare vornic prin care dărueşte lui Pavel Bujoranul, la cununia lui, o fată de ţigan anume Ilinţa.

Gavril Costache, vel dornic dolneai zemli, scriu şi mărturisesc cu (a)cest adevărat zapis al mieu precum am dat şi dăruit a noastră direaptă ţigancă de moşie, anume Ilinţa fata lui Ignat ţiganului mieu, lui Pavăl Bujoranului la cununie, ca să-i fie lui direaptă ţigancă şi lui şi jupâneasei lui şi cuconilor lui şi nepoţilor lui şi strănepotilor lui, iar cine va vrea ori din feciorii miei sau fiecine din seminţia mea să strice această danie şi dar ce-am dăruit şi vrea să ia pre ţigancă aceia să fie neiertaţi de Dumnezeu şi de noi în veaci, şi unde o va afla ca să aibă Pavăla o lua de grumazi şi să o ducă la casa lui.

Şi pentru credinţă am iscălit, ca să fie de mare credinţă. Aceasta scriu.

Epureni, 7188 (1680) Iulie 1.

Az Gavril Costache vel vornic iscal.

Doc. original, hârtie, pătat de umezeală. Pe verso se află scris: „Zapis dela vornicul Gavriliţă pe Ilinţa ce-au ţinut Ştefan Vâjul".

(Acad. Rom., doc. IX/52)

79.

1681 August 3

Zapisul lui Şerban şi al fratelui său Stoica, feciorii lui Drăghici din Prăjma, jud. Vlaşca, prin care vinde o ţigancă Vâlcului Licoiul din Verneşti, jud. Buzău.

Adecă eu Şerban, împreună cu frate-meu Stoica sin Drăghici ot Prăjma, sud. Vlaşca, scris-am acesta al nostru zapis ca să hie de bună credinţă la mâna dumnealui Vlăcului Licoiului ot Vernesti ot sud Buzău, cum să să ştie că i-am vândut o ţigancă anume Drăgana ţiganca care o-am fost luată şi noi de schimb dela Frijoreanul şi o-am vândut de a noastră bună voie, fără de nici o silă, derept bani gata ughi 10, ca să-i hie dumnealui moşie stătătoare şi feciorilor dumnealui. Şi când s'a vândut această ţigancă fost-au mulţi boiari mărturie care vor iscăli mai jos, ca să să crează, şi pentru mai (a)devărată credinţă pusu-ne-am şi iscăliturile mai jos.

7189 (1681) August 3.

Az Şărban Stoica sin Drăghici ot Preajma.

(urmează trei iscălituri).

Doc. original, hârtie.

(Acad. Rom., doc. CXXIV 91)

80.

1682 Iulie 10, Bârlad.

Zapisul Urîtei ţiganca, fata lui Baboi, prin care se vinde şerbă lui Mihalache Ţopa, pentru două iepe cu mâna.

Adecă eu Urîta ţiganca, fata lui Baboi ţiganul, ţiganca lui Gheorghe ţiganului, scriu şi mărturisesc cu acest adevărat zapis al meu la mâna dumisale jupânului Mihalache Ţopei ca să hie de bună credinţă şi de mărturie, precum eu de bună voia mea, de nime nevoit(ă) m'am vândut dumisale ca să-i hiu dreaptă ţigancă pentru două iepe cu mânz ce mi-au dat dumnealui de am dat lui Stan ţiganul de m'am plătit de dânsul, că i-am fost datoare cu două iepe cu mânz. Şi neavând noi cu ce plăti iepele lui Stan, au fugit Gheorghe ţiganul meu în Ţara

Turcească, apoi Stan m'au apucat pe mine cu copiii şi m'au ţinut un an la casa lui, la opreală, şi nemai viind Gheorghe ţiganul meu să ne plătim mă vânduse Stan, dumisale clucerului Cantemir, apoi eu am venit dela dumnealui cluceriul Cantemir şi m'am vândut dumisale jupânului Mihalache pentru căci era şi Gheorghe ţiganul meu a dumisale. Şi când m'am vândut dumisale pe aceste două iepe cu mânz ce-am luat dela dumnealui de am dat lui Stan de m'am plătit de dânsu sau tâmplat dumnealui Abaza Coruiu vornicul şi dumnealui Vasile Gâlcă vornicul şi dumnealui Vasile Popa vornicul şi preotul Ignat de Bârlad şi preotul Grăjdan din Ceucani şi preotul Miron din Bojeşti şi Gligorie otetul (preotul) de acolo, Hilohie de acolo, şi Todor Cojocariul ot tam şi Costantin Necoară ot tam şi alţi boieri şi oameni buni megiaşi care mai jos au iscălit şi pentru ca să hie de bună credinţă mi-am pus şi eu degetul pecete dempreună cu dumnealor. Şi având aşi face şi deres domnesc de pre zapisul meu ca să hiu dreaptă şarbă ţigancă dumisale şi jupânesei şi coconilor şi nepoţilor în veaci.

Să să ştie şi eu Gavril snă Pascal am scris zapisul şi am şi iscălit.

Bârlad, 7190 (1682) Iulie 10.

(În afară de iscălitura Urîtei ţiganca mai sunt altele, vreo cincisprezece, ale martorilor).

Acad. Rom. Doc. IX/40.

81.

1687 Ianuarie 18.

Sanda, fata lui Păcurar din Tatomireşti, cu soţul ei vând moşia lor din satul Şcheae, cumpărată de Păcurar dela Florea şi dela Ţigan, lui Gh. Arbănaşul, bacal din Iaşi, cu preţul de 16 lei bătuţi.

Adecă eu Sanda, fata lui Păcurar din Tatomireşti, şi cu soţul mieu Toader, ficiorul Focşii din Tatomireşti, scriem şi mărturisim cu acest adevărat zapis al nostru, de nime silit, nici asuprit, ce de a noastră bună voie am vândut a noastră driaptă ocină şi moşie, o parte de ocină din sat din Scheae, care iaste cumpărată de tatul (tatăl) mieu Păcurar dela Florea şi dela Ţigan. Aceasta o-am vândut dumisale giupânului Ghiorghe Arbănasul băcalul din Iaş(i) şi giupăneasăi dumisale şi cuconilor dumisale.

Aceasta o-am vândut drept 16 lei bătuţi, din vatra satului şi din ţarini şi din fânat şi din poeni şi dintr'apă şi din locuri de prisăci şi din poamele ce i s'ar veni. Această cumpărătură din tot locul cu tot venitul, ca să-i hie dumisale driaptă ocină şi moşie şi giupăneasăi dumisale şi cuconilor şi toată sămînţia dumisale.

Că eu am întrebat pre toată ruda noastră şi pe toţi răzeasi şi nime n'au vrut să-l cumpere, iar dumnealui mi-au dat banii gata şi la această tocmeală s'au prilejit frate-mieu Banul ficiorul lui Păcurar şi Dumitraşcu văru-mieu ficiorul lui Păsătul (?) şi Toader ficiorul lui Ştefan de Drăguşani şi Toader ficiorul Cherchetoaiei ginerile Cătălinii şi Ştefan ficiorul Cătălinii tot din Şcheai şi mulţi oameni buni şi bătrîni şi pentru mai mare credinţă mi-am pus diagitile şi peceţile şi aceşti marturi toţi. Şi eu Iordache diiacul di cămară am scris zapisul cu învăţătura vânzătorilor şi tuturor marturilor ca să să crează.

S'a scris la leat 7195 (1687) Ghenarie 18.

Urmează iscăliturile vânzătorilor, cumpărătorilor, martorilor şi diacului care a scris zapisul.

Doc. original, hârtie.

Aparţine colecţiei d-lui Prof. Nicolae Ionescu.

82.

1688 Iulie 28.

Zapisul lui Neagu, fiul Măinei căpitanul, prin care dă m-rii Căldăruşani, un ţigan în locul ţiganului m-rii, ce a fost omorît de către ţiganii Neagului.

Adecă eu Neagul, snă Măinei căpitan ot Gostile, scriem şi mărturisim cu acesta al nostru zapis, ca să fie de bună credinţă la mâna sfinţiei sale părintelui egumenului Efrim ot sfânta mănăstire Căldăruşani, precum să să ştie că întâmplându-se de sau sfădit nişte ţigani ai noştri cu ţiganii mănăstirii Căldăruşani, fostu-s'au întâmplat primejdie unui ţigan al nostru de au lovit pre un ţigan al mănăstirii în cap şi dintr'aceia i s'au întâmplat

acelui ţigan de au murit, deci într'alt chip n'am putut face, ci am căzut cu mare rugăminte la părintele egumenul Efrim, ca să-i dau ţigan pentru ţigan, şi neavând nici sfinţia lui ce mai face, fost-au bucuros ca să-i dau ţigan pentru ţigan, deci ne-am tocmit de a noastră bună voie ca să-i dau ţigan de potriva ţiganului mănăstirii Căldărușani.

Şi am făcut cum am putut şi i-am dat un ţigan tânăr anume Staico care ţigan îmi este şi mie de cumpărătoare dela Matei paharnicul Părdescul, ca să-i fie sfintei mănăstiri ţigan stătător în veaci. Şi când am făcut acest zapis fost-au mulţi boiari mărturie care vor iscăli mai jos şi pentru mai adeverită credinţă am iscălit mai jos ca să să crează.

Şi am scris eu Mihai logofăt ot vel Poartă cu învăţătura lor.

7196 (1688) Iulie 28.

(L. P.) Neagul snă Măinii căpitan ot Gostile.

Ianache Văcărescul, mărturie.

Gheorghe Fălcoianul, mărturie.

(urmează o iscălitură indescifrabilă).

Pe verso: „Zapis al Neagului sin Măinei căpitan ot Gostile pentru un ţigan al mănăstirii Căldărușani ce l-au omorît nişte ţigani ai lui şi au dat alt ţigan în loc la mănăstire, anume Staico".

Doc. original, hârtie. Se află într'o condică, la un loc cu alte doc. dela nr. 218–288 din pachetul XXI.

(Acad. Rom., doc. XXI/251)

83.

1690 Decemvrie 20.

Ştefan şi Toader Darie fac cunoscut pârcălabului pentru Nistor ţiganul, pe care l-au răscumpărat dela ei Jora sărdarul, dându-le o iapă şi un mascur.

Cinstit dumneata pârcălabe facem ştire dumitale pentru Nistor ţiganul pe cum ni-au furat 20 de mascuri în zilele Ducăi Vodă, deci noi am umblat pe urmă şi l-am prins şi l-am dus în temniţă la Eşi (Iaşi) şi măria sa Ducă Vodă l-au dat să-l spânzure neavând cu ce plăti, deci Nistor ţiganul au căzut (la) Andriescioae şi cu alţi oameni buni după dumnealui Jora sărdarul de l-au plătit dela streang şi ne-au dat nouă o iapă şi un mascur partea lui Nistor pentru dânsul şi el să fie rob nerăscumpărat în veci dumisale Jorăi sărdariului.

Aceasta facem ştire dumitale, să fii dumneata sănătos.

Iaşi, 7199 (1690) Dechemvrie 20.

Ştefan Darie Toader Darie

Doc. original, hârtie.

Pe verso: un început de scrisoare către un oarecare uncheş Tănase.

(Acad. Rom., doc. IX/58)

84.

1692 Septemvrie 1.

Zapisul marelui armaş Toma şi al lui Stoica vătaful domnesc, glomnicii, prin care dau părintelui Antonie egumenul mănăstirii Alunişul, o ţigancă din ţigănia domnească, schimb pentru altă ţigancă.

Izvodul zapisului pentru Catrina ţiganca.

Scrisoarea noastră ca să fie de mare credinţă la mâna egumenului Antonie ot Aluniș, cum să să ştie, ca să să ştie, că au avut părintele egumenul Antonie o ţigancă anume Rada, deci o-au luat în ţigănia domnească în ceata lui Midus lăiaşul, deci noi glomnicii anume Toma vel armaş şi Stoica vătaful domnesc am făcut schimb de i-am dat ţigancă pentru ţigancă, anume pe Catrina ţiganca, ca să fie sfinţiei sale Catrina ţiganca stătătoare în veci şi feciorilor lui şi nepoţilor lui câţi Dumnezeu îi va da.

Şi când s'au făcut această scrisoare fost-au mulţi oameni buni mărturie, anume care să vor pune (iscăli)

mai jos ca să să crează. Şi noi pentru mai adevărată credinţă pusu-ne-am iscăliturile ca să să crează.

7201 (1692) Septemvrie 1.

Az Toma vel armaş.

Eu Stoica vătaful, martor.

Eu Grade armaşul,

Eu Fătul ot Brăneşti, martor.

Doc. copie românească, hârtie, pecete religioasă în colţul stâng, de sus, al documentului.

Pe verso însemnat de I. Tuducescu. „Copie din zilele lui Ştefan mitropolitul (1732–1738)", fiindcă pecetea, de care e vorba mai sus, e a mitropolitului Ştefan.

Însemnat de asemenea pe verso: „Zapisul Tomi armaşul; ia lui Midus ţigan pentru Catrina ţiganca ce s'au făcut schimb, 7201 (1682) Septemvrie 1".

(Acad. Rom., doc. CXXIV/113)

86.

1692.

Zapisul Maricăi ţiganca şi al feciorilor şi ginerilor ei, dat la mâna părintelui Mitrofan episcopul Buzăului prin care declară că fiind ei din ţara Moldovii şi pierind stăpânii lor, pe care i-a fost avut acolo şi întâmplându-se de au fost foamete mare şi neavând cine să le scoată capetele din foamete acolo, au venit cu toţii aici în ţară de s'au închinat sf. episcopii dela Buzău, în vremea când era episcop părintele Grigorie, să fie cu toţii robi ai casei, numai să le scoată capetele din foamete.

Adecă cu Marica ţiganca dimpreună cu feciorii miei Vasilie şi Catrina şi cu ginere-mieu Vasilie şi cu Costanda ţiganca lui şi cu feciorii lor anume Lupul, Sanda, Maria şi iarăşi cu alt ginere al mieu anume Dumitraşco zlătariul, dat-am această scrisoare a noastră sfinţiei sale părintelui chir Mitrofan, episcopul Buzăului, cum să să ştie, că fiind noi din Ţara Moldovei şi perind stăpânii noştri pre care i-am avut acolo şi întâmplându-se de au fost foamete mare şi neavând cine ne scoate capetele din foame acolo, am venit cu toţii aici în ţeară de ne-am închinat sfintei episcopii dela Buzău, de a noastră bună voie şi de nimenea siliţi, să fim noi toţi robi ai casei, numai să ne scoaţă capetele din foamete.

Deci întâmplându-se atunci, pre aceale vremi, de era episcop părintele Grigorie, văzând că ne închinăm să fim robi episcopiei, ne-au primit şi ne-au dat bucate din episcopie de ne-au scos capetele din foame, iar nu doară să ne dea niscare bani, ci numai pre bucate de mâncare ne-am închinat să fim robi zidului, – fără cât numai ginere-mieu Dumitrasco s'au vândut rob iar episcopiei, pre bani taleri 60 ci pentru aceasta am dat această scrisoare a noastră la mâna sfinţiei sale părintelui, pre carele Dumnezeu ni l-au câştigat de ne iaste stăpân, ca să-i fie sfinţiei sale această scrisoare a noastră de mărturie, cum că noi toţi suntem închinaţi robi episcopiei până acum şi de acum înainte. Şi cine se va trage dentru noi să fim toţi robi aceştii case în veaci. Iar de s'ar scula cineva cu vreo gâlceavă pentru noi să zică într'alt chip, aceaia să nu li să ţie nici într'o seamă, nimic, că noi suntem robi episcopiei, iar alt nimănui,

Şi pentru încredinţare ne-am pus deagetele mai jos ca să se crează,

Leat 7200 (1692).

x Eu Marica impreună cu feciorii miei.

x Eu Vasilie împreună cu ţiganca şi cu feciorii miei,

x Eu Dumitraşco zlătar împreună cu femeia şi copiii miei.

Doc. original, hârtie. Pe verso: „Zapisul Maricăi ţiganca".

(Acad. Rom., doc. CXXIV/115)

86.

1693 Aprilie 24. Chiuprichini.

Zapisul lui Preda Pălade, fost mare armaş, dat la mâna cumnatului său Manolache Hrisoverghi mare jicnicer, căruia îi dărueşte un ţigan ce i-a fost şi lui de danie dela mătuşa-sa Maricuţa Andriesoaia şetrăreasa.

Adecă eu Preda Pălade, biv vel armaş, scrim şi mărturisim cu acest adevărat zapis al meu, precum de nimenea silit, nici asuprit, ci de a mea bună voie am dăruit al meu derept rob ţigan, anume Toader Bătol cumnatului meu Manolache Hrisoverghi vel jicnicer ca să-i fie dumisale derept rob el şi cu femeia lui şi cu câţi copii va avea, şi când i-am dăruit acest ţigan au fost de faţă dumnealui Lupul Costache biv vel medelnicer şi dumnealui Costea ce-au fost vătaf de aprozi şi dumnealui Solomon Costea biv vătaf şi dumnealui Toader Sturzea şi dumnealui Pricop postelnic şi dumnealui Şerban armaşul, care ţigan mi-au fost şi mie danie dela mătușămea Maricuta Andriesoaei sătrăroaei.

Şi pentru credință am iscălit eu cu mâna mea, ca să fie de credință.

Pis u Chiuprichini, Preda Pălade vel armaş.

Lupul Costache biv medelnicer.

Solomon Costea.

Cărstea vătaf.

Şerban armaşul.

Toader Sturzea az iscal.

Pricop postelnic.

7201 (1693) Aprilie 24,

Doc. original, hârtie. Pe foaia a doua se află o copie întocmai a doc.

(Acad. Rom., doc. CXXX/80)

87.

1693 Septemvrie 6, Iaşi.

Cartea lui Constantin Duca Vodă, Domnul Moldovii, prin care întăreşte stăpânirea Saftei jupâneasa a răposatului Ion Racoviţă ce-au fost vornic mare, peste un ţigan.

Noi Costantin Duca Voevoda bojiiu milostiiu gospodar zemli Moldavscoi, scriem domnia mea şi dăm ştire, iată că domnia mea n'am milostivit şi am miluit pre dumneaei Safta jupâneasa a răpăusatului Ion Racoviţă ce-au fost vornic mare, cu un ţigan anume Gligorie, din ţiganii domneşti, pentru căci dumneaei l-au crescut de mic şi l-au scos peste atâta foamete şi l-au însurat. Deci de la domnia mea ca să-i fie dumisale danie şi miluire neclătit(ă) în veaci şi coconilor dumisale, acest ţigan.

Şi după a noastră viaţă pre cine va aleage Dumnezeu a fi domn ca să nu strice această danie şi miluire a noastră ci mai vârtos ca să întărească şi să înnoiască direapta a noastră danie şi miluire.

Aceasta scrie domnia mea şi face ştire.

Iaşi, 7202 (1693) Septemvrie 6.

(L. P.) Noi Costantin Voevoda.

Doc. original, hârtie, scriere foarte frumoasă. Întărit cu iscălitura şi pecetea inelară a domnului.

(Acad. Rom., doc. LXXXIX/187)

88.

1694 Iunie 13.

Constantin Duca Vodă, Domnul Moldovii, hotărăşte să fie şerb în veci boierului Manolachi mare sulger, ţiganul Dumitraşco, ce au fost de moşie al lui Dumitraşco postelnicul, feciorul lui Costandin fost mare postelnic, pentrucă i-a pierdut 13 cai pe când se afla acest ţigan viziliu la cai, cu simbrie.

Noi Constandin Duca Voevoda bojiiu milostiiu gospodar zemli Moldavscoi, adecă s'au pârit de faţă înaintea domniei meale credincios boiarinul nostru dumnealui Manolache vel sulger cu Dumitrasco ţiganul, zicând dumnealui sulgerul cum i-au fost acest ţigan vezitiu la cai cu simbrie şi umblând la câmp cu caii n'au

purtat grije să-i păzească noaptea bine, să nu-i fure cineva, ci s'au culcat într'o noapte de au dormit toată noaptea şi într'acea noapte i-au furat nişte furi doisprezece cai din paza lui, şi-i stau caii peţi)tori (sic) precum şi Dumitraşco ţiganul n'au tăgăduit. Au spus şi el pe cum s'au culcat de au dormit şi peste noapte au perit acei cai toţi şi nu ştie cine i-au furat şi-i stau caii peitori.

Asijderea mi s'a mai jeluit dumnealui sulgeriul tot pe acest ţigan, pe Dumitrasco, zicând cum l-au trimes cu o căruţă cu un cal la Codăeşti de au dus pre o femeie şi mergând acolo i-au zis oamenii din sat să să ducă acasă să nu mâie (doarmă) în sat că sunt nişte tătari în sat şi-i vor lua calul de olac şi el n'au vrut să să ducă acasă, ci-au mas acolo în sat în Codăeşti la o crâsmă şi a doua zi i-au luat tătarii calul de olac şi-au perit şi acela cal, precum şi Dumitraşco ţiganul n'au tăgăduit ci-au spus şi el drept cum au mas acolo în Codăeşti şi a doua zi i-au luat tătarii calul şi s'au prăpădit.

Pentru aceia aşa am socotit domnia mea şi i-am giudecat de vreame ce au fost acest ţigan tocmit cu simbrie şi n'au purtat el grijea să hie păzit(i) caii bine, l-am dat domnia mea rămas pe Dumitraşco ţiganul să plătească caii dumisale sulgiariului şi neavând cu ce-i plăti caii, atâţia cai, l-am dat domnia mea ca să hie drept şerb ţigan dumisale sulgiariului şi fiind acest ţigan de moşie a dumisale lui Dumitraşco postelnicul, feciorul lui Costandin ce-au fost postelnic mare şi tâmplându-se şi dumnealui de faţă la pâra lor, întrebatu-l-am domnia mea împreună cu tot sfatul nostru, plăti-va dumnealui paguba dumisale sulgiariului ce i-au făcut ţiganul, au ba, şi dumnealui nu s'au apucat să-i plătească paguba, ce-au zis să-l ia de grumazi de vreame ce i-au făcut atâta pagubă.

Pentru aceia ca să-i hie drept şerb ţigan în veaci, şi de acmu această pâră să nu să mai pârască nici odată în veaci, peste cartea domniei meale.

Iaşi, 7202 (1694) Iunie 13.

Doc. original, hârtie, pecete mare aplicată în tuş roşu.

(Acad. Rom., doc. CXXXIII/56)

89.

1695 Mai 23, Bucureşti.

Zapisul lui Mihalache Racoviţă ce a fost stolnic, dat la mâna lui Manolache Hrisoverghi, ce a fost sulger mare, căruia îi dărueşte o ţigancă.

Adecă eu Mihalache Racoviţă ce-am fost stolnic mare făcut-am această încredinţată scrisoare a mea la mâna dumisale lui Manolache Hrisoverghi ce-au fost sulger mare ca să fie de mare credinţă la mâna dumisale, precum i-am dăruit dumisale o ţigancă anume Todosca care este femeia lui Caisăn ţiganul, cu tot rodul ei ce va avea, ca să-i fie dumisale roabă în veci, care ţigancă a fost dăruit(ă) şi mai dinainte dumisale sulgerului Manolache.

Şi acmu apucându-mă dumnealui Vasilie vornicul cu mare mustrare că am dăruit ţiganca lui Manolache sulgerului şi n'am dăruit-o dumisale şi m'au apucat dumnealui Vasilie vornicul, fără voia mea, de i-am făcut zapis, zicând că de nu oiu (voiu) face zapis nu oiu (voiu) putea trăi alăturea cu dumnealui, dar eu nu i-am dăruit-o, ci de nevoie am făcut zapis, iar ţiganca aceia este dăruită dumisale lui Manolache sulgerului, cu toată voia mea, mai de mult şi i-am făcut această încredinţată scrisoare a mea ca să-i fie de mare credinţă, la mâna dumisale lui Manolache sulgerului şi ca să adeverez acel zapis ce am fost făcut când am dat acea ţigancă dumisale mai dinainte, iar zapisul ce am făcut, dumisale vornicului Vasilie să nu să ţie în samă şi să să strice, că-i l-am făcut fără voia mea şi vărul Iordache încă d'ar vrea să ia acea ţigancă, sau să o dăruiască cuiva, căci are şi dumnealui treabă cu ţiganca, eu oiu (voiu) da alţi ţigani dumisale vărului Iordache pentru această ţigancă, căci am dăruit-o eu de bună voia mea.

Că din moşi şi din ţigani ce ne-au rămas dela moşul Toma sunt şi eu frate cu dumnealui vărul Iordache la toate, deci eu pentru mai mare credinţă am făcut această scrisoare ca să-şi întrebe cu dumnealui vornicul Vasilie când a fi vreme.

Pentru aceasta am dat această scrisoare ca să fie de credinţă.

Mihalache Racoviţă stolnic. Bucureşti, 7203 (1695) Mai 23.

Iordache Toma am întărit cu acest zapis să fie de credinţă, dăruind-o Badea spătariul şi de mine dăruit(ă).

Doc. original, hârtie,

(Acad. Rom., doc. CXXX7/72)

90.

1695 Iunie 17.

Zapisul lui Preda Păladie fost mare armaş şi al jupânesei sale Agafiţa prin care dăruesc un ţigan lui Manolache Hrisoverghi, ce au fost sulger mare, pe care ţigan îl aveau de moşie dela unchiul lor Andreeş ce au fost şetrar mare.

Adecă eu Preda Păladie biv vel armaş şi cu jupâneasa mea Agafiţa dat-am şi am dăruit un ţigan a(l) nostru care ni-i de moşie dela Andreeş ce au fost şetrar mare unchiul nostru, anume Caisin feciorul lui (loc liber) ţiganului, l-am dăruit dumisale lui Manolache Hrisoverghi, ce au fost sulger mare, ca să fie dreaptă danie dela noi, dat dumisale şi jupânesii dumisale şi cuconilor dumisale şi nepoţilor dumisale iar de să va apăra ţiganul şi de va zice că nu este de a lui Andreeş şetrarul să vie să se cerce în uricele noastre care (le) avem noi dela unchiul nostru Andrees, că i-am hi dat, dumisale şi ispisocul, numai hiind (fiind) şi alţi ţigani într'acele ispisoace nu i l-am dat şi i-am făcut dumisale acest zapis ca să aibă dumnealui a stăpâni pe ţigan cu copiii lui câţi s'or veni în partea lui ca să fie dumisale pomană dela noi şi jupânesii dumisale şi cuconilor dumisale în veci neclintit.

Şi i-am dat dumisale şi o carte a măriei sale Ducăi Vodă care carte au trimis unchiu nostru Andreeş de i-au strâns pe aceşti ţigani de pe unde au fost împrăştieţi, iar dumnealui ca să aibă a-şi face şi ispisoace domneşti de pe acest zapis al nostru.

Şi pentru mai mare credinţă am şi iscălit ca să fie dumilor-sale de mare credinţă.

7203 (1695) Iunie 17.

Preda Păladie biv vel armaș. (urmează câteva iscălituri indescifrabile).

Doc. original, hârtie.

(Acad. Rom., doc. CXXX/42)

91.

1695 Noemvrie 14.

Zapisul lui Costea cupetul prin care vinde o copilă de ţigan Radului din Drăgăneşti, pentru o iapă în preţ de 13 taleri şi un taler şi jumătate, bani gata.

Adecă eu Costea cupeţ, scrisoarea mea la mâna Radului ot Drăgăneşti, precum să să ştie că i-am vândut o copilă de ţigan, anume Cărstina, care copilă o am cumpărat şi eu dela Marica şi o am vândut de a mea bună voie şi mi-au dat pă (pe) copilă o iapă, drept taleri 13 şi bani gata taleri unu şi jumătate şi o am vândut ca să fie ţigancă stătătoare în veac şi când o am vândut au fost mulţi oameni mărturii care vor iscăli mai jos şi pentru credinţă am iscălit mai jos cu mâna mea.

7204 (1695) Noemvrie 14.

Şi am scris eu Filip dascălul cu zisa jupânului Costea şi (sunt) martor.

Eu Radu diacon. (urmează o iscălitură indescifrabilă).

Doc. original, hârtie, format mic, cam pătat din cauza umezelii.

(Acad. Rom., doc. CXXVII 102)

92.

1696 Iulie 2.

Zapisul monahului Ioanichie pentru schimbul unui ţigan al mănăstirii Znagovul, cu alt ţigan străin, când

se afla egumen la m-rea Znagov, Antim tipograful.

Monah Ioanichie care m'au chemat pre nume Mirădescu Iane logofăt, fecioru lui Gherghe Şufariul ot Târgovişte, împreună cu feciorii mei Gherghe şi Iane, dat-am acest zapis al nostru ca să fie de bună credinţă la mâna sfinţiei sale părintelui Antim tipograful care iaste egumen la sfânta mănăstire Snagovul, cum să să ştie că luând un ţigan al mănăstirii pre o ţigancă a noastră anume Dragomira ţiganca, fata lui Stan Bologăi, deci după obiceiul ţării n'am putut despărţi sălaşul şi dându-ne şi schimb, nu ne-am putut (în)voi cu schimbu(l) că n'au fost ţigancă de potriva ei având şi un copil, ci ne-am tocmit cu bani direpţ bani gata taleri 15 şi stupi 10, de s'au potrivit preţul ţigancei şi am luat aceşti bani şi stupi toţi deplin în mânele noastre.

Direpţ aceia am dat acest zapis al nostru la mâna sfinţiei sale ca să fie această ţigancă stătătoare sfinţiei sale şi sfintei mănăstiri în veaci. Şi la această tocmeală fost-au preoţi şi oameni buni mărturie care vor iscăli numele mai jos.

Şi noi pentru mai adeverită credinţă am iscălit mai jos ca să să crează.

7204 (1696) Iulie 2.

Ioanichie monah. Eu Gherghe sin Ioanichie căl(ugăr).

Eu Stoian, mărturie. (urmează iscălitura grecească a martorului Panaiotis).

Doc. original, hârte întărit cu patru iscălituri.

(Acad. Rom. doc. XX/215)

93.

1696 Septemvrie 20, Iaşi.

Zapisul Salftei ce a fost jupâneasa lui Iane jicnicerul, fata lui Şeptelici ce au fost vornic mare, prin care vinde o ţigancă lui Vicol căpitanul cel mare.

Adecă eu Safta ce au fost jupâneasa lui Iane jicnicearului, fata lui Şeptelici ce au fost vornic mare, scriu şi mărturisesc cu (a)cest adevărat zapis al meu la mâna dumisale lui Vicol căpitanului celui mare, să fie de bună credinţă, precum să să ştie cum eu singură de nime silită, nici asuprită, ci de a mea bună voie, am vândut al meu drept şerb ţigancă anume Mariţa ţiganca, fata lui Istratie ţiganul, nepoata lui Gavril ţiganul şi cu un copil al ei anume Gheorghiţă, care ţigancă iaste după un ţigan a lui Brah căpitanul, anume Docul, din care ţigani i-au fost cumpărat părintele meu Ilie Şeptelici ce au fost vornic mare dela Toader ce au fost armaş şi dela Măricuţa fata lui Cărstian logofătului.

Această ţigancă Mariţa şi cu copilul ei (loc liber) am vândut dumisale lui Vicol vel căpitan drept 40 lei bătuţi şi mi-au făcut dumnealui plata deplin întru mânile mele, pentru aceia ca să-i fie dumisale dela mine dreaptă şarbă ţigancă şi cu copilul ei şi dumisale şi jupânesei dumisale şi coconilor dumisale.

Şi această tocmeală s'au făcut denaintea dumilor sale boiarilor celor mari şi a mulţi boiari de curtea mării sale lui Vodă şi slugi domneşti, care pentru credinţă eu mi-am pus peciata şi dumnealor toţi mai jos s'au iscălit.

Iaşi, 7205 (1696) Septemvrie 20.

Safta jupâneasa lui Iane jicnicearului,

Ştefan sin Safta. (urmează alte opt iscălituri).

Doc. original, hârtie. Intărit cu zece iscălituri.

(Acad. Rom., doc. LXXXIX/190)

94.

1697 Ianuarie 29,

Costantin Vodă (Brâncoveanu) porunceşie lui Matei Tătăranul să dea înapoi ţiganii ce i-a vândut, pe care i-a fost dat de pomană tatăl său sf. episcopii.

Milostieiu bojieiu Io Costandin Voevoda i gospodini pisah gospodstvo mi ţie Matei Tătăranul, către aceasta-ţi fac în ştire domnia mea că aici naintea domnii meale spuse sfinţia sa Mitrofan episcopul dela Buzău,

pentru nişte ţigani care i-au fost dat tată-tău la episcopie, cu zapisul lui de pomeană, zicând cum că i-ai luat dela episcopie. şi-i vinzi. Într'altă parte, de care lucru iacă-ti poruncesc domnia mea să cauţi în vreama ce vei vedea această carte a domnii meale, iar tu să laşi ţigani la episcopie ca să şi-i stăpânească cu pace, că nimic treabă cu dânşii n'ai,că iacă am dat părintelui episcopului carte de volnicie ca să-i ia pre toţi dupre la cine i-ar găsi vânduţi de tine, pentrucă i-ai vândut rău, şi să-i ducă la episcopie.

Tolico pisah gospodstvo mi.

(L. P.)

7205 (1697) Ghenarie 20.

Doc. original, hârtie, pecete în tuş roşu.

(Acad, Rom., doc. CXXIV/137)

95.

1697 Octomvrie 8.

Zapisul lui Mihai zlătariul ţiganul prin care se vinde împreună cu femeia şi copiii săi, să fie robi lui Costin Neaniul vel căpitan za margine.

Adecă eu Mihai ţiganul, feciorul Neculii zlătariul din Taşi, dimpreună cu femeia mea anume Galtona, fata lui Ion Bugăi şi dimpreună şi cu feciorii mei, anume Costandin şi Iane şi Bucă, scriem şi mărturisim cu acesta adevărat zapis al nostru ca să fie de bună credinţă la cinstita mâna dumnealui Costin Neaniul vel căpitan za margine, înaintea a multor boiari, care mai jos să vor iscăli, precum să să ştie că, căzând eu cu feciorii mei la robie la Bec Mărzea, pentru un cal murg cu o nară spintecată, ce l-am fost cumpărat dela o slugă a Bec Mărzii drept taleri 20, care pentru aceşti bani, aşa ne-au fost tocmeala, de i-am dat o pereche de sahaidace ferecate.

Apoi Bec Mărzea cunoscând acel cal la mine au mai cerut la mine un cal, ce-au zis că i-au mai perit, dempreună cu acel cal, ce l-au cunoscut la mine şi m'au apucat cu strânsoare mare să-i dau preţul acelui cal taleri 110. Pentru care gâlceavă trăgând şi Divan pentru acel cal înaintea mării sale lu Antiohie Vodă la scaunul măriei sale la Iaşi, şi m'au dat judecata platnic lui Bec Mărzii, ca să-i dau aceşti bani toţi deplin taleri 110.

Deci eu neavând banii să-i dau am căzut la robie cu copiii mei şi petrecând nevoie în robie rugatu-m'am dumisale cu chezăsie mare, ca să mă dea pre chezăşie, să-m(i) căpuesc (sic) banii şi să mă răscumpăr şi dupre rugămintea mea, datu-ne-au în chezăşia acestor ţigani, anume: Ganea şi Găbea şi Pavăl şi Gligoraşco şi Ion Mutul şi Tudor care aceşti ţigani chezeşi m'au luat în chezăsie dela Bec Mărzea ca să mă căpuiesc cu banii.

Deci negăsindu-se nimene ca să ne răscumpere dela păgâni, am venit la dumnealui Costin Neaniul vel căpitan şi căzând cu mare rugăminte la dumnealui, ca să ne răscumpere. Deci dumnealui s'au milostivit de ne-au dat taleri 110, de ne-am răscumpărat dela păgâni.

Şi ne-am vândut dumnealui cu femeia mea şi cu copiii mei după cum scrie mai sus; – şi ne-au dat dumnealui toţi banii deplin în mânele noastre, căci, că noi, alt stăpân, pre altul n'am mai avut, fără decât acum pre dumnealui, ca să-i fim dumnealui robi de acum înainte, de moşie dumnealui şi cuconilor şi nepoţilor dumnealui, câţi Dumnezeu îi va dărui în veac, căci, că dumnealui şi-au făcut pomeană de ne-au răscumpărat dela păgâni. Pentrucă ne-am vândut noi de a noastră bună voie dumnealui ca să fim ai dumnealui robi nerăscumpărati în veci cu toată odrăslirea noastră.

Şi când s'au făcut acesta adevărat zapis întâmplatu-s'au mulţi boiari şi oameni buni mărturie şi din Ţara Moldovii şi din Ţara Muntenească, care să vor iscăli mai Jos.

Şi pentru mai adevărată credinţă ne-am pus şi degetele mai jos ca să să crează.

Şi am scris eu Mihalache logofăt ot Focşani.

7206 (1697) Octomvrie 8.

x Eu Mihai zlătariul x Eu Gaftona x Eu Costandin

x Eu Iane x Eu Bucă.

(L. P.) Dionisie egumenul ot Dobrovăţ, martor.

(urmează o serie de mai multe iscălituri românești și grecești).

Doc. original, hârtie, întărit cu multe iscălituri și pecetea lui Dionisie. Ţiganul cu soţia și cei trei copii și-au pus degetele.

Pe verso doc. se află scris: „Zapisul lui Mihai zlătar ţiganul cu feciorii lui.

Trei feciori au avut Mihai zlătar: Costandin, Iane și Bucă și trei fete:

Paraschiva, Marie și Marie".

(Acad. Rom., doc. LXXXIX/192)

96.

1699 Ianuarie 12.

Zapisul lui Grigorie Cornescul, pârcălabul de curtea domnească, prin care dă părintelui Mitrofan episcopul Buzăului, o ţigancă domnească schimb pentru un ţigan ce au fost închinat episcopiei cu mănăstirea Aninoasa de vornicul Neagoe Tătăranul şi de fiul său Matei paharnicul.

Eu Grigorie Cornescul, pârcălabul de curtea domnească, dat-am acesta al mieu zapis ca să fie de bună credinţă la cinstita mână sfinţiei sale părintelui chir Mitrofan episcopul Buzăului, cum să să ştie că având episcopia un ţigan anume Stoian feciorul lui Stan ţiganul, care ţigan au fost închinat episcopiei cu mănăstirea Aninoasa de Neagoe vornicul Tătăranul şi de fiu-său Matei paharnicul. Deci acest ţigan fiind meşter zlătar şi supuindu-să curţii domneşti, fost-au luat o ţigancă domnească anume (loc liber) cu care au făcut şi o fată anume (loc liber). Deci întâmplându-se de au fost luat şi un ţigan al episcopiei anume Marin, iarăşi pre o ţigancă domnească anume Stana, cu care au făcut şi un copil anume Radul, şi neputându-se sparge sălaşele nici unul nici altul, (în)voitu-m'am cu sfinţia sa, după cum iaste obiceaiul ţării, de am lăsat sfintei episcopii pe acea ţigancă Stana fata lui Stan ţiganul Jiianul, cu copilul ei Radul. Şi sfinţia sa au lăsat pe Stoian ţiganul zlătariul cu copila lui, (loc liber) pe seama domnească, făcându-se schimb cap pentru cap.

Drept aceea am dat acest zapis al mieu la mâna sfinţiei sale ca să-i fie de acum înainte Stana ţiganca cu copilul ei Radul, moşie stătătoare și ohabnică în veaci la sfânta episcopie, şi să o stăpânească cu bună pace. Și când am făcut acest zapis fost-au și mărturii care au iscălit mai jos, şi eu pentru mai adevărată credinţă pusu-mi-am mai jos pecetea şi am iscălit cu mâna mea ca să să crează.

7207 (1699) Ghenarie 12.

Cornescul pârcălab de Curte.

Doc. original, hârtie. Pe verso: „Zapis de schimb cu o ţigancă domnească făcut de Cornescul pârcălabul domnesc".

(Acad. Rom., doc. CXXVI1/107)

97.

1699 Aprilie 26.

Zapisul ţiganilor Savin şi Vasilie, dat la mâna paharnicului Matei Tătăranul prin care iau în chezăşia lor până se vor duce în Moldova să aducă zapisul lui Negoiţă Tătăranul, care zic ei, cum că i-au vândut acolo Dimii vameşul.

Adecă eu Savin dempreună cu Vasilie ţigani dat-am zapisul nostru la mâna dumnealui Matei paharnic Tătăranul ca să fie de bună credinţă, cum să să ştie că luăm în chiză(şi)ia noastră pe Costandin ţiganul dempreună cu ţiganca lui anume Musa şi cu featele lui anume Maria şi Nastasia şi Tudosca până să vor duce în Moldova să aducă zapisul lui Negoiţă Tătăranul, care zic ei cum că i-au vândut acolo Dimii vameşul. Ci să aducă zapisul de acum până într'o lună să să dea în mâna lui Matei paharnicul Tătăranul, iar nefiind zapisul la zi şi ar lipsi aceşti ţigani, ce scrie mai sus undevaşi, să fim noi în locul lor. Şi când am făcut acest zapis au fost mulţi oameni buni mărturie și pentru credinţă ne-am pus şi noi deagitele mai jos ca să să crează.

Şi am scris eu Micul logofăt ot vel vistiar, cu zisa lor.

7207 (1699) Aprilie 26.

x Eu Savin x Eu Vasilie Lătul.

Az Muslu meşterul Nălban, mărturie.

Sărban trămbitaşul (trâmbiţaşul) mărturie.

Doc. original, hârtie, întărit cu patru iscălituri.

(Acad. Rom. doc. CXX1V/104)

98.

1704 Ianuarie 21.

Carte dată de Mihail Racoviţă, Domnul Moldovii, egumenului mănăstirii Neamţului pentru ca să caute prin toată ţara ţigani de muncă pentru mănăstire.

Noi Mihail Racoviţă Voevoda bojiiu milostiiu gospodar zemli Moldavscoi dat-am cartea domnii meale rugătoriului nostru egumenului dela svănta mănăstire dela Neamţu şi pe cine va trimete să hie volnic cu cartea domnii meale a căuta şi a cerca în ţara domnii meale, drepţi ţigani ai sfintei mănăstiri Neamţul, ori în ţigani domneşti, ori boiereşti, ori călugăreşti sau prin târguri sau prin slobozii sau în ocină sau ori hie unde şi i-ar afla să hie volnici a-i lua cu tot ce ar avea ei şi să-i ducă la svănta mănăstire să hie păntru treabele şi posluşania sfintei mănăstiri, nime să nu hie volnic a-i opri înaintea cărţii domnii meale, iar de-ar avea cineva a răspunde să vie de faţă la divan, cu direasă ce ar avea.

Iaşi, 7212 (1704) Ghenarie 21.

Notă: Doc. original, hârtie, stampilă cu tuş roşu.

(Arh. Stat., M-rea Secul, Pach. 1/16)

99.

1705 Aprilie 15.

Constantin Brâncoveanu, Domnul Ţării Româneşti, scrie lui Filoteai egumenul dela Focşani, poruncindu-i ca să îngrijească şi să certe pe nişte ţigani ai mănăstirii, spre a nu mai umbla prin ţară după jafuri şi altele.

Milostieiu bojieiu Io Costandin Voevoda i gospodini pisah gospodstvo mi ţie părinte Filoteai egumenul dela Focşani, către aceasta îţi fac domnia mea în ştire, că aicea la domnia mea spuse credincios boiarinul domnii meale Radul Dudescul biv vel căpitan cum că şi-au fost găsit două ţigance ale dumisale, anume Maria şi iar Maria măritate după nişte ţigani din ţigănia mănăstirii de acolo den Focşani, precum Ion (indescifrabil) şi altu Ion Chelul şi şi-au fost luat amândouă ţigancele ce scriu mai sus după ţiganii mănăstirii denaintea sfinţiei tale şi le-au adus la casa dumisale la satul Dudeştii, iar apoi în urmă s'au fost sculat ţiganii aceştia de au mers de i-au furat ţigancele dela casa dumisale de s'au dus cu dânsele în Ţara Moldovei. Deci boiarinul domnii meale umblând pre urme, cu colace, i-au aflat că sunt la Moldova şi cu multă cheltuială i-au scos de acolo şi şi-au adus ţigancele iar la casa dumisale şi sfinţia ta nu te-ai dat certare ţiganilor mănăstirii ca să nu mai umble cercând şi jefuind casele boarilor ci i-ai lăsat în voia lor. Deci când au fost acum al treilea rând, iar au mers acei ţigani ai mănăstirii ce sunt mai sus zişi, la casa dumisale ca să-i fure ţigancele şi aflându-i, i-au prins şi iacă ţi i-au trimis la sfinţia ta. De care lucru de au făcut acei ţigani, aşa rău au făcut, ci iacă-ţi poruncesc domnia mea în vreame ce vei vedea această carte a domnii meale şi aducându-ţi pre ţiganii aceştia acolo, caută de-ţi dă ţiganilor certare şi le fă fapt ca acela, ca să nu mai umble cercând casele boiarilor, ci să-i lase ţigancele în pace, că de acum înainte de-i vor mai afla cercând pre aici pentru ţigance, şi-au le vor mai fura, nici sfinţii tale nu-ţi va fi cu cinste şi fără de voie şi cu cheltuiala sfinţii tale le vei găsi de le vei pune la loc. Iar pre ţiganii aceia voiu porunci domnia mea de-i vor spânzura acolo unde-i vor afla, nimic glumă să nu-ţi pae (pară) pentrucă aşa iaste porunca domnii meale.

I ispravnic sam reci gospodstvo-mi.

7213 (1705) Aprilie 15.

(L. P.).

Doc. original, hârtie, întărit cu sigiliul inelar domnesc.

(Acad. Rom., doc. XI1/216)

100.

1707 Aprilie 10.

Cartea episcopului Ilarion, năstavnicul mănăstirii Znagov, pentru nişte rumâni ce i-au răscumpărat un moş Vasilie pro-egumenu, dând în locul lor nişte ţigani.

Ilarion episcopul, năstavnicul sfintei mănăstiri Znagovul, împreună cu tot săborul sfintei mănăstiri, dăm acest zapis al nostru la mâna moşului Vasilie pro-igumen ca să fie de bună credintă, cum să să ştie că făcând metania aici la această sfântă mănăstire, lăcuind cu toţi fraţii, gândit-au întru inima sa ca să-şi facă pomeană pentru sufletul lui şi a părinţilor lui, să răscumpere două suflete de rumân. Deci ne-au întrebat şi noi văzând ca va (vrea) să-şi facă pomeană, l-am volnicit să cumpere două suflete de ţigani, cap pentru cap, să-i dea sfintei mănăstiri, însă rumânii care să sămnează pe nume, Alexandru feciorii lui Ignatie, rumânul mănăstirii şi pe Stana, nepoata Radului ţiganul, fata Maricăi ţigancei.

Deci el au umblat de au cumpărat două suflete de ţigani, unul dela Sibiu logofăt, feciorul Radului logofăt ţigănesc, copilul anume Stanciul feciorul lui Calotă ţiganul şi o ţigancă mare anume Vasilca, fata Mariei ţigancii, care o au fost cumpărat dela Ignatie egumenul dela mănăstirea Gruiul. Deci cumpărând aceste două suflete de ţigan le-au dat la sfânta mănăstire pentru Alexandru şi Stana. Direpţ aceia am dat zapisul nostru la mâna moşului Vasilie proegumen ca să fie aceste două suflete ce s'au zis mai sus în pace şi iertaţi şi slobozi de rumânie de către noi şi de către tot săborul sfintei mănăstiri, ei şi feciorii lor, câţi Dumnezeu le va da şi alţi fraţi părinţi care ar fi lăcuitori într'această sfântă mănăstire încă să aibă a le darea bună pace.

Şi la această tocmeală fost-au mulţi părinţi şi boiari mărturie care vor pune iscăliturile mai jos şi noi pentru mai adevărată credinţă am întărit zapisul cu iscăliturile noastre. Şi am scris eu Ioanichie monah cu zisa părintelui episcopului şi a tot săborul sfintei mănăstiri ce iaste mai sus zisă.

7215 (1707) Aprilie 10.

Ilarion episcop proin Râbnâii.

Damaschin episcop Buz(ăului).

Antim al Râmnicului (greceşte).

Ghenadie eromonah,

Vasilie eromonah,

Varvara eromonah.

Doc. original hârtie, pe verso o însemnare grecească.

(Acad. Rom., doc. LXVIII/52)

101.

1708 August 20.

Cartea lui Mihail Racoviţă, Domnul Moldovii, prin care ordonă lui Patrulea, vătaful de puşcaşi, de a nu mai bate ţiganii dela mănăstirea Neamţului şi nici de a le mai lua caii de olac.

Io Mihai Racoviţă Voevoda bojiiu milostiiu gospodar zemli Moldavscoi scriem domnia mea la sluga noastră Patrulea, vătaful de puşcaşi de cetate(a) Neamţului, către acesta facem ştire că aici la domnia mea au făcut jalbă sfinţia sa părintele mitropolitul pentru ţiganii sfinţiei sale cari sunt a cetăţii, zicând precum le iei caii de olac şi le faci mari supărări, podvodărişti în toate părţile şi bani, care ei acel obiceiu n'au mai avut, de cari lucru încă'mi scrie; de acmu înainte foarte să te feresti de acei ţigani a cetăţii, întru nimic de dânşii să nu te mai atingi, nici caii lor de olac să nu le mai iei, că mai viind jalbă la domnia mea, bine să ştii că va veni om domnesc de te vor aduce aici şi nicio cinste nu-i.

Pentru aceasta scriem.

7216 (1708) August 20.

Doc. original, hârtie. Intărit cu pecete în tuş roşu, (legenda Io Mihail Racoviţă Voevoda zemli Moldavscoi).

(Arh. Stat., M-rea, Secul, Pach. 1/20)

102.

1717 Octomvrie 1, Iaşi.

Mihail Racoviţă, Domnul Moldovii, dărueşte episcopiei Romanului un ţigan anume Ioan pe care l-a iertat dela moarte, pentru a fi rob episcopiei.

Io Mihai Racoviţă Voevoda bojiiu milostiiu gospodar zemli Moldavscoi facem ştire cu această carte a domniei meale tuturor cui să cade a şti pentru acest ţigan anume Ion feciorul lui Leontie ţiganul, carele făcându-se cătană împreună cu alţi vicleni din ţară şi rădicându-se asupra domniei meale şi a ţării cu cătanele din Ţara Ungurească, făcând jacuri şi prăzi, din care fapte reale a lor au căzut şi ţara la mare robie. Deci prinzându-se şi acest ţigan ce mai sus scriem împreună cu alţi vicleni şi scotându-se la pierzare ca să să omoare după fapta lui, cu moarte groaznică, precum şi-au luat şi alţii plata, din cei vicleni, după faptele lor.

Apoi socotind domnia mea pentru sfânta episcopie dela Roman, fiind prădată de acei făcători de reale, m'am milostivit şi din osăbită a noastră milă l-am iertat de moarte şi l-am închinat ca să fie rob în veaci sfintei episcopii şi uric de miluire stătător în veaci de veaci. Şi cine mai pe urmă (indescifrabil) stăpân să n'aibe nici o putere a-l lua dela sfânta episcopie, nici cu un fel de pricini, căci era orânduit ţiganul de moarte şi n'ar hi avut parte de dânsul. Deci cu feciorii lui cu tot să fie şerb în veaci sfintei episcopii, drept aceia şi în urma noastră pre care-l va milui Dumnezeu cu domnia ţării Moldovei poftim să nu strice a noastră danie ci să întărească aseameni sfintei episcopii pentru a sa vecinică pomenire şi altul nimea să n'aibă a să amesteca pread sim listom gospodstvo mi.

Iaşi, 7226 (1717) Octomvrie 1.

(L. P.) Mihail Racoviţă Voevod. trealago gospodstva

Doc. original, hârtie. Intărit cu iscălitura şi pecetea inelară a domnului. Jos în colţul drept al doc. iscălit Axintie uricar.

(Acad. Rom., doc. LXV/145)

103.

1718 Decemvrie 6.

Zapisul lui Ivan, feciorul lui Dumitru ţiganul sârbul din Ţara Turcească, prin care se vinde el împreună cu femeia şi copiii lui, lui Ion logofătul de Podbaniţă, pentru ca să nu piară de foame.

Adecă eu Ivan, feciorul lui Dumitru ţiganul sârbul din Ţara Turcească, din oraş din Târnova, dempreună cu ţiganca mea anume Stoica, fata Manei ţiganul sârbul, şi cu copii noştri, însă doar feate mici, anume Ivana şi Pena şi un copil anume Ivan, dat-am zapisul nostru la mâna dumnealui Ion logofăt den Podbaniţă, precum să să ştie, că fiind noi ţigani den Ţara Turcească, de moşii noştri de fel de acolo, fără stăpân, am fost venit aicea în Ţara Rumânească, încă mai naintea răzmeritei şi ne-am fost lipit lângă casa dumnealui şi am fost multă vreame, şi cât am fost ne-au căutat şi ne-au miluit ca pe nişte străini, iar după ce s'au făcut răzmerită în ţară, atuncea de frică am trecut peste Olt, ducându-ne la Târgovişte. Şi făcându-să lipsă şi foamete mare de bucate, în toată ţara, ajungând ocao (sic) de bucate de grâu şi de mălai câte zeace bani şi mai mult, şi văzând noi nevoia şi foamea, că vom să murim cu toţii, ne-am tras cum am putut şi am venit iar la casa dumnealui, la Podbaniţă. Deci noi văzând nevoia că vom să perim de foame, fiind şi dentr'acoace de Olt foamete şi într'alt chip neavând cum face, ne-am vândut noi de a noastră bună voie şi cu tocmeală, dumnealui logofătului Ion, în preţ taleri şaizeci şi cinci şi într'acest pret ne-au dat bani şi bucate de ne-au plinit suma banilor ce scriu mai

sus.

Drept aceia am dat şi noi acest zapis al nostru la mâna dumnealui ca să aibă a ne ţinea şi a ne stăpâni şi să-i fim robi stătători dumnealui şi coconilor dumnealui, nepoților, strănepotilor câți Dumnezeu îi va dărui, noi şi copiii noştri. Şi cine se va trage din noi, neam de neamul nostru, să fim robi stătători. Şi la vânzarea noastră când am făcut acest zapis, fost-au şi alți boiari mărturii care mai jos să vor iscăli şi noi pentru mai adevărată credinţă ne-am pus numele şi degetele mai jos ca să să crează.

Şi am scris eu Tanasie logofăt Târnoveanul, cu zisa lor.

7227 (1718) Dechemvrie 6.

Eu Ivan ţiganul cu ţiganca mea Stoica.

David Livizanul, martor. Bălaş căpitan, martor.

Costandin Ghica, martor. Tudor Ghica, martor.

Popa Vasilie, martor. Costandin căpitan

Ciolac, mărturie. Popa Vlad, martor.

Doc. original, hârtie întărit, cu toate iscăliturile celor de mai sus. Pe verso: „Zapisul lui Iovan ţiganul sârbul de vânzare.

(Acad. Rom., doc. XI1/160)

104.

1723, Mai 2, Suceava.

Gheorghie mitropolitul Sucevii şi a toată Moldova, întăreşte stăpânirea lui Toader Bădiliţă, vornicul de Suceava, preste o copilà de ţigan.

Smeritul Gheorghie mitropolitul Sucevii şi a toată Moldova.

Facem ştire cu această mărturie a noastră precum veni Toader Bădiliță vornicul de Suceava, şi ni-arătă un zapis de danie şi de miluire dela părintele răposatul Ghedeon ce-au fost mitropolit, scriind în zapis precum Toader Bădilită au arătăt multă slujbă sfintei mitropolii de Suceava, deci pentru a lui multă slujbă i-au dăruit sfinţia sa o copilă de ţigan anume Axinie fata (loc liber) ţigance să-i fie dumisale danie și moșie în veci şi fiilor dumisale şi nepoților şi strănepotilor dumisale şi poftind sfinţia sa răposatul Ghedeon într'acel zapis cine ar fi în urma sfinţii sale mitropolit (să) nu strice a sfinţii sale danie pentrucă sfinţia sa a adaos mitropoliei cumpărând sate cu vecini şi ţigani au dat mitropoliei.

Deci şi smerenia noastră văzând acel zapis cu poftă încă şi cu blăstăm şi dăm şi întărim ca acea copilă de ţigan anume Axenie să fie dumisale roabă în veci şi pre cine va alege Dumnezeu în urma noastră să fie mitropolit poftim să nu strice a noastră danie şi întăritură precum nici noi nu stricăm a altora ce-au fost mai înainte de noi, ce dăm şi întărim. Iar cine ar strica, să fie precum scrie zapisul părintelui Ghedeon și mila lui Dumnezeu să fie cu toţi.

Suceava, 7231 (1723) Mai 2.

(iscălit), Gheorghie mitropolit Sucevii.

Doc. original, hârtie, întărit cu iscăltura personală a mitropolitului.

(Acad. Rom., doc. CLXXXVI/65)

105.

1724, Septemvrie 25.

Scrisoarea lui Delişco pârcălab, ginerile stolnicului Preda, către arhiepiscopul Iorist de Huşi pentru o ţigancă în schimbul şetrarului Solomon Botori.

Adecă eu Delisco pârcălab, zet stolnicului Predăi, făcut-am scrisoarea mea la mâna părintelui sfinţii sale chir chir Iorist arhiepiscop de Huşi pe cum mi-au dat o ţigancă sfinţia sa pentru şetrarul Solomon Botori, că cică eu am avut o ţigancă la domnia lui şi am scris la sfinţia sa părintele chir chir Iorist şi mi-au dat sfinţia sa

o ţigancă pentru şetrarul Solomon. Deci eu i-am făcut această scrisoare a mea la mâna sfinţii sale ca să-i fie de credinţă şi pentru credinţă m'am şi iscălit.

7233 (1724) Septemvrie 25.

(Arh. Stat., M-rea Secul, Pach. 1/26)

106.

1724 Noemvrie 3.

Mihai Racoviţă, Domnul Moldovii, dă voie unui om al părintelui Nicodim Başolă, de a căuta şi a ridica, de unde ar găsi, pe o ţigancă, să o ducă la casa sfinţiei sale.

Io Mihai Racoviţă Voevoda bojiiu milostiiu gospodar zemli Moldavscoi dat-am cartea domnii mele părintelui Nicodim Basotă şi pre cine va trimite să fie volnic cu cartea domnii mele ce arată şi oriunde ar afla pe o ţigancă anume Marie fata lui Horoscu ţiganului care este de moşie a părintelui Nicodim Basotă cu deres, care au ţinut-o Toader Părcea, ţigan mănăstirii Dobrovătului, şi ei au doi feciori şi două fete.

Drept aceia dară oriunde ar afla-o să aibă a o lua cu partea ei din feciorii ce i s'ar veni şi să-i ducă la casa sfinţii sale părintelui Nicodim Basotă.

Şi nimene să nu stea împotriva cărţii gospod, iară cine ar avea ceva a răspunde să vie la divan cu direse ce va fi având.

7233 (1724) Noemvrie 3.

Doc. original, hârtie. Intărit cu pecete inelară domnească în tuş roşu.

(Acad. Rom., doc. CLXXIX/47)

107.

1728, August 8.

Zapisul Hâncului ţigan zlătar, către Costandin ţiganul, pentru un cal.

Adecă eu Hâncul, ţiganul zlătar, dat-am scrisoarea mea la mâna lui Costandin ţiganul ca să știe că am avut o gâlceavă pentru un cal care mi l-au fost luat Costandin şi au perit la dânsul, deci eu Hâncul l-am apucat pentru cal; el mi-a dat banii şi am făcut pace ca să nu mai aibi (am) treabă cu Costandin pe cum scrie mai sus. Şi când s'au făcut această scrisoare fost-au şi alți boiari mărturii care mai jos să vor iscăli, anume:

7236 (1728) August 8.

Eu Hâncul cu fiul meu Sandul ne-am împăcat.

Costandin pe cum scrie în sus.

Eu Ion vătaf al lor, martor.

Şi am scris eu popa Ilie cu zisa lor şi martor.

Eu Crăciun ceaus, martor.

Eu Mihai Arsenovici (indescifrabil) martor.

Doc. original, hârtie, format foarte mic.

(Acad. Rom., doc., IX/241)

108.

1729 Decemvrie 27.

Constantin Bălăcescul dă zapis lui Partenie egumen la mănăstirea Strehaia, pentru schimbul unui ţigan, care a fost mai mic decât cel dat de mănăstire şi pentru care a mai trebuit să dea două iepe.

Adecă eu Costandin Bălăcescu dat-am zapisul meu la mâna sfinţiei sale părintelui egumenul dela Strehaia chir Partenie, precum să să știe că am venit de m'am tocmit cu sfinţiia sa de am făcut schimb cu un ţigan anume Preda Burgheli care ţigan l-au fost dat văru meu Matei Bălăcescul, dumnealui Dumitraşco Poenariului şi Dumitraşco Poenariul l-au fost dat la sfânta mănăstire Strehaia schimb. Deci, fiindcă acel ţigan au avut ţigancă la

mine şi nevrând să şază ţiganul la Strehaia fără ţigancă, au fugit. Deci eu tocmindu-mă pentru ţigancă ca să nu fugă cu dânsul, am venit la sfinţia sa de l-am rugat de am făcut schimb de mi-au dat sfinţia sa pe acel ţigan anume Preda Burghieli şi eu i-am dat sfinţiei sale alt ţigan, anume Radul, feciorul Papei ţiganul, care ţigan îmi este şi mie de zeastre dela dumnealui socru meu Golumbeanul şi fiindcă ţiganul carele l-am dat eu la sfânta mănăstire au fost mai mic, nu au fost de potriva ţiganului sfinţiei sale, eu am mai dat la sfânta mănăstire, două iape, una cu mânzu, alta stearpă de s'au potrivit, ci să aibe sfinţia sa a stăpâni acest ţigan anume Radul cu bună pace în veaci de către mine, şi de către tot neamul meu. Pentrucă această tocmeală am făcut-o de voia mea făr'de nici o pricină. Iar de s'ar scula cineva a să apuca de acest ţigan cu vreo gâlceavă, acela să-şi caute cu mine, iar sfinţia sa să-şi stăpânească ţiganul cu bună pace şi eu pentru mai adevărată credinţă am iscălit cu mâna mea şi am pus pecetea mai jos ca să să crează, şi când s'au făcut acest zapis au fost mulţi boeri mărturie cari să vor iscăli mai jos.

7237 (1729) Dechemvrie 27.

(L. P.) Costandin Bălăcescul

(Acad. Rom., ms. 500, f. 105 v–106,

109.

1730 August 2.

Zapisul lui Pena ţiganul prin care se vinde rob logofătului Ion Podbăniceanul, care l-au plătit de nişte bani ce furase dela un neguţător din Măgurele.

Adecă eu Pena ţiganul, feciorul lui Dumitru ţiganul sârbu din Ţara Turcească, care sunt frate cu Iovan şi cu Nicola, dat-am zapisul mieu la mâna dumnealui Ion logofăt Podbăniceanul, precum să să ştie că fiind eu în casa dumnealui jupân Ion dela Măgureale, peste Olt, i-am fost furat din casa dumnealui nişte bani orti şi Costandin care au fost cununile cocoanelor dumnealui suma banilor peste tot lui cincizeci. Şi trecând eu de peste Olt am venit aici la Craiova cu banii şi i-am mâncat şi i-am cheltuit eu acei bani toţi. Şi viind jupânul Pascul, fratele dumnealui jupân Ion, aici la Craiova cu negustoria dumnealui, m'au găsit şi m'au prins şi m'au pus la grea închisoare cu porunca cinstitei administraţii, au să-i dau dumnealui banii care i-am furat, au să mă spânzure ca pe un hoţ. Şi eu ţiind o ţigancă a dumnealui logofătul Ion, anume Stana, care ţigancă iaste dumnealui dată de schimb dela măria sa Gheorghie Cantacuzino şi fiindcă şi fraţii miei Iovan şi Nicola sunt vânduţi la dumnealui din vreamea foametii, nefiind neamul nostru de aici de (din) Ţara Rumânească, au vreunui (vreunor) boieri, au a vreunei mănăstiri, ci fiind noi din Ţara Turcească, fără de stăpân, eu am căzut cu multă rugăciune şi cu plecăciune la dumnealui logofătul Ion ca să mă scoată dela moarte şi să mă plătească dela dumnealui jupân Ion şi dela frate-său Pascul. Şi dumnealui m'au plătit de toţi banii dela aceşti negutători şi eu pentru aceşti bani care mi i-au dat dumnealui de m'am plătit şi de negutători, m'am vândut la dumnealui ca să-i fiu ţigan ohabnic stătător, eu şi tot rodul ce să va trage din mine în veaci.

Şi când am făcut acest zapis fost-au mulţi boieri şi preoţi mari care mai jos să vor iscăli şi eu pentru mai adevărată credinţă, m'am iscălit mai jos ca să să crează.

Şi am scris eu Mihai logofăt din Podbanită, nepot stegariului Radu cu zisa lui.

7238 (1730) August 2.

x Eu Pena ţiganul

Eu Calotă ot Podbanită, martor. Eu popa Ion ot tam, martor.

Eu popa Vladul, martor. Mirea Gănescu armaş.

Eu Velicicu snă Neguleasăi, martor. Eu Vişan sin Neguleasăi, martor.

Eu sin Hortă părcălab, martor.

Pe pagina doua a doc. se află scris: „60 de oi s'au dat pentru Pena ţiganul, însă berbeci, unul câte zloţi 2; mai făcând cheltuială pentru dânsul nevrând negutătorii fiind hot, cu tot zloţi 120.

Zece zloţi am dat auditoriului pentru Pena ţiganul când (au fost) furat două ciuturi dela jupan Chitul şi

dela Dobrotan, de l-am scos din puşcărie.

La armașu (am) mai dat patru zloți."

Doc. original, hârtie, rupt într'un loc în partea de sus. Pe verso: „Zapis pentru Pena ţiganul de vânzarea lui, anul 1730.

(Acad. Rom., doc. X1I/144)

110.

1736 Mai 2.

Grigorie Ghica Vodă, Domnul Moldovii, volniceşte pe un armaş domnesc să meargă la Vasilie Proca ţiganul, ginerile lui Gurăgata şi la Neculai ţiganul, fratele Sandului, giudele dela Botoşani, şi să aibă voie a-i lua cu tot ce-ar avea ei, să-i ducă unde va fi porunca părintelui Antonie mitropolitul.

Noi Grigorie Ghica Voevoda bojieiu milostieiu gospodar zemli Moldavscoi dat-am cartea domniei mele slugii noastre cestui armaş să fie volnic a merge la Vasilie Proca ţiganul zet Gurăgata şi la Neculai ţiganul fratele Sandului giudele dela Botoşeani şi să aibă voie a-i lua cu tot ce-or avea ei, să-i ducă unde va fi porunca sfinţii sale părintelui chir Antonie mitropolitul, pentru căci sunt daţi mitropoliei cu ispisoc dela domnia mea şi măcar că în ispisoc s'au fost dat pe Sandul giudele şi pe frate-său Neculai, dară nefiind obiceiu a se da ţigani gospod danii şi Sandul fiind dat împotriva obiceiului, numele lui s'au scos din ispisoc şi s'au dat în locul lui pe Vasilie Proca şi cu Neculai fratele Sandului.

Aceştia de acum înainte să rămâie a sfintei mitropolii că aşa s'au tocmit şi la ispisoc şi să nu mai umble ei cu jaloabe şi o carte dată ce-au luat Sandul giudele şi cu frate-său Neculai mai în trecute zile ca să se apere de părintele mitropolitul să aibă a o lua armaşul din mânile lor să o aducă aicea ca să să şteargă numele lui Neculai.

Şi nimenea să nu stea împotriva cărţii domnii mele.

7244 (1736) Mai 2.

Doc. original, hârtie, pecete mică în tuş.

(Acad. Rom., doc. CLXXXVIII/227)

111.

1739 Martie 20.

Zapisul lui Misail, episcopul Buzăului, dat la mâna lui Ion vătajul de ţiganii scaunului domnesc, în pricina unul schimb de ţigani.

Misail milostiiu bojiiu episcop B(u)z(ăului).

Scrisoarea noastră la mâna lui Ion vătaful de ţiganii scaunului domnesc ca să-i fie de adevărare (sic) pentrucă având noi o ţigancă anume Stanca fata lui Stan vătaful, măritată după Ursu ţiganul domnesc şi având şi ţiganii domneşti o ţigancă anume Nastasia măritată după Stoica snă Rizea ţiganul episcopiei, şi având vătaful de ţigani voie şi poruncă dela măria sa Vodă ca să facă schimb, pe unde să află lucruri de acestea, am dat noi zapis la mâna lui Ion vătaf, şi-i la mâna noastră, că de acum înainte să avem noi a stăpâni pe Nastasia ţiganca cu două feate ale ei (loc liber pentru numele celor 2 fete). Şi ţiganii domneşti să stăpânească pe Stanca ţiganca cu două feate ale ei Rada şi Ioana.

Şi pentru credinţă am iscălit.

7247 (1739) Martie 20.

Misail episcopul Buzăului.

Doc. original, hârtie patinată de vreme, asemănătoare la coloare pergamentului. Iscălitura episcopului foarte frumoasă.

(Acad. Rom., doc. CXXVIII/108)

112.

1742 Septemvrie 13.

Zapisul lui Ion Băisan prin care vinde postelnicului Nicolae Bucium, partea lui dintr'un ţigan.

Adecă eu Ion Băisan făcut-am zapisul meu la mâna dumnealui postelnic Nicolai Bucium precum să să ştie că având un ţigan de împărţală anume Parfenie care având numai un copil în partea lui, anume Neculai, care s'au vinit mie jumătate şi dumisale jumătate, ni-am socotit şi i-am vândut partea mea întreagă lui, neîncăpând alţii pentru aceia, dându-mi banii deplin i-am dat acest zapis al meu ca să-i fie dumisale, ca să-i fie rob în veci, nimeni să nu să amestece şi pentru credinţă am iscălit.

7251 (1742) Septemvrie 13.

Ion Băisan m'am iscălit.

Ion Grama martor. Enachie logofătu.

Doc. original, hârtie, format mic.

(Acad. Rom., doc. LXV/149)

113.

1744 Ianuarie 10.

Ioan Nicolae Vodă, Domnul Moldovii, volniceşte pe popa Metodie, dichiul mitropoliei de Suceava, ca să apere pe ţiganii mitropoliei de toţi zapcii care vor fi strângători de banii grajdului de pe la ţigani.

Noi Ioan Nicolai Voevoda bojiiu milostiiu gospodar zemli Moldavscoi, dat-am cartea domniei meale rugătoriului nostru chir popa Metodie, dichiul sfintei mitropolii de Suceava, pentru ţiganii mitropoliei, care sunt sezători în cutul mitropoliei să fie volnic a-i apăra despre toţi zapcii (care) or fi strângători de danii grajdului de pre la ţigani, ca să nu le facă nicio supărare ţiganilor celor din cut, fără numai care vor fi grăitori cu casă în târg în Soceava, aceia să dea la banii grajdului, iară acei din cut să aibă pace.

Nime mai mult să nu-i supere preste cartea domniei meale.

Iaşi, 7252 (1744) Ghenarie 10.

(L. P.).

Doc. original, hârtie, pecete mică în tuş.

(Acad. Rom., doc. CLXXXVI 64)

114.

1746 Iunie 8.

Postelniceasa Catrina, fiica lui Ion Sturdzea fost mare vornic, vinde fratelui ei Sandu Sturdzea mare logofăt, o ţigancă care este căsătorită cu unul din ţiganii lui.

Adecă eu Catrina, postelniceasa fiica răposatului Ion Sturzea ce-au fost vornic mare, mărturisăscŭ cu acest adevărat zapis al mieu pentru o ţigancă a mea anume Anita, fata lui Ion ţiganul pre care ţigancă o ţine Carp ţiganul dumisale fratelui mieu bade Sandul Sturze(a) vel logofăt, deci m'am tocmit cu dumnealui bade(a) Sandul şi i-am vândut acea ţigancă cu partea ei ce i s'a veni din copii, drept (loc liber) lei şi mi-au făcut plată deplin în mânele mele, pentru aceea de acmu înainte să stăpânească dumnealui pe Carp ţiganul, împreună cu ţiganca lui Anita, fata lui Ion ţiganul, să-i fie sălaş întreg şi pentru credinţă am iscălit ş'am pus şi pecete şi s'au iscălit şi alţi boieri cari s'au întâmplat.

(L. P.) Catrina

S'au scris în Iaşi anul 7254 (1746) Iunie 8.

(Acad. Rom., ms. 1669, p. 26)

115.

1752 Ianuarie 28.

Laţco împreună cu fraţii săi, foşti robi ai mănăstirii Strehaia, dă zapis egumenului Silivestru, peniru

ţiganii care i-au dat în locul lor, ca să se libereze din robia mănăstirii.

Adecă eu Laţco împreună cu fraţii mei, scriem şi mărturisim cu acesta al nostru zapis, la mâna sfintei mănăstiri Strehaia şi părintelui igumenului Silivestru şi a tot soborul sfintei mănăstiri, pentrucă fiind noi rumâni din Coşcodia, am dat la sfânta mănăstire, de capetele noastre, cap pentru cap, schimb pentru schimb, însă ţigancă pentru rumâni, – am dat un ţigan anume Stoica şi o ţigancă anume Maria şi un copil anume Dumitraşco ca să fie robi sfintei mănăstiri în locul nostru şi mărturie au fost când s'au scris acest zapis mulţi boieri şi oameni cari vor iscăli, şi pentru mai adevărată credinţă ne-am pus şi degetele mai jos şi iscăliturile ca să să crează. Şi am scris eu popa Isac ot Lac.

x Eu Latco, x Eu Nicola, x Eu Preda

7260 (1752) Ghenarie 28.

(Acad. Rom., ms. 500, f. 104 v)

116.

1756 August 12.

Foiţă de birul ţiganilor lăeţi care au ieşit şi au venit din ţară.

Foiţă de birul ţiganilor lăeţi care au ieşit şi au venit în ţară.

7264 (1756) August 12.

Vasile snă lu(i) Căcăi	taleri 2 vechi
Stan snă Crăciun Orbă	taleri 2 vechi
Stan snă Halga	taleri 2 vechi
Gavrilă snă Ivan	taleri 2 vechi
Florea snă Mangul	taleri 2 vechi
Radul Căcăi	taleri 1 ½ vechi
Ioniţă brat Radul	taleri 2 vechi
Feciorul Palii Sandul	taleri 2 vechi
Albul snă Crăciun Butuiu	taleri 2 ½ vechi
Jipa brat Albul	taleri 2 vechi
Nedelco brat Jipa	taleri 1 ½ vechi
Ioan snă Leuştean	taleri 2 ½ vechi
Ştefan snă Armean	taleri 2 ½ vechi
Dudea snă Malcociu	taleri 1 ½ vechi
Crăciun snă Moş	taleri 2 ½ vechi
Ioan snă Crăciun	taleri 1 ½ vechi
Gheorghiţă snă Paraschiva	taleri 2 ½ vechi
Ifrim snă Gherghe	taleri 2 ½ vechi
Draga ţiganul brat Căcăi	taleri 1 ½ vechi
Samoilă snă Ioniţă	taleri 2 ½ vechi
Crăciun brat Samoilă	taleri 1 ½ vechi
Lazăr brat Gheorghiţă	taleri 2 vechi
Lupul snă Bădiţa	taleri 1 ½ vechi
Ciocea Stoica snă Crăciun Orbă	taleri 1 ½ vechi
Necula snă Ivan brat Gavrilă	taleri 1 ½ vechi
Drăgan Ştefan fecior	taleri 1 ½ vechi
Andrei snă Gheorghiţă	taleri 1 ½ vechi
Puiuca snă Crăciun Orbă	taleri 1 vechi
Datco snă Halga	taleri 1 vechi
Tudor snă Ivan	taleri 1 ½ vechi
Rafail arhi-egumen Znagov	
Ion snă Tudoran	taleri 1 ½ vechi
Manea snă Baban	taleri 2 vechi

Taleri (indescifrabil) ce era mai nainte biru ţiganilor lăeţi care ieşise în ţară fiind fugiţi din vătăşia (loc liber) în egumenia fratelui arhiegumen răposat chir Rafail.

Neofit egumen Znagovanu,

1778 Februarie 12 m'am făcut egumen la această mănăstire.

Doc. original, hârtie, de format foiţă, adică o jumătate de filă în lungul ei.

(Acad. Rom., doc. XX/79)

117.

1759 August 3.

Zapisul lui Vasilie Buhăescul fost mare păharnic pentru nişte ţigani ce i-au vândut lui chir Ioanichie, episcopul Romanului, câte 30 lei ţiganul de slujbă şi câte 15 lei, copiii.

Adecă eu Vasilie Buhăescul biv vel paharnic adeverez cu acest zapis al meu la mâna sfinţiei sale Ioanichie episcopul de Roman, să să ştie că având sfinţia sa trebuintă de nişte ţigani ca să cumpere să înzestreze sfânta mănăstire Precista din Roman cu banii mării sale Costantin Racoviţă Voevod ctitorul sfintei mănăstiri, i-am aflat eu aceşti ţigani mai jos arătaţi şi i-am vândut sfinţii sale dintru ai noştri drepţi ţigani ce-am avut, anume pe Ion ţiganul cu ţiganca lui Marie şi cu doi copii a lor şi Panhilie ţiganul cu ţiganca lui Todosie şi cu doi copii a lor şi Axintie sin căldărariul cu ţiganca lui (loc liber) şi cu doi copii a lor şi Tănasie sin Andrei cu ţiganca lui (loc liber) şi cu doi copii a lor care aceste două sălaşe îmi sunt mie de schimbătură cu dela dumnealui Iordache Hrisosculeu comis sin Aristarho vistier şi Sandul Galail sin Ion lăutariul ce ţine ţiganca (loc liber), care peste tot cuprinde 17 suflete cu mari cu mici, însă zece suflete de slujbă şi şapte copii mici ce nu-s de slujbă. Şi după tocmeala ce-am avut cu sfinţia sa, câte treizeci de lei ţiganul (de) slujbă şi cei mai mici ce nu-s de slujbă câte 15 lei sufletul, mi-au plătit deplin cu bani gata întru mânile mele şi de acum înainte aceşti ţigani mai sus numiţi, cu tot rodul lor ce să va trage dintru dânşii, ca să fie drepţi şerbi ţigani sfintei mănăstiri Precistei în veci. Şi am dat şi scrisori ce-am avut pre aceşti ţigani şi sureturi de pe unele din scrisori ce-au rămas şi la mine şi am dat şi izvod iscălit de mine arătând mai cu amănuntul rădăcina ţiganilor de unde mi s'au tras mie aceşti ţigani, ca să să afle la mănăstire şi pentru credinţă am iscălit, – şi pe zapisul nostru să-şi facă ispisoc.

7267 (1759) August 3.

Vasilie Buhăescul biv vel paharnic adeverez.

Marie păhărniceasa adeverez.

Doc. original, hârtie, întărit cu două iscălituri.

Pe verso: „Zapisul dumnealui paharnicul Vasile Buhăescul pentru ţigani. Veleat 7267 August 3. Panhilie cu Tudosie ţiganca lui. Ioan ţigan. – care sunt cumpăraţi de episcopul Ioanichie, pentru mănăstirea Precista cu banii lui Costandin Cehan Voievod".

(Acad. Rom., doc. LXVY 161)

118.

1759 Septemvrie.

Ioan Teodor Callimahi, Domnul Moldovii, porunceşte ca nimenea să nu îndrăsnească a călca hrisovul prin care se stabileşte orânduiala cum are a se urma în privinţa stăpânirii ţiganilor.

Io Ioan Teodor Voevoda bojiiu milostiiu gospodar zemli Moldavscoi, în ştiinţă dăm tuturor cui să cade a şti pentru ţigancele ce sunt a unui stăpân şi să cunună după ţiganii altor stăpâni, de vreme ce s'au hotărît cu testament acele ţigance să nu să tragă de către stăpânii lor ca să le despartă de ţiganii lor ci să rămâie după ţiganii lor nesupărate şi unde s'or afla ţiganii acolo să meargă şi ţigancele după bărbaţii lor şi ţiganca încă să slujească la stăpânul ţiganului şi să n'aibă voie stăpânul ei a o despărţi până vor creşte copii şi atunci să să împartă pe obiceiu şi să să scoată un copil din mijloc să să dea la stăpânul ţigancei pentru slujba ei.

Şi această rânduială fiind legată şi aşezată cu testament, acum ne-am înştiinţat domnia mea din jaloba sfinţiei sale cinstit părintele şi rugătoriul nostru chir Ioanichie episcop Romanului că peste hotărirea testamentului, merg unii şi alţii şi trag ţigancele ce sunt omeneşti după ţiganii episcopiei şi a mănăstirii Precistei să le despartă de după ţiganii mănăstireşti şi pentru aceasta dăm poruncă cu tărie ca nimeni să nu îndrăsnească a călca testamentul şi dăm volnicie şi sfinţiei sale să-şi apere ţigancele ca nimeni să nu le despartă de după ţiganii cinstit cununate, urmând fiestecarele după testament. Aceasta poruncim.

7268 (1759) Septemvrie. (L. P.).

Doc. original, hârtie, întărit cu pecete domnească, în tuş roşu; – jos în colţul drept însemnat: „procit vel

logofăt".

Pe verso: „Carte domnească pentru ţigani să nu se despartă".

(Acad. Rom., doc. LXIV 134)

119.

1760 Aprilie 6.

Zapisul lui Ştefan Bosie, fost mare jicnicer, pentru schimbul făcut cu Vasilie Buhăescu, dându-i o pivniţă din uliţa Hagioaei, pentru nişte ţigani.

Ştefan Bosie, biv vel jicnicer, adeverez cu acest zapis al meu la mâna dumisale Vasilie Buhăescul, biv vel paharnic, să să ştie că din bună voia mea am făcut această tocmeală şi schimbătură cu dumnealui; dat-am eu dumisale o pivniţă de piatră cu tot locul ei ce este pe podul Hagioae în faţa târgului de sus, alăturea cu uliţa ce taie piste pod şi să pogoară spre pivniţa lui Alevra, şi în dosul dughenei să hotărăşte iar cu locul caselor lui Alevra, iar dinspre răsărit cu locul mănăstirei Cetăţuei, care această pivniţă cu locul ei îmi este şi mie cumpărătură de la Liber jidovul, iar lui Liber jidovul i-au fost cumpărătură dela Vasile Botezatul ce au ţinut pe Marie ce-au fost jidoavcă şi s'au botezat, iar Mariei Botezatei i-au fost miluire şi danie dela sfinţia sa părintele patriarhul Sfântului Mormânt chir (loc liber) după cum mai pre larg arată cartea sfinţiei sale acea de danie şi alte zapise de vânzare şi cartea de judecată dela dumnealor veliti boieri ce s'au judecat cu călugării de Cetăţue.

Această pivniţă am dat-o dumisale paharnicului Vasile Buhăescul schimbătură pe ţigani, adică mi-au dat dumnealui mie ţigani pe acea pivniţă cu tot locul, moşie dreaptă moşie, de vreme că şi ţiganii moşie să socotesc, iar bani dela dumnealui n'am luat şi pe câte suflete mi-au fost tocmeala cu dumnealui să-mi dea, mi-au plinit deplin.

Drept aceia de acum înainte această pivniţă, cu tot locul ei, să-i fie dumisale dreaptă ocină şi moşie şi schimbătură stătătoare în veci. Şi după zapisul meu să-i se facă şi ispisoc de întăritură dela măria sa Vodă.

Însă să să ştie şi aceasta, că din toată socoteala ce-am avut cu dumnealui paharnicul, atâta pentru schimbul pivniţii cât şi pentru alţi ţigani ce-a fost dator a da dumnealui mie pe bani gata ce i-am dat dumnealui, ne-am răfuit cu dumnealui paharnicul şi nici dumnealui paharnicul nu mi-au rămas dator cu nimică, că ci-am avut a lua unul dela altul ni s'au plinit deplin.

Şi am iscălit să să ştie.

7268 (1760) Aprilie 6.

Ştefan Bosii biv vel jicnicer, adiverez.

Dositei episcop Rădăutului.

Ioanichie episcop Romanschi.

Ioanichie episcop Huşului.

Copie românească.

(Acad. Rom., doc. XVI/43)

120.

1760 Iunie 26.

Adeverinta stolnicului Gheorghe Beldiman că a dat o casă în Iaşi pe uliţa Sirâmbă, pe Vitioae, stolnicului Toma Luca în schimbul a trei suflete de ţigani.

Adeverez printr'această scrisoare cum că am făcut schimb cu dumnealui Toma Luca, biv vel stolnic, dând dumisale o casă ce am avut în târg în Iaşi la capul râpii pe Viţioae învoindu-ne noi între noi pentru numita casă; – mi-au dat dumnealui trei suflete de ţigan anume: Ioniţă, Costandin şi Todosie feciorii Gherghinii ţigancii fetii lui Fane fecior lui Bejan. Care ţigani să-i aibă dumnealui a-i lua dela Iordache Bădros şi Tuderasco fratele lui, după cum arată şi cărţile de judecată ce mi-au dat dumnealui, iar de se va tâmpla alte pricini şi nu mi-au da dumnealui ţiganii, după cum am avut tocmală, să aibă dumnealui am plăti preţul casei. Şi i-am (dat)

dumnealui zapisul casei şi alte scrisori ale casei şi pentru credinţă am iscălit. Şi s'au dat această scrisoare la mâna dumnealui.

Gheorghie Beldiman vel stolnic.

Costandin biv vel căpitan, martor.

Ion biv vel pitar, martor.

Ştefan Hurmuz, martor.

Copie românească într'o condică[438] cu copii de documente.

121.

(1760).

Porunca vornicului Costache către Ghiuţă judele (de ţigani) cu să caute în ceata care ştie că se află Cârstea ţiganul pe care l-a fost dat şetrarului Hrisoverghi şi găsindu-l să-l pună în butuci şi să-l trimită cu om la casa şetrarului.

Jude Ghiută mai mult nu voiu a-ţi scrie fără cât pentru Cârstea ţiganul carele a fost dat dumisale şetrarului Hrisoverghi, că îl ştii din ce ceată iaste, ci iată că-ţi poruncim să cauţi viind omul dumisale şătrarului la tine să mergi să-l cauţi pin (prin) toate sălaşele şi numai să-l găseşti şi să-l pui în butuci şi împreună cu omul dumisale să-l aduci până la casa dumisale şătrarului (un rând întreg nu se poate citi, doc. fiind rupt) alte meşteşuguri să nu faci, că neaducându-l vom trimete şi te vor aduce pe tine legat pe lângă cal, şi-ţi voiu face mare certare. Aceasta (iţi scriem).

(iscălitura vornicului indescifrabilă)

Doc. original, hârtie.

Pe verso documentul este datat cu anul (1760).

(Acad. Rom., doc. CXXXII/172)

122.

1765 Septemvrie 1.

Zapisul lui Francisc Turi prin care dărueşte lui Ştefan Roset, fost mare stolnic, un ţigan cu ţiganca şi copiii lui.

Adeveresc cu această scrisoare a mea la mâna dumnealui Ştefan Roset, biv vel stolnic, precum să să ştie, că având eu un ţigan al mieu aicea în Ţara Moldovii anume Ion căoaciul heraru, care ţigan mi-au fost şi mie de baştină dela moşii şi părinţii miei şi viind acest ţigan de câţiva ani aice în Ţara Moldovii şi viind şi eu de m'am aşezat cu şederea mea aice în Ţara Moldovii, fiindcă am avut bun prietesug cu părintele dumnealui stolnic, cum şi acum cu dumnealui, fiind eu om strein m'au ajutat şi mă ajută la supărările mele, i-am dăruit eu acest ţigan al mieu, de mai sus numit, anume Ion căoaciul cu ţiganca şi cu copiii lui ca să-i fie dela mine danie dumisale şi jupânesii dumnealui şi coconilor dumisale şi nepoţilor şi strănepoţilor dumnealui în veci. Şi pentru mai adevărată credinţă am iscălit mai jos ca să să crează.

1765 Septemvrie 1.

Franciscus Turi de Temesfalva dono datus ex bona voluntate.

Doc. original, hârtie. Iscălitura şi scrisul lui Franciscus Turi sunt cu litere latine.

(Acad. Rom., doc. XXXV 138)

123.

1768 Decemvrie 2.

Cartea de adeverinţă a lui (Nicolae Dudescu?) fost mare paharnic, cu privire la o fată de ţigan a lui

[438] Acad. Rom., ms. 783, f. 37 v.

Mihai Ştiucă din Cerneşti ce se îndrăgise cu un ţigan al lui Matei Şuşăscul tot din Cerneţi.

Dat-am cartea mea de adeverinţă lui Mihai Ştiucă ot Cerneţi, sud. (jud.) Mehedinţi, precum să să ştie că la leat 1754 August 22, având pricină de judecată cu Matei Şuşăscu ot tam, pentru o fată de ţigan ce s'au îndrăgit cu un ţigan a lui sus numitului Matei Şuşăscu şi au şi cununat-o cu ţigan şi nedându-i schimb, purtându-l cu vorbe, cu astăzi mâine, prelungindu-l, au şi făcut ţiganca patru copii cu ţiganul lui Matei. Şi văzând Mihai Ştiucă atâta prelungire, au dat jalbăla dumnealui Ianache Hrisoscoleu, vel ban al scaunului Craiovei, şi după jalba lui, fiind ei împreună cu dumnealui Costin, biv vel sluger ispravnic la sud. (jud.) Mehedinţi, i-au orânduit pe amândouă părţile la noi ca să-i luăm seama lui Matei Şuşăscu cu Mihai Ştiucă şi după porunca dumnealui vel ban am adus pă Matei Şuşăscu faţă şi arătându-i jalba lui Mihai Ştiucă ce au fost dat la dumnealui vel ban pentru acea fată de ţigan, fără numai s'au rugat de noi ca să-l îngăduim cu soroc două săptămâni şi va da schimb sau bani şi într'aceste două săptămâni ne-am mazilit din isprăvnicie şi au rămas lucru baltă şi neprelungindu-se multă vreme la mijloc până a-şi lua cartea Mihai Ştiucă cu de al doilea judecată, să-şi împlinească liganca, s'au întâmplat de au murit şi Matei Şuşăscu şi acum fiindcă Mihai Ştiucă apucă pe fiica răposatului Matei Şuşăscu pentru acel ţigan, ea tăgăduia că nu ştie să aibă ei vre-o ţigancă în ţigănia tătâne-său. Eu după cum mai sus arăt ştiu foarte bine cum Matei Şuşăscu înaintea şi înaintea dumnealui sluger Costin şi-au pus soroc două săptămâni, că au schimb să dea, ori bani, şi ca pentru să se încredinţeze, la orice judecată o va trage pe fiica răposatului Matei Şuşăscu cum că i-au dat această adeverinţă. Intr'adevăr însuşi cartea dumnealui vel ban mă arată pă mine şi pe dumnealui slugerul Costin ca noi să o luăm. Şi puind faţă pe amândouă părţile, au rămas după cum mai sus arăt şi pentru adeverinţă am dat astă carte a mea la mâna lui Mihai Ştiucă ca să-i fie de mărturie cum că Mihai Ştiucă cere ţiganca cu cale şi cu dreptate şi răposatul Matei Şuşăscu înaintea noastră altă pricină nu au pus, după cum mai sus arăt, fără numai în două săptămâni să-i dea ori schimb ori bani. Şi pentru întărire am iscălit. (Dudescu) biv vel paharnic.

1768 Dechemvrie 2.

Doc. original, hârtie. Iscălitura paharnicului indescifrabilă, se pare însă că este a lui Nicolae Dudescul.

(Acad. Rom., doc, GXXXII/159)

124.

1770 Octomvrie 28.

Cartea lui Neculae Brâncoveanu prin care dărueşte unchiului său Lupu Balş mare logofăt toţi ţiganii brâncoveneşti fugiţi în Moldova.

Dat-am scrisoarea noastră dumisale unchiului mieu Lupului Balş vel logofăt pentru ţigani noştri ce-au fugit din Ţara-Românească la Moldova şi s'au închinat pe la unii şi alţii şi pe alţii i-ar fi dat danie domnii pe la boieri şi pe la mănăstiri.

I-am dat dumisale voie printr'această a noastră (scrisoare) să trimeată dumnealui armăşei dela divan ca să aibă a-i strânge ori unde i-ar găsi, ori în ţiganii domneşti, ori boiereşti, ori mănăstireşti, să-i strângă pe toţi ţiganii de unde i-ar găsi şi să-i ia supt stăpânirea dumisale şi nimene alţii să nu aibă treabă a să amesteca, fiind drepţi ţigani ai noştri Brâncoveneşti, pe care i-ar arăta judele lor că sunt ţigani ai noştri, să-i stăpânească dumnealui, şi să aibă a-i stăpâni cu bună pace, a nu avea nici o supărare de către nime.

Aceasta. (scriem).

1770 Octomvrie 28.

Neculae Brâncoveanu.

Doc. original, hârtie. Pe verso: „Carte dela dumnealui nepotul Neculai Brâncoveanul pentru ţiganii Brâncoveneşti ce sunt fugiţi în Moldova, să-i strâng pe toţi, să-i iau supt stăpânirea mea".

Altă însemnare: „Cartea dumnealui logofătul Brâncoveanu pentru ţiganii dumisale ce-i are la Moldova.

(Acad. Rom., doc. XXXV/2)

125.

1774 Aprilie 28.

Zapisul lui Giura Colivera prin care schimbă cu Onofrie egumenul mănăstirii Strâmba, şapte bivoli ai săi cu un copil de ţigan al mănăstirii.

Adecă eu Giura Colivera ot Brădiceani dat-am zapisul mieu la mâna sfinţii sale părintelui igumenul Onofrie al sfintei mănăstiri Strâmba şi la a ctitorilor acestii sfinte mănăstiri, anume Barbul căpitan Răioşanul şi la a Nicolei Măgălei, precum să să ştie că am făcut schimb cu sfânta mănăstire de am dat la sfânta mănăstire bivoli şapte, însă două bivolite cu puii lor şi trei turmaci gonitori şi ei mi-au dat dela sfânta mănăstire mie un copil de ţigan anume Drăghici, feciorul lui Ianăs ţiganul, însă aceşti bivoli, i-am cumpărat şi eu dela Costandin Cepleanul şi i-am dat de a mea bună voie ca să aibă a-i stăpâni sfânta mănăstire în veaci. Şi când am făcut acest zapis au fost şi alţi boiari care să vor iscăli mai jos. Şi pentru credinţă am iscălit mai jos să să crează. Şi am dat şi bani gata talere şapte.

1774 Aprilie 28.

Costandin Cepleanul martor.

Doc. original, hârtie. După textul de mai sus urmează o jumătate pagină cu un scris foarte interesant şi greu de descifrat.

(Acad. Rom., doc. XCI/108)

126.

1779 Ianuarie 15.

Răvaşul lui Paisie, stareţul m-rii Secului către Ionichie, ieromonah al m-rii Neamţului prin care-l roagă să lase pe un ţigan al acelei mănăstiri să-şi aleagă logodnica din ţigăncile mănăstirii Neamţului.

Cu cea întru Domnul (indescifrabil) dragoste mă inchin sfinţii tale cinstite părinte Ionichie ieromonah clisiarh sfintei mănăstiri Neamţului, pricina de alt nu iaste către sfiinţia ta, fără decât pentru un ţigan al nostru holtei, feciorul lui Mihăilă Gogul ţigan, ce s'au învoit cu fata lui Ion Buhodan ţigan al mănăstirii Neamţului. Poftesc pe sfinţia ta fiindcă m'am înştiinţat cum că, fiindcă eşti rânduitor în locul prea cuviosii sale părintelui egumenului, ca să dai voe ţiganului ca să-şi ia logodnica şi în locul acestii ţigance veţi trimete şi sfiintia voastră pe alt flăcău de ţigan ca să ia pe altă ţigancă din ţiganii noştri. De aceasta înştiinteză pe (indescifrabil) şi rămâi al sfinţii către Dumnezău rugător.

1779 Ghenarie 15,

Paisie stareţul Săcului.

Doc. original, hârtie.

(Arh. Stat., M-rea Becul, Pach. 11/99)

127.

1779 Iunie 6.

Zapisul lui Nicolae Cantacuzino mare paharnic prin care dă vărului său lui Vasile Neculce mare stolnic nişte ţigani, schimb pentru un armăsar mare şi alte trei perechi.

Adeverez cu această scrisoare la mâna dumnealui vărului Vasile Neculcea vel stolnic precum să (să) ştie că ne-am învoit între noi de i-am dat nişte ţigani ce eram să iau dela dumnealui vornic Costandin Sturza după împărţeala ce am avut cu dumnealui vornicu şi dumnealui vornicu făcând răvaş să trimit să iau pe ţigani, pe Ştefan Albu Drosoaie cu ţiganca-i Nastasia fata Zmăului şi pe Ştefan fecior Badii. M'am învoit cu dumnealui vornicul şi i-am dat aceşti ţigani schimb pe un armăsar mare şi pe trei perechi iar de armăsari, care i-am dat şi răvaş dumnealui vornicul pe acei ţigani.

Deci dumnealui vornicul să aibă a-i stăpâni pe aceşti ţigani cu pace atât dumnealui cât şi coconii dumnealui şi nepoţii dumnealui în veci, ca pe nişte ţigani ai dumnealui drepţi, ce i-am făcut schimb de bună voia mea

şi sunt din drepţi ţiganii mei, iar când ţiganii aceştia vor ieşi cu vreo pricină ieu (eu) să aibă (am) a răspunde, iar dumnealui vărul Vasile cât de puţin supărare şi pentru a dumnealui încredințare am şi iscălit, cum şi de s'a intâmpla aceşti ţigani a fugi ieu (eu) amestec să n'aibü (n'am), ce dumnealui să fie păgubas.

1779 Iunie 6.

(L. P.)

Nicolae Cantacuzino vel paharnic, adeverez.

Doc. original, hârtie, scris interesant, pecete inelară cu frumoasa stemă Cantacuzinească şi inițialele N. C.

(Acad. Rom., doc. CXXI/2)

128.

1784 Iulie 25.

Zapisul Păunei logofeteasa Fratoşticeanca prin care dă m-rii Gănescu din Craiova, metohul episcopiei de Râmnic, două suflete de ţigani, pentru ispăşania sufletească.

Fiindcă eu de fii norocire nu am avut să-mi câştig şi nici alte rudenii de aproape care să-mi fie cu durere din inimă în care să fiu nădăjduită că-mi vor căuta sufletul dupe sfârşitul mieu nu am până sunt în viaţă şi sănătoasă cu minţile întregi nesmintită de boală şi neştiind sfârşitul cum mi să va tâmpla, am socotit să-mi orânduesc cele ce mi să cade a le da, pentru spăsenia sufletească şi mai vârtos puind toată nădejdea ca după pristăvirea mea, să mă îngrop la sfânta biserică metoh sfintei episcopii ce să numeşte mănăstirea Gănescului unde să prăznuiaste hram(ul) erarhului şi sfântului Nicolae.

Şi sfintei biserici îi las două suflete de ţigani, însă o ţigancă şi un ţigan, care după ce mi să vor strânge oasele acolea, să aibă sfânta episcopie a lua aceste două suflete de ţigani ce le dau danie sfântului metoh, oameni mari de vârstă, harnici de muncă, ori din câte suflete de ţigani să vor găsi după moartea (mea) şi să le stăpânească în bună pace de către toate rudeniile mele şi de către toţi cei ce vor căuta a clironomisi cele rămase în urma mea, fiind danie bună şi de voia mea, după cum să vede că am întărit cu iscălitură şi cu mărturii.

Păuna Frătosticeanca logofetească. 1784 Iulie 25.

Pe verso : „Filaret milostiu bojiiu episcopu(l) Râmnicului.

Dumneata logofete Nicolae, blagoslovenie.

Această adeverinţă pentru două suflete de ţigani ce au afierosit aici la mănăstirea Gănescul metoh sfintei episcopii, dumneaei Păuna Frătoşticeanca logofeteasa; îţi poruncim să se treacă în condică şi să să păstreze şi fii blagoslovit".

1784 Iulie 27.

(L. P.).

Doc. original, cu o însemnare la urmă: „Scrisă în condica cea nouă"

(Acad. Rom., doc. XC1/26%)

129.

1786 Decemvrie 23.

Cartea lui Alexandru Pascale mare armaş, prin care volniceşte pe Necula armăşelu, ca să ridice pe ţiganii rudari, ce s'au aşezat spre iernatic pe moşia mănăstirii Znagov, şi să-i împrăştie de acolo.

Dela Alexandru Pascale vel armaş.

De vreme ce unii din vătaşii rudari şi cu cetaşii lor şi după (de pe) la alte vătăşii s'au poposit spre (i)ernatic pe moșia sfintei mănăstiri Znagov fără de a nu-și lua voie dela iconomul sfintei mănăstiri, cărora li s'au poruncit în scris ca să să mute pe alte moşii, şi luăm răspuns că nici la porunca noastră au arătat supunere, nici că au pus în gândul lor a să muta, ci mai cu deadinsul îşi fac gătirea iernii.

Din luminata porunca mării sale, dăm volnicie Neculei armăşel să meargă, şi mai întâi dintr'acea moşie să ridice pe vătaşi cât şi pe cetaşii lor, ca să să ducă unde vor vrea pe alte moşii, iar pentru nesupunerea ce-au

arătat-o la acea întâi poruncă a noastră, să ia pă unul doi din vătaşi şi să-i aducă aicea la noi. Aceasta.

1786 Dechemvrie 23.

(L. P.)

treapăd(u) judeţul(ui).

Doc. original, hârtie, întărit cu pecete în tuş negru.

(Acad. Rom., doc. XX/151)

130.

1792.

Alexandru Costandin Muruzi Vodă, Domnul Moldovii, supune o ceată de ţigani sub ascultarea lui Stancul Ungureanu, jude de ţigani gospod de rudari, ca să umble prin ţară să se hrănească, prescriindu-le anume ce regulă să păzească.

Noi Alexandru Costandin Muruzi Voevoda bojiiu milostiiu gospodar zemli Moldavscoi.

Dat-am cartea domnii mele (lui) Stancul Ungureanu jude de ţigani gospod de rudari ca să aibă a ţine pe toţi ţiganii dela ceata lui după izvodu ce i s'au dat, care ţigani să asculte de judele lor la toate cele ce le-ar arăta din porunca gospod, iar alţii nimeni să nu să amestece la ceata lui, şi încă pentru ţiganii din ceata lui ce vor fi fugari (loc rupt) şi găsindu-i să-i aducă la ceata lui, cum şi câţi ţigani (loc rupt) dintr'altă ţară şi nu vor fi boiereşti, mănăstireşti sau a altora de aici din ţară, fugiţi şi veniţi mai pe urmă cu nume de ţigani străini, după obiceiul lor, ori unde îi va alla să-i eie (ia) pe toţi aceia şi să-i aducă la ceata lui. Şi făcând izvod de numele lor să-l aducă la dumnealui Răducanu Roset vel comis într'acăruia purtare de grije s'au dat într'acest an toţi ţiganii gospod, ca să-i aşeze la catastihul gospod, care şi acei ţigani să asculte de acest jude la toate şi de către nimeni să nu fie supăraţi căci ei îşi vor da dajdia lor pe an după obiceiu.

Pentru aceasta dar, poruncim domnia mea şi dumneavoastră ispravnici de pe la ţinuturi şi căpitanilor şi slujitorilor şi tuturor lăcuitorilor de pin (prin) sate, ca pe unde vor umbla aceşti ţigani după hrana lor prin ţara domnii mele, hrănindu-se cu dreptate fără a pricinui vreo păgubire, sau supărare, ori ei ori vitele lor, nimeni întru nimic să nu-i supere, fiindcă şi judecăţile ce vor avea între dânşii, de pricini mai mici, dumnealui vel comis şi vornicul lor le va căuta, ferindu-se a nu lua dela dânşii împăcăciune, iar când vor avea pricini cu alţii din lăcuitori, ispravnicii ţinutului le vor căuta, cum şi pricinile pentru ucideri şi furtişaguri.

Iarăşi dregătorii ţinutului unde să vor întâmpla le vor cerceta şi vor înştiinţa pe domnia mea, ca să să hotărască cu Divanu gospod. Osăbit poruncim domnia mea şi celor ce vor umbla în olac cu porunci gospod să nu ieie caii acestora de olac, nici căruţele lor, şi afară de aceasta am mai făcut domnia mea milă cu acest giude (jude) şi cu ceata lui şi poruncim să aibă pace de desemnici pentru un mascur doi ce vor avea după căruţele lor, cum şi pentru lucru la curtea gospod.

Iarăşi să nu fie supăraţi de aceste de toate ce să arată mai sus, hotărîm să fie iertaţi, iar cine ar cuteza peste cartea domnii mele a le face mai mult val sau supărare se va pedepsi ca un împotrivitor poruncii gospod.

1792.

(L. P.).

Doc. original hârtie, rupt în câteva locuri; întărit cu pecete domnească în tuş roşu.

(Acad. Rom., doc. XXXV 194)

131.

1793 Noemvrie 8.

Mihai Costandin Suţu, Domnul Moldovi, porunceşte lui Costache Manul biv vel cămăraş, nazirul slujbei ţiganilor domneşti, să ia dela păhărniceasa Vitoriana, pe ţiganii cobzari, fiind domneşti.

Noi Mihail Costandin Suţu Voevod cu mila lui Dumnezeu Domn Ţării Moldaviei.

Cinstit credincios boieriul domniei mele dumnealui Costache Manul biv vel cămăras, nazirul slujbei ţiganilor gospod, fiindcă pentru ţiganii cobzăreşti ce însuşi ei de bună voia lor prin jaloba ce-au dat domniei mele s'au arătat că sunt drepţi ţigani gospod şi de multă vreme închinându-se ei la răposatul Lupul Gheuca sărdariul au petrecut în slujba sa, apoi dând moarte Lupului Gheuca sărdariul, au rămas la fiică-sa păhărniceasa Vitoriana jupâneasa dumisale paharnicului Iani, căruia numit boier i s'au poruncit prin dumnealui, ca de are niscaiva hrisoave domneşti de danie asupra acestor ţigani, sau vreo împărţeală cu care să-i fi luat dela domnie, să arate.

Dumnealui au dat răspuns că scrisorile i-ar fi la ţară, după aceasta i s'au poruncit prin domneasca nostră carte din (loc liber) zile a trecutei luni ca pârâ (până) în treizeci zile să să afle la divan cu orice scrisori dovezi va avea asupra acestor ţigani, care vadea hotărîtă împlinindu-se şi trecând, nici dumnealui, nici măcar vechil răspunzător cu scrisori la divan nu s'au arătat şi iarăşi deosăbit prin dumnealui s'au făcut osăbită întrebare şi dumisale stolnicului Ştefan Rizu, clironom răposatei Vitorinei paharniceasa, ca de ştie şi au niscaiva scrisori pe ţiganii cobzăreşti să arate şi dumnealui asemenea au dat răspuns, prelungind pricina, că scrisorile ar fi la dumnealui paharnicul Iani şi paharnicul Iani încă aseminea prelungindu-le şi iară nu le-au scos la faţa judecăţii.

Poruncim domnia mea ca toţi ţiganii cobzăreşti acei ce au fost în stăpânire(a) paharnicesei Vitorinei să-i ia întru al noastră domnească stăpânire ca nişte drepţi ţigani domneşti ce n'au fost daţi nimărui pârâ (până) acum şi să-i treacă la tabla ţiganilor gospod, împreună cu alţi ţigani domneşti dela care să ia obicinuita dajdie.

Aceasta poruncim.

1793 Noemvrie 8.

(L. P.).

Doc. original, hârtie de format lung (circa 45 cm), întărit cu pecele domnească în tus roşu. Pe verso în partea de jos, însemnat: „S'au trecut la condică".

(Acad. Rom., doc. 1/53)

132.

1794 Martie 24.

Jalba către domn a căminarului Arghirie Cuza în pricina unui ţigan ce se află rătăcit în ţinutul Lăpuşnei.

Prea Inălţate Doamne

Pomenit întru fericire domnu Costandin Dumitru Moruz(i) Voevod mi-au dat şi m'au miluit cu hrisov două sălaşe de ţigani, anume Crăste cu femeia lui şi cu copiii lui şi Ioan lăutar cu femeia şi cu copiii lui, din ţiganii gospod, care dintr'aceste două sălaşe, Crăste cu femeia şi cu copiii lui să află supt stăpânirea mea, iar(pe) Ioniţă lăutar căutându-l în câteva rânduri nu l-am putut să-l găsesc,

Acum din giuzii ce umblă prin ţară l-am oblecit, s'ar îi aflând la ţinutul Lăpuşnei, prin sate umblând din loc în loc.

Mă rog Inălţimii Tale ca să faci luminată porunca Inălţimei Tale ca să se trimeată un armăşel cu volnicie şi oriunde îl va găsi să-l aducă cu femeia şi copiii lui, ca să nu fiu păgubaş de slujba lui, şi va rămânea Inălţimei Tale mare pomană.

A Inălţimei Tale prea plecată slugă,

Arghirie Cuza căminar.

Doc. original, hârtie format mic. Pe verso: „Mergi la dumnealui Costache Asan biv vel căminar. (1794 Martie 24".

(Acad. Rom., doc. CVI/143)

133.

1794 Iunie 3.

Zapisul lui Barbul, robul sfintei episcopii de Râmnic, prin care se leagă a nu mai dosi dela lucru.

Adecă eu Barbu robu sf. episcopii dat-am încredinţat zapisul mieu la mâna sfinţiei sale părintelui iconomu, precum să să ştie că m'am legat cu zapisul mieu la mâna sf. (sale) cum că nu voiu mai lipsi nici odată din lucru, iar întâmplându-se să mai dosesc dela lucrul episcopiei să am a da taleri zece gloabă şi pedeapsă cât va vrea sf. a mă pedepsi Şi m'am iscălit puind şi degetul mieu în loc de pecete.

Eu Barbu robu(l) sf. episcopii, adeverez.

1794 Iunie 3.

Doc. original, hârtie, format foiţă.

(Acad. Rom., doc. XCII/145)

134.

1794 August 26.

Zapisul Elenei Cantacuzino sărdăreasa prin care dă lui Ioan Tăutul fost mare sluger, o fată de ţigan, drept răsplătire pentru serviciile ce i-a făcut.

Spre răsplătire ostenelilor ce-au făcut pentru mine dumnealui Ioan Tăutul biv vel sulger de au fost vechil, în locul meu, la judecătile ce am avut cu dumneaei sulgereasa Cant(acuzino) cumnata mea, pentru moştenirile fiului meu Costandin care după dreptate au luat sfârşit lor, l-am mulţămit şi eu pe dumnealui cu o fată de ţigan, anume Ştefana, pe care de acum înainte şi în veci să o stăpânească dumnealui, fiii şi nepoţii şi strănepoţii dumisale, ca pe a sa dreaptă roabă, cu tot rodul ce să va naşte dintr'ânsa.

Asupra cărei fete de ţigan i-am dat şi această scrisoare iscălită de mine şi de alte obraze cinstite, marturi.

1794 August 26.

Elena Cantacuzino.

(Indescifrabil) vel logofăt, martor.

Doc. original, hârtie. Pe verso: „Scrisoarea de danie de la dumneaei sărdăreasa Elena Cantacuzino, pentru o fată de ţigan".

(Acad. Rom., doc. 1/114)

135.

1796 Octomvrie 23.

Alexandru Ioan Calimach Vodă, Domnul Moldovi, aşează la tabla Visteriei pe Ioan sin Bârsan bulibaşe ţigan domnesc lingurar.

Noi Alexandru Ioan Calimach Voevod, cu mila lui Dumnezeu, Domn Ţării-Moldaviei.

Acest Ioan sin Bârsan bulibaşe ţigan domnesc lingurariu este aşezat la tabla Visteriei a da cele obicinuite, patru dăjdi pe an şi la Sfetii Gheorghe câte un leu de nume, banii masalalilor, bez, răsura câte cinci parale de leu şi cu mai mult să nu fie supărat, fără decât la luatul acestui peciu să aibă a da câte trei lei şi patru parale la cămara gospojdii. Şi pentru ca să fie ales şi cunoscut dintr'alţi ţigani i s'au dat acest peciu gospod spre a să folosi cu păzirea pronomiilor lor, ce prin osăbit hrisovul domniei mele li s'au întărit.

1796 Octomvrie 25.

Foaie tipărită, rămânând liber de completat, locul unde se pune numele respectivului ţigan.

(Acad. Rom., doc. LIX/7)

136.

1800 Iulie 23.

Carte pentru nişte ţigani rudari ca să nu fie supăraţi de către nimeni cu nimica.

Fiindcă asupra ţiganilor mei rudari ce i-am cu hrisoave gospod, am făcut jude pe acest Necolai Bamboiu ca să strângă obicinuita dajdea lor, la vreme, cum şi pe ţiganii ce sunt împrăştiaţi dela ceata lui să aibă a-i strânge şi a-i lua supt zaptul său, în stăpânirea mea.

Deci hrănindu-se cu dreptate şi nepăgubind pe nimeni cu nimic, poftim pe dumnealui căpitan şi vornicei şi locuitori, ca nimeni să nu-i supere cu pricini de năpăstuire, iar având cinevasi dovadă asupra lor, mergând înaintea domniilor sale ispravnicilor de ţinut îşi vor afla dreptate.

Şi pe ţiganii ce-i are în ceata lui să-i apere despre juzi domneşti, boiereşti şi mănăstireşti, ca făr' de ştirea mea să nu-i încuscrească cu ţigani străini, căci când a fi să-i însoare, sau să-i mărite, de va fi trebuinţă, întâi mă voiu învoi cu stăpânii acelor ce va cere trebuinţa şi apoi să vor cununa, cu răvaşul meu, iar într'alt chip să nu fie volnici, precum hotărăşte săbornicescul hrisov.

1800 Iulie 23.

(iscălitură indescifrabilă).

Doc. original, hârtie pătată în câteva locuri.

(Acad. Rom. doc. XXVI/6)

137.

1802 Februarie 20.

Alezandru Niculae Suţul, Domnul Moldovii, dăruieşte nişte ţigani lui Iancul Suţul mare muhurdar.

Noi Alexandru Necolai Suţul Voevod cu mila lui Dumnezeu Domn Ţării Moldaviei.

Fiindcă pe Adam ciubotariu şi Gheorghie herariu şi Avram Rujul ciubotar şi Petre sin Adam ciubotariu şi Toader ţigan holtei ciubotar şi Ioniţă Stanti, ţigani gospod veniţi de peste hotar, în ţara aceasta, care după nestrămutatul obiceiu a pământului, s'au luat întru a noastră domnească stăpânire, i-am dat domnia mea danie şi miluire credinciosului boierul domniei mele, dumisale Iancul Suţul vel muhurdar, spre răsplătire slujbelor sale ce slujaşte domnii mele şi ţării cu credinţă şi dreptate.

Care ţigani, de acum înainte, să-i fie drepţi robi în veci cu femeile şi cu toţi copii lor, cu ginerii şi nurorile lor. Şi carte(a) domnii mele aceasta să-i fie de danie şi miluire stătătoare neclătită şi neruşuită în veci, care s'au întărit cu a noastră domnească iscălitură şi pecete.

1802 Fevruarie 20. (L. P.).

Doc. original, hârtie, întărit cu pecete şi iscălitura domnească.

(Acad. Rom., doc. VII/47)

138.

1802 Septemvrie 8. Iaşi.

Alexandru Niculae Suţu Vodă, Domnul Moldovii, dăruește lui Ioniță Canano fost mare spătar, nişte ţigani străini dintr'altă ţară şi care veniseră în Moldova.

Cu mila lui Dumnezeu noi Alexandru Necolai Suţu Voevod, Domn Ţării Moldaviei.

Din darul şi bunătăţile cele după putinţă, care pot asemăna omenirea cu voința dumnezeească, cum că una şi cea mai întâi este facerea de bine de către toţi cei vrednici de laudă cu un glas se mărturiseşte, care şi după viaţă rămâne păzită. Drept aceia, dar, din ceasul ce dumnezeeasca pronie ne-au încoronat cu stema aceştii bine credincioase ţări şi ne-am suit la domnescul nostru scaun, cât ne-au fost prin putință am chibzuit folosul şi fericirea tuturor stărilor şi cele mai dinainte danii şi faceri de bine a altor luminaţi domni, le-am întărit, altele şi din nou am făcut.

Acum dar, luat-am domnia mea aminte şi pentru al nostru cinstit şi credincios boier dumnealui Ioniță Canano biv vel spătar că să cade a fi împărtăşit cu oareşicare ajutor din mila domnii mele spre răsplătirea slujbelor ce au slujit ţării aceştia, atâta în vremea altor luminaţi domni, cât şi acum în vremea domnii mele aflându-să, slujind cu credinţă şi cu dreptate.

Şi iată că dintru ai noştri drepţi ţigani domneşti ce s'au aflat veniţi de peste hotar în ţara aceasta, care după nestrămutat obiceiu pământului s'au luat întru al noastră domnească stăpânire, i-am dat domnia mea danie aceşti ţigani arătaţi mai jos, anume: Marin Tătăranul, Negru sin lui, Vasile sin lui, Cârstea Martin, Ion sin lui,

Radul sin lui, Ivan Ungureanul, Ştefan Jumulea, Ion Nebun brat Oprijanu, Oancea Blega, Ion brat Dragomir, Tudor brat lui, Stan brat lui, Staicu sin Tucă, Tudor Prundur, Toader Durnoiu, toţi aceştia cu femeile şi copii lor, gineri şi nurorile lor, să-i fie dela domnia mea danie şi miluire cu tot rodu ce s'au născut şi s'ar mai naşte dintrânşii. Asupra cărora să-i fie hrisovul acesta de danie stătător neclătit în veci, care s'au întărit cu al noastră domnească iscălitură şi pecete.

La care poftim domnia mea cu dragoste şi pe alţi fraţi luminaţi domni, care vor fi în urma noastră la domnia acestii ţări, să nu surpe această puţină milă ce-am făcut cu dumnealui spătar, ce mai vârtos adăogând să întărească pentru al domniilor sale cinste şi vecinică pomenire.

Scrisu-s'au hrisovul acesta la scaon(ul) domniei mele în oraş Eşii întru cea dintâi domnie a noastră la Moldavia, în anul dintâi.

1802 Septemvrie 8.

(L.P.)

Doc. original, hârtie, format mare, întărit cu iscălitura domnului şi pecete mare în tuş roşu.

(Acad. Rom., doc. X1/233)

139.

1802.

Mihail Costandin Suţul Vodă, Domnul Ţării Româneşti, porunceste ispravnicilor de pe la judeţe şi altor slujbaşi ca să nu supere cu dijma sau altele, pe ţiganii lingurari de sub vălăşia lui Tudor Brează, fiind volnici a se hrăni cu meşteşugul lor oriunde prin ţară.

Milostiiu bojuu noi Mihail Costandin Sutul Voevoda i gospodină zemle Vlahiscoe.

Tudor Brează pre carele l-am orânduit domnia mea vătaf şi purtător de grijă la toată ceata lui de ţigani lingurari, pentru birul lor cel obicinuit, ca la vreme şi la soroc să aibă a-l trimete aici la dumnealui vel armaş. Aşijderea poruncim domnia mea să umble în toată (loc rupt) „ţara" domnii mele să să hrănească cu mesteşugul lor cum vor putea şi pe unde vor umbla şi vor şedea cu săzământ, sohat sau chirie să nu li să ia, veri pe ce moşie ar fi, domnească, mănăstirească, boierească sau megieşască, numai şi ei foarte să se ferească a nu face stricăciuni la livezi de fân şi de pomi sau la arătură, nici supt poalele viilor să nu să supuie a face stricăciuni, afară numai unde îşi vor ara ei bucatele, acela cu moşia să le ia dijma după obiceiu, iar mai multă supărare să nu li să facă, nici cai sau căruţele lor de olac să nu li să ia, veri la ce porunci şi trebi domneşti ar fi să nu să supere nici de către globnicii domneşti, mănăstireşti sau boiereşti, cum şi de către vameşi să nu să asuprească la cele ce vor vinde în ţară, lucruri făcute de mâinile lor, adecă fuse, linguri, mosoară, hălbii, copăi, furci şi alte ce fac pentru hrana vieţii. Şi aşi da dajdia lor de nume, după porunca gospod, în trei ani odată la cămara domnii mele, pentru care poruncim domnia mea, dumnealor ispravnicilor de prin judeţe şi căpitanilor de pe la căpitănii, vameşilor de pe la târguri, zapciilor de prin plăşi, polcovnicilor de poteri şi vameşilor de plai şi pârcălabilor de prin sate şi altor slujbaşi domneşti, mănăstireşti sau boiereşti, veri care cu orice fel de slujbe veţi umbla întracea parte de loc, toţi să aveţi a vă feri atât de acest vătaf şi de toată ceata lui, nimeni de nimic să nu-i supăraţi, ca să să poată hrăni, să-şi agonisească bani birului lor.

Şi alţi slujbasi străini să nu-i judece fără numai vătaşii lor la sfăzile ce vor face, între dânşii să să aşeze, iar când să va întâmpla niscareva pricini mai mari între dânşii cu alţi pământeni, atunci dumnealor ispravnicilor şi alţi dregători, ori în ce parte de loc să va întâmpla, împreună cu pîrâşii lor să-i trimiteţi aici la domnia mea şi de aici îşi vor afla dreptatea şi hotărîrea.

Aşijderea şi oriunde să vor dovedi careva ţigani haimanale veniţi din Ţara Turcească ori din Moldova sau din Ţara Ungurească, supuşi veri pe la cine ar fi, pentru unii ca aceeia să aibă numit(ul) vătaf purtare de grije ca să le aducă numele lor înscris la dumnealui vel armaş să-i aşeze la catastihul Visteriei între ceilalţi ţigani domneşti, iar de vor fi veniţi de (din) vătăşia altuia, atunci să-i apuce să le ia bani birul şi să-i ducă la urmă-le, dându-i în seama vătafului lor împreună şi cu banii ce va fi luat dela dânşii.

De să va întâmpla a să însura niscareva ţigani domneşti luând ţigance mănăstireşti sau boiereşti, numitul vătaf să nu aibă voie a despărţi cununiile, făr'de numai prin ştirea domnii mele cu judecată își va lua acel stăpân schimbul. I ispravnic sam reci gospodstvo mi. 1802.

(L. P.).

Doc. original, hârtie, cu pecete şi monogramă domnească în roşu, păstrat foarte rău şi rupt în câteva locuri. Pe verso o pecete în negru cu legenda „Matei vel armaş".

(Acad. Rom., doc. XXXV/192)

140.

1803 Octomvrie 26.

Zapisul postelnicului Ene Săseanu, prin care iartă pe Maria ţiganca, de sub jugul robiei.

Adecă eu Ene postelnicul Săsean dat-am credincios zapisul mieu precum să să ştie că eu din bunăvoinţa mea am iertat pe Maria ţiganca mea, de subt jugul robiei, – care această ţigancă şi mie îmi este rămasă din neamul mieu; – fiindcă m'au căutat din mică copilăria ei cu toate slujbele cu dreptate, atât pe mine cât şi pe copiii miei şi cunoscând dreaptă slujba ei după moartea mea să nu aibă nimerea (nimeni) treabă cu dânsa atât feciorii mei, cât şi featele mele şi alt neam al mieu, rugând şi pe prea sfinţia sa părintele episcop ca să întărească acest zapis cu iscălitură.

Şi spre încredinţare m'am iscălit.

1803 Octomvrie 26.

Ene postelnic.

Popa protopop Buzău(lui).

Popa Adămache duhovnic, martor.

Şi am scris eu Ioniţă logofăt cu zisa dumnealui şi sunt şi mărturie.

Doc. original, hârtie. În susul doc. iscăleşte mare, grecește, episcopul „al Buzăului Constantin întăreşte". Pe verso: „Cartea lui Ene postelnicu Săseanu ce au iertat o ţigancă a lui şi s'au întărit şi (de) episcopul".

(Acad. Rom., doc. CXXVII/190)

141.

1804 August 3.

Zapisul Alexandrei Gânduleusa prin care se împrumută cu nişte bani dela banul Arghirie Cuza, puind amanet nişte ţigani.

Adecă eu Alexandra Gânduleasa dat-am adevărat şi credincios zapisul meu la cinstita mâna dumisale banului Arghirie Cuza precum să să ştie că având trebuintă de nişte bani am căzut la dumnealui cu rugăminte de mi-au făcut bine cu 20 lei, adică cu douăzeci de lei, şi am pus amanet un sălaş de ţigani, adică anume Luchian ţigan cu ţiganca lui Smaranda, cu un fecior a lor anume Vasile pâră (până) îmi vor veni feciorii de unde sunt duşi şi dând banii (v)oiu lua zapisul acesta dacă nu să face tocmeală să-i vindem de istov dumisale, fiindcă sunt cu şederea tot supt purtare de grije a dumisale.

Şi pentru credinţă mi-am pus numele şi degetul ca să să crează, cum şi alţii au iscălit mai jos, carele s'au întâmplat faţă când am luat aceşti bani.

1804 August 3.

Eu Alexandra Gânduleasa adeverez şi am pus degetul şi la facerea acestui zapis când s'au dat banii de sus numiţii, m'am întâmplat şi eu faţă şi am iscălit.

(Indescifrabil).

Acest zapis cu zisa dumisale Alexandrei Gândulească când au luat banii, l-am scris eu Miron Iorga diaconu.

Doc. original, hârtie. Pe verso: „Zapis Alixandri Gândulească de 20 lei pentru Luchian ţigan, 1804 August".

(Acad. Rom., doc. CVI/294)

142.

1808 Mai 3.

Zapisul ursarilor domneşti prin care se împrumută cu bani dela Ioan Carp fost mare sărdar.

Adecă noi ursarii gospod care mai jos ne-am pus numele şi degetele, dăm al nostru zapis la cinstita mâna dumnealui cuconului Ioan Carp, biv vel sărdar, precum să să ştie, că ne-am rugat dumnealui de ne-au făcut bine cu 200 lei, adică două sute lei, pârâ (până) la Sântă-Măria Mare, ani 1808 Septemvrie 8, pe care bani la arătata vadea să avem toată purtarea de grije a-i da dumnealui atât capetele cum şi dobânda lor, să avem a da dumnealui patruzeci de lei pentru acele două sute pârâ (până) la arătata vadea, iar când nu am avea purtare a da bani capetele cum şi dobânda precum zicem mai sus, atuncea dumnealui să aibă a înplini dela noi, cai, iape sau ori ceea ce ar găsi, noi nici un cuvânt să nu ne rămâie, ci încă şi cheltuiala ceia ce s'ar face cu împlinirea banilor să o avem a o răspunde noi. Şi pentru mai adevărată credinţă ne-am pus numele şi degetele, fiind chezesi unul pentru altul.

1808 Mai 3.

x Eu Gheorghie bulubaş plat(nic). x Eu Chiriac bulubaş plat(nic).

x Eu Vasile Melinte plat(nic). x Eu Costandin Tăbrian plat(nic).

x Eu Lazăr Savin plat(nic). x Eu Vasile bulubaş plat(nic).

Acest zapis l-am scris eu cu zisa arătaţilor bulubaşi. (Indescifrabil).

Doc. original, hârtie.

(Acad. Rom., doc. XCVII/182)

143.

1811 Iulie 21.

Zapisul lui Stoica, vătaful de ţigani al schitului Ţigăneşti, dat la mâna economului episcopiei Buzăului, pentru căsătoria a două suflete de ţigani.

Credincios eu, cel mai jos iscălit, cu acest zapis al mieu la cinstita mâna sfinţiei sale părintelui economul al sfintei episcopii Buzău, precum să să ştie că având noi un flăcău în ţigănia noastră anume Drăgan şi vrând ca să să căsătorească am găsit o copilă anume Ana a lui Alexandru dela mănăstirea Vintilă Vodă a sfintei episcopii şi nevrând a ni să da fata m'am dus la stăpâna noastră la stareţa ot schitul Ţigănesti şi am arătat pricina cu toate fetele de ţigani din ţigănia noastră că sunt rudă şi ni s'au dat voie prin carte că ori unde vom găsi sau schimba altă fată să dau în loc, sau făcând copii, fetele să fie ale sfintei episcopii şi feciorii să fie ale sfintelor maici şi aşa învoindu-ne am luat pă numita fată spre căsătorie cu Drăgan.

Şi pentru încredinţare am pus numele şi degetul spre încredinţare mare; – la această legătură au fost şi alte obraze faţă.

Eu Stoica vătaf de ţigani al sfântului schit Ţigăneşti, adeverez.

Eu Stanca vătăşoae a vătafului Costandin, martor.

Eu Petrea vameş, martor.

Eu Tudoran bogasier, martor.

Şi am scris eu Costandin ot (m-rea) Vintilă Vodă, martor.

Doc. original, hârtie. Pe verso: „Zapis pentru o ţigancă ot schitul Ţigăneşti".

(Acad. Rom., doc. CXXVII/84)

144.

1814 Septemvrie 4.

Zapisul lui Iohan Freilih, prin care se angajează să înveţe, în curs de cinci ani, meşteşugul curelăriei pre un băiat de ţigan al lui Nicolae Glogoveanu fost mare clucer.

Încredintez cu acest zapis al meu la mâna dumnealui biv vel clucer, Nicolae Glogoveanu, precum să se ştie că am luat dela dumnealui un băiat de ţigan anume Toma în soroc de ani cinci să'l învăţa meşteşugul curelăriei.

Deci mă leg printr'acest zapis ca la săvârşirea sorocului să am a-l da dumnealui desăvârşit meşter la acest meşteşug, încât să nu aibă la cel mai mic lucru trebuintă de alt meşter, iar când nu i-l voiu da învăţat atuncea să am a-i plăti eu dumnealui toată pieiciunea ţiganului şi slujba ce putea face într'acest de estim de vreme.

Şi pentru credință am iscălit.

(1)814 Septemvrie 4.

Iohan Frilih (iscălitură proprie cu caractere gotice).

Ioan Freilih (în chirilice de altă mână).

Doc. original, hârtie, format mic.

(Acad. Rom., doc. CLXXX/188)

145.

1814 Octomvrie.

Zapisul lui Varlam prin care se învoeste cu mănăstirea Znagov, dându-i patru capele de bivoli, pentru un ţigan.

Eu cel mai jos iscălit, dau acest zapis al mieu, la sfânta mănăstire Znagov să să ştie că un Stan sin (loc liber) holop al sfintei mănăstiri carele în multe rânduri fugind dela sfânta mănăstire după firescul lui nărav şi preumblând când la o parte când la alta, în cea dupe urmă întâmplându-se a să încărdoşi cu o ţigancă a mea de care şi nestând mijloc a să despărţi şi socotind că poate să şi fugă amândoi în lume, ca să nu pierz atât eu ţiganca cât şi sfânta mănăstire ţiganu m'am învoit cu prea sfinţia sa părintele vlădica Neofit Mireon năstavnicu sfintei mănăstiri şi am dat sfintei mănăstiri patru capete de bivoli, însă două bivolite fătătoare şi doi bivoli mari şi să rămâie şi el al mieu. Precum şi zapisul prea sfinţiei sale ce mi s'au dat cu pecetea sfintei mănăstiri coprinde.

Şi spre încredințare am iscălit atât eu cât şi alte obraze ce s'au aflat la acea învoială faţă.

1814 Octomvrie.

Varlam adeverez

Doc. original, hârtie.

(Acad. Rom., doc. XX/84)

146.

1815 Decemvrie 30. Iaşi.

Scarlat Alexandru Calimach, Domnul Moldovii, dăruieşte boierului Dimitrie Plaghino, fost mare postelnic, douăzeci sălaşe de ţigani din ţiganii domneşti.

Datorie oblăduitorilor de noroade domni şi ighemoni este nu numai a purta de griji spre întemeerea ţărilor ce şi pe acii ce-l află slujind domniilor sale să-i cuprinză şi să-i împărtăşască cu domneştile mili.

Drept aceia dar şi domnia mea din ceasul ce mila sfântului Dumnezeu am primit ocârmuirea stăpânirii şi ni-am suit la părintescul şi domnescul nostru scaon, al acestei de Dumnezeu păzite ţări, cu neadormită priveghere am fost, spre a răsplăti slujbele tuturor celor ce sau aflat, şi să află slugi domneştei noastre curţi, şi prin cât au fost cu putință, pre toţi aceia ce după cuviinţă şi dreptate li s'au căzut, nu i-am lăsat neînpărtăsiti de domnescul nostru ajutor şi milă.

Între care luând domnia mea aminte şi pentru al nostru cinstit şi credincios boeriu dumnealui Dimitrie

Plaghino, biv vel postelnic, că după dreptate să cuvine a fi împărtășit cu oarescare al noastre domnești mili, spre răsplătire slujbelor dumisale ce au slujit atât mai nainte cât şi acum să află slujind domnii mele şi ţării cu credintă şi dreptate.

Şi iată prin acest al nostru domnesc hrisov i-am dat domnia mea danie şi miluire douăzeci sălaşe de ţigani, dintr'ai noştri drepţi ţigani domnești străini, veniţi de peste hotar aici în Moldova, care după nestrămutat obiceiul pământului s'au luat întru al noastră domnească stăpânire, anume: Petcul sin Măine bucătar, (urmează loc liber pentru ceilalţi care nu s'au mai scris).

Toţi aceştia cu femeile, copiii lor şi cu tot rodul cât este născut şi se va mai naște dintru dânșii ca să fie drepţi robi în veci.

Asupra cărora hrisovul domniei mele acesta, să-i fie dumisale desăvârșit danie şi miluire statornică neclătit şi neruşuet nici odinioară în veci, care s'au întărit cu al noastră domnească iscălitură şi pecete.

S'au scris hrisovul acesta la scaunul domnii mele în orașul Iaşi întru cea de a doua domnie al noastră la Moldavie, în anul al patrulea, în cursul anilor dela Mântuitorul Hhristos.

1815 Dechemvrie 30.

Doc. original, hârtie lustruită; pecete mare cu tuş şi iscălitura domnească

(Acad. Rom., doc. CLXXXI/44)

147.

1816 Septemvrie 3.

Zapisul Dinului bărbierul, prin care se angajează să înveţe mesteşugul bărbieriei pe un ţigan al clucerului Nicolae Glogoveanu.

Zapisul meu la cinstita mâna dumnealui cluceru Nicolae Glogoveanu precum să să ştie că am luat eu pe unu dintre ţiganii dumnealui ca să-l învăţ la meşteşugu bărbieriei cu soroc de un an şi jumătate şi la împlinirea sorocului să fiu dator a-i da băiatu desăvârşit bărbier, învăţat întocmai ca şi mine, având idee de a rade atât la prostime cât şi la epochemeni după cum eu rad.

Şi dumnealui să fie dator a îmbrăca băiatu un an cu haine şi să-mi dea şi o chilă de mălai, iar alt nimic.

Şi când la acest soroc nu-i voiu da băiatu învăţat precum zic, întocmai ca şi mine, să fiu dator a-i plăti munca ţiganului în câtă diiastimă de vreme au şezut, fiindcă şi dumnealui asemenea adeverinţă mi-au dat mie şi pentru adevărată credinţă m'am iscălit.

1816 Septemvrie 5.

Dinu bărbier adeveresc.

Doc. original, hârtie.

(Acad. Rom., doc. CLXXX/160)

148.

1816 Octomvrie 22.

Zapis pentru facerea lui Florea feciorul lui Ioan Ungureanul, jude de ţigani peste ceata lui Dundi.

Fiind trebuintă de a să rândui jude de ţigani la (indescifrabil) sălaş din ceata Dandii jude, ce i-am luat zestre de la socru-meu s'au socotit că Florea, feciorul lui Ion Ungureanul, a fi jude, căruia i s'au dat şi izvod arătător de numele fieşte căruia ţigan şi de copiii lor ce i s'au dat pe seamă. Şi s'au dat şi povătuire în ce chip şi cu ce rânduială să să poarte prin cercetasii lui şi să nu-i lase a se răsleţi câte unul din ceată, nici a să amesteca cu alţi ţigani străini, nici a da şi a lua schimb fără ştirea mea. Vi să porunceste şi vouă cetaşi să-l cunoaşteţi de jude şi să daţi ascultare şi supunere la cele ce (va) arăta din porunca mea, iar când pe vreunul vă va asupri fără cale să vie aice să-l arate şi îşi va afla a sa dreptate.

(1)816 Octomvrie 22.

(Indescifrabil).

Doc. original, hârtie groasă.

(Acad. Rom., doc. XLVII/92)

149.

1817 Februarie 15.

Zapisul lui Gheorghe pânzaru, ce-l dă cocoanei Elenchii Glogoveanca, că a luat un ţigănuş al ei ca să-l înveţe mesteşugul pânzăriei până în trei ani.

Adică eu care mai jos mă voiu iscăli încredintez cu acest zapis la cinstita mâna dumneaei cocoanei Elenchii Glogoveanca, precum să să ştie, că am luat un ţigănaş al dumnealor anume Nicolai ca să-l învăţ mesteşugu pânzăriei.

Deci, de acum în trei ani, să am a-i da pe ţiganu ce s'au zis desăvârsit la acest meşteşug. Şi pentru osteneala mea să aibă dumneaei a-mi da postav un giubelic (gubelic?), iar când la soroc de trei ani nu voiu urma de a-i da dumneaei pe ţigan învăţat, întocmai precum ştiu eu, să am a-i plăti toată pierderea de vreme cât putea a-i poslușI,

Şi pentru mai adevărată credinţă m'am iscălit.

(1)817 Februarie 1.

Eu Gheorghe pânzar.

Eu loan adeveresc.

Doc. original, hârtie, format mic.

(Acad. Rom., doc. CLXXX 157)

150.

1817 Mai 1.

Zapisul Stanciului croitorul, prin care se angajează ca în soroc de patru ani să înveţe meşteşugul croitoriei pe un băiat de ţigan al lui Nicolae Glogoveanu fost mare clucer.

Încredintez cu acest zapis al meu la cinstita mâna dumnealui biv vel clucer Nicolae Glogoveanu, precum să să ştie, că am luat pă un Mihai băiat ţiganu dumnealui ca să-l învăţ la meşteşugu croitoriei cu soroc de patru ani, să i-l dau desăvârşit meşter întocmai ca şi mine având ştiinţă atât la cusut cât şi la croit la fel de fel de lucruri câte le metaheriseşte un croitor meşter, iar pentru îmbrăcăminte să fie dumnealui clucer dator pă doi ani să-l îmbrace cu haine cât şi cămăşi şi orice-i trebuie, iar pă doi ani, fiindcă mă folosăsc şi eu de băiat, să fiu eu dator a-l îmbrăca şi la împlinirea aceştei diestim (acestui timp) de patru ani să fiu dator a-i da dumnealui ţiganu desăvârşit meşter după cum să cuprinde mai sus, iar când la acest soroc din nesilinţa mea nu va ieşi băiatu învăţat, mă leg printr'acest zapis, că ori cât va pretinderisi dumnealui dela mine munca ţiganului să fiu dator, fără de cuvânt, a-i plăti. Şi pentru mai adevărată credinţă neştiind carte am pus deget în loc de pecete ca să se crează.

1817 Mai 1.

x Eu Stancu croitoru adeveresc.

Doc. original, hârtie, format mic.

(Acad. Rom., doc. CLXXX/178)

151.

1818 Ianuarie 20.

Porunca epistasiei ţiganilor domneşti către căpitanul Ion Băzădică, ca să cerceteze pricina ce are dascălul Adam cu nişte ţigani, cărora le-a dat bani pentru muncă şi acum nu voiesc a face.

De la epistăsia ţiganilor gospod.

Către căpitanul Ion Băzădică: – dumnealui dascălu(l) Adam au arătat aice că ar fi dat bani pe muncă la Lupaşcu Tulumbă şi la Budai cu alţii ai lor. Şi au cerut pentru punere la cale, ca ori banii să-i dea sau să-i

muncească după zapisul ce au dat.

Deci să mergi dumneata să cercetezi şi să pui la cale ca să-i muncească după zapis, sau să-i deie banii, iar fiind osăbită pricină şi acolo nu să vor supune a plini, să-i trimiti aicea.

(Indescifrabil).

(1)818 Ghenarie 20.

Doc. original, hârtie pătată de umezeală. Pe verso: „Către căpitan Ion Băzădică ocolaş".

(Acad. Rom., doc. XLVII/145)

152.

1819 Ianuarie 21.

Zapisul lui Alexandru căldăraru, pentru luarea unui ţigan a spătarului Dracache Roset, ca să-l înveţe meşteşugul căldărăriei.

Adică eu Alexandru căldărar încredinţez prin acest zapis al mieu ce fac la cinstita mâna dumisale coconutlui Dracache Roset, biv vel spătar, precum să fie ştiut, că am luat un ţigan a dumisale anume Vasăle, ca să-l învăţ meşteşugul căldărăriei.

Mă îndatoresc dar, ca în curgere de un an, să-l dau dumisale învăţat bine ca să lucreze meşteşugul acesta a căldărăriei întocmai precum şi eu lucrez.

Îmbrăcămintea numitului ţigan şi mâncarea sa, să fie dea mine şi dumnealui boierul la împlinirea anului, făcând ţiganul teslim dumisale învăţat bine, să aibă am da şase coti postav.

Şi spre încredinţare am pus degetu.

1819 Ghenarie 21.

Eu Alexandru căldărar adeverez

Doc. original, hârtie. Pe verso: „Zapisul lui Alexandru căldărar pentru Vasăle ţigan".

(Acad. Rom., doc. XXIV/67)

153.

1830 Septemvrie 17.

Hatmanul Costandin Palade dărueşte trei suflete de ţigani stolnicului Vasile Botăş „pentru multe slujbe ce au săvârşit către ţară".

Costandin Palade hatman fac ştiut prin această scrisoare ce dau dumisale stolnicului Vasile Botăş că pentru multe slujbe ce au săvârşit cătră ţara noastră în vreme trecută, deşi răsplătire i să cuvine mai multă, dar acum spre o dovadă numai a bunei noastre plecări către dumnealui, am dăruit trei suflete de ţigani din drepţi robii mei şi anume pe Neculai Matei cu femeia lui Maria şi un copil Ioan, pe care în puterea aceştii scrisori a mele, de astăzi înainte şi în veci, atât dumnealui cât şi urmaşii dumnealui, din neam în neam va stăpâni arătaţii ţigani, cu tot rodul ci să va naşte dintrânşii, fără nici o supărare dinspre nimene, spre care urmează a mea iscălitură.

1830 Septemvrie 17.

Constandin Palade hatman

(Acad. Rom., ms. 1528, p. 1)

154.

1833 Noemvrie 19.

Zapisul cneghinii Elenca Uracov, fiica răposatului agă Răducan Rosăi, soţia cneazului Alexandru Uracov, prin care vinde dvoreninului Dimitrie Beldiman 178 suflete de ţigani lăeşi, în preţ de câte 4 galbeni sufletul.

Zapis

Jos iscălita cneghina Elenca Uracov, fiica răposatului agă Răducanu Rosăt, încredintez prin acesta, că la

însoţirea mea cu cneazul Alexandru Uracov, între altele mi s'au dat zestre şi 250 suflete ţigani lăeşi şi fiindcă slujba bărbatului mieu, cum şi cea mai mare parte a zestrii mele, mă cerea a trăi în Rusia şi după împrejurări neavând mai mult trebuintă de arătaţii ţigani, i-am hotărît spre vânzare, mai vârtos având a împlini cu banii ce-i voiu cuprinde de pe dânşii şi un mare interes a zestrii mele din Besarabia. Aşa dar, găsindu-se muşteriu dumnealui dvoreninul Dimitrie Beldiman, i-am şi vândut una sută şapte zeci şi opt suflete, cuprinzătoare de treizeci şi două sălaşe a cărora nume şi poreclă pre larg sunt arătate în catagrafia din dosul aceştia, cu preţ câte patru galbeni sufletul, care bani i-am şi primit deplin în mâinile mele. Drept aceia am dat dumisale acest zapis cu care să fie volnic atât dumnealui cât şi urmaşii dumisale a stăpâni arătaţii ţigani ca pe nişte drepţi robi a dumisale în veci, nesupărat de către nime, căci orice pretenţie (se) va naşte din partea oricui asupra acestor ţigani, eu să fiu răspunzătoare, iar dumnealui întru nimică să nu fie supărat.

Şi dar pe temeiul acestui zapis îşi va face dumnealui şi întăriturile cuviincioase din partea ocârmuirei şi spre credinţă urmează a mea iscălitură.

Anul 1833, luna Noemvrie 19 zile.

Cneghina Elenca Uracov

Pe pagina 2 şi 3 a doc. urmează următoarele:

Catagrafie de ţiganii vânduţi:

Nr.	Numele celor bătrîni	Numele copiilor
7.	Simion Boroghină căldărar; Maria, femeia lui.	Costandin, Gheorghie, Ioan, Ioniţă, Neculai
4.	Gheorghie Slabu. Safta, femeia lui	Ilinca, Catrina
5.	Gheorghie Parno ce-i zic şi Bălcuţ; Catrina, femeia lui.	Ioniţă, Ioana, Marghioala
8.	Andrei căldărariu. Maria, femeia lui.	Ion, Smaranda, Irina, Vasile, Safta, Simion.
6.	Toader sin Ioniţă; Irina, femeia lui.	Ştefan, Coman, Petrache, Maria.
4.	Şerban sin Ioniţă; Ioana, femeia lui.	Catrina, Maria
7.	Grigorie Perdus; Rada, femeia lui.	Hurmuzache, Vasile, Maria, Anica, Neculai
4.	Gheorghie Stanciu, văduv	Stoica, Catrina, Dumitru.
6.	Neculai Slabu; Ioana, femeia lui.	Gheorghie, Hurmuzache, Floare, Smaranda.
5.	Iordache doboşariu; Catrina, femeia lui.	Aniţa, Trida, Ioan.
3.	Negoiţă Stanciu; Tanaciţa (Tanasiţa)	Irina.
7.	Stan Slabu; Catrina, femeia lui.	Ioana, Vasile, Gheorghie, Toader, Maria.
4.	Vasilie Slabu; Ileana, femeia lui.	Catrina, Gafiţa.
5.	Ion Bălăuţ; Rada, femeia lui.	Dumitrache, Gheorghie, Maria.
7.	Neculai Leiba; Floare, femeia lui.	Aniţa, Andon (Anton?), Vasile, Nastasia, Negoiţă.
6.	Ion Ciurariu; Maria, femeia lui.	Stan, Ion, Ileana, Catrina.
4.	Ion Cioină; Rada, femeia lui.	Smaranda, Neculai.
7.	Gheorghie Negiul; Fetiţa, femeia lui.	Stan, Catrina, Maria, Vasile, Marghioala.
9.	Vasile Tetcă; Zoiţa, femeia lui.	Gheorghie, Catrina, Maria, Ştefan, Iordache, Floare, Ioana.
4.	Rada vădana	Vasile, Stan, Gheorghie.
5.	Gheorghe Cioină; Nastasia, femeia lui.	Neculai, Safta, Casandra.
4.	Vasile sin Dobrin; Ioana, femeia lui.	Toader, Marghioala.
7.	Dumitru Slabu; Ancuţa, femeia lui.	Dragomir, Floare, Voica, Gheorghie, Irina.
4.	Ion Perduş; Floare, femeia lui.	Panaghiţa, Smaranda.
7.	Sava hierariu; Casandra, femeia lui.	Gheorghe, Stoian, Maria.
6.	Stanciu doboşar; Maria, femeia lui.	Ion, Mărgărita, Vasile, Gheorghe, Ioana.
6.	Stamate Perduş; Florica, femeia lui.	Zavinca, Toader, Safta, Gheorghe.
4.	Neculai Perduş; Ilinca, femeia lui.	Iliana, Ştefan.
8.	Cristea ciobotaru; Băbiţa, femeia lui.	Ion, Catrina, Safta, Sanda, Ioniţă, Bălaşa.
8.	Costache Vărlan; Fetiţa, femeia lui.	Manolache, Stan, Măriuca, Budina, Safta, Manca (?).
3.	Vasile doboşariu; Casandra, femeia lui.	Ioana.
5.	Costandin Stângu; Armanca (indescifrabil)	Ioana, Ancuţa, Negoiţă

178. Adecă una sută şaptezeci şi opt suflete şi cuprind toţi ţiganii ce mai sus să arată, care i-am vândut dumisale dvoreninului Dimitrie Beldiman.

Anul 1833 luna Noemvrie 19.

Cneghina Elenca Uracov

(Mai jos pe acelaşi document:) Divanul Apelativ al Ţării-de-Jos

În urmare cererii ce-i iscălită în dos de cneghina Elenca Uracov (născută Roset) au făcut Divanului prin jaloba ce au dat şi în temeiul otnoseniei logofeţii Justiţiei cu No. 1677 însoţită cu trei copii, cea întâi de pe nota consulatului împărăţiei Rosiei de supt No. 381 către logofeţie; cea al doilea de pe înscrisul dumnealui cneazului Alexandru Uracov dat în consulat pentru sigurisirea preţului ţiganilor vânduţi de către dumneaei Elenca Uracov prin acest zapis; şi cea al treilea de pe înscrisul dumisale agoaei (soţia agăi) Mărioara Roset prin care siguriseşte pretenţia dumnealui aga Scarlat Donici.

S'a încredinţat zapisul acesta cu iscăliturile cilenurilor şi pecetea divanului.

(urmează trei iscălituri indescifrabile).

(L. P.)

Directorul cantelariei, Gheorghie Stamate

Secsia I, No. 778.

1834 Martie 2.

Jos iscălitul ştiut fac că mai sus arătaţii ţigani afară de patru sălaşe anume Gheorghie Stanciu, Ion Cioină, Şărban sin Ioniţă şi Costache (indescifrabil) cu femeile lor cuprinzătoare de douăzeci şi şapte suflete ce am apucat a vinde paharnicului Ioniţă Sion, rămăşiţa de una sută cincizeci şi unul suflete, i-am vândut dumnealui, kk. Neculai Rosăt, fratele vânzătoarii chneghine Elenco Uracov cu preţ câte patru galbeni şi jumătate sufletul, primindu-mi şi toţi banii deplin, am dat dumnealui şi toate documenturile ce am avut asupra acestor ţigani. Deci de astăzi înainte şi în veci va stăpâni atât dumnealui cât şi urmaşii dumnealui arătaţii ţigani ca pe nişte drepţi robi a dumisale.

Şi spre credinţă urmează a mea iscălitură.

Dvorenin Dimitrie Beldiman 1834 Iunie 13.

Doc. original, hârtie groasă lustruită, de formatul unui ziar.

(Acad. Rom., doc. CIX/107)

155.

1848 Septemvrie 28.

Delă pentru desfiinţarea bileturilor de slobozenie ce se dăduse ţiganilor particularilor şi pentru întoarcerea acelor ţigani la urma lor.

Noi comisarul împărătesc în Prinţipaturi şi caimacamul Ţării Româneşti luând în băgare de seamă că ţiganii, care făcând parte a proprietarilor particularilor, ori că au fost aşezaţi pă moşiile acestora, s'au că s'au aflat în slujba casei fiecăruia, s'au liberat în vremea revoluţiei de îndatoririle cărora legea organică îi supune şi că acest punct atinge neapărat cestia prosperităţii ţării, hotărâm, ca toate acturile slobozite în vremea revoluţiei în privinţa ţiganilor particulari rămân desfiinţate şi că bileturile slobozite fiecăruia din acei ţigani de la 14 Iunie din urmă, până la 13 Septemvrie curgător, să se ia înapoi şi să se desfiinţeze.

Se deosibesc din această categorie numai acele bileturi, prin carele, particularii de bună voie, îşi au sloboziţi ţiganii lor, fiind aceasta un drept ce îl au în puterea legilor ţării, că, condiţia ţiganilor particularilor trebue să rămâie în starea ce au fost mai înaintea evenimentelor dela 11/23 Iunie.

Că dispoziţiile decretate de obştească adunare din anul 1832, în anul 1843, şi la 11 Februarie 1847 pentru treptata liberare a acestei clase de oameni, trebue să-şi aibe iarăşi a lor putere şi să fie puse în lucrare întru toate întocmai.

Îndatorăm tot de odată pe proprietari ca să trateze pă ţigani după legile iubirei de oameni şi asemănat cu dispoziţiile Regulamentului organic.

Domnul ministru din Lăuntru este însărcinat să puie în lucrare îndeplinirea coprinderii acestui decret.

Toader Constandin Cantacuzino

Bucureşti 28 Septemvrie 1848; 10 Octomvrie 1848.
(Acad. Rom., ms. 3867, f. 6)

156.

20 Februarie 1804.

Hrisovul lui Alex. Constantin Moruzi, Domnul Moldovii, prin care hotărăşte ca ţiganii lingurari şi ursari să nu mai fie dat danie de către domnie, nimănui, etc, etc.

Hrisov gospod pentru ţiganii lingurari şi ursari.

Cu mila lui Dumnezeu noi Alexandru Constantin Muruzi Voevoda Domnu Ţării-Moldaviei.

„În ştiinţă să face cu acest hrisov a domniei mele tuturor ce li să cuvine a şti, că după ce din mila sfântului Dumnezău am domnit acum de isnoavă al doilea rând, aicea într'această bine credincioasă şi de Dumnezeu păzită ţară a Moldaviei, cu neadormit cuget noi am fost asupra tuturor de obşte, ca să punem la cale mai bune statornicii şi orânduieli şi folositoare urmări.

Care încât au fost cu putere ne-am silit şi multe bune puneri la cale sau săvârşit până astăzi, cum prin osăbite hrisoave a domniei mele să văd.

Asijderea nu am trecut domnia mea cu vederea şi pentru rândul ţiganilor lingurari şi ursari, ce din vechiu sunt ai cămării domniei, care prin jaloba ce au dat domniei mele, făcând rugăminte, ca şi de către domnia mea, să li se întărească hrisoavele, ce au pentru bună statornicie lor şi pentru a nu să mai da danii din neamul lor pe la nimene, cu care jalobă fiind ei rânduiţi de către domnia mea, la ai noştri cinstiţi şi credincioşi boieri şi lui Costachi Balş, fiind atunce vel logofăt de Ţara de jos şi lui Lucache Arghiropulo biv vel spatar, şi... Iordachi Roset vel vistier, ca să cerceteze, atât jaloba lor, cât şi hrisoavele ce au. Care rânduiţi boieri după cercetare ce-au făcut prin anaforaoa... ce iaste din anul trecut 1803 Decemvrie 28, aşa arată, că câte ponturi au găsit drepte şi cu cale şi fără păgubirea obştii, le-au lăsat în stare precum au fost, aşăzându-le şi mai bine. Iar cele ce s'au găsit pricinuitoare de strâmbătate şi păgubire obştei acele le-au strămutat şi le-au aşezat cu bună rânduială, ca nici obştii să nu să păgubească, nici ţiganii domneşti să nu să supere, peste dreptate, cum pre larg cere aceiaş anafora.

Care cercetându-o domnia mea cu toată luarea aminte din punct în punct s'au găsit bună şi cu cale. Drept aceia dau domnia mea prin acest al nostru domnesc hrisov, hotărîm şi aşezăm de acum înainte şi în veci aşa să să păzască, nestrămutat. Adecă:

1. Hotărîm şi legăm ca de acum înainte ţiganii lingurari şi ursari, danie de către domnie să nu să mai dea, măcar la orice obraz ar fi, cum şi câţi ar fi câştigat înainte hrisoave dela luminaţii domni pe acest fel de ţigani şi n'or fi apucat a-i rădica până acum din ţigănime domnească să nu li să dea în stăpânire din neamul ţiganilor ursari şi lingurari.

Ce să aibă domnia a da acelorlalti ţigani domneşti, în locul lingurarilor şi ursarilor, întărind acelora stăpânire prin osăbit hrisov.

Căci şi prea iubita doamna noastră au avut danie, douăzăci sălaşe lingurari, cu hrisov din leat 1781, Noemvrie 20, dela fericitul întru pomenire, pre-înălţat părintele domniei mele şi în urmă i-au fost dăruit dumisale hatmanului Răducanului Roset pe care i-au şi stăpânit până în vremea cei dintâi domnie a noastră, când cunoscând domnia mea răsipire ce s'au fost făcut ţiganilor am fost dat dumisale hatmanului Răducanu din alţi ţigani domneşti străini ce s'au aflat atunce aice în ţară, cum pre larg să arată la hrisovul domniei mele, ce s'au dat atunce dumisale hatmanului de schimbătură, care iaste din leat 1792 Noemvrie 8.

2. Şi ori câţi alţii vor avea împărţale cu domnie şi după ce să va face cercetare prin boierii ce vor fi rânduiţi prin ţidulă gospod, fiind faţă şi vornici de ţigani şi bulubaşii şi jiuzii de ţigani gospod, câte suflete de ţigani lingurari şi ursari va rămâne să ia oricine, să nu să dea nimănuia dintr'aceste două niamuri; ce să aibă a da dintr'alt niam de ţigani domneşti ce vor fi în Moldova.

Întărind aceluia stăpânire cu hrisov gospod, însă noi la câte impărtele vor îi înainte hrisovului, întărit cu

blăstăm, iar câte vor fi dela facerea hrisovului încoace, cum şi daniile de să vor afla făcute cu or(i)ce alte amestecături, acele să se urmeze după cuprinderea hrisovului mai sus arătat.

3. Oricare pe supt cumpăt fără ştirea domniei, a cununa vreun ţigan al său cu ţigancă domnească, sau ţigancă a sa cu ţigan domnesc, ca pe urmă să poată a cere şi lua în stăpânire ţigani domneşti. Oricând vor dovedi pe unul ca acela, nazirii, epistaţii şi vornicii de ţigani gospod, că au săvârşit asămine chip de viclesug spre păgubire cămării, atuncea partea ce(a) străină, ţigan sau ţigancă de va fi, să să ia cu totul în stăpânire domniască şi să să treacă la tablă, păgubindu-ni ca acia purtător spre pilda altora după obiceiu ce s'au urmat şi mai înainte.

4. Orice pricini de judecăţi şi de implinele vor fi între dânşii, numai epistatul şi vornicii lor să le caute cu dreptate după vechiul obiceiu, iar ispravnicii şi alţi dregători să nu se amestece cât de puţin. Fără numai când să va întâmpla moarte de om şi atunce cu buna lor, înscris să să trimită la divan. Iar când ţiganii vor ava alte pricini cu alţi lăcuitori ai ţării, atunce ispravnicii ţinutului să le cerceteze pricina şi de va rămâne să ia ţiganul dela lăcuitori ceva, să-i şi împlinească dreptul său, iar de va fi pricina ca să ia locuitorul dela ţigan, atunce ispravnicul să nu să amestece a împlini nimic dela ţigani, ce numai nazirul şi vornicii de ţigani căutându-le pricina, vor face şi împlinire.

5. Hotărîm domnia mea ca de acum înainte, ţiganii lingurari şi ursari să nu mai fie supăraţi cu poclonul înnoirilor hrisoavelor ce au, nici hrisoavele lor să nu să mai înnoiască, ce toate hrisoavele să se deie la o sfântă mitropolie, ca să fie deapururea păzite, împreună cu alte hrisoave a ţării.

6. Darea birului lor să fie la cămara gospod, după cărţile de poruncă ce să vor da dela visterie, mai adaugându-duase la fiestecare dajdie, câte un leu de toată crucea, după cum însuşi ei s'au primit şi au aşezat înaintea cinstiţilor boierilor de soiu arătaţi.

7. Pe unde vor ierna ţiganii gospod, fiindcă ei fac multă stricăciune şi tăiere în păduri fără de nicio băgare de samă, cu care că aduc multă scădere în păduri, dar pricinuesc şi păgubire celor cu moşiile, hotărîm domnia mea, ca întâi să să învoiască cu stăpânii moşiilor, atât pentru iernatec cât şi pentru văratec. Insă învoiala să nu fie cu vreo cerere asupritoare de către stăpânii moşiilor, ce să să socotească, ca nici ţiganilor gospod, să li să prici. nească vreo greutate şi asuprire peste dreptate şi peste putinţă, nici stăpânii moşiilor să nu rămâie să să păgubească de drept venitul lor. Cum şi pentru fânatul ce le va trebui, asămine şi pentru loc de arat pâine şi alte sămănături ce vor face, în locul ce fac şi lăcuitorii ţării, să dea şi ei zăciuiala ca şi alţi lăcuitori, iar pe unde vor poposi când umblă cu sătrile şi vor sta la un loc cinci, şase zile, pe loc slobod, unde să nu să facă nicio stricăciune, să nu fie supăraţi de către stăpânii moşiilor cu nimică. Insă şi ei să feriască ţarinele şi fânatele ce sânt şi pentru trebuinta stăpânilor moşiei şi a lăcuitorilor. Iar de vor face vreo stricăciune, să ispăşească şi să plătească păgubire ce să va dovedi că au făcut. Cum şi pentru, vasăle, albii, coveţi şi altele ce vor vrea să facă din păduri, pentru alisverisul lor, să aibă iarăşi a să învoi cu stăpânii moşiilor.

8. Pentru un mascur, doi, ce va avea fiestecare lingurar şi ursar să nu să supere de desătină, după vechiul obiceiu.

9. Aşijderea poruncim domnia mea cu cai de olac să nu să supere,

10. Aşijderea hotărîm domnia mea, ca de acum înainte, cu lucrarea cenuşii pentru fabrica de steclărie şi de botăşărie, să nu fie supăraţi, nici cu salahorie, nici cu unele de aceste, însă la zapcii lor, sau cu plată, ce să fie pururea slobozi a să hrăni fieştecare cu dreptate şi cu mesteşugul lor, nepăgubind pe nimenea cu nimică,

11. Oricând să vor întoarce în ţara aceasta, ori din lingurari, ori din ursari, din niamul care va fi drepţi ţigani gospod, lingurari şi ursari, întorcându-să înapoi dintr'alte ţări, de unde au fost fugiţi, să nu să dea nimăruia danie, ce să-i ia în cetele ţiganilor gospod, după cum s'au urmat şi până acum şi pentru ca să să păzască acest asăzământ, nestrămutat în veci, preosfinţia ta părinte mitropolit, împreună cu iubitorii de Dumnezeu episcopi de pe la scaune, să legaţi, cu arhieresc blăstăm, scriind mai jos în hrisovul acesta şi iscălindu-vă.

Şi spre a avea ţiganii gospod la mâna lor luminare de îndreptare spre paza pronomiilor ce s'au aşăzat mai sus, să li să dea aseminea copie de pe hrisovul acesta. Şi spre aceasta iaste credinţa însumi domniei mele de

mai sus scris.

Noi Alexandru Constandin Muruzi Voievod şi credinţa a prea iubitilor fiilor domnii mele, Costandin Voievod, Dimitrie Voievod şi Necolae Voievod şi credința a trei arhierei a ţării, preosfinţia sa părintele mitropolitul Moldaviei, kirio kir Veniamin şi iubitorii de Dumnezău episcopi de pe la scaune, sfinţia sa kir Gherasim, episcop Romanului, sfinţia sa kir Meletie, episcop Huşului şi credinţa cinstiţi şi credincioşi boieri divanului domniei mele și-a lor Costache Ghica vel logofăt de Ţara de jos, Iancul Razul vel logofăt de Ţara de sus, Neculai Balș vel vornic de Ţara de jos, Alexandru Ianculeu vel vornic de Ţara de jos, Gavril Conache vel vornic de Țara de sus, Dimitrie Sturdza vel vornic de Ţara de sus, Dimitrie Ghica vel vornic al obștei, Luchache Arghiropulo vel postelnic, Alexandru marele hatman i pârcălab Sucevei, Neculai biv vel postelnic, epistat cămărășiei, Iordache Roset vel vistier, Alexandru Balș vel agă, Grigorie Ghica vel vornic de aprozi, Neculai Bas vel spătar, Dimitrie Bogdan biv vel spătar, epistat comisiei, Vasilie Roset vel ban, Neculai Dimachi vel căminar şi credinţa a tuturor boierilor divanului domniei mele a mari şi mici.

Înscrisu-s'au hrisovul acesta la scaunul domniei mele în orașul Eșii, întru a doua domnie a noastră, la Moldavie, în anul al doile, în cursul anilor de la Mântuitorul Hristos 1804 Februarie 20.

(L. P.) Alexandru Muruzi Voievod.

Costache Ghica vel logofăt procit.

De mine s'au alcătuit după înaltă poruncă, Șerban Sulzer.

S'au trecut la condica divanului, Matei Costin, clucer.

(Acad. Rom., ms. M, p. 113 v–115)

Bibliografie

Manuscrise şi documente dela Academia Română

Ms. 91. „Condică de anatorale şi hrisoave”.

Ms. Ms. 186. (Capitolele privitoare la:” Foaia dela toţi ţiganii cu numele copiilor lor şi cu vârste fieşicăruia, 1825, cum arată şi „Ţiganii de laie ce s'au luat înscris pe létu (1)824”.

Ms. 257. „Pomelnicul mănăstirei Govora” (copie făcută de Ieromonahul Visarion din mănăstirea Tismana la 1777, după cum se constată din însemnarea de pe foaia 51).

Ms. 404. „Catastihul averii lui Constantin Brâncoveanu”. (Catastih de toate satele cu rumânii şi moşiile, casele, viile, ţiganii, ce avem şi dela părinţi şi am cumpărat şi noi, care am împărţit copiilor noştrii, după cum am socotit mai cu dreptul, cum semnează înainte anume. 7216 (1708).

Ms. 500. „Condica Sfintei Mănăstiri Strehaia, întru care să cuprinde toate cărţile şi zapisele de moşii, scrise la anul 1791, la metohul Episcopii în Craiova”.

Ms. 671. „Condica Mitropoliei Ungrovlahiei din timpul lui Constantin Brâncoveanu – zisă şi condica lui Antim–în care sunt trecute odoarele, cărţile şi documentele moşiilor Mitropoliei, atât din Târgovişte cât şi din Bucureşti”.

Ms. 760. „Viaţa ctitorilor” manuscris miscelaneu – partea III; cuprinde copie de pe cartea de slobozenie dată de Filaret Mitropolitul Ungrovlahiei în 1794.

Ms. 783. Condică cu copii de documente (din sec. XVIII).

Ms. 861. Cinurile ostăsesti a Moldovei – 1832 – (cuprinde o însemnare de ţiganii care au venit dela Cordun, etc.).

Ms. 866. „Principatele Unite”. Registru de ofrande pentru ţiganii emancipati.

Ms. 1032. Proiecte şi propuneri (Naziria ţiganilor Statului).

Ms. 1038. „Interne”. Acte, proiecte de regulament, memorii, etc. din anii 1841–1864. Ţiganii nomazi.

Ms. 1457. Catagrafia Mitropoliei Ungrovlahiei.

Ms. 1528. Documentele ţiganilor cumpăraţi şi dăruiţi (1830–1839).

Ms. 1669. Documente privitoare la ţiganii familiei Sturdza din anii 1720–1831.

Ms. 3867. „Dosare – 1848 – XXXVIII. Delă pentru desfiinţarea bileturilor de slobozenie ce se dăduse ţiganilor particularilor şi pentru întoarcerea acelor ţigani la urma lor”.

Ms. 3923. Barbu Constantinescu, „Ţiganii în România” vol. I.

Ms. 3924. Barbu Constantinescu, „Ţiganii în România” vol. II

Ms. 3925. Barbu Constantinescu,” Ţiganii în România”, vol. III.

Ms. 4173. Condică cu copii de documente privitoare la: moşii din judeţele Dâmboviţa, Slam-Râmnic, Olt, Vlaşca, Buzău, Ilfov, case în Bucureşti şi Târgovişte, adeverită de Nicolae Filipescu vel logofăt şi de Manolache biv vel stolnic în 1787.

Ms. 4229. Insămnare de ţiganii ce sunt împrăştiaţi de răposatul Logofăt Costachi Ghica, cum şi de ţiganii ce sunt răpiţi de familia Ghiculeştilor, care ţigani sunt drepţi de danii logofătului Ioan Cantacuzino, Sec. XIX, în folio.

Ms. 4332. Condica ţiganilor pe leat 1837 şi 1838. Sec. XIX, în folio, foi 90.

Ms. 4843. Condică de ţiganii lui Iordache Ghica hiv vel Vornic, partea sa ce i s'au venit la împărţeala averii mamei sale Maria Cantacuzino, 1820. Sec. XIX, în folio.

Ms. 5182. Perilipsis[439] de pe scrisorile moşiilor, viilor, dughenilor şi ţiganilor. Sec. XIX, în folio.

[439] perilipsis = rezumat.

Ms. 5291. Catastif de proprietăţi diverse ale fraţilor Drăghici, Şerban, Constantin, Mihai, Matei şi Iordache Cantacuzino, împărţite între ei. Sec. XVII – 1668.

Ms. 5292. Catastif de toate satele și moșiile, rumânii viile şi ţiganii cumpărături, proprietatea lui Şerban (Cantacuzino) Voevod. Sec. XVII, 1680. Dec, 13.

Documente grupate pe pachete.

Documente dela arhivele statului

1. Documente din Secţia Istorică.

2. Documentele Mitropoliei București.

3. Documentele mănăstirii Bistriţa, Bradul, Brâncoveni, Cozia, Govora, Hanul-Greci, Mărgineni, Mihai Vodă, Secul, Valea Episcopiei Argeșului, Schitului Seaca.

Colecția de documente a d-lui prof. Niculae Ionescu, fost director al liceului Matei Basarab

Colecția de documente George Potra

Studii

V. ALECSANDRI, Desrobirea Ţiganilor, poezie în" Propăşirea" Nr. 5 anul 1844; şi în Opere Complecte, Poezii vol. I, Bucureşti, 1896. p. 200. Albina Românească, 17 Februarie 1844 (articol elogios pentru desrobire).

Dr. ALLARD CAMILLE, Mission medicale dans la Tatarie-Dobrouicha. Paris, 1857.

*ALLARD P., Moyen-Âge (Esclaves, serfs et main mortables). Paris. Analele Parlamentare, 1X, partea I. Bucuresti, 1898; şi XIV partea I. Bucuresti, 1905,

*ANDREAS (MUI-SHUKO), With Gypsies în Bulgaria. Liverpol, 1915.

*Annuaire de la Principauté de Valachie. Bucarest, 1842. Anuarul Institutului de Istorie Naţională, vol. II (publicat de Alex. Lapedatu şi loan Lupaş). Bucureşti, 1924. Anul 1848 în Principatele Române (Acte şi documente). Tom. II şi 1V. Bucureşti, 1902–1903

Z. C. ARBORE, Basarabia în secolul XIX. Bucureşti, 1898.

*V. ARECO, Das Liebesleben des Zigeuner. Leipzig, 1910. Arhiva (Organul Societăţii Ştiinţifice şi Literare din Iaşi) anul VI. Iaşi, 1895. Arhiva Istorică a României (edit. de B. P. Haşdeu) vol. I şi II. Bucureşti, 1865–1867.

GH. ASACHE, Ţiganii (idil cu cântece). Tipografia Institutului" Albinei", Iaşi, 1856,

*GH. I. ASCOLI, Zigeunerisches, Nachtrag zu Pott. Die Zigeuner în Europa und Asien. Halle, 1865.

P. S. AURELIAN, Schiţe asupra stării economice a României în secolul al XVIII-lea, Bucureşti, 1882.

*[440]B. A., La Principauté de Valachie sous le hospodar Bibesk. Bruxelles, 1848.

J. BART, eIntr'o Sâmbătă" în revista „Cugetul Românesc" din 2 Martie 1922,

P. BATAILLARD, Nouvelles recherches sur l'apparition et la dispersion des Bohémiens en Europe. Paris, 1849. – Sur les origines des Bohemiens ou Tsiganes. Paris, 1875. – Etat de la question de l'ancienneté des Tsiganes en Europe. Paris, 1877, – Les Zlotars (dits aussi Dzvonkars), Tsiganes fondeurs en bronze et en laiton, dans la Galicie orientale et la Bukovine. Paris, 1878. – Les Gitanos d'Espagne et les Ciganos de Portugal. Lisabonne, 1884.

G. BARROW, The Zincali, or an account of the Gypsies of Spain. London, 1846.

BAUER, Memoires historiques et geographiques sur la Valachie. À Francfort et Leipsic, 1778.

P. BAYLE, Dictionaire historique et critique. Tom I, A–B, Amsterdam, 1740.

Î. C. BACILX, Pictori francezi prin ţara noastră (1822–1856) în Revista „Transilvania", 1923, Nr. 4–5.

N. BĂLCESCU, Istoria Românilor sub Mihai Viteazul. Ed. Minerva. Bucureşti, 1902.

N. BĂLCESCU şi A. TREBONIU LAURIAN, Magazin istoric pentru Dacia. Tom. II. Bucureşti, 1846.

N. BĂNESCU, Vieaţa şi opera lui Daniel (Dimitrie) Philipide în „Anuarul Institutului de Istorie Naţională al Universităţii din Cluj" vol. II. 1923. Bucureşti, 1924.

K. BERCOVICI, The story of the Gypsies, New-Jork, 1928.

ST. BERECHET, Călătoria lui Porfirie Uspenski pe la noi la 1846 (din ruseste). Biblioteca „Slavo-Română" Nr. 1–2. Bucuresti, 1920.

ST. BEZDECHI, C. Chesaeus despre Români în „Anuarul Institutului de Istorie Naţională" vol. II. Bucureşti, 1929.

I. BIANU, Catalogul manuscriptelor româneşti, vol. I (numerile 1–300). Bucureşti, 1907.

I. BIANU şi R. CARDAS, Catalogul manuscriptelor româneşti, vol. II. (Numerile 301–728). Bucureşti, 1913.

I. BIANU şi G. NICOLAIASA, Catalogul manuscriptelor româneşti, vol. III (numerile 729–1061). Bucureşti, 1931.

GH. BIBESCU, Domnia lui Bibescu (Coresopndentă şi documente, 1843–1856, traducere de B, Florescu), vol. I şi II. Bucureşti, 1893–1894.

Biblioteca „Flacăra" Nr. 9, Jertfa lui C. Negri. Bucureşti, 1912.

BLACK GEORGE F., A Gypsy Bibliography (cuprinde 197 pagini de bibliografie referitoare la ţiganii din întreaga lume). London, 1913.

Pr. C. BOBULESCU, Lăutarii noştri. (Din trecutul lor, schiţă istorică asupra muzicei noastre naţionale corale cum şi asupra altor feluri de muzici). Bucureşti, 1922.

I. BOGDAN, Documentele lui Ştefan cel Mare, vol. I şi II. Bucureşti, 1913,

BOULANGER RENE, Les Bandjaris în „Revue Anthropologique", XLII. (1932).

BUDAI DELEANU I., Ţiganiada (Poemă eroicomică în 12 cânturi, publicată de Gh. Cardas). Bucureşti, 1925.

T. G. BULAT, Contribuţiuni documentare la Istoria Olteniei. Secol. XVI, XVII şi XVIII. Râmnicul-Vâlcea, 1925. – Ţiganii domneşti, din Moldova, la 1810 în „Arch. Basarabiei" anul V, Nr. 2, Chişinău, 1933. – Dregătoria armăşii şi ţiganii la sfârşitul veacului al XVIII. ("Arhivele Basarabiei" anul VIII, Nr. 1 Chişinău, 1936). „Buletinul Comisiei Istorice a României, vol. IV. Bucureşti, 1925. Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice, fascicola 61. Vălenii-de-Munte, 1929. Buletin ofifial al Prinţipatului Ţării Româneşti, Bucureşti, 1851. Buletin Gazetă oficială pe anul 1838. Bucureşti.

* R. CAMPUZANO, Origen, etc. de los Gitanos y Diccionario de su dialecto.

A. CANDREA, Influenţa ţiganilor asupra literaturii poporane române. (Rev. Nouă", anul VII, 1894).

* Necercetate, fiindcă nu le-am putut găsi în Bibliotecile noastre.

D. CANTEMIR, Descrierea Moldovei (trad. de G. Adamescu). Ed. „Cartea Românească", Bucureşti.

M. CARRA, Histoire de la Moldavie et de la Walachie. (Avec une dissertation sur l'état actuel de ces deux Provinces). Neuchatel, 1781.

CHARLES UPSON CLARK, Bessarabia (Russia and Roumania on the black sea). New-York, 1927.

CHÈLARD RAOUL, La Hongrie millénaire. Paris, 1896.

I. CHELCEA, Câteva observajiuni etnografice asupra Rudarilor din Muscel. (Rev. „Natura" 15 Mai 1934).

À M. DEL CHIARO FIORENTINO, Revolujiile Valahiei ad. de S. CrisCristian). Iaşi, 1929.

* CISLO, Krymskikh Tatar, nagaitzev, Tzygan. (Zurnal ministerstva gosudarstvennykh). Petersburg, 1861.

T. CODRESCU, Uricariul sau colecţiune de diferite acte care pot servi la Istoria Românilor, vol. X Iaşi, 1888; vol. XVIII Iaşi, 1892.

T. CODRESCU, ziarul" Zimbrul" pe anul 1856. Codrul Cosminului (Buletinul Institutului de Istorie şi Limbă) vol. I, Cernăuti, 1925; vol. IV, Cernăuţi, 1929. i

F. COLSON, De l'état présent et de l'avenir des Principautés de Moldavie et de Valachie. Paris, 1839.

Columna lui Traian, editată de B. P. Haşdeu, anul III, 1872.

Dr. B. CONSTANTINESCU, Probe de limba şi literatura ţiganilor din România. Bucureşti, 1878.

M. COSTĂCHESCU, Doc. Moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare (1374–1437) vol. I, Iasi, 1931.

– Doc. Moldoveneşti Inainte de Ştefan cel Mare (1438–1456), vol. II. Iaşi, 1932.

* DECOURDEMANCHE I. A., Grammaire du Thingane ou langue des Bohemiens errants. Paris, 1908.

M. A. DEMIDOFF, Voyage dans la Russie méridionalle et la Crimée par la Hongrie, la Valachie et la Moldavie. Paris, 1854.

Despre Barbu Dimitrie Stirbei, Recunoasteri şi mărturii. Vălenii-de-Munte, 1913.

Dicţionarul Geografic al României, alcătuit de I. Lahovari, g-ral C. I. Brătianu şi Gr. G. Tocilescu, 5 volume. Bucureşti, 1898.

DIEFENBACH L., Völkerkunde Osteuropas, vol. I şi II, Darmstadt, 1880. (Vol. I, cuprinde: Türkisches Reich, Albanesen, Illyrier, Griechen, Rumänen).

DIMITRIE DAN (paroch în Lujeni, Bucovina), Ţigani din Bucovina. Cernăuţi, 1892.

M. EMIRIT, Sur la condition des esclaves dans l'ancienne Roumanie. (Revue historique du Sud-Est Européen, VII, 1930).

Figuri contimporane din România. Bucureşti, 1909.

I. C. FILITTI, Les Principautes roumains sous l'occupation russe. Bucuresti, 1904.

I. C. FILITTI, Domniile Române sub Regulamentul Organic (1834–1848). Bucuresti, 1915.

FR. N. FINK, Lehrbuch des Dialekts der deutschen Zigeuner. Marburg, 1903. Foaie pentru minte, inimă şi literatură, pe anii 1843 şi 1844. Braşov. Foaia Societăţii Românismului. Bucureşti, 1871.

* I. FOHERCZEG, Czigány Nyelvtan, Budapest, 1888.

D. FOTINO, Jstoria generală a Daciei (sau a Transilvaniei, Ţării Munteneşti şi a Moldovei) traducere de Gh. Sion. Bucureşti, 1859.

* GASTER MOSES, Zigeunerisches aus Rumänien în" Miklosich Beiträge", partea IV. Wien, 1878.

GASTER MOSES, Zigeuner-Märchen aus Rumänien. Stuttgart, 1881.

AL. G. GALASESCU, Eforia Spitalelor civile din Bucureşti. Bucureşti, 1899.

GÂRBOVICEANU PETRE, Sapte biserici cu averea lor proprie. Bucuresti, 1904. – Biserici cu averi proprii. Seria II. Bucureşti, 1910.

* B, E. GENT, New dictionary of the terms ancient and modern of the Canting Crew (Beggers and Gypsies) în its several tribes. London, 1902,

GH. GHIBANESCU, Surete şi ZTzvoade (documente slavo-române între 1546–1587), vol. XIX. Iaşi, 1927. – Surete şi Izvoade (documente slavo-române între 1587–1618), vol. XX. Iaşi, 1928. – Suvete şi Izvoade (documente slavo-române între 1412–1722), vol. XXII. Iaşi, 1929. – Surete şi Izvoade (documente slavo-române între 1428–1757), vol. XXIV. Iaşi, 1930. – Slovar slavo-român. laşi, 1911.

A. GHICA (Principesa Aurelia Ghica), La Valachie Moderne. Paris, 1850.

I. GHICA, Scrieri, vol. IV (publicat de P. V. Haneş). Bucureşti, 1915.

C. GIURESCU, Despre Rumâni (Anal. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. Seria II, Tomul XXXVIII. Bucureşti, 1916.

C. C. GIURESCU. Legiuirea lui Caragea (un anteproect necunoscut) în „Bulet. Com. Ist. a României" vol. al II-lea Buc., 1924.

C. G. GIURESCU. Istoria Românilor, vol. II. Bucureşti, 1937.

* M. I. GOEJE, Memoire sur les migration des Tsiganes à travers l'Asie, Leide, 1908.

A. G. GOLESCU, De l'abolition du servage dans les Principautés Danubiennes. Paris, 1856.

O. GORKA, Cronica epocei lui Ştefan cel Mare (1457–1499). Bucureşti, „Biblioteca Revistei Istorice Române" vol. I, 1937.

A. GRAUR, Les Mots Tsiganes en Roumanie (+ Buletin Linguistique") publié par A. Rosetti, anul II, 1934. Bucureşti, „Cultura Naţională",

ST. GRECEANU, Genealogiile documentate ale familiilor boeresti, vol. I. Bucureşti, 1913.

M. G. GRELLMANN, Die Zigeuner, ein historischer Versuch über die Lebensart und Verfassung dieses Volkes. Lipsca şi Dessau, 1783.

M. G. GRELLMANN, Histoire des Bohémiens (ou tableau des moeurs, usages et coutumes de ce peuple nomade). Paris, 1810.

* G. A. GRIERSON, Gipsy languages (Linguistic Survey of India, vol. XI). Calcutta, 1922.
FR. GRISELINI, Istoria Banatului Timisan (traducere din limba germană de Nicolae Bolocan). Bucureşti, 1926.
GUGGSBERG, (Kohly de), Le Philodace. Iaşi 1841.
Dr. W. HAMM, Siidâstliche Steppen und Städte, nach eigener Anschauung geschildert. Frankfurt a. M. 1862.
P. V. HANES, M. Kogălniceanu în „Noua Revistă Română", 1908–1905 p. 372.
B. P. HAŞDEU, Joan Vodă cel Cumplit. Bucureşti, 1865.
d'HAUTERIVE (comitele), Memoriu despre starea Moldovei la 1787. Ed. Acad. Rom., 1902 (text francez şi traducere).
* HEISTER, Notizen über die Zigeuner. Königsberg, 1842.
J. HOYLAND, A. hist. Survey of the customs of the Gypsies. Jork, 1816.
HOPF CARL, Die Einwanderung der Zigeuner în Europa. Gotha, 1870.
* HUDSON G., Gli Zingari în Ispagna. Milano, 1878.
HURMUZACHI, Vol. IV, partea 2 (1600–1650). Bucureşti, 1884.
– Vol. VII (4750–1818). Bucureşti, 1876.
– Vol. X (1763–1844), publicat de N. Iorga. Bucureşti, 1897.
– Vol. XV, partea 2 (1601–1825), publicat de N. Iorga. Bucureşti, 1913.
Îndicatorul Statistic al satelor şi unităţilor administrative din România. Bucureşti, 1932.
I. IORDAN, Rumänische Toponomastik, vol. I şi II. Bonn und Leipzig, 1924–1926.
T. IORDĂNESCU, O istorie a ţiganilor. ("Convorbiri Literare" LXIII), 1930. Bucureşti.
N. IORGA, Un călător englez în ţările româneşti înainte de Eterie (Dr. William Macmichael), în „Arhiva Soc. Ştiinţifice şi Literare" VII, 1896.
– Istoriile Domnilor Ţării Româneşti, compilate şi alcătuite de Const. Căpitanul Filipescu. Bucureşti, 1902.
– Documente privitoare la familia Callimachi, 2 volume. Bucureşti, 1902–1903,
– Documente privitoare la Constantin Vodă Brâncoveanu. Bucureşti, 1901,
– Istoria bisericii române, vol. I. Vălenii-de-Munte, 1908.
– Nevoia reinoirii cunoştinţelor istorice. Bucureşti, 1912.
– Studii şi documente, vol. V, Bucureşti, 1903; vol. VI, Bucureşti, 1904; vol. VIII, Bucureşti, 1904; vol. X („Braşovul şi Românii", scrisori şi lămuriri). Bucureşti, 1905; vol. XI, Bucureşti, 1906; vol. XII (Scrisori şi inscripţii ardelene şi maramureşene). Bucureşti, 1906; vol. XIII Bucureşti, 1906; vol. XVI, Bucureşti, 1909; vol. XIX, Bucureşti, 1910; vol. XXI, Bucureşti, 1911,
– Izvoarele contemporane asupra mişcării lui Tudor Vladimirescu. Bucuresti, 1921,
–Voyageurs français en Orient. Paris, 1928.
– Istoria Românilor prin călători, vol. IV, ed. II. Bucureşti, 1929.
N. IORGA, Anciens documents de droit roumain, vol I şi II. Paris–Bucarest, 1930–1931.
IVÁNYI BELA, Oklevéliér a tomay nemzetségbeli Losonczi Bánffy Család Történetéhez. Második Kötet (1458–1526). Budapest, 1928.
JÉSINA P. J., Romăñi Cib oder die Zigeuner-Sprache. (Gramatik, Wörterbuch, Chrestomathie). Leipzig, 1886. – Verzeichnis von Werken und Aufsätzen, welche în älterer und neuerer Zeit über die Geschichte und Sprache der Zigeuner. Leipzig, 1886.
Journal of the Gypsy Lore Society. (Third Series).
R. FR. KAINDL, Das Unterthanswesen în der Bukowina. Ein Beitrag zur Geschichte der Bauernstände und seiner Befreiung. (Archiv für österreichische Geschichte), vol. 86, zweite Hälfte. Wien 1899.
M. KOGĂLNICEANU, Esquisse sur l'histoire, les moeurs et la langue des Cigains. (Connus en France sous le nom de Bohémiens, suivie d'un recueil de sept cent mots cigaines). Berlin, 1837. Are traducere românească de Gh. Ghibănescu, „Schiţă despre ţigani". Iaşi, 1900.
– Desrobirea ţiganilor ("Biblioteca pentru toţi" Nr. 394)
* KONOW, Gipsy languages of India, în colectiunea Survey of India, XI, 1925.
W. de KOTZEBUE, Lascăr Viorescu. O icoană a Moldovei din 1851, trad. din germană de A. „Conv. Lit.", XXII, 1888.
R. KUNISCH, Eine Fahrt nach dem Orient. Berlin, 1869.
PAUL LABBE, La vivante Roumanie. Paris, 1913.
G. I. LAHOVARI, Hârtii vechi, două foi de zestre din al XVII-lea şi XVIII-lea secol. ("Convorbiri Literare", XXII, 1888).
G. I. LAHOVARI, Robi (1700–1800) în „Conv. Literare", XXII, 1888.
LONGINESCU $. G. şi A. PATROGNET, Legi vechi româneşti şi izvoarele lor. Bucureşti, 1912.
MANO C. G., Documente din secolele al XVI-lea–XI X-lea privitoare la familia Mano. Bucureşti, 1907.
MARIA REGINA ROMÂNIEI, Ţara Mea (traducere din englezeşte de N. Iorga), Iaşi, 1947.
MELCHISEDEC (episcopul Romanului), Cronica Huşilor şi a Episcopiei cu asemenea numire. Bucureşti, 1869.
– (episcopul Romanului), Wotiţe istorice şi arheologice adunate de pe la 48 mănăstiri şi biserici antice din Moldova. Bucureşti, 1885.
Mémoires du Prince Nicolas Soutzo Grand-Logothète de Moldavie 1798–1871 (publiés par Panaioti Rizos), Vienne, Gerold et C-ie, 1899.
Memoriile Regelui Carol I al României, Editura ziarului „Universul". Bucureşti, 1909.

METES ȘT., Relațiile comerciale ale Țării Românești cu Ardealul până în veacul al XVIII-lea. Sighișoara, 1921.

MIKLOSICH F., Über die Mundarten und die Wanderungen der Zigeuner Europas. Fasc. I–XII. Wien, 1872–1880.

MISKOW JOHAN, Jaija Sattler and the Gypsies of Berlin în „Journa of the Gypsies" L. S. Third Series, vol. X, partea 2.

MUNSTER SEBASTIAN, Cosmographia. Basilae, 1550 și ediție germană tot la Basel, 1588.

* NEIGEBAUER LI. F., Beschreibung der Moldau und Walachei. Breslau, 1854.

* NEUSCHOTZ OSVALD, Moldauische Zigeuner-Silhouetten. Gzernowitz, 1886.

* NICOLAE ION, Cazania Țiganilor, Brașov, 1924. C. NICOLAESCU-PLOPSOR, Muzica Țiganilor (Ziarul „Științelor Populare, din Martie 1923).

I. NISTOR, Istoria Basarabiei. (Biblioteca Așezământului I. C. Brătianu, Nr. 1), Cernăuți, 1923.

AL. ODOBESCU, Antichitățile județului Romanați. București, 1878.

D. C. OLĂNESCU, Teatrul la Români. Anal. Acad. Rom. Mem. Sect. Lit. Seria II; Tom. XVII (1895–1896. București, 1897.

D. C. OLĂNESCU, Raport general asupra participării României la Expoziția universală din Paris (1900). Ed. I. V. Socec, București, 1901.

G. OPRESCU, Țările Române văzute de artiști francezi. București, 1926.

PALADE ION, Codul Caragea (reprodus după manuscrisul original românesc). București, 1907.

PALEK JOHANN, Die Erwerbungen der Bukowina zu Osterreich. Czernowitz, 1889.

* – Die Anfänge der deutschen Besiedelung der Bukowina unter der Militärverwaltung. Czernowitz, 1899. – Die Zigeuner în der Bukowina. Czernowitz, 1908.

PANAITESCU C. IOAN, Robii (Aspecte țigănești, etc.). București, 1928.

P. P. PANAITESCU, Miron Costin: Istorie în versuri polone despre Moldova și Țara Românească. București, 1929. – Emigrația polonă și revoluția română dela 1848. (Studii și documente). București, 1929, – Izvoarele slave externe ale Istoriei Românilor (Curs pe 1933/34). Bucuresti, 1934.

A. PAPIU ILARIAN, Tesaur de monumente istorice pentru România (atât din vechiu tipărite cât și manuscripte). Tomul III. București, 1864.

* PASPATI A. G., Etudes sur les Tchinghianés ou Bohémiens de l'Empire Ottoman, Constantinople, 1870.

PERETZ ION, Robia (curs predat la Facultatea de Drept din București, pentru anul III licență). București, 1934.

PERRIN RAOUL, Coup d'oeil sur la Valachie et la Moldavie. Paris, 1839.

PEUCER CASPARO, Comentarius de praecipius divinationum. Witemberg, 1580 și Frankfurt, 1593.

* PISKEL R., Beiträge zur Kenninis der deutschen Zigeuner. Halle, 1894.

PETULENGRO, Report on the Gypsy tribes of North-East Bulgaria în „Journal of the Gypsy, New, series IX, partea I și II.

PITTARRD EUGÈNE, Anthropologie de la Roumanie. Contribution a l' Étude des Tsigaines dits Roumains, f. loc. și an. (Acad. Rom., II, 126.606).

F PITTARD EUGENE, Les Tsiganes ou Bohémiens în Le Globe. ParisGeneva, 1931.

POISSONNIER A., Notice historique sur les Tsiganes ou esclaves zingares de Moldavie et de Valachie. București, 1853 și ediția II în 1855, cu titlul „Les Tsiganes en Moldavie et Valachie".

POTRA GEORGE., Despre țiganii domnești, mănăstiresti și boierești. (Revista Istorică Română, V–VI, 1935–1936) și extras. București, 1936.

POTT A, F., Die Zigeuner în Europa und Asien, 2 vol., Halle, 1844–1845.

PRAY G., Annales Regum Hungariae (ab anno Christi 997 ad annum 1564). Vindobonae, 1764.

PREDARI FRANCESCO, Origine e vicende dei Zingari, Milano, 1841,

PUȘKIN A., Țiganii (poem tradus de A. Donici). București, 1837.

RAICEWICK, Bemerkungen über die Moldau und Wallachey. Viena, 1789.

– Viaggio în Valachia e Moldavia (con osservazioni storiche, naturali e politiche). Milano, 1822.

RAICEVICH, Voyage en Valachie et en Moldavie (traduit de l'italien par M. Bejeune). Paris, 1822.

Raportul lui B. Știrbei către Kisseleff asupra stării Valachiei în 1832, („Convorbiri Literare", XXII, (1888), p. 737, 841, 1025,

REGNAULT ELIAS, Histoire politique et sociale des Principautés Danubiennes. Paris 1855, (Are traducere românească de Ioan Fătu, tipărită la Iași, 1856),

Regulamentul Organic (Cap.: „Despre regularisirea țiganilor sfintei Mitropolii, a episcopiilor și a tuturor mănăstirilor"). București, 1847.

REINBACH, Die Zigeuner. Salzwedel, 1861.

I. POP-RETEGANUL, Țiganii (schiță istorică), Blaj, 1886.

Revista s I, Neculce", laşi, 1921, 1922, 1927,

Revista Istorică (N. Iorga), anul III.

Revista „Teodor Codrescu" anul I, laşi, 4945–1946.

RICHARD KUNISCH, Bukarest und Stambul. (Skizzen aus Ungarn, Rumänien und der Türkei). Berlin 1864 (Apud. N. Iorga, „Ist. Rom. prin călători" vol. IV. București, 1929, p. 43).

ROCHAS V. de, Les Parias de France et d'Espagne" (Cagots et Bohémiens). Paris, 1876.

RUBY de PECHON, Gueux, Bohémiens et Cagoux. Paris, 1862,

RUSSO ALECU, Scrieri editată de P. V, Hanes (Capit. „Desrobirea Ţiganilor” p, 238–244). Bucureşti, 1910,

JOHN SAMPSON, The dialect of the Gypsies of Wales, Oxford, 1926.

SAMUEL ROBERTS, The Gypsies (Their origin, continuance and destination, as clearly foretold în the prophecies of Isaiah, Ieremiah and Ezekiel). London, 1842.

SCHESAEUS CRISTIAN, Ruinae Panonicae (Libri quator: continentes statum Reipub. et religionis în Ungaria, Transilvania vicinis et regionibus imperante Ioanne Secunde electo Rege Ungariae). Witeberg, 1574.

Dr. I. H. SCHWICKER, Die Zigeuner în Ungarn und Siebenbürgen. Wien und Teschen, 1883.

SERRURIE GRIGORIE, Colectiune de poesii scrise în exil, Bucureşti, 1858.

Dr. CG. D. SEVEREANU, Din amintirile mele. Bucureşti, 1929.

W. SIMSON, History of the Gipsies. New-York, 1879.

SION GH., Suvenire contimpurane. (Capit. s Emanciparea Ţiganilor”, Bucuresti, 1888.

SISTINI, Viaggio per la Valachia. Firente, 1815.

SKEENE J. H., Frontierlands of the cristian and the Turk, comprising travels în the regions of the lower Danube în 1850 and 1851. London 1853 în N. Iorga, „st. Rom. prin călători”, vol. IV, p. 99).

SOWA RUDOLPH v., Die Mundart der slowakischen Zigeuner”. Göttingen, 1887.

* SOWA RUDOLPH v., Wörterbuch des Dialekts der deutschen Zigeuner în Abl. für die K. des Morgene XI, partea I. Leipzig, 1898.

SPRENGLER R. F., Diss. historico-juridica de Cinganis sive Zigeunis” Lugd. B. 1839.

STĂTESCU M., Incercări asupra originei Ţiganilor. Craiova, 1884.

STEIN, Christian Gottfried Daniel: Handbuch der Geographie und Statistik, 3 volume, Leipzig, 1826.

STURDZA D., Istoria Renaşterii României, vol. II. Bucureşti, 1889. SULZER F. J., Geschichte des transalpinischen Daciens, das ist: der Walachey, Moldau und Bessarabiens. Wien, 1781.

ŞERBOIANU P., Les Tsiganes. Paris, 1930.

ŞTEFULESCU AL., Mănăstirea Strâmba. Târgu-Jiu, 1906. – Documente slavo-române relative la Gorj. Târgu-Jiu, 1908. – Mănăstirea Tismana (partea III, doc. mănăstirii Tismana). Bucuresti, 1909.

TELEAJEN SANDU, Ţigani dela Piscul Urlii (Rev. Fundaţiilor Regale), Mai 1934).

THOUVENEL EDOURD, La Valachie en 1839 (Revues des deux Mondes. 15 Mai 1839).

TOCILESCU GRIGORIE, Revista pentru istorie, arheologie şi filologie, anul I, ed. II. Bucureşti, 1883; anul I, vol. II. Bucureşti, 1883. – 534 documente istorice slavo-române (din Ţara Românească şi Moldova privitoare la legăturile cu Ardealul 1346–1603). Bucureşti, 1931.

URECHIĂ V. A., Istoria Românilor. Tom. V (Capit. IX: „Ţiganii”). Bucureşti, 1893.

VAILLANT I. A., Les Romes (Histoire vraie des vrais Bohémiens). Paris, 1857.

VAILLANT I. A., Grammaire, dialogues et vocabulaire de la langue des Bohémiens ou Cigains. Paris, 1868.

Vestitorul Românesc (Ziar pe anii 1848 şi 1851).

Dr. A. VERESS, Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei şi Ţării Româneşti (1527–1572), vol. I. Bucureşti, 1929. – Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei şi Ţării Românesti (1585–1592), vol. III. Bucureşti, 1931.

Dr. WICKENHAUSER, Geschichte und Urkunden des Klosters Solka. Czernowitz, 1877.

WILKINSON W., Tableau historique, géographique et politique de la Moldavie et de la Valachie (traduit de l'Anglais par M.). Paris, 1821.

H. WLISLOCKI, Eine Hildebrandsballade der transsilvanischen Zigeuner, Leipzig, 1880.

Adalék a Czigány philologia történelméhez. Leipzig, 1881.

Erdélyi Czigány Kurucz dalok. Leipzig, 1881.

Haideblüten (Volkslieder der transsilvanischen Zigeuner). Leipzig, 1881.

Die Sprache der transsilvanischen Zigeuner (Gra–atik, Wörterbuch). Leipzig, 1884.

Märchen und Sagen der transsilvanischen Zigeuner. Berlin, 1886. Zur Volkskunde der transsilvanischen Zigeuner. Hamburg, 1887. Vom wandernden Zigeunervolke (Bilder aus dem Leben der Siebenbürger Zigeuner. Geschichtliches, Ethnologisches, Sprache und Poesie). Hamburg, 1890.

Wörterbuch des Dialekts der deutschen Zigeuner. Leipzig, 1898.

AL. XENOPOL, Istoria partidelor politice în România, vol. 1. Bucureşti, 1910–1911. Domnia lui Cuza Vodă, vol. I–II. Bucureşti, 1903.

AL. XENOPOL, Istoria Românilor din Dacia Traiană. (Ediţia III, îngrijită de I. Vlădescu), vol. I–XII. Bucureşti, 1930.

Cuvinte şi formule slave

az = eu;

elo az = iată eu.

bez = afară de ....

biv = fost;

biv vel stolnic = fost mare stolnic.

Brat=frate;

i brat ego = şi fratele lui.

cilenuri = membri (ai unei societăţi).

cupef = negustor, comerciant.

cut = parte de sat.

deala (delă) = pricină, proces; vor pieri toţi pre deala lor.

dealniță (delniță) = loc de arătură, lung şi îngust.

dolneai zemli = al Ţării de jos.

globnici (domneşti, mănăstireşti, boiereşti) = oameni însărcinaţi cu strângerea dărilor şi în special a gloabelor (amenzilor). Globnicii domneşti aveau şi misiunea de a scrie la averea domnească pe toţi ţiganii din ţară găsiţi fără stăpân.

holop (xsaon) = rob, sclav; substantiv masculin din malorusă. (Gh. Ghibănescu, Slovar slavo-român, Iaşi, 1911, p. 68).

I inih boleari ot dvor gospodinu ego milostiiu = şi alţi boieri dela curtea mării sale domnului.

Inac ne budet = altfel să nu fie.

Inaco da nest i ispravnic sam reci gospodstvo mi = altfel să nu fie şi ispravnic insusi cuvântul domnii mele.

Iscala = iscălitura.

I ispravnic recoh gospodstvo mi = şi ispravnic am zis (am spus) domnia mea.

na ime = pe nume, anume.

năsiavnic = conducător, administrator (al unei biserici, al unei mănăstiri).

neruşuei (nerusuit) = nestricat, neclintit.

ohabnic = perpetuu, inalienabil, de veci, care nu se poate înstrăina; ţigancă ohabnică.

oinoşenie = relatie, raport,

ot = de, din, dela;

îi ot... = şi dela...;

ot grad = din oraşul ;

ot sel = din satul.

ot sventa monastire = dela sfânta mănăstire. ori hie în ce veja(?) l-ar afla–legătură (probabil că vine din slavonescul gsh (văz;).

Pis = am scris;

i napisah = şi am scris;

pis az = am scris eu. pis saam reci

gospodstvo mi = s'a scris după însuşi cuvântul domnii mele.

podrughia = soţia (cuvânt slavonesc).

poslușanie = slujbă, serviciu.

poslusi = a sluji, a face slujbă.

poslujnic, poslușnic = servitor boieresc sau mănăstiresc scutit de dări.

pristăvire (a pristăvi) = a muri; după pristăvirea mea, după moartea mea.

proclet = blestemat; să hie proclet şi triclet (de trei ori blestemat).

pread sim listom gospodstvo mi = înaitea acestei cărţi a domnii mele.
sam gospodini veleal (velel) = însuşi Domnul a poruncit.
sam pisahmo i bihom vă siiu tocmalu = singur am scris şi am fost la această tocmeală.
sărăcustă = sărindar, să-mi facă liturghii şi sărăcuste.
sije piset inac ne lâdet = astfel scrie şi altfel să nu fie.
slobozii (slobozie) = loc în care oamenii erau scutiţi de dări.
snă (sănă) = fiu
suret (sureturi) = copie (de pe o scrisoare, de pe un act).
Sveata Petca = St. Vineri;
ot sveata Petca = dela sfânta Vineri.
toe govorim inaco da nest po nas reci = aceasta spunem, altfel să nu fie după zisa noastră.
toe pişem gospodstvo mi = aceasta scriem domnia mea.
tolico pisah gospodstvo mi = astfel a scris domnia mea.
treatago gospodstva = a treia domnie.
tretim = al treilea.
vă imĕ Olja i Sina i svătogo Duha, amin. Troiţa edinasăstna i nerazdealna = În numele Tatălui şi al Fiului şi al Sf. Duh, amin. Treime de o fiinţă şi nedespărtită.
văvedenie Bogorodiţe = intrarea în biserică a Născătoarei de Dumnezeu.
visneai zemli = al Ţării de sus.
volnic = liber; ca să fie volnic.
vtori = al doilea,
u = la.
ughi = galbeni unguresti.
Za = de;
căpitan za margine = căpitan de margine;
vătai za postelnicei = vătai de postelnicei;
in pret za ughi 18 = în preţ de galbeni 18.
zet = ginere; Delişco pârcălab zet stolnicului.

Cuvinte străine

acolisi = a se lega duşmăneşte de cineva, a nu lăsa din stăpânire ce a apucat odată.
afierosit = sfinţit, închinat;
a afierosi = a risipi averea.
adăman = atăman, căpetenie; şi s'au aflat ţiganca
de adăman = într'altă parte.
amistui (amistutască) = amestecat, încurcat, irosit, etc. „numai să nu să amistuiască...
arealul (aretul) = coprins, împrejurime
bacal = băcan
botăsărie = locul, atelierul unde se fac opinci în formă de papuci, făcute din pielea scoasă de pe la coatele picioarelor de dinapoi ale cailor şi vitelor.
bucate = cereale.
căclaul (coclau, coclaură) = râpă prăpăstioasă, loc neumblat, pustiu.
căoaci =fierar, potcovar (se obicinueşte foarte mult în Transilvania).
căpuesc = câştig; să-mi căpuesc banii.
ciobote = despăgubire în bani pentru alergătura slujbaşilor; inferiori însărcinaţi cu executarea unui mandat; nici ciobote să le luaţi.

colac = răsplată dată celuia ce găseşte un lucru pierdut, celuia ce denunţă pe un tâlhar. „umblând pe urme cu colace, i-au aflat că sunt la Moldova...”

dăvărat, am dăvărai = am adeverit.

desemnici (desetnici) = slujbaşi însărcinaţi cu strângerea dărilor pe stupi şi râmători; să aibe pace de desemnici pentru un mascur.

direse = acte.

epochemen (ipochimen) = persoană, personaj.

giubelic, giubelin, gubelic = boier cu giubea.

glomnici (vezi globnici) groseni (dela gros) = veche monedă de argint.

grumazi = (“să-l ia de grumazi”) să-l pedepsească.

istog = cu totul, adevărat („să-i vindem de istov dumisale”).

masala = torţă de răşină înfiptă într’un drug de fier.

masalagiu = purtător de tortă.

metaharisi = a obişnui, a pofti. («Fel de fel de lucruri câte le... un croitor meşter”).

metoc (metoh) = sucursală de mănăstire pusă sub protecţiunea alteia mai cu vază, pământeană sau străină.

muhurdar = păstrătorul sigiliului domnesc, secretarul curţii.

năimit = lucrători, slugi cu simbrie

nezăticnită = nezădărnicită.

oblecit (a oblici) = a afla în taină; acum din juzii ce umblă prin ţară l-am oblecit.

olac = curier, ştafetă, cal de poştă; cai de olac.

ort (orti) = un sfert dintr'un leu vechiu, adică 10 parale.

peciu = foaie de cununie, autorizaţie dată de protopop pentru celebrarea cununiei;

peciăi gospod = act domnesc.

peşcheş = dar către Poartă, dar în genere, plocon.

pritoc = transvazare, vinurile trase la pritoc; 100 vedre de vin pritoc.

pronomii = privilegii (cuvânt arhaic de origine greacă).

răsură = dare suplimentară ce se plătea pentru lefile slujbaşilor şi boierilor.

sahaidace = tolbe.

sohat (suhat) = păşune (mai ales pe lângă ape, pe locuri mocirloase).

teslim = predare, înapoiere.

treapădul judeţului = omul care duce diferite porunci în judeţ.

turmaci = gonitori.

viţel, = viţea de bivol în al doilea an.

vadea = termen de plată.

val = necaz; (şi mai mult val să n'aibă...).

vălui = a supăra, a necăzi.

vechil = locţiitor, mandatar.

zapt = confiscare, sechestru; posesiunea unui lucru răpit, confiscat dela altul, a confisca, a pune stăpânire.

Resume.

Contributions à l'étude des tsiganes de Roumanie

Cette étude, fondée sur un matériel informatif de plus de 250 ouvrages roumains et étrangers et sur quelques milliers de documents inédits et édités, a sa raison d'étre dans le manque d'une telle monographie, dans otre pays où il n'y avaient que des fragments ou des articles de journaux, sans documentation historique.

L'origine des tsiganes est rappelée, dans cet ouvrage, ainsi que l'époque et les circonstances dans lesqueles ils sont venus en Europe et se sont éparpillés dans différents pays. Au début, il y a quelques siècles, selon des légendes et de nombreux écrivains, ils étaient considérés comme des descendants des anciens Egyptiens, d'autant plus qu'il pratiquaient aussi la magie. Il a fallu beaucoup de temps jusqu'à ce que l'étude de la similitude de la langue hindoue et celle des tsiganes ait prouvé leur origine. Ensuite il est question de l'évolution historico-sociale des tsiganes de la Roumanie d'aujourd'hui, en nous indiquant les différentes catégories de tsiganes esclaves.

L'apparition des tsiganes en Moldavie et en Valachie est due aux circonstances suivantes:

1. Certains d'entre eux auraient été amenés comme prisonniers de guerre par les Tatars au temps de l'invasion de ces derniers dans notre pays.

2. Le reste serait venu du sud et appartiendrait, selon toute probabilité, à la masse qui se dirigea – venant de l'Asie – vers l'Europe méridionale et l'Afrique du Nord.

Les documents attestent la présence des tsiganes dans la Péninsule des Balkans (Serbie), en 1348, bien avant leur apparition dans les Principautés Roumaines.

3. Les tsiganes de Moldavie proviennent, en partie, du Rameau qui s'était dirigé vers la Crimée. Le reste serait venu de la Valachie.

Dans ce dernier pays, la présence des tsiganes nous est attestée, en 1385, dans un document concernant la donation faite par le prince Dan (1385–1386) au monastère de Tismana.

Les tsiganes des Principautés Roumaines sont, dès le début, réduits en esclaves. Ils sont assujettis au prince, aux monastère, aux boyards et se divisent, par conséquent, en plusieurs catégories:

a) Les ţigani domnesti appartenaient au prince regnant. Les documents nous attestent, au début, la présence, parmi ces tsiganes, de nombreux esclaves tatars. Aux tsiganes, prisonniers de guerre, venaient s'ajouter ceux qui n'avaient pas de propriétaires et qui étaient pris dans le pays même fcoutume que l'on constate aussi chez les peuples voisins).

Les ţigant domnesti formaient plusieurs catégories, savoir: Les aurari ou rudari qui extrayaient l'or des sables des cours d'eau; les bäesi, qui extravaient l'or des roches; les lingurart, les läesi – dans cette dernière catégorie on comptait encore les tsiganes neloti (nomades) réputés pour courageux et rusés; – les ursari qui faisaient exécuter par leur ours la tananaoa, danse qui amussait beaucoup le peuple.

b) Les ţigani mdndstiresti qui devaient leur situation aux donations faites par le prince, aux legs, aux ventes ou aux simples échanges entre particuliers. Les documents concernant cette catégorie de tsiganes sont en grand nombre.

À la suite des donations et des ventes, les monastères tinrent, après le prince régnant, le second rang en ce qui concernait le nombre des tsiganes esclaves.

c) Les ţigani boverestt, qui provenaient des donations des princes, des conquêtes, des héritages ou des ventes. Certains donations étaient des récompenses accordées aux boyards pour leur preuve de fidélité. D'autres n'étaient que de simples secours.

Le nombre des jigani boieresti était augmenté par les actes dotaux, les testaments et les ventes assez fréquentes.

Les tigani vütrasi (appartenant aux boyards et aux monastères) se divisaient, d'après leurs services, en

deux catégories:

a) Les tigani cäsasi (de curte) domestiques et artisans (forgerons, maréchaux ferrants, serruriers, scieurs de bois, menuisiers, cordonniers, tailleurs, pelletiers, boulangers, musiciens).

b) Les tigani de ogor (agriculteurs, jardiniers, forestiers).

Dans les Principautés les tsiganes étaient jadis, comme aujourd'hui, assez nombreux et ils avaient une vie pénible, puisque l'état d'esclavage dans lequel ils vécurent jusqu'à la moitié du siècle dernier signifiait travail et soumission complète envers leurs maîtres, qui pouvaient les vendre, les donner ou les échanger, selon leur guise.

Malgré les difficultés par lesquells ils ont passé, le souci du lendemain ne les a jamais rendue pensifs et le travail une fois achevé tout était oublié dans une bonne humeur générale. La danse et la musique instrumentale ou le chant leur faisaient oublier toutes les misères de la vie.

D'après les lois du pays les tsiganes étaient considérés comme des biens immeubles, leur prix variant selon l'âge, la santé, l'application au travail et le genre d'emploi qu'il exersaient.

Parfois les tsiganes étaient vendus ou se vendaient à la suite de graves punitions. On cite le cas d'un tsigane, qui ayant volé dix chevaux et se voyant condamné à être pendu par le capitaine de la contrée, se vendit lui et sa famille, pour écahpper au supplice, à un hiéromonaque du monastère de Strehaia, qui paya 30 écus d'or au capitaine.

Les tsiganes étaient toujours passibles du maximus de la peine prescrite; l'écrivain italien Del Chiaro, le boyard moldave Eftimie Cananëäu, l'Ermite de Gauting et beaucoup d'autres nous rapportent dans leurs intéressants mémoires que, même innocents, les tsiganes étaient souvent soumis à toutes sortes de vexations.

Ce n'est que plus tard, vers la fin du XVIII-ème siècle et le commencement du XIX-ème que certains maîtres eurent pitié de leurs esclaves tsiganes.

Au XIX-e siècle, les Roumains des Principautés, par leurs valeureux dirigeants, sous l'influence des idées libérales d'Occident, finissent par supprimer l'esclavage, en donnant la liberté aux tsiganes, qu'ils colonisèrent sur les domaines des monastères et des boyards.

Afin d'obtenir le maximum d'avantages des esclaves tsiganes, leurs maîtres leur faisaient apprendre certains emplois. Plusieurs documents intéressants nous montrent comment certains enfants de tsiganes étaient déstinés à apprendre différents métiers ainsi que les conditions de l'engagement conclu dans ce but entre le boyard et Pouvrier patron. Les tsiganes spécialisés dans un métier jouissaient de l'estime des autres et d'un meilleur traitement de la part de leurs maîtres.

Le long des siècles et jusqu'à nos jours de nombreux voyageurs étrangers se sont occupés dans leurs écrits des caractère pittoresque et drôle de nos tsiganes. Parmi ceux-là quelques uns essayèrent, en véritables artistes, d'immortaliser dans des gravures et par des descriptions les tsiganes de Roumanie, qui avaient plus d'attraits que ceux des pays voisins.

L'écrivain et les peintres étrangers étaient frappée dans notre pays par la cabane et la figure caractéristique des tsiganes dont la gaité se confondait avec la misère noire qu'ils subissent avec insoucience.

L'un de ces écrivain nous relate qu' „ils étaient trop pleins d'originalité pour passer inaperçus".

En ce qui concerne la musique, le tsigane dès son enfance et sans études fait chanter son violon. Il souffit qu'il possède un violon pour qu'il devienne musicien. Son oreille saisit avec facilité chaque son et sa main manie l'archer avec grande habilité. Sa mémoire auditive est très développée au point qu'il ne lui est pas difficile parfois de reproduire avec fidélité ce qu'il vient d'entendre.

Barbu Läutaru, en 1847, a émerveillé le grand compositeur Liszt autant par sa mémoire que par son exécution musicale. Un cas semblable a eu lieu en 1900 à l'occasion de Exposition universelle de Paris à laquelle participa aussi la Roumanie.

Dans les Principautés Roumaines les tsiganes musiciens étaient et sont encore très nombreux. Parmi les plus célèbres de jadis il faut citer Barbu Läutaru, Bulan, Anastasiu (Muscalagiul), Marinici Buzatu, Nästase

Ochi Albi, Buicä, Petrea Cretu Solcanu, Cristache Ciolac, et parmi les contemporaine: Grigoras Dinicu, Fänicä Luca, Petre Motoi, Iuga et bien d'autres.

Leur état actuel est décrit d'une maniére plus succinte puisque plus conue. On cite les différentes occupations des tsiganes: läutari (membres de petits orchestres), serruriers, forgerons, maréchaux ferrants étameurs, macons, maquignons, ramoneurs, marchands de vieux habits, de vieille ferrauille, de journaux et de petite quincaillerie, de mais fouilli et grillé.

Les tsiganes des différents pays d'Europe se sont émancipés de nos jours. Chez nous ils ont fondé une association; ils font paraître une revue mensuelle «La voix de Romis», („Glasul Romilor").

Un chapitre spécial indique les différents noms et surnoms qu'ils ont porté ainsi qu'une liste toponymique; certains sobriquets furent adoptés comme noms d'endroits où ils ont séjourné.

Un vocabulaire plus développé tsigano-roumain et un autre plus succint roumano-tsigane précède le dernier chapitre qui contient 156 documents in extenso, parmi les plus intéressants relatifs aux diverses manifestations et aux différents aspects de la vie des tsiganes en Roumanie.

Ilustraţii

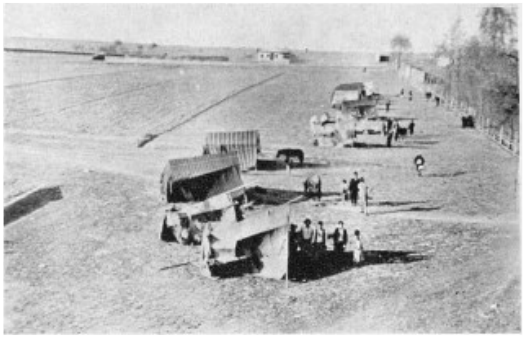

Fig. 1. Popasul unei şetre de nomazi la marginea satului Vida (Vlaşca).
Fotografie făcută în 1936.

Fig. 2. Sfatul celor „mari”.
Fotografie făcută în 1938 la şatra situate pe gropile dintre cartierul Gherase şi Gara de Est (Bucureşti).

Fig. 3. Bulibaşa şatrei de nomazi situate pe gropile dintre cartierul Gherase şi Gara de Est (Bucureşti).
Fotografie făcută în 1938

Fig. 4. Ţigan nomad căldărar; haina are bumbi şi podoabe de argint.
Fotografie făcută la Găeşti (Dâmboviţa) în 1935.

Fig. 5. Ţigan nomad căldărar; haina împodobită cu bucăţi de argint.
Fotografie făcută la Găeşti (Dâmboviţa) în 1935.

Fig. 6. Ţigani nomazi: tată şi fiu.
Fotografie făcută în 1938 la şatra situată pe gropile dintre cartierul Gherase şi Gara de Est (Bucureşti).

Fig. 7. Ţigan tânăr.
Fotografie făcută în 1938 la şatra situată pe gropile dintre cartierul Gherase şi Gara de Est (Bucureşti).

Fig. 8. Şatră de nomazi; în faţă, Gh. Niculescu, preşedintele ţiganilor din România.
Fotografie făcută în 1938 la şatra situată pe gropile dintre cartierul Gherase şi Gara de Est (Bucureşti).

FUNDAŢIA REGELE CAROL I

SECŢIA ISTORICĂ

ÎNTEMEIATĂ DE

MAJESTATEA SA REGELE CAROL II

CONDUSĂ DE

AL. TZIGARA-SAMURCAŞ ŞI CONST. C. GIURESCU

I. BIBLIOGRAFIE

Dr. ANDREI VERESS, *Bibliografia română-ungară, vol. III. Românii în literatura ungară şi Ungurii în literatura română. (1539—1878)*, Bucureşti, 1935, XVIII + 387 p. în 8° . . Lei 300
(Vol. I—II au apărut în editura Fundaţiei Regele Ferdinand I)

II. DOCUMENTE

P. P. PANAITESCU, *Documente privitoare la istoria lui Mihai Viteazul*, Bucureşti, 1936, 177 p. în 8° Lei 100

EMIL VÎRTOSU, *Tudor Vladimirescu. Pagini de revoltă*, Bucureşti, 1936, 80 p. în 8° . . . . . Lei 45

GR. NANDRIŞ, *Documente româneşti în limba slavă din mănăstirile Muntelui Athos. (1372—1658)*, Bucureşti, 1937, 309 p. în 8° Lei 150

AUREL V. SAVA, *Documente privitoare la târgul şi ţinutul Lăpuşnei*, Bucureşti, 1937, 326 p. în 8° Lei 160

Dr. ANDREI VERESS, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei şi Ţării Româneşti, vol. IX. (1614—1636)*, Bucureşti, 1937, XXVI + 439 p. în 8° . . . . . Lei 400
(Vol. I—VIII au apărut în editura Fundaţiei Regele Ferdinand I).

Dr. ANDREI VERESS, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei şi Ţării Româneşti, vol. X (1637 — 1660)*, Bucureşti, 1938, XVI + 386 p. în 8° . . . . . Lei 400

DAMIAN P. BOGDAN, *Acte moldoveneşti dinainte de Ştefan cel Mare*, 77 p. în 8° . . . . . Lei 50

P. P. PANAITESCU, *Documentele Ţării-Româneşti I. Documentele interne, 1369-1490* . . . . . Lei 300

Sub tipar

DAN SIMONESCU, *Condica de obiceiuri vechi şi nouă a lui Gheorgachi logofătul.*

Dr. ANDREI VERESS, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei şi Ţării Româneşti, vol. XI* (1660—1690)

III. STUDII

P. P. PANAITESCU,	*Mihai Viteazul*, Bucureşti, 1936, 269 p. in 8°	Lei 150
V. CHRISTESCU,	*Apărarea militară a Daciei Traiane*, Bucureşti, 1937, 272 p. in 8°	Lei 140
MARCELLE F. LAMBRINO,	*Les vases archaïques d'Histria*, Bucureşti, 1938, 375 p. in 8°	Lei 250
C. ANDREESCU şi C. STOIDE,	*Ştefăniţă Lupu, domn al Moldovei (1659-1661)*	Lei 120
GEORGE POTRA,	*Contribuţiuni la istoricul Ţiganilor din România*, Bucureşti, 1939, 354 p. in 8°	Lei 200
G. I. BRĂTIANU,	*Une nouvelle histoire de l'Europe au moyen âge*, Bucureşti, 1937, 21 p. in 8°	

Sub tipar:

EUG. PAVLESCU, *Istoria breslelor moldoveneşti*